

INFORMARE ȘI DOCUMENTARE

vol. IV

EDITURA BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

BUCUREȘTI
2 0 1 2

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

**INFORMARE ȘI DOCUMENTARE:
activitate științifică și profesională
2011**

Vol. IV / 2011

**EDITURA BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
BUCUREȘTI
2012**

ISSN: 2065-1058

Colegiu editorial: conf. univ. dr. Elena Tîrziman
prof. univ. dr. Mircea Regneală
prof. univ. dr. Ionel Enache
prof. univ. dr. Dimitar Vessélinov-Dimitrov
lector dr. Cristina Popescu
drd. Adriana Elena Borună
drd. Tabita Chiriță
drd. Luminița Gruia

Colectiv redacțional: drd. Adriana Elena Borună – coordonator de ediție
dr. Letiția Constantin
drd. Tabita Chiriță
Emil Tudor

Tehnoredactare & DTP: Emil Tudor, Tabita Chiriță
Grafică: dr. Dana Panighianț
Coperta: Constantin Popovici

În 2007 a apărut cu titlul INFORMARE ȘI DOCUMENTARE. LUCRĂRI ALE
SESIUNILOR PROFESIONALE. 2007

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Copyright © 2011 Editura Bibliotecii Naționale a României

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Bibliotecii Naționale a României. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin niciun mijloc mecanic sau electronic ori stocată într-o bază de date, fără acordul prealabil, în scris al editurii.

Editura Bibliotecii Naționale a României
Str. Ion Ghica, nr. 4, sector 3
București, 030046
Tel.: 021.315.70.63
Fax: 021.312.33.81
E-mail: biblioteca@bibnat.ro
Web: <http://www.bibnat.ro>

SUMAR

Cuvânt de întâmpinare	5
<i>Prof. univ. dr. Ionel Enache</i>	
Transformarea spațiilor bibliotecii. Biblioteca universitară ca loc	7
<i>Drd. Robert Coravu</i>	
Tipologia utilizatorilor bibliotecii universitare	11
<i>Drd. Doru Stan</i>	
Tehnologia informației în biblioteca deschisă. Servicii bazate pe conceptul Web 2.0.	17
<i>Drd. Luminița Gruia</i>	
Patrimoniul intelectual al națiunii: Depozitul legal	26
<i>Drd. Dina Paladi</i>	
Prezervarea digitală.....	31
<i>Drd. Nicoleta Roxana Dinu</i>	
Arhivarea paginilor Web – inițiative relevante de păstrare a patrimoniului digital european.....	39
<i>Drd. Adriana Elena Borună, drd. Nicoleta Rahme</i>	
Accesul la informațiile protejate de copyright în economia cunoașterii	53
<i>Drd. Nicoleta Rahme</i>	
Șansele unui acces egal la informație în condițiile actualei legislații privind accesibilizarea informației	63
<i>Drd. Adriana Elena Borună</i>	
Generalități cu privire la modelul FRBR	80
<i>Drd. Gabriela Costea</i>	
Variabile utilizate în analiza unor lucrări de cercetare din domeniul biblioteconomiei și științei informării	94
<i>Drd. Tabita Chiriță</i>	
Studiu de caz privind satisfacția utilizatorilor Cabinetului bibliologic „Dan Simonescu”	106
<i>Dana Drăguț</i>	
Concepte ale arhivisticii – vobulele semantice ale acestora, de la începuturi până la apariția Standardelor Internaționale ale Descrrierii Arhivistice (ISAD).....	118
<i>Prof. drd. Nicoleta Orlandea-Știucă</i>	
Teoria managementului cunoașterii. Prezentare generală. Sinteză	133
<i>Drd. Luminița Gruia</i>	
Un model informațional universal – produs al globalizării	149
<i>Drd. Maria Carmen Nadia Voivozeanu (Petre)</i>	
Abstracte	161

TABLE OF CONTENTS

Argument	5
<i>PhD. Ionel Enache</i>	
Transforming the library spaces. The university library as place	7
<i>PhDc. Robert Coravu</i>	
The typology of the university library's users	11
<i>PhDc. Doru Stan</i>	
Information technology in the Open library. Services based on Web 2.0 concept	17
<i>PhDc. Luminița Gruia</i>	
Intellectual heritage of the nation: the Legal Deposit	26
<i>PhDc. Dina Paladi</i>	
Digital preservation.....	31
<i>PhDc. Nicoleta Roxana Dinu</i>	
Archiving the Web – relevant initiatives to preserve the European digital heritage.....	39
<i>PhDc. Adriana Elena Borună, drd. Nicoleta Rahme</i>	
Access to the information protected by copyright in the knowledge economy	53
<i>PhDc. Nicoleta Rahme</i>	
Chances of equal access to information under the current legislation regarding the information accessibility	63
<i>PhDc. Adriana Elena Borună</i>	
General aspects regarding the FRBR model	80
<i>PhDc. Gabriela Costea</i>	
Variables used in analysing some research papers from the librarianship and information science field	94
<i>PhDc. Tabita Chiriță</i>	
Users' satisfaction regarding „Dan Simonescu” Librarianship Cabinet. Study case	106
<i>Dana Drăguț</i>	
Archival science concepts – their semantic volutes, from their beginnings to the emergence of the International Standards of Archival Description (ISAD).....	118
<i>PhDc. Nicoleta Orlandea-Știucă</i>	
Knowledge management theory. Overview. Synthesis.....	133
<i>PhDc. Luminița Gruia</i>	
An universal informational model – product of globalization.....	149
<i>PhDc. Maria Carmen Nadia Petre</i>	
Abstracts	166

CUVÂNT DE ÎNTÂMPINARE

Prof. univ. dr. Ionel Enache¹

Informația și Internetul au schimbat fundamental lumea în ultimii ani.

Actuala etapă de dezvoltare numită societatea informației are ca rezultat crearea unei adevărate industrii de transmitere și prelucrare la distanță a informației.

Recunoașterea rolului deosebit al electronicii în viața societății, amploarea fără precedent a mijloacelor de comunicare, evoluția rapidă și pătrunderea în toate sferele activității social-economice a tehnicii de calcul reprezintă câteva trăsături caracteristice ale revoluției științifice și tehnice contemporane.

În ultimul deceniu, dezvoltarea pe plan mondial a electronicii și a informaticii se caracterizează prin elemente noi, datorate în special progreselor microelectronicii, evoluției microprocesoarelor, roboților industriali și inteligenței artificiale, precum și modificărilor în arhitectura sistemelor de calcul și în structura domeniilor de utilizare a calculatoarelor. Cele mai vizibile schimbări sunt la nivelul vitezei, al memoriei, al formatelor, al miniaturizării, al prețului, al echipamentelor, dar și în percepția și atitudinea utilizatorilor. Electronica și informatica, prin impactul lor asupra societății, se constituie în domenii care determină într-o anumită măsură chiar viitorul acesteia.

Preocupările bibliotecilor, ale structurilor infodocumentare în general de a proiecta și implementa noi servicii, în special cele de tip Web 2.0 sau Library 2.0 care încurajează cultura participării, sunt tot mai intense.

Se observă în același timp o schimbare a mentalității salariaților și a peisajului tradițional din organizațiile economice și culturale, noile tehnologii bulversându-le total. Cantitățile enorme de date, informații și cunoștințe precum și instrumentele necesare pentru a le stoca, prelucra și regăsi, au făcut ca echipamentul informatic să fie indispensabil.

În prezent există un număr mare de tehnologii disponibile care au impact deosebit asupra activității din organizații, servicii și birouri. Sistemele automatizate nou introduse au schimbat în mare măsură structura și procesele din cadrul acestora, facilitând pregătirea, stocarea, localizarea și comunicarea informațiilor în scopul fundamentării deciziilor.

Multe dintre aceste idei se regăsesc în articolele volumului *Informare și Documentare. Activitate științifică și profesională* publicat de Biblioteca Națională a României.

Noul volum cuprinde mai multe studii care tratează la un nivel superior probleme de mare actualitate ale biblioteconomiei contemporane cum ar fi:

---

¹ **Prof. univ. dr. Ionel Enache.** Universitatea din București. Facultatea de Litere. Catedra de Științele Informării și Documentării.

arhivarea paginilor web, satisfacția utilizatorilor, patrimoniul intelectual al națiunii: depozitul legal, teoria managementului cunoașterii, tehnologia informației în biblioteca deschisă, servicii bazate pe conceptul web 2.0, concepte ale arhivisticii, accesul la informațiile protejate de copyright în economia cunoașterii, transformarea spațiilor bibliotecii universitare, prezervarea digitală, variabile utilizate în analiza unor lucrări de cercetare, accesibilizarea și dreptul la informare al persoanelor cu dizabilități.

Studiile urmăresc diferitele ipostaze sub care își face loc în cele mai variate domenii conceptul de informație, dar și informația ca materie primă și marfă, în același timp, pentru structurile infodocumentare, principalele instituții implicate în culegere, prelucrare, stocare și diseminare.

Volumul se adresează în primul rând studenților, doctoranzilor și specialiștilor din domeniul biblioteconomic și al științei informării, dar poate fi util și altor categorii profesionale, clienți ai bibliotecilor în căutare permanentă de informații și cunoștințe.

Lucrările sunt cercetări academice de nivel înalt, bazate pe propria experiență dar și pe consultarea creativă a unei vaste bibliografii formată din lucrări de referință ale domeniului: monografii, articole și referințe web, toate demonstrând capacitatea deosebită de informare și documentare a autorilor.

Închei felicitând colectivul de redacție și conducerea BNR pentru oportunitatea oferită tinerilor specialiști, în special doctoranzilor, de a publica rezultatele cercetărilor acestora în paginile noului volum de studii.

TRANSFORMAREA SPAȚIILOR BIBLIOTECII. BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ CA LOC¹

Drd. Robert Coravu²

Biblioteca este atât un *spațiu*, cât și un *loc*. Spațiul poate fi descris prin dimensiune, formă și alte caracteristici fizice. Locul, însă, este apropiat de fiecare ființă umană printr-o experiență personală care se produce atât în plan fizic, cât și spiritual: „locul este asociat într-un mod foarte intim cu sentimentul ființării, al apartenenței și al proprietății unei persoane”³.

În cultura tiparului, designul spațiilor bibliotecii trimite la ideea de sacralitate. Se poate vorbi de o mistică a clădirilor bibliotecilor tradiționale, simbolizând cunoaștere, înțelepciune și învățare⁴. Stabilitatea și sobrietatea acestei instituții de conservare a memoriei scrise a umanității se reflectă în arhitectura clădirilor de bibliotecă și în organizarea spațiilor interioare. Biblioteca din cultura tiparului are ca marcă distinctivă prezența cărților, accesibile prin intermedierea bibliotecarului. Este un loc al liniștii, dat fiind că lectura și studiul se fac în comun, în sălile bibliotecii - solitudinea efortului intelectual practicat în colectivitate definește cititorul din cultura tiparului. De asemenea, este un loc care favorizează contactul între oameni cu preocupări și interese comune.

Odată cu apariția „bibliotecii fără ziduri”, percepția utilizatorilor asupra bibliotecii, dar și a bibliotecii asupra ei însăși s-au schimbat. Biblioteca a devenit, încet, un alt *loc*. Modificarea modului de a percepe biblioteca a avut efect și asupra spațiilor. Spațiile bibliotecii s-au adaptat noului peisaj informațional, dar și evoluției modalităților de cercetare și studiu și, implicit, modificării comportamentului informațional al utilizatorilor. Astăzi, ele sunt investite cu noi valori și au noi funcții comparativ cu spațiile bibliotecii tradiționale.

Tehnologia informației a pătruns cu rapiditate în niște biblioteci conectate aproape exclusiv la realitățile culturii tiparului. Fatalmente, viteza de propagare a inovațiilor tehnologice și ritmul alert al schimbărilor au depășit capacitatea de adaptare a spațiilor bibliotecii la noua realitate. Astfel, a apărut necesitatea construirii unor clădiri ale căror spații interioare să fie flexibile și modulare,

1 Textul este un extras din teza de doctorat intitulată *Biblioteca universitară între cultura tiparului și informația electronică*. O variantă mai veche a acestui text, tradusă în limba engleză, a fost publicată sub titlul „Library Spaces: New Values, New Functions” în volumul de comunicări *Biblio 2010. Conferința internațională de biblioteconomie și știința informării*, Brașov: Editura Universității “Transilvania”, 2010, p. 59-62.

2 Drd. Robert Coravu. Asociația Bibliotecarilor din România. Coravu@gmail.com.

3 Rizzo, Joseph C. *Finding your place in the information age library*. În: *New Library World*, vol. 103, nr. 11-12, 2002, p. 457.

4 Campbell, Jerry. *Changing a cultural icon: the academic library as a virtual destination*. În: *EDUCAUSE Review*, vol. 41, nr. 1, 2006, p. 16-31.

permițând adaptarea cu ușurință la noi funcții⁵. În consecință, spațiile bibliotecii tradiționale, caracterizate de stabilitate, de imutabilitate, sunt înlocuite azi de niște spații care trebuie să răspundă imperativului „fluidității”, unde nu conținutul se adaptează formei, ci forma se construiește în funcție de conținut („fluidificarea în creștere a informațiilor se întrupează în spații fizice”⁶).

În opinia lui A. McDonald⁷, calitățile principale pe care trebuie să le aibă spațiile bibliotecii sunt:

- să fie funcționale (să funcționeze bine, să arate bine și să dureze);
- să fie adaptabile;
- să fie accesibile;
- să fie variate;
- să fie interactive (să fie organizate astfel încât să faciliteze legătura dintre utilizatori și serviciile furnizate de bibliotecă);
- să fie atractive (să motiveze și să inspire);
- să fie ecologice (să utilizeze în măsură cât mai mare energie din surse regenerabile, să protejeze mediul și să economisească energia);
- să fie sigure și securizate (să protejeze oamenii, colecțiile, echipamentele, informațiile și clădirea);
- să fie eficiente (din punctul de vedere al spațiului, al personalului și al costurilor de funcționare);
- să fie adecvate pentru utilizarea tehnologiei informației.

Spațiile bibliotecii se transformă, așadar, sub presiunea funcțiilor noi sau actualizate pe care trebuie să le îndeplinească o bibliotecă în era digitală. M. D. Boone⁸ enumeră câteva criterii pe care trebuie să le satisfacă clădirea unei biblioteci universitare pentru a putea fi considerată o „ciberbibliotecă” (*cybrary*):

- să dețină „o infrastructură tehnologică de facilități inteligente”;
- să creeze echilibrul optim între spațiile destinate oamenilor și spațiile destinate „lucrurilor”;
- să fie adaptabilă;
- să pună la dispoziție spații de învățare și studiu adecvate noilor modalități de predare și învățare;
- să asigure un set de servicii care să sprijine colaborarea dintre bibliotecari și profesori.

Sintetizând, biblioteca universitară contemporană ar trebui să ofere, pe

5 Bisbrouck, Marie-Françoise. *Les bibliothèques universitaires. L'évaluation des nouveaux bâtiments*. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 45, nr. 3, 2000, p. 31-38;

Bedarida, Marc. *L'utile est-il le beau?* În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 45, nr. 3, 2000, p. 27-30.

6 Calenge, Bertrand. *Editorial*. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 45, nr. 3, 2000, p. 1.

7 McDonald, Andrew. *Libraries as places: challenges for the future*. În: Mcknight, Sue. *Envisioning the future of academic library services: initiatives, ideas and challenges*. London: Facet Publishing, 2010, p. 36-48.

8 Boone, Morell D. *Back in the USA: The "Cybrarian" comes home*. În: *Library Hi Tech*, vol. 19, iss. 2, 2001, p. 186-190.

lângă săli de lectură, spații cu diverse funcții precum:

- spații destinate studiului individual sau lucrului în grup;
- spații dedicate și/sau adaptate utilizării noilor media;
- spații destinate sprijinirii sau derulării procesului de învățământ;
- spații de socializare etc.

Spațiile destinate studiului individual reprezintă o alternativă pentru utilizatorii care au nevoie de recluziune și liniște totală pentru a putea studia. La rândul lor, *spațiile destinate lucrului în grup*, insule eliberate de sub tirania liniștii absolute, le permit studenților să-și rezolve anumite teme de seminar care presupun lucrul în echipă și să-și dezvolte astfel abilitățile de comunicare și spiritul de colaborare.

De asemenea, clădirea universității este din ce în ce mai mult văzută ca o facilitate academică cu un rol din ce în ce mai pronunțat în sprijinirea învățământului superior, prin punerea la dispoziție a unor spații pentru predare, pentru socializare și pentru accesul la calculatoare. Un studiu asupra schimbărilor produse în bibliotecile universitare americane în perioada 1995-2002 arată că una dintre modificările majore a fost adăugarea unor spații de studiu: săli de conferință (41,1%), laboratoare de calculatoare (31,1%) și săli de seminar (31,8%)⁹.

În ultimele decenii, a crescut importanța acordată bibliotecilor ca spații de socializare. Rolul de centru al comunității deservite pe care trebuie să-l joace biblioteca este subliniat cu obstinație. Rizzo¹⁰ arată că bibliotecile contemporane trebuie „să răspundă cerințelor funcționale în schimbare ale unei comunități, dar de asemenea să-i susțină nevoile sociale și emoționale”. Revenind la distincția pe care am făcut-o între *spațiu* și *loc*, putem spune că nu este suficient ca biblioteca universitară să-și adapteze spațiile la noile realități ale Societății Informației: pentru a se dovedi cu adevărat utilă și pentru a-i încuraja pe membrii comunității universitare să o frecventeze, ea trebuie să devină un alt *loc*, în care austeritatea studiului să se poată împleni cu oportunitatea interacțiunii sociale, în care studiul și cercetarea, pe de o parte și relaxarea, pe de altă parte, să fie stimulate în mod egal.

În termenii lui Ray Oldenburg¹¹, biblioteca trebuie să devină un „al treilea loc” (*third place*), alături de casă (*first place*) și serviciu (*second place*), în care oamenii să se simtă liberi să intre și să rămână cât doresc. Pentru aceasta, ea trebuie să furnizeze mai multe spații în care studenții să se poată relaxa și să poată comunica. În acest sens, Dysthe subliniază că interacțiunea cu alte

9 Shill, Harold; Tanner, Shawn. *Creating a Better Place: Physical Improvements in Academic Libraries*, 1995-2002. În: *College & Research Libraries*, vol. 64, iss. 6, 2003, p. 431-466.

10 Rizzo, Joseph C. *Op. cit.*, p. 457.

11 „Al treilea loc, un termen folosit pentru prima oară de Ray Oldenburg în cartea sa din 1990 intitulată *The Great Good Place*, este definit ca un spațiu public în care oamenii se pot întâlni, lăsându-și deoparte preocupările legate de casă și serviciu (primul și al doilea lor loc). Este un loc de reunire a comunității destinat relaxării, întâlnirilor, discuțiilor și relaționării. Al Treilea Loc este esențial pentru o comunitate socială” - Conghui, Fang. *University Library: The “Third Place” for Students*. <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/091-Fang-en.pdf>.

persoane într-un mediu de învățare „este decisivă atât în ceea ce privește *ce* se învață, cât și *cum* se învață”¹² [subl. noastră]. Așadar, spațiile proiectate în mod tradițional trebuie să alterneze cu cele informale, în care măcar o parte din rigiditatea relației tradiționale a bibliotecii cu utilizatorii să dispară.

În paralel cu (re)organizarea spațiilor, nu trebuie uitat că, într-un labirint multifuncțional cum este biblioteca contemporană, importanța orientării este fundamentală pentru utilizator: „capacitatea de a-și găsi cu adevărat drumul în interiorul unei clădiri este în mod evident o cerință preliminară pentru îndeplinirea altor obiective, de nivel superior”¹³. Biblioteca tradițională era un loc mai ușor de apropiat, pentru că funcțiile spațiilor sale erau puține și clare. Biblioteca de azi necesită fixarea unor repere care să permită utilizatorului să ajungă în timp util la publicațiile sau serviciile dorite.

Nu în ultimul rând, biblioteca de azi se definește atât în plan fizic, cât și în cel virtual. Amprenta pe care biblioteca o lasă în mediul WWW, prin site-ul său, prin serviciile pe care le pune la dispoziție online, prin prezența ei în Web 2.0 ș.a.m.d. constituie un element de personalizare cel puțin la fel de important ca arhitectura clădirii și organizarea spațiilor. Identitatea bibliotecii în spațiul virtual contribuie, la rândul ei, la proiectarea unui alt *loc*.

În fața omniprezenței informației electronice și a noului profil al utilizatorului de informații, spațiile bibliotecii nu puteau rămâne neschimbate.

Noilor funcții ale bibliotecii de azi le răspund noi funcționalități ale spațiilor ei. Din această cauză, concepția spațiilor bibliotecii contemporane oscilează între „romantismul tradițional” și „funcționalitatea postmodernă”¹⁴. Un proces de „laicizare” a spațiilor, mai lent decât în alte domenii, se produce și la nivelul bibliotecii. Așa cum subliniază O. Tacheau¹⁵, pentru a deveni un „spațiu locuit”, biblioteca este nevoită să cedeze din universalitatea și sacralitatea sa „pentru a se întoarce cu fața spre realitate”.

12 Citat în Torras, Maria-Carme; Saetre, Tove Pemmer. *Information literacy education: a process approach*. Oxford: Chandos, 2008, p. 15.

13 Lallemand, Carine; Boudot, Audrey; Dinet, Jérôme. *Réaménagement ergonomique de la signalétique d'une bibliothèque universitaire: la Bibliothèque Universitaire de Metz*. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 53, nr. 4, 2008, p. 50-56.

14 Wigell-Ryynanen, Barbro. *The physical library space. Old library romanticism or post-modern functionality?* În: Holmgaard Larsen, Jonna (ed.). *Nordic public libraries in the knowledge society*. Copenhaga: Danish Library Authority, 2006, p. 53.

15 Tacheau, Olivier. *Pour une bibliothèque universitaire réincarnée*. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 54, nr. 6, 2009, p. 66-69.

TIPOLOGIA UTILIZATORILOR BIBLIOTECII UNIVERSITARE

Drd. Doru Stan¹

Astăzi, conceptul de utilizator s-a extins foarte mult, de la cititor de bibliotecă (*reader*), utilizator de informații (*information user*), client (*customer*), consumator de servicii (*consumer*), client frecvent (*patron*), la utilizator final (*end-user*). Însă interesant de văzut este cum definește *Oxford English Dictionary*² termenul de utilizator:

- a) cineva (acela) care are un lucru în posesie sau îl utilizează;
- b) o persoană care consumă narcotice, droguri etc.
- c) o persoană sau organizație care folosește un computer.

Deoarece termenul de „utilizator” și-a pierdut mult din semnificație pe parcursul anilor, fiind etichetat ca un termen comun, epuizat, foarte consumat și întrebunțat abuziv în scopul furnizării informației specializate, este înlocuit cu un alt termen activ, mai exact și mai bogat în semnificație, care exprimă acțiune și individualitate (*i-player*, adică *information-player*).³ Acest termen nou (*i-player*) poate fi interactiv (utilizatorul modern joacă un rol important, rol complicat, creativ și angajat în procesul de căutare a informației), recreațional (termenul de „*player*” vine din lumea reală), social (*players* au roluri sociale diferite: profesor și student, jurnalist și cititor, etc.) și competitiv (*players* priviți ca investitori), îndeosebi, în cazul contextului cu privire la procesul de căutare a informației în ziua de astăzi.⁴

Se constată, de asemenea, faptul că se merge mult pe un tip de segmentare, o bună segmentare aducând în atenție nevoile și avantajele consumatorilor. Caracteristicile care pot fi folosite în segmentarea utilizatorilor de informații au fost identificate ca fiind⁵:

- *vârsta* (adesea, bibliotecile publice segmentează în cititori tineri, adolescenți, adulți și se angajează să ofere servicii distincte pentru aceste grupuri);
- *locația* (adresa fizică a furnizorului de serviciu);
- *frecvența utilizării*;
- *ziua și/sau timpul*;

1 Drd. Doru Stan. Biblioteca Universității din Pitești. Doru_stan@yahoo.com

2 Disponibil la adresa: <http://dictionary.oed.com>. Accesat: 20 nov. 2009.

3 Nicholas, David. *Assessing information needs: tools, techniques and concepts for the Internet age*. London: Aslib, 2000, p. 31.

4 *Ibidem*, pp. 32-33.

5 Rowley, Jennifer. *From users to customers?*. În: *OCLC Systems & Services/online/2000/*. Disponibil la adresa: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/1640160401.pdf>. Accesat: 3 nov. 2009

- acceptarea și posibilitatea unei plăți;
- funcția de serviciu sau statutul;
- interesul unui domeniu;
- mecanismul preferat de disponibilizare a informației;
- scopul utilizării informației.

O. Obanewa a clasificat utilizatorii bibliotecii în patru grupe⁶: cititori generali, cititori creativi, studenți cu vârste mai înaintate și indivizi cu interese speciale. El explică, pe larg, aceste grupe. De pildă, cititorii generali sunt aceia care citesc pentru informare și instruire (ei consultă ziare, enciclopedii, lucrări generale și documente cu privire la acestea). Cititorii creativi citesc știri, reviste, ficțiune și fantastic. Studenții cu vârste mai înaintate consultă manuale și lucrări de referință. Ultimul grup de utilizatori este constituit din indivizi cu interese speciale, incluzând aici oamenii de știință, medicii, inginerii, studenții și absolvenții de facultate.

Un aspect deosebit, ce ține de strategiile managementului pentru a atrage utilizatorii, este imaginea bibliotecarului, construită pe judecăți și puncte de vedere ale specialiștilor în informare. De fapt, totul se rezumă la modul cum este acesta perceput în relația cu publicul, diferențele culturale reprezentând principalul factor ce influențează percepțiile utilizatorilor. Plecând de la această premisă, majoritatea utilizatorilor consideră că bibliotecarii au „o muncă susținută și sunt, de asemenea, ocupați și excesiv de epuizați”.⁷

Bibliotecarii trebuie să știe cum să promoveze resursele electronice sau serviciile de bibliotecă, să utilizeze businessul, instrumentele și strategiile de management.

Cu siguranță, diversele roluri ale bibliotecarilor le definesc întrutotul funcțiile, conturându-se, ulterior, atât o imagine a lor, cât și una a instituției din care fac parte. În cele ce urmează, voi aminti succint acele funcții identificate de specialiștii M. Renneker, A. Jacobson și A. Spink în cercetarea pe care au desfășurat-o⁸:

6 Chiemek S. Et al. *Users' perceptions of the use of academic libraries and online facilities for research purposes in Nigeria*. În: **Library Philosophy and Practice**/online/april 2007/. Disponibil la adresa: http://find.galegroup.com/gtx/retrieve.do?contentSet=IAC-Documents&resultListType=RESULT_LIST&qrySerId=Locale%28en%2C%2C%29%3AFQE%3D%28ke%2CNone%2C5%29users%3AAand%3AFQE%3D%28ke%2CNone%2C10%29librarians%24&sgHitCountType=None&inPS=true&sort=DateDescend&searchType=AdvancedSearchForm&tabID=T002&prodId=AONE&searchId=R4&currentPosition=65&userGroupName=unibuc&docId=A163546274&docType=IAC. Accesat: 3 nov. 2009

7 Tseng, Shu-Hsien; Lu, Pei-Yu. *Library Users' Views and Librarian Evaluation at the Taipei Public Library*. În: **Library Administration & Management**/online/2007/. Disponibil la adresa: <http://proquest.umi.com/pqdweb?translang=%23&RQT=305&SQ=AU%28Pei-Yu+Lu%29&querySyntax=PQ&TS=1257358253>. Accesat: 4 nov. 2009

8 Mills, John; Lodge, Damian. *Affect, emotional intelligence and librarian-user interaction*. În: **Library Review**/online/2006/. Disponibil la adresa: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=11&did=1150318661&SrchMode=1&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1258146044&clientId=65082>. Accesat: 13 nov. 2009

- paznic al colecției;
- formator de utilizator independent;
- explorator al cunoașterii;
- tehnician de informație;
- teoretician;
- pedagog al studenților;
- partener interactiv;
- furnizor de informație.

Abordarea de marketing și, mai ales, de business se constată și în bibliotecă modernă. Ea se confruntă cu dezvoltarea competiției preluată din sectorul de business în satisfacerea nevoilor de informare ale clienților frecvenți (*patrons*) de astăzi.⁹

Posibilitățile de a ne conecta la serviciile bibliotecii prin Internet și de a accesa serviciile de informare din alte surse au redus capacitatea de a caracteriza și a clasifica utilizatorii. De obicei, o parte dintre utilizatorii bibliotecii universitare au ales să acceseze serviciile de informare prin computer, deoarece majoritatea resurselor sunt disponibile online și pot fi ușor descărcate.

Următorii factori au fost atribuiți neglijării utilizatorului, conform concepției lui David Nicholas:

- 1) profesioniștii în informare tind să fie preocupați cu sistemele de informare și nu cu utilizatorii acestor sisteme;
- 2) profesia este alterată de atitudini separate și aptitudini reduse de comunicare, care nu au ca scop apropierea clientului;
- 3) cheltuirea resurselor implicate în obținerea datelor necesare nu este justificată în aceste timpuri grele din punct de vedere bugetar;
- 4) absența unui standard (adică a unui cadru de lucru pentru evaluarea nevoilor informaționale), care să permită informației să fie dezvoltată;
- 5) nu este niciodată ușor să aduni datele necesare pentru nevoi.

Desigur, acești factori sunt variați și diferențiați în funcție de natura structurilor organizaționale, în cazul de față în funcție de bibliotecile universitare.

Caracteristica nevoii de informare cea mai evidentă și imediată este subiectul, în funcție de acesta fiind aranjate colecțiile de bibliotecă. În procesul de regăsire a informației, utilizatorii sunt pregătiți intens de bibliotecari să-și exprime cererile după acest criteriu.

Rolul-cheie în influențarea tipurilor de interacțiune îl deține, după cum observăm, mediul informației, care poate fi situat oricând între profesioniștii în informare și utilizator. Cei trei specialiști menționați anterior argumentează această influență prin sugerarea următorilor factori:

⁹ Landesman, Betty. *Expectations of Librarians in the 21st Century*. În: **Library Resources & Technical Services**/online/apr. 2004/. Disponibil la adresa: <http://proquest.umi.com/pqdweb?in dex=6&did=637478371&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1257576399&clientId=65082&aid=1>. Accesat: 7 nov. 2009

1. percepția mediului;
2. modele mentale ale surselor specifice de informare;
3. înțelegerea de unde și de la cine se caută;
4. bogăția resurselor;
5. răspunsurile afective la cereri;
6. experiența cu feedback-ul sistemului de informare;
7. așteptările fluxului de comunicare;
8. experiența anterioară cu resursele;
9. experiența anterioară cu furnizorii de informație.

Utilizatorul bibliotecii a devenit obiect fundamental de studiu, opiniile lui furnizând date care conduc la evaluarea gradului de satisfacție.

Anchetele concepute în legătură cu acest subiect au permis colectarea de informații din perspectiva utilizatorului, precum și analizarea diferitelor surse de satisfacție și nesatisfacție pentru a se putea explica de ce anumiți utilizatori folosesc serviciile bibliotecii și de ce alții nu. O astfel de anchetă a fost aplicată de Bernard Bizimana și de alți specialiști asupra bibliotecilor Universității Naționale din Rwanda¹⁰, care au constatat că, dincolo de evaluarea statistică, motivația era duală:

1. dezvoltarea indicilor privind utilizarea bibliotecii și satisfacția utilizatorului pe baza variabilelor relevante;
2. inferența statistică.

În viziunea acestor specialiști, indicii ar putea fi valabili în studierea relației dintre măsurarea utilizării bibliotecii și cea a satisfacției utilizatorului sau a altor variabile. De asemenea, aceste măsurători ar putea permite compararea diferitelor biblioteci, precum și o definire a tipologiei bibliotecilor și a clienților săi frecvenți (*patrons*).

Rezultatele anchetei lor au arătat că preocupările studenților, profesorilor și a staff-ului de cercetare au de-a face cu o lipsă de performanță în ceea ce privește formarea staff-ului, lipsa de servicii eficiente de referințe, lipsa de servicii de fotocopiere, nevoia achiziționării publicațiilor recente, dar și alte probleme majore identificate în studiul de caz analizat.

Concepte distincte, apărute recent, calitatea serviciilor și satisfacția utilizatorilor pot fi folosite permutabil în evaluarea bibliotecilor, conform gândirii celor doi specialiști, P. Hernon și D. A. Niteki.¹¹ Ei susțin că nu există o părere generală privind aceste două concepte și că ar trebui tratate ca o singură construcție sau ca două construcții diferite.

¹⁰ Bizimana, Bernard. *Measures of library use and user satisfaction with a academic library services*. În: **Library & Information Science Research: an international journal**, vol. 18, nr. 3, 1996, p. 226.

¹¹ Roszkowski, Michael J. et al. *So which score on the LibQual + tells me if library users are satisfied?*. În: **Library & Information Science Research/online/2005/**. Disponibil la adresa: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W5R-4HG6H9S-1&_user=8295965&_coverDate=11%2F30%2F2005&_alid=1093492514&_rdoc=15&_fmt=high&_orig=search&_cdi=6577&_st=13&_docanchor=&_ct=6487&_acct=C00020851&_version=1&_urlVersion=0&_userid=8295965&md5=47e86a0c33a59d068a8adad88b19e97e. Accesat: 14 nov. 2009

Principalul accent al majorității bibliotecilor cade pe satisfacție ca tranzacție specifică, dar, în același timp, însăși calitatea serviciilor reprezintă evaluarea cumulativă a multiplelor tranzacții de-a lungul timpului. P. Hernon și D. A. Niteki au argumentat și faptul că evaluările calității serviciilor sunt mai mult cognitive față de evaluările satisfacției utilizatorilor, în care sunt incluși factorii emoționali, însă această distincție rămâne oarecum discutabilă.

Utilizatorii sunt profund motivați în procesul de căutare a informației și aceasta deoarece scopul lor principal este tocmai satisfacerea propriilor nevoi de informare. Așa cum am arătat anterior, conceptul de satisfacție este gândit și interpretat de profesioniști în diferite moduri și la anumite nivele. Astfel, acest concept de satisfacere, în concepția specialiștilor Herbert și H. Simon, poate fi aplicat bibliotecii și științei informării ca o competență de informare, ținând seama de mijloacele prin care utilizatorii evaluează ce cantitate de informație ar putea fi suficientă pentru a le satisface nevoile de informare.¹²

Propunând conceptul de satisfacție, H. Simon mărturisește că, în cele mai multe situații, nu este posibil să cunoști întregul spectru de opțiuni. În practică, spune acesta, satisfacția se traduce printr-o judecată, în care informația poate fi îndeajuns de bună pentru a satisface o nevoie, chiar și în cazul analizei cost-beneficiu.

Cu toate acestea, însuși autorul definește satisfacția ca un proces de luare a deciziei, potrivit căruia indivizii decid când o abordare alternativă sau soluție este suficientă pentru a întâmpina scopurile dorite de aceștia, mai curând decât a studia abordarea perfectă. Variate exemple sugerează, prin urmare, faptul că utilizatorii își pot satisface diversificatele nevoi, atâta timp cât sistemele de informare nu prezintă dificultăți, ele fiind extrem de utile în căutarea și regăsirea informației electronice de actualitate.

Desigur, costul surselor de informare, în special al surselor online, pare a fi una din problemele majore cu care se confruntă bibliotecile românești în prezent. Pentru bibliotecari, unitatea unei biblioteci se reflectă atât în dezvoltarea colecțiilor, serviciile de referințe și de catalogare, tehnologia informației, împrumutul interbibliotecar, cât și în funcții.

Majoritatea utilizatorilor au de-a face, pe de o parte cu materiale de consultare (cărți, publicații periodice, surse de referință, resurse electronice), iar, pe de altă parte cu îmbunătățirea serviciilor de bibliotecă prin intermediul tehnologiei avansate. Și aici devine importantă percepția acestora asupra relevanței privind dezvoltarea bibliotecii ca proces, precum și asupra relevanței în cazul personalului de bibliotecă în întâmpinarea nevoilor lor în privința utilizării resurselor electronice. Astfel, contează cât de importantă este până la urmă opinia utilizatorului în evaluarea adecvării surselor de informare ale bibliotecii, precum și a proceselor de activitate ale instituției respective.

12 Prabha, Chandra; Connaway, Silipigni. *What is enough? Satisficing information needs*. În: **Journal of Documentation/online/2007/**. Disponibil la adresa: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=45&did=1198411061&SrchMode=1&sid=4&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1235840449&clientId=65082>. Accesat: 14 nov. 2009

Unii specialiști au afirmat, referitor la ideea exprimată anterior, că „doar clienții judecă calitatea, toate celelalte păreri sunt, în fond, irelevante (...). În orice caz, părerile clienților nu pot fi ignorate”¹³.

În mod cert, determinarea nivelului de satisfacție a clienților frecvenți (patrons) prin instrumente eficiente de măsurare rămâne o direcție extrem de importantă în agenda unei biblioteci, în genere.

foto : Letiția Constantin

---

13 Saunders, Stewart E. *Meeting Academic Needs for Information: A Customer Service Approach*. În: **Portal : Libraries and the Academy/online/oct. 2008/**. Disponibil la adresa: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=41&did=1575349321&SrchMode=1&sid=7&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1258799048&clientId=65082>. Accesat: 21 nov. 2009

TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI ÎN BIBLIOTECA DESCHISĂ. SERVICII BAZATE PE CONCEPTUL WEB 2.0.

Drd. Luminița Gruia¹

Trăim în era exploziei informaționale și a cunoașterii. Bibliotecile au o istorie lungă, și au trecut prin multe etape în evoluția lor, de la bibliotecile închise, cu acces limitat și exclusivist din vremurile de demult, până la biblioteci din zilele noastre care își propun să ofere acces neîngrădit, on-line, la colecții eterogene, de la cele pe suport tradițional până la documente digitale sau resurse electronice și multimedia.

Tehnologia informației și comunicării are un rol semnificativ în acest proces și în implementarea unui sistem de management al cunoașterii în bibliotecă.

Aceasta nu înseamnă însă că un sistem de management al cunoașterii poate fi redus doar la tehnologie. Davenport și Prusak, cei mai citați autori ai domeniului, spuneau că un sistem de management al cunoașterii trebuie să fie capabil „să capteze, să stocheze și să distribuie cunoașterea structurată care există în mintea omului și în documentele tipărite”.²

Tehnologia oferă mijloacele tehnice pentru a realiza acest lucru, dar, în cele din urmă, omul este cel care creează valoarea: „valoarea adăugată de oameni – contextul, experiența, interpretarea - este cea care transformă informația în cunoaștere”³.

Tehnologiile bazate pe Web 2.0 creează un mediu ubicuu, în care se integrează aplicații distribuite, formate și conținut, iar utilizatorul poate contribui prin participare directă la crearea de conținut, într-un mod simplu și accesibil.

Ce este Web 2.0?

Conceptul Web 2.0 a fost definit și popularizat în 2004, de către Tim O’Reilly și Dale Dougherty de la O’Reilly Media, pentru a descrie dotcom-urile (site-uri ale companiilor) supraviețuitoare ale crashului pe piață din sectorul tehnologic, în anii 2000. Cei doi au susținut ideea că au rezistat pe piață acele companii, servicii și tehnologii care au avut câteva caracteristici comune. Acestea erau colaborative, interactive, dinamice, iar în acest mediu granița între crearea și consumarea de conținut era estompată (cu alte cuvinte, pe acele website-uri utilizatorii erau în egală măsură creatori și consumatori de conținut). Astfel,

1 Drd. Luminița Gruia. Biblioteca Națională a României. Serviciul Tehnologia Informației și a Comunicării, Șef Serviciu. luminita.gruia@bibnat.ro

2 Davenport, Thomas; Prusak, Larry; *Working Knowledge: How organizations manage what they know*. Boston; Massachusetts : Harvard Business School Press, 2000. p. 129.

3 Idem

dintr-un dezastru la care a condus un joc al pieței, pe ruinele vechiului Web s-a clădit unul nou, bazat pe o arhitectură a participării și centrat pe utilizatorul care renunță la poziția de client pasiv. Web 2.0 este o matrice a dialogurilor, nu o colecție de monologuri.

Îată o definiție compactă a termenului, dată chiar de Tim O'Reilly: "Web 2.0 este rețeaua ca platformă, cuprinzând toate sistemele conectate; aplicațiile Web 2.0 sunt acelea care creează avantajele intrinseci ale platformei: furnizarea de software ca un serviciu actualizat continuu și care se îmbunătățește pe măsură ce este folosit mai mult, preluarea și combinarea datelor din mai multe surse, inclusiv de la utilizatori individuali, care, la rândul lor, furnizează propriile date și servicii într-o formă care permite combinarea lor de către alții, crearea de efecte de rețea printr-o arhitectură a participării și mergând dincolo de Web 1.0 văzut ca metaforă a paginii, dezvoltarea și îmbogățirea prin experiența utilizatorilor".⁴

Termenul Web 2.0 a avut succes și a fost repede preluat și mai ales adaptat la diverse domenii care simt nevoia unei noi abordări în concordanță cu principiile Web 2.0. (Business 2.0, Enterprise 2.0, Learning 2.0).

În esență, principiile Web 2.0 și consecințele lor, așa cum au fost stabilite de grupul de la O'Reilly Media, sunt următoarele:

- Web-ul ca platformă – web-ul devine o platformă de lucru care poate fi utilizată de oricine
- Colectarea inteligenței colective – îmbunătățirea serviciilor pe măsură ce sunt utilizate de mai multe persoane
- Sfirșitul erei marcate de "lansare de noi versiuni de software" – înlocuirea marilor lansări de noi versiuni de software cu evoluția constantă a acestora
- Modele de programare "ușoare" – orientare spre flexibilitate, standarde deschise, schimbare
- Software independent de dispozitiv – posibilitatea de a utiliza un software fără a avea nevoie neapărat de calculator, ci folosind orice alt dispozitiv care are un browser internet
- Dezvoltarea prin experiența utilizatorilor – asigură interactivitatea

Web 2.0 se bazează pe o serie de standarde deschise (open standards) și pe tehnologii flexibile și mereu în schimbare: AJAX, PHP, SOAP, CSS și API. Prin utilizarea acestora, Web 2.0 a dus la dezvoltarea unui aspect al web-ului care pînă acum nu era posibil, anume comunicarea bidirecțională și, implicit, rețelele de socializare. În web-ul clasic (denumit deja, din perspectiva prezentului, Web 1.0) pentru crearea unei pagini web care devenea vizibilă și accesibilă pentru utilizatorii spațiului virtual printr-un browser, conținutul și proprietățile de afișare erau încărcate împreună. În web 2.0, conținutul este separat de proprietățile de afișare, ceea ce permite modificarea instantanee, în timp real a conținutului din

⁴ O'Reilly, **Tim**. *What Is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. În <http://oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html?page=1>. accesat 2 martie 2010

pagina web. Mai mult, web 2.0 permite utilizatorilor să adauge comentarii la conținutul de pe web, să corespunde prin mesaje cu alți utilizatori ai respectivei pagini web, sau să creeze și să editeze conținut nou în mod instantaneu, ca în orice editor simplu de text, fără a avea cunoștințe de html⁵.

Multiplele posibilități de comunicare, colaborare și interactivitate pe care le oferă Web 2.0 au stârnit interesul mediului de afaceri, dar și al practicienilor management-ului cunoașterii. Ei au întrevăzut avantajele pe care utilizarea noului tip de web le poate aduce în procesul de partajare a cunoașterii într-o organizație. Noul concept Enterprise 2.0.⁶, lansat de Andrew Mc Afee, înseamnă, conform ultimei definiții⁷ a acestuia, utilizarea platformelor de socializare emergente în cadrul companiilor sau între companii și partenerii sau clienții acestora. Cu alte cuvinte, Enterprise 2.0 preia instrumentele și aplicațiile specifice pentru Web 2.0 și le adaptează la cerințele din mediul de afaceri.

Nici bibliotecile nu au rămas în afara acestei evoluții tehnologice orientate spre utilizator și interacțiune. În anul 2005, Michael Casey lansa deja conceptul Library 2.0, un nou model de servicii de bibliotecă (fie ea fizică sau virtuală), centrate pe utilizatori.

Este oare aceasta o soluție pentru viitorul bibliotecilor?

Așa cum Web 2.0 reprezintă un moment de cotitură pentru viziunea asupra web-ului, și Enterprise 2.0 ar putea deveni un element cheie pentru organizațiile care vor să aplice management-ul cunoașterii, iar Library 2.0 o posibilă cale de schimbare a bibliotecii tradiționale spre bibliotecă deschisă. În plus, datorită faptului că oamenii sunt deja familiarizați cu uneltele și aplicațiile bazate pe Web 2.0, pe care le folosesc frecvent în timpul lor liber, adoptarea și implementarea unui sistem de management al cunoașterii care integrează această nouă tehnologie va fi mult mai ușor acceptată în orice organizație, și deci și în bibliotecă. Un exemplu foarte bun este site-ul de socializare Facebook⁸, care a adunat în ultimii 2 ani milioane de utilizatori, atât indivizi, cât și companii, reviste, magazine, biblioteci. Dacă o bibliotecă ar reuși să creeze o astfel de platformă colaborativă, în care interacțiunea, comunicarea în timp real, schimburile de experiență prin toate mijloacele și în toate formatele (chat-uri, mesaje, email, link-uri preferate etc., prin intermediul cărora se poate transmite informație ca text, imagine, audio,

5 *HyperText Markup Language (HTML)* este un limbaj de marcare utilizat pentru crearea paginilor web ce pot fi afișate într-un browser (sau navigator). Cf. http://ro.wikipedia.org/wiki/HyperText_Markup_Language

6 Andrew McAfee. (2006), "*Enterprise 2.0: The Dawn of Emergent Collaboration*", Sloan Management Review 47 (3): 21–28. <http://sloanreview.mit.edu/the-magazine/articles/2006/spring/47306/enterprise-the-dawn-of-emergent-collaboration/> În acest articol McAfee introduce termenul "Enterprise 2.0" pe care îl definește ca un sistem bazat pe tehnologii web 2.0 care oferă posibilitatea colaborării rapide, a partajării informației, precum și capacități de manifestare și integrare în întreprinderea extinsă."

7 McAfee, Andrew. *Enterprise 2.0, version 2.0*. http://andrewmcafee.org/2006/05/enterprise_20_version_20/. Accesat 17 aprilie 2010

8 www.facebook.com

video etc.), cu siguranță că transferul și partajarea cunoașterii, colaborarea, interactivitatea cu utilizatorii ei n-ar mai fi doar un vis. Mai mult decât atât, faptul că oamenii se obișnuiesc în această nouă paradigmă, axată pe participare și colaborare, va duce la transformări importante de atitudine a bibliotecarilor în ceea ce privește modul de lucru, relația cu ceilalți, reacția la schimbare, deschiderea spre nou, și va avea consecințe benefice asupra evoluției bibliotecii ca organizație.

Aplicații bazate pe Web 2.0

Wiki

Wiki este deja un termen familiar, popularizat prin bine cunoscuta (și deja hulita) Wikipedia⁹, enciclopedia on-line aflată în continuă expansiune și folosită mai mult decât orice altă enciclopedie, în ciuda faptului că nu este recomandată ca (re)sursă autorizată de informație. *Wiki* se folosește pentru a denumi atât unealta - software-ul colaborativ -, cât și rezultatul utilizării acestuia – website-ul colaborativ care permite crearea și editarea de conținut web de către toți membrii unei comunități. Este o viziune cu totul nouă, în contrast cu modul tradițional de realizare a lucrărilor de referințe (închis, elitist, exclusivist, bazat pe coordonarea unui grup de specialiști). Puterea acestei noi viziuni stă în deschidere, flexibilitate, acces nediferențiat. Oricine poate modifica și poate adăuga conținut, și din acest motiv rata de creștere a numărului de articole dintr-un astfel de site este foarte mare. Calitatea informației este asigurată nu printr-un sistem de control și prin coordonare, ci prin reacția utilizatorilor care sunt în același timp creatori de conținut. Dacă un specialist va găsi în Wikipedia un articol incorect sau incomplet, el poate să adauge propria versiune articolului respectiv și comentariile necesare. Pe măsură ce numărul utilizatorilor creatori de conținut crește, calitatea informației crește și ea, pentru că fiecare utilizator contribuie cu informație. În această viziune colaborativă, nu reputația este cea care garantează calitatea, ci participarea unui număr cât mai mare de utilizatori care reacționează și corectează erorile. În anul 2010 Wikipedia în limba engleză are 3.300.000 de articole, iar pe lângă această versiune, Wikipedia a dezvoltat variante în mai multe limbi (cea în limba română¹⁰ are 150.000 de articole).

Pe baza software-ului (sau motor) wiki (care există și ca open source) se pot construi diverse tipuri de aplicații¹¹, adaptate pentru necesități variate (dicționare, culegere de citate, aplicații pentru crearea de manuale, aplicații pentru organizarea cunoașterii în întreprinderi sau companii – posibilitățile sunt deschise).

În acest sens, un wiki se poate dovedi o unealtă foarte utilă în bibliotecă. O aplicație de tip wiki va permite bibliotecarilor să partajeze informații, să facă schimb de experiență și de bune practici, să învețe unii de la alții și, mai

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

¹⁰ http://ro.wikipedia.org/wiki/Pagina_principal%C4%83

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Wiki_software

mult decât atât, chiar să creeze instrumente de lucru specifice care-i vor ajuta în activitatea lor. Avantajul uriaș pe care îl are utilizarea unui astfel de website colaborativ este accesibilitatea. Este ușor de folosit, nu este nevoie de cunoștințe specializate, nu este nevoie de cursuri de formare, este familiar oricărui utilizator de calculator și de web. Cu ajutorul unui software wiki bibliotecile pot crea diverse aplicații colaborative, la dezvoltarea cărora întreaga comunitate poate contribui. Resursele tehnice și financiare necesare sunt minime (un server și un software open source), iar resursele umane se bazează pe voluntariat.

O posibilă aplicație wiki pentru biblioteci este o ”bibliopedie” – o enciclopedie a domeniului care să includă și un dicționar on-line de termeni de bibliologie și știința informării, un instrument de lucru absolut necesar în comunitatea specialiștilor domeniului, dat fiind că domeniul cunoaște o evoluție uluitoare și, implicit, terminologia specifică este într-o permanentă dezvoltare. Cea mai mare parte a literaturii de specialitate este în limba engleză și deseori bibliotecarii își împărtășesc pe lista lor de discuții posibilele variante de traducere ale unui termen sau altul. Dacă ar exista această aplicație, orice articol și comentariu scris de un bibliotecar cu referire la un termen nou pe care îl întâlnește, ar putea fi adăugat, păstrat și corectat prin participarea întregii comunități de specialiști (de la cadre didactice, studenți până la utilizatori din afara domeniului – să nu uităm că domeniul științei informării interferează cu multe alte domenii și terminologia este de multe ori comună).

În același mod se pot crea wiki-uri specifice pentru diverse tipuri de servicii oferite de bibliotecari (servicii pentru utilizatori - referințe, servicii pentru bibliotecari – metodologii, servicii pentru utilizatori specializați – editori, mediul de afaceri) sau pentru organizarea documentelor interne ale bibliotecii (informații de interes general pentru bibliotecă, proceduri, norme de lucru, agende de lucru, proiecte, etc.).

Modul de lucru colaborativ folosind o aplicație de tip wiki are avantajul de a asigura o comunicare în grup (many to many), spre deosebire de cea clasică de acum, prin e-mail, de a dezvolta spiritul critic și încrederea de sine. Interacțiunea cu ceilalți – bibliotecari sau simpli utilizatori – va fi mai intensă și va determina o schimbare de atitudine necesară – orientarea înspre utilizator. Condiția necesară pentru a crea instrumente de lucru bazate pe wiki este participarea și dorința de colaborare.

Blog-uri

Blogurile au devenit și ele foarte populare în ultimii ani, atât ca jurnale personale publice, cât și ca ”jurnale” ale specialiștilor unde aceștia își pot publica opiniile pe diverse teme de interes, pot primi și răspunde la comentariile utilizatorilor. Termenul provine din combinația între ”web” și ”log” (un jurnal pe web). Cuvântul jurnal semnifică faptul că informația este organizată și afișată cronologică (întocmai ca jurnalele pe hârtie). Însă software-ul permite în plus

și organizarea informației pe teme ("topics"). Publicarea conținutului în blog este la fel de simplă, accesibilă oricui și nu necesită niciun fel de cunoștințe specializate în tehnologia informației. Valoarea colaborativă a blog-urilor constă în posibilitatea de a adăuga comentarii care sunt vizibile atât pentru publicistul blog-ului, cât și pentru toți ceilalți utilizatori care îl accesează. În plus, există posibilitatea de a evalua un articol, prin acordarea de "stele". Diferența față de o aplicație de tip wiki stă în rigoare, dat fiind că un blog este de obicei un spațiu al exprimării personale. Contribuția la un wiki este mai degrabă ca participarea la o conferință, pe când schimburile de opinii de pe un blog sunt imaginea virtuală a unei discuții informale.

Blogul poate fi și el folosit cu succes în biblioteca deschisă, mai ales în procesul de informare. Prin publicarea pe un blog intern a informațiilor privind un proiect în derulare, se asigură informarea rapidă a tuturor celor interesați. Se pot iniția discuții pe diverse teme de interes, se poate face schimb de opinii. Este un spațiu virtual unde se poate face schimb de opinii și de experiență într-un mod mai puțin formal și riguros. Blog-urile sunt ușor de instalat, ușor de folosit și, ca urmare, bibliotecile din România îl folosesc atât în interior, dar și ca mijloc de comunicare în cadrul comunității de practică¹².

RSS (Really Simple Syndication)

RSS este o tehnologie care permite website-urilor actualizarea constantă a conținutului prin fluxuri web din diferite surse, în mod automat. Este foarte des folosită de site-urile de știri (Yahoo! News, Google News) care preiau în mod automat prin această tehnologie noutățile de pe site-uri consacrate ca Reuters sau alte agenții de știri.

RSS este o extindere a limbajului XML (Extensible Markup Language) care a fost construit pentru schimbul de date pe Internet. RSS și XML permit crearea de informație structurată și "citirea" acesteia în limbajul mașină. Tehnologia RSS aduce avantajul de a avea acces la informația actualizată în mod automat, eliminând acțiunea de vizitare periodică a site-urilor de interes, abonamente la diverse newsletter-uri sau blog-uri.

Prin folosirea tehnologiei RSS, biblioteca poate transmite în mod automat către utilizatorii ei diverse informații de interes pentru aceștia. Anunțurile privind evenimentele culturale sau științifice pot fi transmise prin RSS către mass-media sau către comunitatea profesională. Noile achiziții ale bibliotecii, pe diverse subiecte, în funcție de domeniul de interes al utilizatorului abonat, disponibilitatea unui document rezervat de un utilizator sunt noutăți care pot fi anunțate prin RSS. Biblioteca își poate îmbunătăți modul de informare în procesul de dezvoltare a colecțiilor prin abonarea la fluxuri de noutăți editoriale ale editurilor sau distribuitorilor.

¹² **Blogul cel mai popular este *Prolibro*** : Blog colectiv de biblioteconomie (<http://prolibro.wordpress.com/>), dar există și bloguri ale asociațiilor de profil sau ale bibliotecilor.

Prin combinarea celor două tehnologii – blog și RSS – biblioteca poate crea un sistem de informare a bibliotecarilor despre noutățile de pe alte blog-uri profesionale.

Site-uri de socializare

Fără îndoială, una dintre cele mai apreciate (de către marea masă a utilizatorilor) inovații ale Web 2.0 este reprezentată de site-urile de socializare. Marele succes se datorează, cel mai probabil, faptului că acestea ”recrează” realitatea în spațiul virtual. Facebook sau MySpace (și multe altele) le oferă utilizatorilor posibilități de a ”trăi” virtual într-o comunitate, de a avea prieteni, de a interacționa cu străini, de a împărtăși bucurii și pasiuni comune (printr-un simplu click pe butonul ”like”), de a cere schimbări în funcționalitățile site-ului (inițiativa de a se introduce și butonul ”dislike”), de a juca jocuri în echipă, de a-și crea pagini proprii în care să se exprime pe sine. Cu toate că Facebook e considerat un site de socializare pentru timpul liber, și nu unul orientat către viața profesională (cum este LinkedIn), bibliotecile mari ale lumii se regăsesc printre utilizatorii lui (de la Library of Congress, până la The European Library¹³, dar și biblioteci din România). Bibliotecile pot folosi site-urile de socializare ca modalitate de a deveni mai cunoscute și de a atrage utilizatori și fani, de a primi un feed-back din partea acestora, de a anunța comunității care le urmărește noutățile și evenimentele, de a oferi comunității profesionale un spațiu de întâlnire și de colaborare. Mai mult, bibliotecile își pot crea propriile site-uri de socializare, la nivel intern, pentru a întări legăturile dintre angajați, de a dezvolta sentimentul apartenenței la o comunitate umană, unită prin scopuri comune, de a crea un spirit de echipă. Profilul fiecărui utilizator bibliotecar poate conține informații importante pentru management – competențe, abilități, pasiuni, relații etc. – care constituie o resursă utilă în crearea de grupuri de lucru, în repartizarea responsabilităților.

Library 2.0

Web-ul a evoluat de la viziunea statică, unidirecțională către o nouă abordare, caracterizată prin interactivitate, colaborare și participare. Paginile web personale s-au transformat în blog-uri, enciclopediile online în wikipedii, comunicarea prin e-mail în fluxuri de informații RSS etc. Implicațiile pe care le are această revoluție a tehnologiilor web asupra organizațiilor și a oamenilor sunt imense, iar bibliotecile nu sunt excluse.

Library 2.0. este cadrul conceptual pentru un nou model de bibliotecă, creat din provocarea lansată de Web 2.0. Cel care a lansat termenul în anul 2006, Michael Casey, îl definește dintr-o perspectivă mai largă decât cea tehnologică¹⁴

¹³ Nu pot să nu mărturisesc că eu am devenit membru pe Facebook în urmă cu 2 ani, la cerința managerului proiectului TEL+, din cadrul The European Library.

¹⁴ Casey, Michael. *Service for the Next Generation Library: A Library 2.0*. În blogul său personal, **LibraryCrunch**. http://www.librarycrunch.com/2005/10/working_towards_a_definition_o.html

și îl propune ca o soluție pentru schimbare: ”Library 2.0 ar putea revitaliza modul în care oferim servicii și interacționăm cu utilizatorii”¹⁵. Principiile noului model, așa cum le enumeră Casey, sunt în concordanță cu cele ale noului Web: orientarea spre utilizator, participarea utilizatorului la îmbunătățirea serviciilor oferite de bibliotecă, deschiderea spre schimbarea constantă și fluidă a bibliotecii. La nivelul tehnologiei, el propune orientarea către utilizarea soft-urilor open-source chiar și pentru gestionarea colecțiilor (știut fiind faptul că bibliotecile folosesc cel mai adesea sisteme proprietare de gestiune a documentelor, care le fac foarte dependente de furnizor).

Noul concept s-a răspândit în lumea specialiștilor și de atunci a fost analizat și teoretizat în numeroase articole. Cel mai adesea, Library 2.0 este considerat un serviciu bazat pe tehnologii Web 2.0: ”Library 2.0 este un concept care definește un tip cu totul nou de servicii de bibliotecă, create în conformitate cu așteptările utilizatorilor ei de astăzi. În această viziune, biblioteca asigură accesul la informație oriunde și oricând utilizatorul o cere.”¹⁶ Maness propune o altă definiție, limitată la serviciile bazate pe web: ”aplicarea tehnologiilor web interactive, colaborative și multi-media la serviciile și colecțiile bazate pe web ale bibliotecii”¹⁷ și evidențiază patru caracteristici esențiale ale conceptului: orientarea către utilizator (participarea utilizatorilor în crearea de noi servicii și conținut pe web); orientarea spre colecții și servicii multi-media; creșterea interacțiunii sociale (sincronă, prin intermediul mesajelor instantanee, și asincronă, prin intermediul altor tehnologii – wiki, blog etc.); permite inovarea și schimbarea (biblioteca este un serviciu pentru comunitate, prin urmare trebuie să le ofere posibilitatea membrilor comunității de a produce schimbări, așa încât să ofere noi modalități de căutare, regăsire și utilizare a informației).

Library 2.0 demonstrează că bibliotecile nu sunt atât de conservatoare pe cât se spune. Biblioteca a evoluat odată cu lumea, depășindu-și limitele fizice, de la biblioteca ”între ziduri”, la cea ”virtuală” din web-ul clasic, tinzând să se transforme în portal al cunoașterii, deschis și flexibil.

15 Casey, Michael E.; Savastinuk, Laura C. *Service for the next-generation library*. În: **Library Journal**, 2006. <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>

16 Miller, Paul. Do *Libraries Matter? The Rise of Library 2.0. (A Talis White Paper)*. 2005. La http://www.talis.com/applications/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf. accesat 17 ianuarie 2010

17 Maness, Jack. M. Library 2.0 Theory : *Web 2.0 and its implications for Libraries*. În: **Webology**, Vol. 3, no. 2, June 2006. La <http://webology.ir/2006/v3n2/a25.html>. accesat 20 ianuarie 2010.

Bibliografie

1. Casey, Michael. *Service for the Next Generation Library: A Library 2.0*. În blogul său personal, **LibraryCrunch**. http://www.librarycrunch.com/2005/10/working_towards_a_definition_o.html
2. Casey, Michael E.; Savastinuk, Laura C. *Service for the next-generation library*. În: **Library Journal**, 2006. <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>
3. Davenport, Thomas; Prusak, Larry. *Working Knowledge: How organizations manage what they know*. Boston; Massachusetts : Harvard Business School Press, 2000.
4. Maness, Jack. M. *Library 2.0 Theory : Web 2.0 and its implications for Libraries*. În **Webology**, Vol. 3, no. 2, June 2006. La <http://webology.ir/2006/v3n2/a25.html>
5. Marshall, Kevin Ruess. Utilizing Web 2.0. Technology to Enhance Enterprise Knowledge Management. La <http://www.scribd.com/doc/8644735/Utilizing-Web-20-Technology-to-Enhance-Enterprise-Knowledge-Management>. accesat 12 februarie 2010
6. McAfee, Andrew. *Enterprise 2.0, version 2.0*. http://andrewmcafee.org/2006/05/enterprise_20_version_20/. Accesat 17 aprilie 2010
7. O'Reilly, Tim. *What Is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. În: <http://oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html?page=1>

foto : Letiția Constantin

PATRIMONIUL INTELECTUAL AL NAȚIUNII: DEPOZITUL LEGAL

Drd. Dina Paladi¹

Valoarea deosebită a bibliotecilor este determinată de rolul lor privind perenitatea tezaurului lor și de raportarea acestuia la trecut. Organizarea și conservarea cunoașterii nu pot fi despărțite de fenomenul biblioteconomic. Într-un anume sens, toate bibliotecile au o funcție totemică, ele simbolizând efortul umanității de a conserva cunoașterea, cultura și înțelepciunea acumulate în colecții și de a le transmite generațiilor viitoare. Cea mai profundă și nobilă nevoie a umanității a fost legată de conservarea memoriei cunoașterii. Apariția unui document a fost socotită întotdeauna un eveniment. Intenția instaurării obligativității de a păstra aceste documente a fost mobilul multor minți luminate ale fiecărei epoci istorice.

În zilele noastre, avalanșa de informații, indiferent de suportul pe care sunt stocate, nu poate fi măsurată, informația devenind simbolul puterii celui care o deține potențialul ei putând fi valorificat la maxim. Lucrul cel mai important este ca informația să se păstreze intactă și să fie transmisă generațiilor viitoare. În acest scop, a fost creat – Depozitul legal – care reprezintă, atât pe plan național, cât și internațional, tezaurul cultural al umanității. El este păstrătorul memoriei culturale umane universale. Principiul fundamental al Depozitului legal, **asigurarea continuității colecționării tuturor documentelor**, a fost permanent încălcat prin adăugarea și eliminarea beneficiarilor (fapt care a generat discontinuitate în primirea și organizarea exemplarelor obligatorii); prevederile legale au compromis la un moment dat acest principiu al continuității; creșterea numărului de exemplare arată cât de puțină importanță avea aceasta pentru legiuitori; probleme de conștiințiozitate a producătorilor de documente în îndeplinirea unei datorii impuse; etc.

Sintagma *depozit legal*, de origine franceză (*dépôt legal*), a apărut în perioada Revoluției Franceze (1789 - 1799) și preciza obligația depunerii tuturor cărților publicate, drept garanție a proprietății literare². Obligația aceasta datează încă de la 1537, când gloriosul „*Père et restaurateur des lettres*”, cum îi plăcea să i se spună, regele **Francisc I** (1494-1547), doritor să facă din biblioteca sa din castelul de la Blois o operă strălucitoare, dă o ordonanță „*Ordonnance de Montpellier*”, promulgată la 28 decembrie 1537, care interzicea tipografilor să pună în vânzare orice „*carte, volum sau fasciculă*”, înainte de a fi depus un exemplar la biblioteca sa.³

1 Drd. Dina Paladi. Biblioteca Națională a României. Serviciul Depozit Legal. Șef Serviciu. dina.paladi@bibnat.ro

2 Perpersicius. „*Din istoricul depozitului legal*”. În: **Depozitul Legal: buletinul secției bibliologice**, 1932, nr.32, p.4.

3 Damaschin, Vasile. *Depozitul legal, o creație a Bibliotecii Academiei*. În: **Studii și cercetări de bibliologie**, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 195 - 202

Încercând o sinteză a argumentelor referitoare la funcția de utilitate publică a Depozitului legal și pledând în favoarea păstrării reglementărilor acad. D. Panaitescu - Perpessicius definea Depozitul Legal ca: *“instituțiunea de interes public, consfințită prin lege, grație căreia librarul sau editorul datorează colectivității căreia îi aparține – Stat, biblioteci sau recunoscute ca atare – un număr de exemplare din orișicare din publicațiile care văd lumina tiparului”*⁴. Urmărind parcursul istoric în spațiul românesc el reține două motivări fundamentale *„cenzura și grija față de biblioteci”*. Chiar dacă denumirea a variat, rezultatul a fost unul și același *„...îmbogățirea colecțiilor publice prin impozitul în natură preluat asupra tiparului.”*⁵

Marele bibliolog român **Nicolae Georgescu - Tistu** (1894 - 1972) a dat o definiție simplă depozitului legal, cea de: *„strângere a publicațiilor unei țări și asupra acestei țări, printr-o dispoziție legală într-un depozit sau bibliotecă mai mare, mai ordonată ori mai sigură ca să existe o informație asupra producției scrise.”*⁶ Tot Nicolae Georgescu - Tistu consideră că Depozitul legal are o singură motivare fundamentală, *„...ca să existe o informație asupra producției scrise”*, în felul acesta devenind adevărata *„bază a bibliografiei naționale.”*⁷

Conform afirmațiilor lui **Corneliu Dima - Drăgan** (1936 – 1986), Depozitul legal este un mijloc de alcătuire a tezaurului național de tipărituri și o bază a elaborării bibliografiei naționale ajutând și la întocmirea statisticii naționale a producției de carte.⁸

O altă definiție, dată de **Virgil Olteanu**: *“exemplarele din publicațiile pe care tipografiile sau editurile sunt obligate prin lege să le predea gratuit bibliotecilor mari nominalizate pentru completarea fondurilor. Formula **depozit legal** figurează pe foaia de drepturi a publicației însoțită de numărul decretului și de anul emiterii acestuia”*⁹.

În Encyclopaedia of librarianship, lucrare de referință în domeniul biblioteconomiei, autorul Thomas Landau definește Depozitul legal ca metodă prin care una sau mai multe biblioteci dintr-o țară primesc un număr gratuit din toate cărțile noi publicate.¹⁰

Brigitte Richter (1943 – 1991), în lucrarea sa *Ghid de biblioteconomie*, susține că Depozitul legal este o formă gratuită pentru creșterea și îmbogățirea fondurilor de bibliotecă: *“Depozitul legal este o prevedere instituționalizată*

4 Perpessicius. Op. cit. p.3.

5 *idem*

6 Georgescu - Tistu, Nicolae. *“Depozitul legal, bază a bibliografiei naționale”*. În: **Depozitul Legal: buletinul Secției Bibliologice**, 1932, nr.1, p.23.

7 *idem*.

8 Dima - Drăgan, Corneliu. *Bibliologie generală: organizarea și prelucrarea colecțiilor*. București: Tipografia Universității București, 1976, p.40.

9 Olteanu, Virgil. *Din istoria și arta cărții: lexicon vademecum pentru editori, ziariști, tipografi, bibliotecari, librari, documentariști, muzeografi, profesori, studenți*. București: Editura Enciclopedică, 1992, p.111-112.

10 Richter, Brigitte. *Ghid de biblioteconomie*. Ed. a 5-a. București: Editura Grafoart, 1995, p.3.

ce reglementează trimiterea obligatorie și definitivă, administrației, a unui anumit număr de exemplare reprezentând întreaga producție editorială tipărită, fotografiată sau înregistrată”¹¹.

În Marea Britanie legislația prevede următoarele: “Editorii și distribuitorii din Regatul Unit și Republica Irlanda au obligația să trimită câte un exemplar din fiecare publicație tipărită de ei, la Biroul Depozitului legal de la Biblioteca Britanică, în maxim o lună de la apariția publicației. Au obligația de a trimite câte șase exemplare din fiecare titlu tipărit. Publicațiile care sunt destinate Depozitului legal sunt conservate în beneficiul viitoarei generații cu scopul de a deveni parte din patrimoniul național cultural”¹².

Legislația Republicii Moldova definește Depozitul legal ca: „numărul stabilit de exemplare din publicațiile tipărite în republica pe care agenții producători sunt obligați să le predea Bibliotecii Naționale și altor centre biblioteconomice în mod gratuit. Documentele provenite din această sursă sunt destinate constituirii și conservării patrimoniului intelectual al națiunii.”¹³.

În Spania, legislația Depozitului legal precizează: “obligația de a depune o copie a tuturor publicațiilor, realizate prin orice procedură, pentru a fi făcute publice prin intermediul distribuției, închirierii sau prin vânzare, cu una sau mai multe agenții specifice.”¹⁴ în timp ce legislația franceză consideră Depozitul legal obligația tuturor editorilor, tipografilor, producătorilor, distribuitorilor, etc., de a trimite fiecare document publicat, editat ori tipărit, la Biblioteca Națională a Franței sau la cea mai apropiată instituție cu drept de Depozit legal. Acesta este organizat astfel încât să permită conservarea documentelor în vederea constituirii unei colecții de referință ce poate fi consultată într-o sală de lectură a bibliotecii și a constituirii Bibliografiei Naționale a Franței¹⁵. **Henri Lemaitre** (1881 – 1946), autorul unei istorii a Depozitului legal în Franța scria în 1910 „...creșterea bibliotecilor publice este una dintre țintele cele mai importante ale depozitului și o țintă a interesului public...”¹⁶

În *Dicționarul explicativ de biblioteconomie și știința informării*, autorul **Mircea Regneală**, definește Depozitul legal ca fiind: “obligația de a depune în cadrul instituțiilor desemnate prin lege, ca urmare a aplicării unei convenții,

11 Richter, Brigitte. *Ghid de biblioteconomie*. Ed. a 5-a. București: Editura Grafoart, 1995, p.3.

12 Davis, Andrew. “*Legal Deposit in the British Library*”. În: **Strategy, policies and programmes**: [online] (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: <http://blpc.bl.uk/aboutus/stratpolprog/legaldep/index.html>.

13 “*Depozitul legal*”. În: **Biblioteca ieri și azi: Direcții de activitate: Dezvoltarea Colecțiilor** [online] (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: <http://www.bnrm.md/index.php?lang=ro&pid=directii-activitate>.

14 *Legal Deposit*. În: **Collection development**: [online] (Citat în 12. 02. 2011). Disponibil la: <http://www.bne.es/eng/BNE/depositlegal.htm>.

15 *Depot Legal*. În: **Professionnels**: [online] (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: <http://www.bnf.fr/pages/zNavigat/frame/infopro.htm>.

16 <http://books.google.ro/books?id=HSFu99FCJwQC&pg=PA457&lpg=PA457&dq=Henri+Lemaitre.+Histoire+du+depot+legal&source> (Citat în 28. 04. 2011)

un anumit număr de exemplare din unele documente realizate sau difuzate în țara respectivă. Această obligație include, în cele mai multe țări, și documentele audio și video (discuri, casete audio, video, discuri optice,, etc.) precum și microformatele. Documentele sunt depuse într-o bibliotecă sau un alt loc prestabilit ca urmare a aplicării legii depozitului legal. Documentele provenite din această sursă sunt destinate a constitui și conserva patrimoniul intelectual al unei națiuni."¹⁷

În ceea ce privește România, este în vigoare Legea nr.111/1995, Legea privind Depozitul legal de documente, modificată și republicată în noiembrie 2007, unde sintagma *depozit legal* reprezintă **fondul intangibil al patrimoniului cultural național mobil** constituit din categorii de documente, produse în serie, tipărite, grafice, fotografice, sonore, audiovizuale și multimedia, indiferent de procedeele tehnice de reproducere, editare și difuzare. Acest fond de publicații este constituit ca urmare a obligativității de trimitere de către editori și tipografi a unui anumit număr de exemplare, stabilit prin lege, din fiecare titlu publicat sau tipărit. Toți editorii și tipografi sunt obligați să trimită acest număr de exemplare gratuit către depozitul legal național, local, județean, regional, etc.¹⁸ Documentele provenite din această sursă sunt destinate constituirii și conservării patrimoniului intelectual al națiunii.

Depozitul legal trebuie să facă parte din preocupările tuturor bibliotecilor beneficiare din lume și a producătorilor de documente. Difuzorii de carte, producătorii, brokerii de informații și bibliotecile cu drept de depozit legal au îndatorirea să-și respecte obligațiile și să contribuie permanent la completarea tezaurului cultural uman. Permanent trebuie să se caute soluții pentru păstrarea intactă a memoriei culturale umane universale, indiferent de mijloacele folosite.

Evoluția suporturilor de stocare a informației a determinat modificările și completările legislației privind constituirea, organizarea și funcționarea depozitului legal. Instituțiilor beneficiare le revine un rol important în a organiza și crea condiții pentru a se asigura de păstrarea intactă a acestora. Rețelele de tip Internet au adus în atenția organismelor internaționale găsirea de soluții pentru a controla, supraveghea și colecta informațiile cu adevărat de interes științific, mai ales cele care nu mai ajung a fi tipărite pe suportul tradițional. Depozitul legal trebuie să cuprindă toate categoriile de suporturi. Fiecare document sau informație trebuie să fie asigurată de orice calamitate naturală. Reprezintă elemente de pornire pentru o analiză a problemelor legate de continuitatea tezaurului cultural al omenirii care în timp se constituie în patrimoniul național de publicații și care trebuie păstrat ca mărturie a tot ce s-a creat în procesul de evoluție a cunoașterii.

17 Regneală, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării: A la Z*. vol.1. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. București: Federația Asociațiilor de Bibliotecari din România, 2001. p.175.

18 *Legea nr.111/1995, Legea Depozitului Legal de documente: [online]*. În: **Monitorul Oficial**, 7 noiembrie 2007, nr.755 (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: http://www.legestart.ro/AfisareAct.aspx?id_act=Mjg0NyUw.

Depozitul legal este o sarcină națională și trebuie abordată și îndeplinită la nivel național.

Bibliografie:

1. Damaschin, Vasile. *Depozitul legal, o creație a Bibliotecii Academiei*. În: **Studii și cercetări de bibliologie**, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 195 – 202
2. Davis, Andrew. *“Legal Deposit in the British Library”*. În: **Strategy, policies and programmes: [online]** (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: <http://blpc.bl.uk/aboutus/stratpolprog/legaldep/index.html>.
3. *“Depozitul legal”*. În: **Biblioteca ieri și azi: Direcții de activitate: Dezvoltarea Colecțiilor [online]** (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: <http://www.bnrm.md/index.php?lang=ro&pid=directii-activitate>.
4. Dima – Drăgan, Corneliu. *Bibliologie generală: organizarea și prelucrarea colecțiilor*. București: Tipografia Universității București, 1976, p.40.
5. Georgescu – Tistu, Nicolae. *“Depozitul legal, bază a bibliografiei naționale”*. În: **Depozitul Legal: buletinul Secției Bibliologie**, 1932, nr.1, p.23.
6. Landau, Thomas. *Encyclopaedia of librarianship*. 2nd. rev. ed. London: Bowes and Bowes, 1961, p.192.
7. LEGEA nr.111/1995, *Legea Depozitului Legal de documente: [online]*. În: **Monitorul Oficial**, 7 noiembrie 2007, nr.755 (Citat în 25.02.2011). Disponibil la: http://www.legestart.ro/AfisareAct.aspx?id_act=Mjg0NyUw.
8. *Legal Deposit*. În: **Collection development: [online]** (Citat în 12. 02. 2011). Disponibil la: <http://www.bne.es/eng/BNE/depositlegal.htm>.
9. Olteanu, Virgil. *Din istoria și arta cărții: lexicon vademecum pentru editori, ziariști, tipografi, bibliotecari, librari, documentariști, muzeografi, profesori, studenți*. București: Editura Enciclopedică, 1992, p.111-112.
10. Panaitescu – *Perpessicius, D. Din istoricul depozitului legal*. În: **Depozitul Legal: Buletinul Secției Bibliologie**, 1932, nr.32, p.3-13.
11. Regneală, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării: A la Z*. vol.1. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. București: Federația Asociațiilor de Bibliotecari din România, 2001. p.175.
12. Richter, Brigitte. *Ghid de biblioteconomie*. Ed. a 5-a. București: Editura Grafoart, 1995, p.3.

PREZERVAREA DIGITALĂ

Drd. Nicoleta Roxana Dinu¹

Informația digitală este, intrinsec, mult mai ușor de alterat decât cea stocată pe suportii tradiționali, precum hârtia și microfilmele. Din cauza rapidelor schimbări tehnologice, intervalul de timp dintre crearea documentelor și nevoia de definire a strategiilor de preservare și conservare ale acestora se dovedește a fi mult mai scurt în mediul digital decât în lumea Gutenberg. Din acest motiv, s-au elaborat noi ghiduri de bune practici care să satisfacă toate necesitățile și care să fie utile pentru toate grupurile implicate în procesul de generare și distribuire a documentelor electronice.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) a recunoscut importanța problemei conservării documentelor electronice și, de aceea, a redactat „Ghidul de preservare a patrimoniului digital” („Guidelines for the Preservation of Digital Heritage”). În articolul 3 al prezentului Ghid (capitolul 2, p. 13) este recunoscut pericolul de a fi pierdute documentele cu valoare patrimonială, afirmându-se: „Patrimoniul digital al lumii stă sub semnul pierderii pentru posteritate. Printre factorii care contribuie la acest fapt se numără obsolescența rapidă a echipamentelor și a programelor informatice care îi dau viață, incertitudinile existente în jurul resurselor, responsabilitatea și metodele pentru întreținerea și conservarea lui și lipsa unei legislații care să protejeze aceste procese.”

Cunoscută sub denumirea de “Digital Dark Age” sau “Pierderea memoriei colective” (Kuny, 1997; Brand, 1999; Graham&Hearn, 2010), activitatea de preservare, odată cu derularea de proiecte de digitizare la scară largă, a devenit o responsabilitate-cheie a oricărei instituții păstrătoare de patrimoniu național.

Problema preservării digitale este ardentă și complicată, principalii actori implicați fiind bibliotecile și arhivele. Procesul de preservare este mult mai eficient când se dă o atenție sporită aspectelor precum: consistență, tipuri de formate, norme de standardizare și descriere bibliografică în primii pași de viață a informației. De o importanță maximă se dovedesc a fi bunele practici în preservare-conservare, în toate etapele gestionării informației: creare, achiziție, catalogare, depozitare, acces.

Așadar, conceptul de preservare face referire la două tipuri de semnificații:

- preservarea documentelor tradiționale care au fost digitizate. Digitizarea poate fi considerată o metodă de preservare, în sensul evitării uzurii documentului

¹ **Drd. Nicoleta Roxana Dinu.** Universitatea din București. Facultatea de Litere. Școala Doctorală de Litere. Dnicole_2005@yahoo.com

original, prin înlocuirea lui cu un altul. Tehnologia digitală încă nu poate fi considerată o metodă sigură pentru preservare pe termen lung, din cauza obsolescenței rapide a suporturilor informatice;

- preservarea materialelor create numai în mediul digital, în special a celor create în mediul world wide web.

În anul 2007, la Întâlnirea Midwinter, organizată de către *Asociația Bibliotecarilor Americani* (American Library Association - ALA), Grupul de lucru din interiorul *Asociației pentru Colecțiile de bibliotecă și Servicii tehnice*, Secțiunea *Prezervare și Reformatare* (Association for Library Collections and Technical Services, Preservation and Reformatting Section, Working Group) a definit, pe scurt, preservarea digitală ca “o combinație de politici, strategii și acțiuni ce garantează accesul la conținuturile digitale, de-a lungul timpului.”

Definiția oferită este mult mai amplă și conține o serie de practici necesare îmbunătățirii preservării :

a) *crearea de conținut*: include specificări tehnice clare și complete, crearea de arhive fiabile, existența metadatelor descriptive, administrative și structurale pentru a garanta accesul în viitor, control complet al calității proceselor;

b) *integritatea conținutului* se referă la: documentarea despre toate politicile, strategiile și procedurile, utilizarea de identificatori stabili, verificarea mecanismelor, crearea unor măsuri de siguranță;

c) *întreținerea conținutului* ce se poate realiza cu o infrastructură puternică de rețele și calculatoare, generarea și sincronizarea fișierelor de stocare, în diferite locuri, o gestionare continuă și supervizare a arhivelor create, programe de schimbare, migrare și emulație a tipurilor de suport informatic, elaborarea și testarea planurilor de preîntâmpinare a dezastrelor, precum și revizuirea și actualizarea politicilor/ procedurilor.

Activitățile de conservare și preservare a materialelor s-au amplificat, odată cu apariția formatelor digitale. La ora actuală, problemele care apar în derularea procesului de preservare au în centru costurile de realizare și lipsa unei planificări corecte a întregului proces.

Întrucât, atât digitizarea cât și procesul de preservare au ca scop comun furnizarea de acces pentru generațiile viitoare de utilizatori, trebuie depuse eforturi multiple în acest sens.

Marea majoritate a definițiilor oferite pentru clarificarea termenului de „prezervare” este similară cu cea redactată de către Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci – IFLA, în „Principiile de preservare și conservare a materialelor din biblioteci” („Principles for the Preservation and Conservation of Library Materials”), în care se precizează că activitatea de preservare include toate aspectele manageriale, financiare și de resurse umane, inclusiv noțiuni de stocare, adoptare de politici, tehnici și metode necesare. (Dureau&Clements, 1986, p 2)

În 1998 s-a accentuat rolul preservării, prin intensificarea activităților de lucru în biblioteci, cu scopul de a conserva patrimoniul digital cultural. Frías (1998, p 190)

afirmă că bibliotecarii trebuie să-și diversifice atribuțiile, să devină responsabili specializați ai fondurilor documentare “păstrători ai culturii”, să colaboreze cu alți profesioniști în această direcție (întrucât, așa cum afirmă Frías, unica formă de îndeplinire a prezervării digitale este colaborarea, lucrul în echipă).

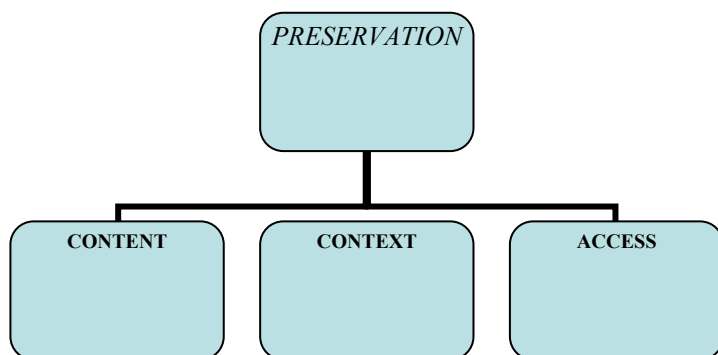
În anul 2008, Bee a realizat o analiză bibliografică considerabilă despre importanța prezervării documentelor pe suport tradițional în era digitală. La început, conservarea se rezuma la menținerea documentelor originale și la prevenirea deteriorării lor fizice. Conservarea, în multe cazuri, implica generarea unei reproduceri a originalului pentru a mări accesul pentru utilizatori și pentru a proteja, bineînțeles, originalul.

În finalul lucrării sale, Bee consideră că mulți bibliotecari au recunoscut eroarea comisă prin distrugerea documentelor care erau în dublu exemplar, după ce se realizau copii ale lor, lăsând să plutească în aer întrebarea dacă informația este strict imaterială sau dacă există o interacțiune între informație și suportul fizic. Bee pledează pentru crearea unei politici de dezvoltare a colecțiilor prin digitizare și prin utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare, dar cu condiția ca obiectele originale să nu fie distruse. Totodată, același autor afirmă că este necesară prezervarea/ conservarea documentelor, cu precădere a celor cu valoare patrimonială.

Cooley și Goedecken (1996, p. 49) sunt de părere că biblioteca nu poate fi numai un agent pasiv de depozitare a documentelor, ci ea trebuie să ofere acces la documente și să creeze, totodată, un al doilea format. Aceeași poziție o are și Battin (1993, p. 370), care consideră că prezervarea înseamnă acces, iar accesul - prezervare.

În accepțiune mult mai largă, prezervarea se bazează pe trei elemente-cheie: conținut, context, acces.

Fig. 1 Relația dintre prezervare și cele 3 elemente-cheie (Schemă proprie)

În funcție de perioada de timp, se identifică trei tipuri de prezervare:

✓ prezervarea pe durată lungă – acces constant la colecțiile digitale, practic pe o perioadă nedeterminată;

✓ prezervare pe durată medie – acces neîntrerupt la colecțiile digitale, chiar după schimbările tehnologice survenite, dar nu garantează accesul nedeterminat;

✓ prezervarea pe o perioadă scurtă – acces pe o perioadă definită sau cel puțin până la noile schimbări ale tehnologiei.

Unul din obiectivele unei biblioteci trebuie să fie acela al creării de colecții digitale integrate într-o schemă coordonată, cu criteriile care să garanteze potențialul ei pe termen lung și să faciliteze accesul la documentul original. Din acest motiv, De Jorge García-Reyes (2002) afirmă că trebuie luate în calcul trei metode pentru prezervarea digitală: digitizarea, achiziționarea de materiale digitale și accesul la materialele externe.

Din punctul de vedere al lui Conway P. (2000, p. 22), conceptul de prezervare are, cel puțin, trei semnificații distincte:

- oferă acces la informații – pentru un ansamblu de documente foarte valoroase, unele dintre ele deteriorate, prezervarea originalului, prin digitizare, constituie un mecanism viabil și eficient în relație cu nivelul costurilor, în vederea facilitării utilizării documentelor. Un experiment ce a avut ca obiectiv digitizarea hărților color în format foarte mare a demonstrat că unica posibilitate de utilizare a acestora era consultarea lor pe un monitor foarte mare, după ce acestea au fost digitizate;

- protejează exemplarele originale – digitizarea poate ajuta la crearea unei copii de calitate ridicată, care să devină o aplicație pentru prezervarea originalului, diferită de copia destinată accesului;

- întreține obiectele digitale – odată încheiată conversia digitală, protejarea copiilor devine scopul principal al prezervării digitale.

Prezervarea digitală este percepută și ca o combinație dintre protejarea originalelor, furnizarea accesului la informațiile deținute de documente originale, pe termen lung, și conversia originalelor în format digital (Chattopadhyay, 2006, p. 3). În privința transpunerii documentului-sursă în format digital, imaginile digitale reprezintă un produs ce poate fi utilizat pentru scopuri care nu pot fi îndeplinite de către documentul original, cum ar fi capacitatea căutării în întregul conținut al documentului (searchable full text). În plus, produsele digitale oferă acces la materiale de cercetare dispersate, având astfel impact transcendent al asupra persoanelor care le utilizează.

Din cauza fragilității și a caracterului efemer al suportului pe care este stocată informația (așa-numita *obsolescență a mediilor informatice*), documentele digitale prezintă unele dificultăți în procesul de prezervare. Din acest motiv, reprezentanții bibliotecilor și editorii au încercat să găsească soluții la astfel de

În septembrie 2005, directorii ai 17 biblioteci universitare au dezbătut problema prezervării revistelor electronice și necesitatea urgentă de a crea directive/ acțiuni de prezervare a lor. În urma acestei întâlniri, au luat naștere două inițiative importante: Portico și LOCKSS („Lots of Copies Keep Stuff

Save”). Portico, prin Grupul său de lucru, *Ithaka’s Strategic Services Group*, a realizat un chestionar pentru a evalua atitudinea comunității academice cu privire la prezervare (Maron, 2008, p. 27), pe care l-au trimis directorilor din 44 de biblioteci universitare din Statele Unite ale Americii. 80% dintre participanți erau de acord cu afirmația conform căreia bibliotecile trebuie să inițieze acțiuni de prezervare pentru comunitatea lor, chiar dacă acest lucru nu aduce beneficii tangibile bibliotecii. 73% consideră că bibliotecile trebuie să asigure prezervarea revistelor electronice și numai 34% au participat într-o inițiativă de prezervare.

Concluzia care se desprinde este următoarea: deși majoritatea bibliotecilor consideră că prezervarea este o activitate foarte importantă, necesitatea implementării unei acțiuni în acest sens nu îi determină pe directorii de instituții să ia măsuri concrete.

Colecțiile unei biblioteci digitale cuprind diferite tipuri de informație: imagini, text, material audio-vizual, pagini web, care trebuie să fie însoțite de metadate care să descrie fiecare resursă și să ajute la gestionarea, prezervarea și facilitarea reutilizării lor, în ciclul de viață. UNESCO consideră că obiectele digitale, atât cele digitizate cât și cele apărute numai în mediu digital, sunt rodul expresiei umane, reprezintă patrimoniul digital al unei națiuni, care trebuie protejat și conservat pentru generațiile actuale și viitoare. (Charter on the Preservation of the Digital Heritage, 2003, p. 2). Obiectele digitale favorizează diseminarea informațiilor, însă cheltuielile de digitizare și întreținere sunt destul de ridicate. Conform lui Pennock (2006), bibliotecile se confruntă cu o provocare fundamentală, aceea de a pune în mediul digital documentele deținute, de a le prezerva și de a le furniza acces utilizatorilor la acestea. Autorul mai sus menționat subliniază că, prin “digital curation” sau prezervare digitală, se conferă valoare utilizării actuale și viitoare ale documentelor.

În Marea Britanie, cu sprijinul instituțiilor existente, a luat ființă *Digital Curation Centre (DCC)*, care are ca scop cercetarea și dezvoltarea de cerințe și activități privind prezervarea digitală. Centrul reprezintă un element-cheie în prezervare și conservare și este finanțat de către JISC și E-science. Obiectivul numărul 1 constă în promovarea bunelor practici la nivel național și internațional și în oferirea, în pagina sa web, de resurse utile.

În comparație cu prezervarea tradițională, prezervarea digitală ține seama de: tipul de suport, lanțurile de biți, formatul arhivei electronice, software-ul de acces și ciclul de schimbări tehnologice.

DOCUMENT ORIGINAL
Informație accesibilă direct utilizatorilor
Prezervare centrată pe tipul de suport
Poate tolera deteriorări parțiale
Soluții de prezervare cunoscute și stabilite
Se poate aștepta mult timp până la o primă normă de prezervare

VERSUS

COPIA DIGITALĂ A ORIGINALULUI
Informație inaccesibilă direct utilizatorilor
Nu este suficientă numai prezervarea suportului
NU poate tolera deteriorări parțiale
standarde în curs de dezvoltare
Aplicarea de acțiuni de prezervare încă de la începutul procesului de digitizare

Însăși digitizarea contribuie la prezervarea documentului original, evitându-se, astfel, utilizarea sa directă. Totodată, procesul de digitizare oferă numeroase facilități cu privire la modul de folosire și gradul de utilitate al documentului, cum ar fi, de exemplu, ușurință în procesul de căutare a informațiilor, acces fără bariere temporale, fizice sau geografice, calitate sporită a imaginilor sau a textului (întrucât există aplicații ce permit evidențierea originalului sau diminuarea efectelor ce îngreunează lectura originalului, cum ar fi întrepătrunderea cernelii pe verso), reproducere facilă și rapidă care să nu afecteze originalul, noi funcțiuni de utilizare a documentului, cum ar fi analiza de imagini sau de text, compararea unor documente fizice, depozitate în diferite locuri.

Deoarece copia digitală a unui document se dovedește a fi mult mai fragilă decât originalul în sine, trebuie implementate strategii de prezervare identice cu cele aplicate oricărei resurse digitale. În situația în care documentul digital devine inaccesibil sau inutilizabil, din diferite motive (obsolescența tehnologică, deteriorarea fizică a suportului, pierderi de date), există două soluții, însă ambele cu repercusiuni negative asupra documentului original:

- repunerea în circuitul lecturii a documentului original, asumându-se toate efectele dăunătoare cauzate de către directă manevrare a materialului
- redigitizarea documentului original, fapt ce duce la asumarea de riscuri: o nouă manevrare a materialului de către alte persoane responsabile cu procesul digitizării, deteriorarea originalului prin căldura generată de echipamentul tehnologic etc.

De aceea, se recomandă ca, înainte de a se începe procesul de digitizare a documentelor originale, instituția deținătoare să fie pregătită în a cataloga, prezerva și furniza acces la noile resurse digitale. Chapman insistă ca bibliotecile să-și asume responsabilitatea sustenabilității resurselor create recent pentru a preveni pierderile de date și afirmă că (2004, p. 7-10):

- digitizarea nu este sinonimă cu prezervarea, întrucât în momentul rezolvării unei probleme (prezervarea documentului original) se creează o alta; astfel, gestiunea noilor resurse digitale necesită o mai bună administrare;
- longevitatea suporturilor depinde, în mare parte, de condițiile locale: temperatură, umiditate relativă;
- garanția utilizării ulterioare a resurselor digitale reprezintă o adevărată provocare. În lumea suporturilor analogice, prezervarea conținutului garantează capacitatea de utilizare a lui, în viitor. În cazul resurselor digitale, garanția utilizării în viitor necesită întreținerea mediilor informatice, capabile de a îl reproduce.

În prezent, în noua societate, o mare parte din cunoașterea umană este stocată pe suporturi digitale și se transmite cu ajutorul world wide web-ului.

Neadoptarea unor astfel de măsuri duce la asumarea unor riscuri ce afectează conținutul documentului, formatul pe care a fost stocată informația, nevoile utilizatorilor, și, implicit, bugetul instituției.

Bibliografie

1. Association for Library Collections & Technical Services. *Preservation and Reformatting section, Working Group. Definitions of Digital Preservation*. În: *ALA Annual Conference*, Washington, D.C., 21-27 iunie 2007). Disponibil la: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alcts/resources/preserv/defdigpres0408.cfm>, accesat la 06.06.2011
2. Battin, P. From *Preservation to Access: Paradigm for the Nineties*. În: *IFLA Journal*, 1993, vol.19, nr. 4, p. 367-373
- Bee, R. The Importance of Preserving Paper-Based Artefacts in a Digital Age. În: *The Library Quarterly*, 2008, vol. 78, nr. 2, p. 179-194.
3. Brand, Stewart. *Escaping the Digital Dark Age*. În: *Library Journal*, vol. 124, nr. 2, p. 46-48, 1999
4. Chapman, Stephen. *Institutional Readiness*. În: *Library Technology Reports*, 2004, vol. 40, nr. 5, p. 7-12
5. Chattopadhyay, Samir. *Digital Preservation in the Twenty First Century: Concept, Needs, Problems and Solutions*. 7 p. 2006. Disponibil la: <http://shodhganga.inflibnet.ac.in/dxml/bitstream/handle/1944/1213/166-172.pdf?sequence=1>, accesat la 06.06.2011
6. Conway, Paul. *La preservacion en el mundo digital*. Santiago de Chile: Dibam Chile, 36 p. 2000. Disponibilă la http://www.dibam.cl/centro_conservacion/public/CONWAY.PDF, accesat la 08.06.2011
7. Cooley, Eliyabeth; Goedeken, Edward A. *The Significance of Information Provision and Content: Libraries as Information Providers Instead of Content Collectors*. În: *Serial Librarian*, 1996, vol. 29, nr. 3-4, p. 47-56

8. De Jorge García-Reyes, F. J. *La biblioteca digital: impacto y transformaciones en los servicios bibliotecarios*. Disponibil la: http://www.sedic.es/seminario_bca_digital_jorge.ppt, accesat la 03.06.2011
9. Dureau, J. M.; Clements, D. W. G. *Principles for the Preservation and Conservation of Library Materials*. Haga: IFLA, 1986, 32 p.
10. Frías, J. A. *El factor profesional en el futuro de las bibliotecas*. În: **X Jornadas Bibliotecarias de Andalucía** (Jerez de la Frontera, Cádiz, 1998). Málaga: Asociación Andaluza de Bibliotecarios, 1998, p. 173-204
11. Graham, Philip; Hearn, Greg. *The Digital Dark Ages: A retro-speculative history of possible futures*. În: **Valuation and Media Ecology** (editor Corey, Anton), p. 141-167. SUA: Hampton Pr, 255 p., 2010
12. Kuny, Terry. *A Digital Dark Ages? Challenges in the Preservation of Electronic Information*. Lucrare prezentată la Conferința IFLA, Danemarca, 31 august-5 septembrie 1997, 12 p.
13. Maron, N. *Survey of library director attitudes toward digital preservation*. În: **Against the Grain**, 2008, vol. 20, nr. 4, p. 26-30.
14. Pennock, Maureen. *From Creation to Curation*. În: **Information Scotland: The Journal of the Chartered Institute of Library and Information Professionals in Scotland**, 2006, vol. 4, nr. 5. Disponibil la: <http://www.slainte.org.uk/publications/serials/infoscot/vol4%285%29/vol4%285%29article6.htm>, accesat la 02.06.2011
15. UNESCO. *Charter on the Preservation of the Digital Heritage*. 17 octombrie 2003. 5 p. Disponibil la: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001795/179529e.pdf>, accesat la 07.06.2011
16. UNESCO. *Guidelines for the Preservation of Digital Heritage*. CI-2003/WS/3, martie 2003. 170. Disponibil la: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001300/130071e.pdf>, accesat la 07.06.2011

foto : Lețiția Constantin

ARHIVAREA PAGINILOR WEB – INIȚIATIVE RELEVANTE DE PĂSTRARE A PATRIMONIULUI DIGITAL EUROPEAN

Drd. Adriana Elena Borună¹, drd. Nicoleta Rahme²

Dezvoltarea accelerată a rețelelor digitale și a resurselor documentare dematerializate a bulversat peisajul informațional al bibliotecilor și a creat perspective noi asupra misiunii acestora, ca factor decisiv de modernizare. Această revoluție tehnologică se traduce prin asimilarea unei generații noi de instrumente formate din adevărate sisteme de informații și servicii noi. Deja bibliotecile și-au modificat serviciile oferite utilizatorilor, spațiile sunt reamenajate, iar activitățile obișnuite s-au schimbat.

Internetul joacă un rol crucial în viața noastră, în societatea informațională, propune deopotrivă informații și servicii pentru toate domeniile. Utilizatorii Internetului cresc de la an la an, paginile web aferente fiecărei țări cresc pe zi ce trece, astfel că anual sunt înregistrate milioane de pagini web încadrate la top level domain. Paginile și site-urile web au creat așa-numitele arhive web, care includ domeniile naționale și se dezvoltă deja ca un serviciu în câteva biblioteci mari. Astfel, se pune problema creării de politici de constituire și dezvoltare a arhivelor web care se creează în fiecare zi, se actualizează uneori de mai multe ori pe zi sau sunt efemere, dispărând din varii motive.

Patrimoniul digital. Ce reprezintă și de ce trebuie conservat?

Încă de la apariția tehnologiilor informației și comunicării și în special de la apariția web-ului, o cantitate tot mai însemnată de documente și informație este generată, proiectată și publicată în internet. Internetul a schimbat comportamentul social, de învățare și de lucru, a oferit noi forme de comunicare și producere de documente și cunoaștere, totodată a generat un context și niște produse care, departe de a dispărea, tind să crească în mod exponențial și să se dezvolte extrem de rapid. Dacă într-o primă etapă în cele mai multe dintre cazuri se expuneau sau se distribuiau în internet documente care existau deja în formate analogice (de exemplu pe hârtie), în prezent sunt tot mai multe conținuturile care se nasc digitale (*“born digital”*) și care nu au un echivalent în „lumea” analogică. Facilitatea creării, editării și publicării în internet, prețul scăzut al editării digitale și posibilitatea de a accesa informația din orice punct al planetei și în orice moment, au contribuit la succesul internetului și al web-ului. Astfel, atât de utilizata frază „dacă nu ești în internet, nu exiști” este aproape o realitate de

¹ **Drd. Adriana Elena Borună.** Biblioteca Națională a României. Serviciul Cercetare.Dezvoltare. adriana.boruna@bibnat.ro

² **Drd. Nicoleta Rahme.** Biblioteca Națională a României. Serviciul Dezvoltarea Colecțiilor. Șef Serviciu. nicoleta.rahme@bibnat.ro

necontestat, iar când afirmăm acest lucru ne referim cel puțin la țările dezvoltate sau în curs de dezvoltare din societatea informației și a cunoașterii.

Încă din timpuri străvechi omenirea s-a preocupat să asigure supraviețuirea patrimoniului prin intermediul așa-numitelor instituții ale memoriei (arhive, muzee sau biblioteci), iar în momentul de față tocmai aceste instituții se află în fața nevoii și a provocării de a garanta accesul permanent la patrimoniul lor digital.

Patrimoniul digital constă, conform definiției UNESCO, în resurse unice care sunt produse ale științei sau expresia umanității. Cuprinde resurse cu caracter cultural, educativ, științific sau administrativ și informație tehnică, juridică, medicală sau de altă natură, care este generată direct în format digital sau este convertită în acest format pornind de la materialul analogic deja existent. Produsele cu origine digitală sunt disponibile exclusiv în format electronic. Există așadar un volum din ce în ce mai mare de conținut născut digital care împreună cu patrimoniul bibliografic analogic constituie patrimoniul unei societăți, al unei țări sau al unei culturi.

De la tradițional la digital

O publicație tradițională este caracterizată prin suport de fixare ce poate fi descris cu ușurință, are un autor ce este identificabil, are un ciclu de viață cunoscut și este supusă unor proceduri legale, face parte din domeniul public și se supune unui canal comercial, are o relație bine definită cu publicul și instituția care îl va conserva pe termen nelimitat.

În contrapartidă, un site web nu este fixat pe un suport (hârtie, disc), depinde de o infrastructură complexă. Un site web nu este un simplu document în format .pdf sau o imagine de tipul .jpeg sau .tiff. Este prezentat sub o formă multifățetată, adică o compilație de mai multe elemente, text, imagine, fișiere audio și video, ce provine din mai multe locuri (un sistem de fișiere locale, bază de date, un site aflat la distanță) și care se sudează atunci când un utilizator vizualizează cu un browser. O altă caracteristică a unui site web este aceea că nu are început și nu poate fi citit până la „ultima pagină”, este o entitate intelectuală percepută în mod diferit de fiecare utilizator, există în relație cu o rețea de alte site-uri de care este legată prin rețea de legături mult mai puternice decât o publicație științifică bazată pe citare și informație bibliografică. Referitor la numărul de pagini, conform unei analize Netcraft (1), sunt peste 206 milioane de site-uri web, cele mai multe fiind accesibile din orice țară, putând fi parte a unei colecții naționale, în conformitate cu politicile de dezvoltare a colecțiilor instituționale, naționale, guvernamentale.

Din punct de vedere tehnic și legal, este imposibil să se arhiveze întregul web, de aceea fiecare țară colectează paginile web specifice domeniului său național. Web-ul este caracterizat de scalabilitate, internaționalizare (ubicuu și fără frontiere), diversitate (tipologie documentară variată), ciclu de viață

foarte scurt, arhitecturi dinamice, unde oricine poate publica orice, inovație (documente care nu au mai apărut niciodată), dar și de o latură neagră (eterna dezbateră dintre ce este public și ce este privat).

Pentru foarte mulți arhivarea web-ului pare mai degrabă un proces tehnologic, dar în fapt pune accentul pe noțiunea de colecții, fiind un complex tehnologic, legal și operațional, cu accent pe rolul bibliotecilor naționale de colectare, prezervare și asigurare a accesului la toate formele de manifestare a cunoașterii umane.

Un icon nou pe ecran nu este suficient pentru a fi reținut de către public, trebuie create instrumente de informare și comunicare pentru a încuraja cititorii să o folosească.

Pentru că web ul are autori multipli, mulți utilizatori și gradul de utilitate rămân niște necunoscute.

Repere istorice

Începutul arhivării web este considerat anul 1996 când Brewster Kahle (2) a vorbit pentru prima dată de colectarea web-ului universal, el este și fondatorul Internet Archive ce avea și are ca scop construirea unei biblioteci a Internetului. Internet Archive este considerat pionierul în ceea ce putem numi perioada incunabulară a web-ului, cu implicarea directă a Bibliotecilor Naționale ale Australiei și Suediei.

În anul 1997 IFLA aduce în discuție în cadrul diferitor conferințe conceptul de web archiving, Library of Congress, Biblioteca și Arhivele Canadei, țările scandinave susțin colaborarea, iar în 2003 CENL propune crearea unui consorțiu. Astfel, în 2003 se formalizează IIPC International Internet Preservation Consortium (3) cu rolul de a stabili politici privind arhivarea web-ului, metode și instrumente necesare, inițiative legislative, suport pentru instituțiile culturale (biblioteci, arhive, muzee etc.)

Suedia și Australia au fost primele țări care au abordat problema patrimoniului digital și au făcut-o definindu-și, încă de la început, o serie de obiective clare care au constituit modele pentru alte țări ce vizau prezervarea digitală.

Biblioteca Națională a Suediei și-a pus, încă de la început, problema necesității realizării unei capturi exhaustive a producției digitale pe care o găsea pe web-ul său național. În ciuda volumului mare de informație pe care îl presupunea această activitate, se susținea faptul că exhaustivitatea era necesară deoarece selectarea a ceea ce este sau nu este relevant era extrem de dificilă, nu doar pentru contemporaneitate, ci mai ales pentru generațiile viitoare. Pornind de la această premisă a fost inițiat și implementat proiectul Kulturarw35, care în fond pretindea să captureze și să înmagazineze toate paginile web și resursele electronice care se dezvoltau sub domeniul .se. Astfel a fost dezvoltat un motor cunoscut sub denumirea de “crawler” sau “spider” care căuta în rețea, iar în momentul în care identifica o resursă digitală aflată sub domeniu suedez,

o captură, o indexa și înmagazina câte o copie a tuturor fișierelor pe care le conținea. În mod logic această căutare și capturare solicita timp, fapt pentru care sistemul pe care îl proiectaseră era capabil să facă aceste capturi de două ori pe an. Însă având în vedere dinamica paginilor web, (uneori acestea modificându-se chiar și de câteva ori pe zi), pentru că nu puteau fi capturate toate versiunile paginilor web, nu se poate vorbi despre o imagine completă a web-ului suedez așa cum se afirmă în scopul și obiectivele proiectului.

În paralel s-a dezvoltat în Australia proiectul Pandora, promovat de către biblioteca națională a țării. Pandora pornea de la niște premise opuse proiectului suedez, recunoscând dificultatea sau aproape imposibilitatea de a face o captură exhaustivă a patrimoniului digital, optând pentru un model selectiv. Acest model propune o mare coerență colecției acestor resurse, pentru că ele sunt selectate și evaluate în prealabil, însă oferă în același timp o viziune parțială a web-ului australian.

Ulterior, diferitele proiecte inițiate în tot mai multe țări, dacă inițial au aderat fie la școala suedeză fie la cea australiană, odată cu trecerea timpului au tins să adopte, ca și cele două țări mai sus menționate, un model hibrid. Trebuie să avem în vedere de asemenea faptul că tehnologia continuă să evolueze, oferind în momentul de față numeroase facilități atât pentru captură, cât și pentru organizarea și accesarea resurselor înmagazinate.

Exemplul cel mai relevant al modelului hibrid și care tinde să se impună este cel al Danemarcei. Depozitul electronic Netarkivet.dk realizează anual câte 4 capturi ale domeniului .dk, capturează frecvent, uneori chiar zilnic, circa 80 de domenii ce au un număr de actualizări ridicat, în acord cu editorii responsabili de producerea lor, adunând punctual resurse relaționate cu fapte sau evenimente din istoria, cultura sau societatea daneză. Biblioteca Regală și Biblioteca Universitară de Stat din Aarhus participă la arhivarea paginilor web prin trei strategii de colectare: colectarea domeniului .dk de patru ori pe an, colectarea selectivă a celor mai dinamice site-uri, colectarea neregulată a unor site-uri web ce reflectă evenimente marcante pentru societatea daneză.

Din punct de vedere legislativ, Danemarca beneficiază de o lege a Depozitului Legal în vigoare din anul 1997, care deja luase în considerație depozitul resurselor web, însă pasul definitiv s-a produs în decembrie 2004, moment în care Parlamentul Danez a aprobat un proiect de revizuire a respectivei legi prin care bibliotecile naționale erau autorizate să captureze și să conserve web-ul danez.

Țările nordice (Suedia, Norvegia, Islanda și Finlanda) realizează colectări trans-sectoriale, Suedia fiind cea mai experimentată în colectarea domeniilor suedeze de tip top level domain (din 1997). Legislația suedeză referitoare la depozitul legal nu permite colectarea web-ului decât dacă se obține o permisiune specială guvernamentală în acest sens.

Actualmente există din ce în ce mai multe țări care implementează proiecte de arhivare și prezervare a patrimoniului digital național pentru că într-adevăr prezervarea patrimoniului digital web este o temă care preocupă colectivul

bibliotecar și care este prezentă în tot mai multe dezbateri, seminarii sau congrese naționale sau internaționale.

Cadrul legal:

Atunci când avem de a face cu o nouă categorie sau tipologie documentară, cu o formă de expresie sau creație, tehnologii noi, se cere o serie de adaptări organizaționale, legale etc. În prezent anumite biblioteci colectează, prezervă și asigură accesul la aceste publicații de tipul born digital, așa cum s-a procedat pentru cărți, gravuri, muzică tipărită, fotografii, afișe, documente audio-video sau multimedia și, mai nou, pentru arhivarea site-urilor web.

Spre exemplu, în Franța cadrul legal este oferit de Code du patrimoine care a inclus legea DADVSI (4) din 2006 referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe în societatea informațională, în fapt adaptarea franceză a Directivei 2001/29/EC a Parlamentului European ce reglementează aceste aspecte. Această lege extinde aplicarea legii depozitului legal cu orice tip de comunicare către public prin canale electronice și se aplică tuturor categoriilor de publicații electronice online formate din semne, semnale, imagini, sunete; definește instituțiile responsabile cu crearea depozitelor web, ce vor colecta și prezerva conținutul de pe web (INA pentru audio-video și BnF pentru site-uri).

Astfel, o lege va aduce un plus procedurilor de selecție și acces la conținutul web-ului. De asemenea, este important să nu existe un obstacol de tipul logare, parolă sau alte forme de restricționare a accesului de către editori în procesul de colectare, care se face automat sau prin stabilirea unor proceduri de depozitare împreună cu producătorul.

Colectare, acces, prezervare

Deși facem referire la depozit legal, site-urile web nu se depozitează la bibliotecă de către un editor/producător, ele sunt colectate de către un soft numit robot crawler de arhivare sau simplii crawleri, care funcționează precum un crawler de indexare a motoarelor de căutare. Acesta se bazează pe un program care răsfoiește webul în mod automat, conform unui set de politici, plecând de la o listă de URL, salvează fiecare pagină identificată, găsește toate hiperlegăturile în pagină, pe care le adaugă la lista de URL-uri pe care le va vizita ulterior.

Pentru că tehnologia web este complexă și evoluează cu repeziciune, nu se pot colecta toate elementele unui website sau o pagină web, deși parametri tehnici fixează comportamentul unui crawler (adâncime, viteză, filtre de excludere), astfel că arhivele sunt adesea incomplete.

Accesul la astfel de resursă informațională se face printr-un concept nou – *resource discovery*, pentru că accesul este complet diferit față de accesul la documentele fizice dintr-o bibliotecă. Site-urile web nu sunt înregistrate în catalogul de bibliotecă, ele constituind o colecție foarte mare și eterogenă și de aceea este imposibil de stabilit o listă exhaustivă a site-urilor arhivate, cu titlu și conținut descris.

Biblioteca Națională a Franței și Biblioteca Națională a Cataluniei au construit un proces de indexare automat care să permită accesul rapid la conținutul colectat. Fiecare fișier este datat și descris numai cu informația necesară (localizarea originală pe web, format, dimensiune, localizare în arhivă). Acest proces de indexare face posibilă regăsirea site-urilor arhivate în mediul lor de publicare și căutări în conținut prin click pe linkuri, ca și cum ar fi un web viu, dar într-un context istoric, datat.

Accesul se face pe baza unei aplicații care are forma unei pictograme/logo, o identificare vizuală specifică pentru vizibilitate. Aplicația oferă trei instrumente pentru browse: căutare după URL, cuvinte cheie sau specifică pentru colecțiile speciale. Căutarea după URL este utilă pentru a observa evoluția unui site web, se pot compara versiuni mai vechi și cele din ziua căutării, și este singura metodă de căutare în arhiva completă. Căutarea după cuvinte cheie este asemănătoare unui motor de căutare tradițional: după un cuvânt exact sau o frază.

Pe lângă opțiunile de căutare, aplicația are abilitatea de a afișa paginile web prin colectarea elementelor care au fost arhivate la date diferite, recreând astfel un artefact de site web, precum și abilitatea de a accesa linkuri luând în considerare consistența temporală. Aceste funcționalități sunt permise prin open source.

Legat de preservare, ca posibile soluții ale acestor probleme menționăm emularea, migrarea și încapsularea. Migrarea se confruntă adesea cu pierderi ale funcționalității mediului original în timpul procesului de transfer sau conversie a informației către un sistem informatic diferit. Emularea sau capacitatea ca sisteme informatice viitoare să poată recrea funcționalitățile și comportamentele originale ale documentelor impun un compromis din partea companiilor producătoare de soft-ware, aspect greu de realizat. Trebuie subliniat faptul că, deși foarte dificil de optat pentru ea, emularea ar fi poate una dintre cele mai bune soluții de conservare integrală a documentelor digitale, cu alte cuvinte pentru a putea fi consultate pe termen lung așa cum au fost ele realizate inițial (date, funcționalitate și aspect). Încapsularea permite, în esență, cunoașterea exhaustivă a informației pentru a oferi acces la un obiect digital (de exemplu componentele sale, relația existentă între ele, modul de interpretare al bits-ilor digitali). În fine, o posibilă soluție ar consta în preservarea componentelor hard-ware și soft-ware originale, fapt care ar transforma bibliotecile în muzee informatice supuse unui proces constant de mentenanță.

Nu vom insista mai mult asupra acțiunilor de preservare care vor trebui aplicate în viitor pentru a garanta accesul permanent la conținutul depozitelor electronice. Există în acest sens o amplă bibliografie și sunt multe instituțiile și organizațiile implicate în căutarea de soluții. Este vorba așadar să fim implicați în aceste forumuri și să dezvoltăm relații de colaborare cu alte proiecte, eventual din alte țări pentru a determina acțiunile ce urmează a fi dezvoltate.

În cadrul proiectelor de preservare web, un aspect favorabil este constituit de faptul că peste 96% din informație este disponibilă în formate standard

(text/html, imagini în format /html, gif sau pdf). Pentru procentul de 4% rămas (formate și aplicații efemere, soft-ware, etc) va fi necesară găsirea de soluții adecvate fiecărui caz în parte.

Arhivarea web la Biblioteca Națională a Franței

Ca instituție patrimonială, Biblioteca Națională a Franței are o strategie de colectare și evidență a materialului născut digital, folosind instrumente very large scale precum crawlers web. Pentru depozitul digital, BnF a colectat 15 miliarde de fișiere (pagini web, imagini, animație, înregistrări video și sonore), în total 160 terabiți de date cu facilități de share și storage.

Astfel, s-a dezvoltat o nouă aplicație, open source tool (Wayback Machine and Nutch) integrat în alte resurse digitale (cataloge, colecții digitale, e-journals și baze de date care au apărut, din punct de vedere istoric, una după alta.

Biblioteca Națională a Franței folosește un crawler de tip open source Heritrix, dezvoltat în parteneriat cu International Internet Preservation Consortium, și combină două metode complementare de colectare pentru depozitul legal web:

- colectarea automată masivă a site-urilor web franceze – fără vreo distincție pentru conținutul academic, instituțional, comercial sau pornografic – o metodă tradițional folosită/ în spiritul depozitului legal, adică se colectează totul de-a valma, nu identifică ce va interesa publicul peste 100 de ani. Sunt arhive superficiale, ce nu au înregistrare a conținutului în amănunt sau evoluții.

- roboți de colectare crawler cu focalizare – colectare selectivă, bibliotecari specializați pe domenii selectează site-uri web pentru crawleri focusați pe baza unui plan de dezvoltare a colecțiilor la care pot colabora alte biblioteci sau cercetători. Această metodă se aplică pentru anumite evenimente sau tematici: alegeri, jurnale personale și bloguri, dezvoltare durabilă, activism web. Arhivele sunt mai complete, au o certă frecvență și au în vedere un număr limitat de site-uri.

Din 2008 arhivele web sunt accesibile utilizatorilor autorizați în sălile de lectură. Deși conțin informații publice și gratuite, restricțiile au fost impuse pentru a respecta prevederile legale ce se aplică tuturor colecțiilor care fac obiectul depozitului legal sau sunt de patrimoniu, în principal copyright. Utilizatorii au peste 18 ani și trebuie să dovedească motivul consultării: academic, de cercetare, personal, iar permisul de acces se obține după un interviu cu bibliotecarul și are valabilitate 3, 15 zile sau 1 an.

La sfârșitul anului 2010 arhivele web ale Bibliotecii Naționale a Franței sau mai degrabă arhivele web ale domeniului național francez numărau 12,5 miliarde de URL-uri și ocupau 145 terabiți. Cea mai veche pagină era din 1996 și a fost înregistrată datorită Internet Archive, organizația non-profit care are ca scop crearea unei biblioteci a Internetului și totodată un pionier în arhivarea web.

Biblioteca Națională a Franței folosește două categorii de open source în căutare: Wayback Machine dezvoltat în parteneriat cu Internet Archive și

NutchWAX (Nutch Web Archive eXtensions), dezvoltat împreună cu Internet Archive și Nordic National Libraries.

Bibliotecarii francezi au elaborat un ghid metodologic cu pagini ilustrate ce conțin legăturile directe către arhivele web, cum se face căutarea, exemple. Din 2008, colecțiile recomandate și care se găsesc în arhivele web sunt organizate astfel: web electoral – cuprinde selecția site-urilor de la diferiți producători (instituții, candidați, observatori, individuale) pentru campaniile electorale din anii 2002, 2004 și 2007; jurnale personale și literare pe web – surprinde evoluția blogurilor; web activism – surprinde modul de publicare și comunicare pe web. În curs de elaborare sunt și colecții de pagini web dedicate dezvoltării durabile, filmelor de amatori, impresiilor de călătorie.

Utilizatorii arhivelor web franceze pot printa pagini, pot copia fragmente într-un fișier de tipul notepad, pe care îl pot tipări sau trimite pe mail, dar nu se permite preluarea de imagini de pe ecran sau a elementelor legate de web din arhive. În viitor se va permite indexare și căutare full-text, acces de la distanță din biblioteci regionale care îndeplinesc funcția de depozit legal împreună cu Biblioteca Națională a Franței.

Statisticile de până acum privind analiza cantitativă și calitativă a utilizării arhivelor web au arătat interesul pentru științele sociale și politice.

Arhivarea web în British Library

BL s-a implicat în 2001 într-un proiect pilot ce privea domeniul .UK ce a colectat aproximativ 100 de site-uri. În 2003 s-a creat consorțiul UKWAC UK Web Archiving Consortium format din British Library, Biblioteca Națională a Scoției, Arhivele Naționale, JISC și Wellcome Trust ce a produs o politică de arhivare, a colectat 2769 de site-uri până în 2008, adică până în 2 terabiți, cu evenimente pe subiecte ce se referă la alegeri, evenimentele legate de bombele de la Londra din 2005 etc. BN Australia a pus la dispoziție un soft PANDAS

The screenshot shows the website of the Bibliothèque nationale de France (BnF). The main navigation bar includes 'Bibliothèque nationale de France' and a search box. Below the navigation, there are several sections:

- Événements et culture**: Collections et services, La BnF, Pour les professionnels, Accès dédiés.
- Accueil**: Collections et services, Collections et départements, Livre, presse et médias, Archives de l'Internet.
- Archives de l'Internet**: Les archives de l'Internet constituées par la BnF peuvent être consultées en Bibliothèque de recherche, sur les sites *fr*-Atterrand et Richeieu. Depuis le 1er août 2006, la Bibliothèque a pour mission de collecter, conserver et communiquer les sites Internet de « domaine français » au titre du dépôt légal (Code du patrimoine, articles L131-1 à L133-1 et R131-1 à R133-1). À ce titre, la BnF collecte en priorité des sites:
  - en .fr;
  - hors .fr (.com, .org, etc.) mais dont les auteurs sont domiciliés en France ou les contenus sont produits en France.
 Les collectes sont réalisées à l'aide de robots moissonneurs qui copient pages, images, animations, fichiers audio et vidéo. Les sites sont ensuite datés et indexés pour être restitués dans leur contexte de publication original, ce qui permet de naviguer dans les archives comme sur l'Internet, en cliquant de lien en lien.
- Tous les sites et toutes les pages des sites ne peuvent être archivés. La BnF constitue des échantillons représentatifs de l'Internet français en combinant deux modes d'archivage:**
  - les collectes larges permettent de constituer des échantillons représentatifs du Web (2 millions de sites en 2011). Ces collectes, réalisées une fois par an, portent aujourd'hui principalement sur les domaines .fr et .re, grâce à un partenariat avec l'Association française pour le nommage Internet en coopération (AFNIC)
  - les collectes ciblées portent sur une sélection d'environ 20 000 sites repérés par des bibliothécaires. Ces sites sont choisis en raison de leur thème (la littérature, le développement durable...) ou de leur rapport à un événement (comme les élections ou les Jeux Olympiques en 2012). Les collectes ciblées sont soit plus profondes (pour archiver les grandes bases documentaires), soit plus fréquentes (une certaine de journaux en ligne font ainsi l'objet d'une collecte quotidienne afin de saisir l'actualité du Web).
- Fin 2011, les archives de l'Internet de la BnF contiennent 16,5 milliards de fichiers: certains remontent à 1996. La recherche se fait à partir du nom des sites et, en complément, les "parcours guidés" présentent des sélections autour d'un thème précis, pour une première approche de la collection.**

gratuit. Numărul redus de colecții arhivate se explică prin lipsa de reglementări juridice și limitele softului utilizat. La sfârșitul anului 2008 British Library a decis să apeleze la softul crawler Heritrix și Web Curator Tool dezvoltat de IIPC pentru îmbunătățirea activităților. Arhiva rezultată se poate consulta pe www.webarchive.org.uk. se va ține seama de faptul că există peste 6 milioane de site-uri UK, cu o rată anuală de creștere de 16%.

Arhivare web în Biblioteca Națională a Cataluniei

În Spania primul proiect de preservare web este PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya), care a fost elaborat și implementat de către Biblioteca Națională a Cataluniei.

Când ne referim la proiectul Padicat (5), trebuie să aducem în discuție, fără doar și poate, și Biblioteca Națională a Cataluniei, instituția care l-a inițiat și care continuă să îl coordoneze.

Biblioteca Națională a Cataluniei a fost fondată în anul 1907 și are ca principale funcții identificarea, conservarea și diseminarea patrimoniului bibliografic al Cataluniei. Biblioteca conservă și gestionează aproximativ 3 milioane de unități bibliografice de diferite tipuri și pe diferite suporturi, cărți, reviste, manuscrise, incunabule, documente audio-video, hărți, ex libris, microfilme și microfise, cd-uri, dvd-uri, etc. Cu un buget anual de aproximativ 11 milioane de euro și un număr de 174 de angajați, în Biblioteca Națională a Cataluniei intră în fiecare an circa 120000 de documente noi prin diverse mijloace: achiziție, donație, schimb și în cea mai mare parte prin Depozit Legal. În anul 2004, Biblioteca Națională a Cataluniei a elaborat un plan strategic aferent perioadei 2004-2011, în care erau subliniate prioritățile sale și anume acea de a fi o instituție deschisă, fiabilă și utilă, scoțându-se de asemenea în evidență importanța contextului digital

și a tehnologiilor informației, atât din punct de vedere instrumental pentru îmbunătățirea gestionării și a serviciilor, cât și ca suport al patrimoniului, al informației și al cunoașterii. Așadar, în cadrul Planului Strategic, aprobat de către Consiliul Director, apăreau deja prezervarea digitală și necesitatea arhivării web-ului Catalan ca principale obiective strategice ale bibliotecii.

În mediul prezervării digitale, Biblioteca Națională a Cataluniei a implementat, în cooperare cu alte biblioteci și entități din Catalunia, diverse depozite digitale instituționale cu scopul de a oferi acces permanent și de a garanta prezervarea patrimonială. Dintre proiectele aflate în derulare sunt de remarcat ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques), RACO (Revistes Catalanes amb Accés Obert) și PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya) asupra căruia vom insista în cele ce urmează.

În anul 2000, puțin după apariția și implementarea primelor proiecte de prezervare web, Biblioteca Națională a Cataluniei și-a pus pentru prima dată problema realizării unui astfel de proiect. Pentru a aduna informație relevantă cu privire la aceasta, au fost contactați responsabilii proiectului realizat în cadrul Bibliotecii Naționale a Suediei mai sus menționat dat fiind faptul că filosofia sa răspundea mai bine viziunii pe care BC o avea asupra acestei chestiuni. Aceste contacte cu specialiști în prezervarea patrimoniului digital online, care au continuat și pe parcursul anului următor, nu s-au putut concretiza deoarece în acel moment Biblioteca Națională a Cataluniei nu dispunea nici de resursele umane și economice, nici de infrastructura necesară abordării unui proiect de o asemenea amploare.

Chiar și așa, aceste contacte au contribuit la crearea, în cadrul bibliotecii, a unei sensibilități cu privire la prezervarea web. Astfel a fost inițiată o cercetare

asupra proiectelor care apăreau în mod progresiv în Europa, începând să fie trasate liniile de acțiune care ar fi trebuit luate în calcul în momentul în care contextul permitea implementarea unui astfel de proiect și în Spania.

În fine, în anul 2005 a fost

The screenshot shows the PADICAT website interface. At the top, there are navigation links for 'Contacte', 'PMF', 'Burla de suggeriments', 'Català', 'Castellano', and 'English'. Below this is the main header 'L'Arxiu Web de Catalunya' with navigation tabs: 'Cerca i descobreix', 'Col·labora i participa', and 'Coneix-nos'. A search bar is present with the text 'Cerca per URL' and 'Cerca per paraula'. Below the search bar, there are several categories listed: 'Ciència i Tecnologia', 'Cultura', 'Empresa', 'Esports', 'Salut', 'Societat', 'Societat de la informació', and 'Monogràfics'. The main content area features a section titled 'Accessos directes' with a list of links: 'Què és PADICAT?', '450 institucions i empreses col·laboradores', and 'Proposa'ns un lloc web'. Below this is a section titled 'Què diuen de nosaltres' with a quote from Roberta Bosco, a specialist in contemporary art and digital culture. The quote reads: 'Quan l'estudi del codi informàtic tingui valor acadèmic l'arqueologia digital serà una ciència i s'impartiran classes sobre la seva evolució i conservació. Mentrestant, PADICAT és el més semblant a un viatge en el temps per gaudir de l'herència digital catalana.' The quote is attributed to Roberta Bosco, a specialist in contemporary art and digital culture. At the bottom of the screenshot, there is a section titled 'Monogràfics' featuring a portrait of a man and a small image of a book cover.

posibilă inițierea fazei de design, Biblioteca Națională a Cataluniei beneficiind, în acel moment, de o creștere substanțială a bugetului care a permis, printre altele, contractarea și desemnarea unui documentarist cu normă întreagă. Anul 2005 a fost în totalitate dedicat colectării exhaustive a informației de primă mână, evaluării metodologice a diferitelor opțiuni, definirii principalelor profiluri profesionale ale echipei tehnice necesare în desfășurarea proiectului, calculului costurilor, căutării de parteneri și finanțare și testării soft-urilor existente. Proiectul a beneficiat pe de o parte de sprijin din partea Guvernului Cataluniei care a alocat un buget de 3 ani (2006-2008) în acest scop, iar pe de altă parte a dus la încheierea unui parteneriat cu CESCO (Centre de Supercomputació de Catalunya), cu care Biblioteca Națională a Cataluniei mai colaborează și în realizarea altor depozite digitale instituționale, asigură suportul tehnologic al proiectului.

PADICAT își propune să constituie un depozit digital permanent care să conțină resursele catalane care se publică în web. Cu acest scop sunt captate, organizate și oferite spre consultare toate aceste resurse în diferitele lor versiuni, proiectându-se în același timp metodele și mecanismele care permit ca acest patrimoniu să fie consultabil atât în zilele noastre, cât și în viitor. PADICAT a fost proiectat ca un model hibrid care prevede 3 tipuri de strategii pentru a identifica și capta patrimoniul web: captura masivă și automată a resurselor web; stabilirea de colaborări cu producătorii resurselor; selectarea de pagini web și resurse electronice legate de evenimente importante relaționate cu Catalonia.

Biblioteca Națională a Cataluniei face capturi ale patrimoniului digital catalan care este reprezentat de resursele web: aflate sub domeniul .cat; localizate pe servere ale Cataluniei; în limba catalană aflate sub oricare dintre domeniile .es, .org, .edu, .com, .inf, etc; ce fac referire la societatea, limba sau cultura catalană. Având în vedere aceste criterii, Biblioteca Națională a Cataluniei face capturi ale oricărui tip de resursă web, fie că sunt pagini web, fie că sunt arhive de text, imagini sau sunete în diferite formate (word, pdf, excel, powerpoint, jpeg, gif, wave, mp3...), baze de date, cărți, ziare și reviste electronice, blog-uri, chat-uri, jocuri, liste de discuție, newsletter-e, etc.

Captura se realizează cu ajutorul unui motor care caută în internet resurse web care îndeplinesc parametri indicați apriori. De fiecare dată când identifică o resursă care răspunde profilului indicat, se realizează captura tuturor elementelor (arhive de text, imagine, etc) ce aparțin paginii respective și se încorporează sistemului propriu al Bibliotecii Naționale a Cataluniei. Acest tip de sistem automatizat, care reprezintă baza oricărui proiect de preservare integrală sau exhaustivă (cum este cel al Suediei) are parte adesea de critici cu privire la calitatea conținutului și necesitatea ca acesta să fie prezervat.

Proiectul își propune de asemenea identificarea și captarea tuturor conținuturilor digitale relaționate cu anumite evenimente desfășurate de natură politică, socială, culturală sau sportivă. Sunt acțiuni care se desfășoară pe o perioadă limitată de timp, însă generează o cantitate mare de informație web de opinie, prezentare sau propagandă.

În prezent colecția este alcătuită din aproximativ 200000 de capturi a peste 44000 de pagini web. Circa 300 de milioane de fișiere, 10 terabiți de date.

Una dintre problemele întâmpinate în acest proiect se referă la diseminarea publică a informației, întrucât în Catalonia legislația cu privire la difuzarea web este încă ambiguă, nefiind foarte clar ce se poate și ce nu se poate distribui în acces liber. S-a optat pentru realizarea unei strânse colaborări între Biblioteca Națională a Cataluniei și mare parte a producătorilor de conținut digital pe web. În plus, faptul că biblioteca oferă acces deschis la acest depozit electronic implică existența unui sistem eficient, care în cazul refuzului unuia dintre producători de a își face public conținutul paginii, să poată fi blocat foarte rapid accesul public al acesteia și restrângerea lui exclusiv la consultarea din incinta Bibliotecii Cataluniei.

Concluzii

Arhivarea web-ului este o necesitate culturală pentru prezervarea cunoașterii, iar pentru biblioteci reprezintă o provocare. Cu toate acestea arhivarea web naște câteva controverse legate de utilitatea sa, punându-se problema dacă nu ar fi mai utilă concentrarea eforturilor asupra achiziției și a digitizării documentelor ce vor constitui cu siguranță patrimoniu. Valoarea acestor arhive se va demonstra în timp, după ce resursele vor dispărea de pe Internet.

Controversele nu sunt un fenomen nou pentru biblioteci, ele apărând la fiecare schimbare de mediu, iar trecerea timpului se dovedește a fi un exemplu concludent de relevanță. Poate e prea timpuriu să aflăm valoarea acestor arhive, în vreme ce utilizatorii săi reali se nasc abia acum. E nevoie de promovare, de dezbateri publice, de statistici care să măsoare gradul de utilizare și ce anume se consultă.

În momentul de față, datorită numeroaselor inițiative ale diferitelor țări, cei care nu au dezvoltat încă astfel de proiecte vor avea un punct de plecare, putând urma unul sau altul dintre modelele propuse, evitând anumite erori și potențând bunele practici.

Note:

- (1). Netcraft May 2010 Web Server Survey, <http://news.netcraft.com/archives/category/web-server-survey/> [ultima accesare 16 noiembrie 2011].
- (2). Informatician american, antreprenor, absolvent al Institutului Tehnologic din Massachusetts, cercetător al fenomenului web, un critic prin excelență al proiectelor de digitizare ale Google.
- (3). IIPC International Internet Preservation Consortium este un consorțiu fondat în anul 2003 de către 12 instituții (Internet Archive și biblioteci naționale) în vederea găsirii unor soluții comune de arhivare și acces pe termen lung la publicațiile electronice de pe web. Din anul 2007 consorțiul primește noi membri.
- (4). Legea referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe în societatea informațională sau legea DADVSI (droit d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information) reprezintă transpunerea în practică a directivei europene 2001/29/CE asupra armonizării unor anumite aspecte legate de copyright.
- (5). Proiectul PADICAT. Disponibil pe internet la adresa: <http://www.padicat.cat>

Bibliografie :

1. Ayre, Catherine; Muir, Adrienne. *"The right to preserve: the rights issues of digital preservation"*. În: D-lib magazine, 2004, March, v. 10, nr. 3. Disponibil pe internet la adresa : <http://www.dlib.org/dlib/march04/ayre/03ayre.html>
2. Aubry, Sara. *Les archives de l'Internet: un nouveau service de la BnF*. În : *Documentaliste Sciences de l'Information*, vol. 45, nr. 4, 2008, p. 12–13.
3. *Bnf ArcTools*. Disponibil pe internet la adresa : <http://crawler.archive.org/cgi-bin/wiki.pl?back=BnfArcTools>
4. Bermès, Emmanuelle; Gildas, Illien. *Metrics and Strategies for Web Heritage Management and Preservation*. <http://www.ifla.org/files/hq/papers/ifla75/92-bermes-en.pdf> [accesat în data de 24.11.2011].
5. Bermès, Emmanuelle; Faudet, Louise. *The Human Face of Digital Preservation: Organizational and Staff Challenges, and Initiatives at the Bibliothèque nationale de France*. http://www.escholarship.org/uc/cdl_ipres09.
6. *Directrices para la preservación del patrimonio digital*. Canberra: Unesco, 2003. Disponibil pe internet la adresa : <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001300/130071s.pdf>
7. Illien, Gildas. *L'archivage d'Internet, un défi pour les décideurs et les bibliothécaires: scénarios d'organisation et d'évaluation, l'expérience du consortium IIPC et de la BnF* <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/107-Illien-fr.pdf>
8. Illien, Gildas. *Re-Inventing Collection Development Policy in the Age of Web Archiving: the Experience of the BnF*. În: http://www.ku.edu.tr/ku/images/LIBER/LIBER_ILLIEN_2008.ppt
9. Jacobsen, Grethe. *Web Archiving: Issues and Problems in Collection Building and Access*. În: *Liber Quarterly*, vol. 18, nr. 3/4, 2008, p.366–376. Disponibil pe internet la adresa: <http://liber.library.uu.nl>
10. Kjersti, Rustad. *Our digital heritage as source material to end-users: Collection of and access to net publications in The National Library of Norway*. În: *Journal of Digital Asset Management*, nr. 2, 2006, p. 172–177.
11. Lasfargues, France; Oury, Clément; Wendland, Bert. *Legal deposit of the French Web: harvesting strategies for a national domain*. <http://iwaw.net/08/IWAW2008-Lasfargues.pdf>
12. Lamarca, Dolores; Serra, Eugènia. *"L'estratègia de la Biblioteca de Catalunya en projectes digitals"*. În: *Item*, 2005, nr. 41, pp. 41-43.

13. Lluca, Ciro. “*Webs siempre accesibles: las bibliotecas nacionales y los depósitos digitales nacionales*”. În: **BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació**, 2005, nr. 15. Disponibil pe internet la adresa: http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=15lluca2.htm
14. Mohr, Gordon. “*An introduction to Heritrix: an open source archival quality web crawler*”. În: **International web archiving workshop**, 2004. Disponibil pe internet la adresa: <http://www.iwaw.net/04/proceedings.php?f=Mohr> <http://crawler.archive.org/>
15. Tuck, John. *Web Archiving in the UK: Cooperation, Legislation and Regulation*. În: **Liber Quarterly**, vol.18, nr.3/4, 2008, p.357–365. Disponibil pe internet la adresa: <http://liber.library.uu.nl>

foto : Letiția Constantin

ACCESUL LA INFORMAȚIILE PROTEJATE DE COPYRIGHT ÎN ECONOMIA CUNOAȘTERII

Drd. Nicoleta Rahme¹

Bibliotecile contemporane au cunoscut o evoluție fără precedent, trecând de la nuclee preponderent depozitare de cărți și documente, la adevărate instituții capabile nu numai să conserve tezaurul cultural al unei națiuni, dar și să-l comunice și valorifice în multiple forme; în fapt se constată o ieșire dintr-un prelungit fenomen de claustrare și adaptare la nou. Schimbările intervenite s-au conturat la nivel instituțional, organizațional, arhitectural, astfel încât bibliotecile și-au redefinit în ultimii ani rolul și misiunea lor, în contextul extinderii tehnologiei informării și cunoașterii, prin prisma înlesnirii accesului la patrimoniul lor cultural și științific către categorii de utilizatori tot mai variate, ca răspuns la cerințele și tendințele actuale.

Noțiunea de bibliotecă este strâns legată de colecție, de patrimoniu, implicit de cea de acces la cunoaștere, la informații, la orice formă de manifestare a creației umane, care trebuie inclusă într-o structură documentară, prezervată, valorificată și protejată. În acest sens, vorbim despre o legătură reală între biblioteci și proprietatea intelectuală, printr-o abordare deopotrivă teoretică și practică, ce reflectă interdisciplinaritatea domeniului biblioteconomic și relaționarea cu alte discipline, având ca finalitate protejarea patrimoniului cultural și științific. Se impune astfel:

- analiza conceptului de proprietate intelectuală, artistică și literară în raport cu orice tip de bibliotecă din sistem, printr-o serie de clarificări și abordări interdisciplinare;

- implicarea bibliotecilor, ca verigi importante în lanțul cărților, în structurarea unui cod al proprietății intelectuale care să certifice importanța protejării creației contemporane și patrimoniului deținut de către biblioteci;

- importanța elaborării unei politici culturale care să susțină și să pună în valoare proprietatea intelectuală și formele sale de manifestare, prin raportarea la actorii implicați în industria bunurilor culturale, implicit bibliotecile.

În ceea ce privește abordarea practică, sunt necesare soluții legate de accesibilizarea patrimoniului cultural și științific deținut de către biblioteci, prin implementarea bunelor practici care există la nivel european, cu precădere:

- armonizarea cadrului legislativ național prin raportarea la dreptul de proprietate intelectuală și a drepturilor conexe, așa cum este prezentat în spectrul legislativ european, cu limitele și excepțiile ce se impun în relația cu bibliotecile;

¹ **Drd. Nicoleta Rahme**. Biblioteca Națională a României. Serviciul Dezvoltarea Colecțiilor. Șef Serviciu. Nicoleta.rahme@bibnat.ro

- crearea unei metodologii de implementare a dreptului de împrumut public, de retribuire financiară a scriitorilor, a traducătorilor și a celor implicați în fenomenul editorial;

- evidențierea rolului Bibliotecii Naționale în relație cu dreptul de împrumut public;

- adaptarea dreptului de autor la mediul digital, prin protejarea titularilor de drepturi și asigurarea accesului neîngrădit la colecțiile digitale, în condițiile apariției fenomenului de dematerializare culturală;

- asigurarea accesului la operele orfane, care reprezintă un procent semnificativ în colecțiile bibliotecilor patrimoniale ce sunt supuse procesului de digitizare.

Relația dintre proprietatea intelectuală și accesul la cunoaștere trebuie abordată într-o manieră constructivă, prin implicarea bibliotecilor în elaborarea proiectelor legislative și a politicilor culturale care să protejeze patrimoniul aflat în custodia lor. Sunt necesare soluții practice care să clarifice problematica patrimoniului cultural și științific deținut de către biblioteci în raport cu utilizarea și respectul fenomenului creator.

Încă de la început, dreptul de proprietate intelectuală a reprezentat un domeniu delicat și complicat în sine, aflat la granița dintre creativitate, identitate culturală, politică socială, aspecte economice, tradiții culturale și dezvoltare tehnologică.

Motorul principal care a stat la baza dezvoltării dreptului de proprietate intelectuală a fost cel al noilor tehnologii, plecând de la invenția tiparului și ajungând în timpurile moderne, unde noile modalități de comunicare au generat un impact deosebit asupra celor care creează sau sunt activi în mediul cultural: autori, interpreți, producători de fonograme, filme, etc.

Rezultatul creației produce o piață comună a bunurilor culturale, care capătă valoare atunci când se asigură un nivel ridicat de protecție a copyrightului și a drepturilor conexe. În egală măsură identitatea culturală a unei persoane creative și diversitatea culturală în Comunitatea Europeană rămân neatinse și devin un instrument de protecție împotriva tendințelor de a “comercializa” cultura.

Armonizarea copyrightului în construirea unei piețe care să reflecte diversitatea culturală și lingvistică reprezintă un pas important în respectarea proprietății intelectuale și a drepturilor conexe ce decurg din acest proces. Statele Membre dispun fiecare în parte de cadru național legal complex, care reflectă nivelul de dezvoltare economică și socială al unei țări.

Un alt aspect care trebuie luat în considerare în această provocare reprezentată de armonizarea legislativă europeană este constituit de noțiunile diferite de *droit d'auteur* și *copyright*, dar și terminologiile proprii fiecărui stat membru. Un exemplu elocvent în acest sens este faptul că în anumite legi distribuția copiilor tangibile este parte a unui drept mai extins de comunicare către public, iar în altele este inclus în dreptul de reproducere sau separat. Dreptul de autor este perceput ca unul din componentele dreptului la informare și implicit un

compromis social. Sistemele de drept de autor și de copyright sunt două sisteme juridice care au același obiectiv, și anume un echilibru între interesele personale (recompensa creației) și interesul general (progresul cunoașterii). Sunt țări care acceptă noțiunea de drept de autor, unde accentul este pus pe protejarea personalității acestuia, dreptul moral având o importanță deosebită. În țările de copyright, accentul este pus pe protejarea operei, independent de autorul său, iar drepturile patrimoniale sunt cele care predomină.

Față de alte structuri culturale, industriale sau comerciale, bibliotecile se disting prin prestigiul misiunilor lor educative, culturale, patrimoniale, prin interacțiunea cu o categorie variată de utilizatori, prin obligativitatea de a permite accesul nelimitat și neîngrădit la colecții, de a structura produse culturale de marcă. În exploatarea acestora intervine dreptul de proprietate, acolo unde bibliotecile trebuie să se constituie într-un garant și un model de comunicare. În fapt temerea bibliotecilor este legată de a nu transforma dreptul de proprietate intelectuală într-un obstacol în calea libertății informaționale și a accesului la patrimoniu.

IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci), organismul metodologic al tuturor categoriilor de biblioteci a încercat întotdeauna să determine OMPI (Organizația Internațională a Proprietății Internaționale) să-și nuanțeze politicile în funcție de cerințele utilizatorilor, mai ales pentru țările în curs de dezvoltare, conform principiului potrivit căruia dreptul de proprietate intelectuală ar trebui configurat în funcție de nivelul de dezvoltare economică și socială al unei țări.

Pentru biblioteci, abordarea proprietății intelectuale presupune expertiză în biblioteconomie și legislație, în special atunci când resursele informaționale digitale complică lucrurile. Elaborarea unor documente care să reglementeze accesul la cunoaștere și tehnologie, formularea unor principii și norme metodologice care să reflecte interesele comunității bibliotecilor și în egală măsură a utilizatorilor pot contribui în mod decisiv la crearea unui echilibru între titularii de drepturi și beneficiarii finali, utilizatorii de drepturi.

Proprietatea intelectuală include expresia originală a creației intelectuale și artistice. Din punct de vedere legal, sunt două categorii de “proprietate personală”: tangibilă și intangibilă.

Invenția tiparului din a doua jumătate a secolului al XV-lea a generat o reflecție asupra drepturilor ce decurg din vânzarea unei opere tipărite. Contrar așteptărilor, nu autorii au fost cei care au reclamat drepturile asupra operelor, ci tipograful, care în acea vreme erau și editori, și care au descoperit rapid că produsele lor riscă să fie copiate de un concurent cu intenții pur comerciale. În acest sens, implicațiile de ordin comercial se pare că au fost prima motivație în constituirea și dezvoltarea unor reguli care să le susțină. În cele mai multe cazuri creatorii proprietății intelectuale, de obicei autorii, depind de veniturile obținute din cărțile lor, astfel că încă de la începutul producerii cărților autorii și tipograful, mai târziu editorii, au avut interese comune în a-și revendica drepturile.

Problematica proprietății intelectuale presupune mult mai mult decât aprecieri economice. Cel de-al doilea aspect extrem de important este legat de problema dreptului moral de proprietate. Creația literară produce o legătură indisolubilă între creator și opera sa, iar de aici apare dreptul moral care presupune dreptul de a fi recunoscut ca autor pe termen nelimitat. Această categorie a dreptului a fost inclusă pentru prima dată în Franța în anul 1791, dar a fost luată în considerație într-un cadru legislativ abia în 1988 în Marea Britanie.

Din punct de vedere legislativ, acest domeniu a cunoscut o evoluție spectaculoasă în ultimii 120 de ani, dacă ne raportăm la numărul mare de convenții și tratate internaționale semnate, directive comunitare adoptate și organizații înființate, însă recunoașterea unui drept exclusiv al creatorilor pentru exploatarea produselor minții lor a venit relativ târziu.

Încă de la începutul secolului al XIX-lea au apărut primele acorduri bilaterale care prevedeau recunoașterea și protejarea reciprocă a drepturilor intelectuale, pentru ca, treptat, să apară acorduri internaționale cu privire la drepturile de autor care vor influența decisiv legislațiile naționale în domeniu.

În prezent, conform Tratatului Comunității Economice Europene, este de datoria Comisiei să inițieze proiecte legislative pentru armonizarea cadrului legal al Statelor Membre. Copyrightul și drepturile conexe au intrat în atenția comisiei prin rezoluția parlamentului european în 1974, precum și în diverse comunicări ale Comisiei. Primele măsuri concrete au fost anunțate între anii 1984-1985, printr-o serie de documente care au fost mai degrabă selective, tratând doar anumite probleme ale domeniului proprietății intelectuale.

În timp s-au elaborat 7 directive în domeniul copyrightului și a drepturilor conexe, prima fiind adoptată în 1991. Cu excepția directivei privind societatea informațională, cele mai multe directive au fost structurate astfel încât să armonizeze numai aspectele distincte ale copyrightului și a drepturilor conexe, fără a trata în detaliu toate aceste drepturi. Fiecare directivă a avut propriul istoric legislativ, a fost adoptată în ani diferiți, a dus la inevitabile soluții inconsistente și fragmentare, cu amendamente și actualizări generate de evoluția firească a mediului social, politic și economic la nivel european.

Țările în curs de dezvoltare, atrase de perspectiva unei deschideri pentru piețele lor, se văd în situația impunerii de reguli de proprietate intelectuală.

Directiva asupra liberalizării serviciilor oferite de biblioteci din 2004 a avut imperfecțiuni, în special cu privire la regulile de proprietate intelectuală care sunt disparate, adeseori moștenite din epoca colonială. Aceste reguli au fost instaurate în beneficiul editorilor străini și nu pentru cei locali, care plătesc pentru reutilizarea operelor lor. Copyrightul nu trebuie asociat unui drept vamal care nu face decât să contribuie la creșterea fracturii digitale dintre țări și la paralizarea creativității.

În setul de reguli impuse în varii domenii de către Comisia Europeană, există o lege privind *acordarea unor drepturi de autor* (sume de bani) editorului, dar și

scriitorului sau traducătorului unei cărți, după numărul de cititori pe care cartea respectivă îl are în bibliotecile publice. Ca stat membru al Uniunii Europene, România are obligația să respecte Directiva EU privitoare la „Împrumut-Închiriere“ care stă la baza Dreptului de Împrumut Public.

În termeni economici, aceste drepturi sunt considerate o modalitate nouă de exploatare a unor anumite categorii de documente protejate, iar exemplul citat de Comisie a fost închirierea de casete video și discuri compacte la acea vreme, în condițiile în care cadrul legal varia pentru fiecare Stat Membru. Viziunea Comisiei a fost aceea că aceste drepturi de închiriere ar trebui mai bine structurate, astfel încât să devină drepturile exclusive (de autorizare sau de interzicere a închirierii), la fel de importante precum un drept de remunerare, pentru a asigura deținătorilor de drepturi posibilitatea de a alege timpul, locul și piața de exploatare a produselor lor. Este interesant de observat că membrii Comisiei nu au considerat oportunitatea unei armonizări sau a introducerii unui drept general al autorului de a controla distribuția comercială a propriei creații. Mai mult decât atât, Comisia nu a considerat necesară includerea împrumutului non-comercial în eforturile sale de armonizare.

Dreptul de împrumut public nu este reglementat de nici o Convenție sau Tratat internațional din domeniu. Cu toate acestea, în anul 1992, Comisia Europeană a adoptat Directiva privind dreptul de închiriere și de împrumut (Directiva 92/100/CEE), care este în prezent singura reglementare supranațională privind dreptul de împrumut, și care stabilește cadrul legal specific dreptului de autor pentru recunoașterea de către Statele Membre a dreptului de împrumut pentru autori și alți titulari de drepturi. Directiva reprezintă o modalitate efectivă și eficientă de retribuire a scriitorilor, a traducătorilor pentru împrumutul cărților în bibliotecile publice, dar și a altor categorii de furnizori de conținut intelectual (compozitori, fotografi, interpreți, etc.). Baza legală a Directivei este Tratatul de stabilire a Comunității Economice Europene, articolele ce definesc libera circulație a bunurilor, persoanelor și serviciilor, mecanismele de funcționare a pieței interne, legislația comunitară. În viziunea Comisiei, autorii creativi și artiștii interpreți acționează ca persoane ce desfășoară activități independente, care sunt de obicei sub formă de servicii, iar legislația Statelor Membre în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală și drepturi conexe pentru persoanele care activează astfel trebuie să fie armonizată pentru a asigura o piață internă.

Din punct de vedere conceptual, *dreptul de împrumut public* are în vedere, pe de o parte, *dreptul patrimonial distinct și exclusiv* al autorului sau al titularului de drepturi de a autoriza sau de a interzice împrumutul operei sale, după ce aceasta a fost distribuită publicului, sub forma autorizației directe sau realizată prin intermediul organismelor de gestiune colectivă, și, pe de altă parte, *dreptul la remunerare*, datorat titularului de drepturi pentru împrumutul public al operei sale. Noțiunea de „împrumut” înseamnă punerea la dispoziție a unei opere spre utilizare, realizată cu respectarea următoarelor condiții care trebuie să fie

cumulative: cu autorizarea creatorului, pentru un timp limitat, fără un avantaj economic sau comercial direct ori indirect și prin intermediul unei instituții care permite accesul publicului în acest scop.

Armonizarea dreptului de împrumut și de închiriere se referă doar la distribuirea copiei fizice. Directiva de drept de închiriere listează beneficiarii acestor drepturi: autori, interpretul în raport cu fixarea interpretării sale, producătorul de fonograme în raport cu fonogramele, producătorul primei fixări a unui film. Datorită faptului că drepturile de închiriere și de împrumut constituie bariere la mișcarea liberă a bunurilor, Statele Membre pot să nu extindă unilateral drepturile altor părți interesate. Diferența dintre închiriere și împrumut este aceea că ultimul se realizează prin intermediul unei baze non-profit de către instituțiile accesibile publicului, precum biblioteci publice, arhive, biblioteci școlare, biblioteci de cercetare. Ca și dreptul de închiriere, dreptul de împrumut nu se extinde la lucrări de artă aplicată, construcții, baze de date protejate de dreptul sui generis.

Din punctul de vedere al implementării dreptului de împrumut public, Directiva privind dreptul de închiriere și de împrumut nu este armonizată la nivelul statelor membre, astfel că în unele țări (Belgia, Estonia, Lituania) dreptul de împrumut se bazează pe tradiția dreptului de autor, stabilindu-se prin lege o remunerație suplimentară în beneficiul autorilor operelor împrumutate sau cumpărate de către biblioteci. În alte țări (Danemarca, Finlanda, Germania, Italia, Letonia, Marea Britanie, Norvegia, Slovenia, Suedia) legea recunoaște și consimte legitimitatea unui avantaj al autorilor cu titlul de „împrumut” și instaurează un sistem social (sprijinire) a creației, în principal a celei literare, iar în alte țări se supune unui concept mixt în care remunerația vărsată direct titularilor de drepturi (autorilor) se împletește cu o prelevare destinată acțiunii sociale (Franța).

Controversele legate de dreptul de împrumut indică în toate situațiile constatate că numeroase state comunitare au încercat să limiteze pe cât posibil scopul acestuia în cazul instituțiilor publice. În trei cazuri conduse de Curtea Europeană de Justiție împotriva Irlandei, a Portugaliei și a Spaniei, s-a argumentat cu succes că aceste țări nu au implementat corect directiva prin excluderea efectivă a tuturor (sau a unui număr prea mare) de biblioteci publice, arhive, instituții academice și de învățământ de la plata remunerației pentru împrumut. În cazul împotriva Italiei, Comisia a argumentat faptul că această țară a limitat în timp obligația de plată a remunerației pentru bibliotecile publice, printr-o lege care permite ca toate bibliotecile să beneficieze de excludere de la plată în măsura în care împrumutul nu face obiectul niciunei autorizări sau remunerări după cel puțin 18 luni de la primul act de distribuire sau după cel puțin 24 luni de la realizarea acestor opere dacă dreptul de distribuire nu este exercitat.

Dincolo de argumentele legale, financiare și de dimensiunea economică pe care o implică, *dreptul de împrumut public* are o contribuție deosebită la cel puțin *trei obiective de importanță majoră*:

- promovarea la scară internațională a scriitorilor naționali, prin încurajarea schimbului de date prin schemele PLR constituite în fiecare țară în parte;
- prin administrația eficientă și efectivă a schemei se mărește accesul la o cultură cât mai bogată și mai variată, implicit multiculturalismul și multilingvismul;
- dezvoltarea și susținerea tinerelor talente literare în fiecare țară, astfel încât și țările mici să își poată promova literatura mai bine la scară internațională.

Inițiativele acestui tip de drept datează din 1940, prima țară care a implementat un model de plată fiind Danemarca în 1946, urmată de Norvegia în 1947 și Suedia în 1954. În Marea Britanie a luat ființă în anul 1979. Astăzi peste 40 de țări au legislație care recunoaște dreptul de împrumut, nu numai în Europa, ci și în Australia, Canada, Noua Zeelandă și Israel.

Dreptul de împrumut public (DIP) funcționează ca o schemă națională finanțată la nivel central, ce simplifică procesul de incorporare a recunoașterii drepturilor de proprietate intelectuală în sistemul bibliotecilor publice de împrumut și asigură plata din fonduri guvernamentale. În acest sens sunt cunoscute câteva țări care sunt adevărate modele de bune practici și chiar au politici eficiente care să sprijine dreptul de împrumut public: țările nordice, Franța, Marea Britanie.

Sistemele naționale de DIP se împart în două categorii:

- țări în care DIP este văzut ca parte integrantă a legislației de copyright, într-o oarecare măsură legate de disponibilitatea sau uzul unei opere într-o bibliotecă;
- țări unde plățile DIP sunt parte a suportului statului pentru cultură și au scopul de a se asigura promovarea scriitorilor naționali.

Un sistem DIP este funcțional într-o țară dacă există o legislație aferentă, o organizație care administrează DIP, fonduri guvernamentale alocate și un angajament de plată la o anumită perioadă de timp. Un total de 14 țări au legislație de acest tip, dar nu îndeplinesc criteriile menționate, deci nu pot fi privite ca sisteme. 43 de țări au un sistem DIP sau legislație dedicată, împărțite în 5 continente: Europa, Africa (Malawi, Mauritius, Ethiopia), Asia (Armenia, Kazakhstan), Australia (Australia și Noua Zeelandă), America (Canada).

Recentele progrese ale sistemelor europene merită subliniate pe de o parte ca bune practici, pe de altă parte ca o evoluție firească și o certitudine a importanței acestui drept. Astfel, în Olanda au avut loc discuții între autoritățile care gestionează DIP și biblioteci asupra situațiilor în care o reînnoire a împrumutului unei cărți de către un utilizator poate fi considerată un al doilea împrumut și în consecință o a doua remunerație către autor. În Slovenia sunt discuții asupra extinderii DIP pentru împrumutul cărților din bibliotecile publice și extinderea DIP către împrumutul de ebooks în Marea Britanie. De altfel, multe țări în care sistemul DIP este funcțional, se confruntă cu provocarea mediului digital și a formatului electronic, includerea unui nou grup de deținători de drepturi în contextul creării noilor produse digitale.

Dreptul de împrumut public a dus la o serie de discuții pro și contra în rândul scriitorilor, cei care în final beneficiază de acest drept. Astfel, în anul 2008 autorii francezi au publicat un apel prin care cereau ca împrumutul gratuit al operelor lor să fie interzis. În contrapartidă, autori spanioli, italieni și portughezi, câțiva celebri precum Dario Fo și José Saramago, au protestat împotriva directivei și au numit dreptul de împrumut public o “barbarie”. Contestat sau dimpotrivă susținut cu ardoare în politicile culturale naționale, dreptul de împrumut public rămâne în continuare o certitudine, cel puțin pentru statele care au economii puternice, strategii culturale. Dreptul de împrumut public va trebui luat în considerare de toți cei implicați în „lanțul cărții”, ca o componentă principală în cadrul politicilor culturale la nivel național, printr-o conștientizare activă și benefică asupra rolului de susținere a valorilor culturale, de stimulare a tinerelor talente scriitoricești, dar și de recunoaștere a ceea ce s-a scris până în prezent, în fapt moștenirea culturală scrisă de mână.

În România dreptul de împrumut public nu a fost pus în practică și nu există o metodologie în vigoare care să aibă ca obiect împrumutul public.

Din perspectiva construirii și valorificării colecțiilor și a bibliotecilor digitale, drepturile de proprietate intelectuală au în vedere rezolvarea problemelor de natură legală asociate cu accesarea, copierea și diseminarea documentelor pe suport fizic și digital.

Bibliotecile digitale sunt în general complementare celor tradiționale, având drept criterii de clasificare originea resurselor de care dispun. Se disting patru categorii principale:

- biblioteci digitale naționale sau patrimoniale care regroupează resursele enciclopedice și legate de patrimoniul național.

- biblioteci digitale de studiu și cercetare, care au resurse multiple: bibliotecă universitară, centre de documentare.

- biblioteci digitale ale colectivităților teritoriale care oferă cu prioritate în mediul virtual colecțiile patrimoniale ale unei biblioteci publice unde resursele au fost digitizate și sunt foarte diversificate. Aceste tipuri de biblioteci sunt legate de o regiune sau un anumit oraș care dispune de un patrimoniu specific.

- bibliotecile digitale personale pot fi accesate pe Internet; biblioteci de acest tip realizate în întregime de o persoană privată sau o asociație privată, fără ajutor profesional biblioteconomic. În fapt nu are legătură cu biblioteca tradițională, ci mai degrabă cu media și cu dorința de a face disponibilă propria bibliotecă. Exemplele sunt numeroase, dar nu toate site-urile au calitatea de bibliotecă digitală instituționalizată.

Dimensiunea bibliotecii digitale se dublează, pune în evidență lipsa unei soluții comune europene privind drepturile de autor, în acest sens fiind necesară o dezbatere publică pe tema viitoarelor provocări pentru digitizarea cărților în Europa: posibilitatea ca sectorul public și cel privat să își unească forțele și necesitatea de a revizui cadrul european prea fragmentat în materie de drepturi de autor.

Momentan, bibliotecile digitale nu includ, din considerente juridice, nici lucrări care nu mai sunt publicate (aproximativ 90% din cărțile aflate în bibliotecile naționale europene), nici opere protejate încă de drepturi de autor (estimate la 10-20% din colecțiile protejate de drepturi de autor) ai căror autori nu pot fi identificați. Acordarea de licențe pentru lucrări protejate de drepturi de autor în Europa se face încă într-un cadru legal foarte fragmentat.

Clarificările conceptuale ale proprietății intelectuale, prin relaționarea cu accesul la informații asigurat de către bibliotecile contemporane, vor crea premisele elaborării și susținerii de politici culturale coerente și în concordanță cu cele deja existente la nivel internațional. Implementarea bunelor practici referitoare la drepturile de proprietate intelectuală în mediul tradițional și, în particular, în mediul digital, va consolida existența unui cadru legal, organizațional și structural al bibliotecilor din perspectiva accesului la informare și cunoaștere, precum și a valorificării și protejării patrimoniului național cultural și științific.

Bibliografie:

1. Harms, Louis. *Enforcement of Intellectual Property Rights*. World Intellectual Property Organization, Geneva, 2005. 366 p.
2. Lucas, A.; Lucas, H.J. *Traité de la propriété littéraire et artistique*. Paris: Litec, 1994. 1104 p.
3. Macovei, Ioan. *Tratat de drept al proprietății intelectuale*. București: C.H.Beck, 2010. 559 p.
4. Norman, Sandy. *Copyright in public library*. London: Library Association Publishing, 1996. 136 p.
5. Pereira, Alexandre Dias. *Dias. Informática, direito de autor e propriedade tecnodigital*. Coimbra: Coimbra Editora, 2009. 198 p.
6. Pierrat, Emmanuel. *La guerre des copyrights*. [Paris]: Fayard, 2006. 296 p.
7. Pierrat, Emmanuel. *Le droit du livre*. Paris : Éd. du Cercle de la librairie, 2005. 372 p.
8. Reinbothe, Jörg; von Lewinski, Silke. *'The E.C. Directive on Rental Right and Lending Right'*. London: Sweet & Maxwell, 1993. 240 p.
9. Van Eechoud, Mireille; Hugenholtz, P. Bernt; Guibault, Lucie. *Harmonizing European copyright law: the challenges of better lawmaking*. Kluwer Law International, 2009. p. 77-78.
10. Aquino, M. A. *Metamorfoses da cultura: do impresso ao digital, criando novos formatos e papéis em ambientes de informação*. În : *Ciência da Informação, Brasília*, v. 33, n. 2, 2004, p. 7-14.
11. Battisti, Michèle. *Le droit d'auteur, un obstacle à la liberté?* În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, t. 49, nr.6, 2004, p.31-35.
12. Clausen, Helge. *Intellectual property, the internet and the libraries*. În: *New Library World*, vol.105, nr.11/12, 2004. p. 417
13. Danset, Françoise. *La directive sur le droit d'auteur et les droits voisins*. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*, nr 6, 2004, p. 36-41.
14. Fernández-Molina, J. C. *Protección tecnológica y contractual de las obras con derecho de autor: ¿Hacia una privatización de la información?* În: *Ciência da Informação*, 32(2), 2003, p.54-63.
15. Fernández-Molina, J. C.; Dias, M.C.; Borges, M.M. *Bibliotecas y derechos de autor: análisis comparativo de la nueva legislación de España y Portugal*. În: FRIAS, J.A. y Travieso, C., eds. *Información, investigación y mercado laboral en información y documentación en España y Portugal*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 2008, p.801-811.

15. Fernández-Molina, J.; Chaves Guimarães, J. Augusto. *The WIPO development agenda and the contribution of the international library community*. În: *The Electronic Library*, vol. 27, nr. 6, 2009, p. 1010-1025.
16. Regneală, Mircea. *Bibliotecile și copyrightul documentelor clasice și electronice*. În: *Studii de biblioteconomie*. Constanța: Ex Ponto, 2001, p.245-270.
17. Zafalon, Zaira Regina. *A informação nos meios tecnológicos e mediáticos pode servir à democracia?* În: Fujita, M. S. L. et al. *A dimensão social da biblioteca digital na organização e acesso ao conhecimento: aspectos teóricos e aplicados*. São Paulo: BT/SIBi / IBICT, 2005, v. 1, p. 105-120.
18. Van Borm, Julien. *The long tail, copyright and libraries*. In: *Liber Quarterly*, vol.19, nr.2, p.122-130.
19. Cabrera Facundo, A. M.; Coutín Domínguez, A. *Las bibliotecas digitales. Parte I: consideraciones teóricas*. *ACIMED*, v. 13, n. 2, p. 1-27. Disponibil online la adresa: http://bvs.sld.cu/revistas/aci/vol13_2_05/aci04204.htm. [pagina accesată în data de 15 septembrie 2011].
20. Crews, K. *Estudio sobre las limitaciones y excepciones al derecho de autor en beneficio de bibliotecas y archivos* (Comité Permanente de Derecho de Autor y Derechos Conexos, OMPI). Disponibil online la adresa: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/es/sccr_17/sccr_17_2.pdf. [pagina accesată în data de 15 septembrie 2011].
21. Frost, S. R. *Introduction to SHARP Copenhagen: A nordic conference of international print culture*. *Library and Information History*, 25(3), 171-173. Disponibil online la adresa: <http://search.proquest.com/docview/742895860?accountid=133095>. [pagina accesată în data de 11 septembrie 2011].
22. Guibault, L. *The nature and scope of limitations and exceptions to copyright and neighbouring rights with regard to general interest missions for the transmission of knowledge: prospects for their adaptation to the digital environment*. *e-Copyright Bulletin*. Disponibil online la adresa: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001396/139671e.pdf>. [pagina accesată în data de 11 septembrie 2011].
23. Le Comte, R. *Writers blocked: The debate over public lending right in the united states during the 1980s*. *Libraries & the Cultural Record*, 44(4), 395-417. Disponibil online la adresa: <http://search.proquest.com/docview/57687542?accountid=133095> [pagina accesată în data de 11 septembrie 2011].
24. Ompi. Convenção *De Berna: relativa à protecção das obras literárias e artísticas*. Disponibil online la adresa: http://www.wipo.int/treaties/fr/ip/berne/trtdocs_wo001.html. [pagina accesată în data de 14 septembrie 2011].
25. Frost, S. R. *Introduction to SHARP copenhagen: A nordic conference of international print culture*. *Library and Information History*, 25(3), 171-173. Disponibil online <http://search.proquest.com/docview/742895860?accountid=133095> (accesat: 3 martie 2011).

ȘANSELE UNUI ACCES EGAL LA INFORMAȚIE ÎN CONDIȚIILE ACTUALEI LEGISLAȚII PRIVIND ACCESIBILIZAREA INFORMAȚIEI

Drd. Adriana Elena Borună¹

Accesibilitatea nu este un concept abstract, ci unul cât se poate de aplicat, cu o mare incidență socială, așa cum o arată și statisticile demografice ale persoanelor cu dizabilități. Acesta este motivul pentru care conceptului mai sus menționat i se acordă o atenție deosebită atât din partea inițiatorilor diferitelor politici ce vizează informația, cât și din partea organismelor internaționale de standardizare.

În ultimii ani, la nivel internațional există o avalanșă de legi și norme ce vizează accesibilizarea și dreptul la informare al persoanelor cu dizabilități. Această avalanșă are în principal două cauze: pe de o parte sensibilizarea crescândă a societății cu privire la grupurile minoritare sau dezavantajate, iar pe de altă parte dorința politică și socială ca niciun sector al societății să nu rămână în afara noii societăți a informației care se formează. Dificultățile de acces la informație sunt prezentate ca fiind una dintre principalele bariere care trebuie depășite pentru a face față noilor cerințe ale societății.

Considerăm că aceste politici, dincolo de a fi elaborate și implementate ca fruct al altruismului social, ar trebui să urmărească în primul rând creșterea numărului populației active dintr-o țară și în același timp dezvoltarea abilităților în utilizarea noilor tehnologii, având ca obiectiv menținerea competitivității într-un context internațional în care abilitățile tehnologice sunt un element diferențiator în atingerea succesului.

Inițial, acțiunile guvernamentale au fost îndreptate exclusiv către categoria persoanelor în vârstă, una dintre cele mai vizibile și mai auto-organizate din societate. Ulterior, contextul legislativ și normativ a căpătat amploare, până la adoptarea unei viziuni mai generaliste, care cuprinde toate categoriile persoanelor cu dizabilități, facilitând integrarea lor în mediul educațional, în mediul profesional și în activitățile de zi cu zi.

Politicile pro-dizabilități au evoluat de la un model tradițional, în care dizabilitatea era o caracteristică proprie unei persoane care era exclusă și căreia i se oferea sprijin prin intermediul politicilor de întrajutorare, trecând apoi printr-un model medical în care dizabilitatea era obiect al intervenției, iar politicile erau orientate către reabilitare, ajungându-se la modelul actual, în care dizabilitatea este văzută ca o nesincronizare între individ și mediul în care își desfășoară activitatea și unde politicile se orientează către facilitarea exercitării drepturilor cetățeanului

¹ **Drd. Adriana Elena Borună.** Biblioteca Națională a României. Serviciul Cercetare.Dezvoltare. adriana.boruna@bibnat.ro

Contextul internațional

În momentul de față, la nivel internațional, două sunt directivele cele mai importante în domeniul accesibilizării informației: Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și normele publicate de către Inițiativa pentru Accesibilitate Web (WAI) a consorțiului World Wide Web (w3c).

Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, aprobată în data de 13 decembrie 2006, este primul tratat de drepturi ale omului aprobat în secolul XXI și constituie o schimbare paradigmatică în atitudinea cu privire la persoanele cu dizabilități, pentru că are în vedere atât drepturi economice, cât și sociale și culturale. În Convenție, accesibilitatea este citată ca principiu general (articolul 3, alineatul F), se insistă asupra facilitării accesului la tehnologiile asistive (articolul 3, alineatul G) și la oferirea de informații în formate accesibile cu privire la aceste tehnologii (articolul 3, alineatul H). În plus, statele care au aderat la această convenție își asumă garantarea accesului la tehnologiile informației și ale comunicării, precum și promulgarea unor norme minime de accesibilitate ce vizează instalațiile și serviciile deschise publicului sau de utilitate publică (articolul 9).

Anterior Convenției Națiunilor Unite, erau în vigoare Normele Uniforme cu privire la Egalitatea de Șanse pentru Persoanele cu Dizabilități, aprobate în decembrie 1993, care prevedeau faptul că este necesar ca serviciile de informare și documentare să fie accesibile (articolul 5,) și că era necesar ca statele să stimuleze mediile de comunicare accesibile (articolul 6).

Directivele publicate de către Inițiativa pentru Accesibilitate Web (WAI) a consorțiului World Wide Web, cu toate că nu au caracter normativ sau legal, au fost incluse într-o formă aproape mimetică în legislația multor state.

Directivele publicate de către Inițiativa pentru Accesibilitate Web vizează, în principiu, doar web-ul, însă, acesta fiind unul dintre principalele canale de difuzare a informației, transcendența sa este enormă. Această inițiativă recomandă eliminarea barierelor din informația transmisă prin intermediul web. În acest sens, se oferă direcții pe următoarele teme:

- instrumente de autor: acele instrumente care se folosesc pentru a crea conținut web. WAI a publicat o serie de direcții care promovează ideea de accesibilitate a conținutului creat, precum și a instrumentelor utilizate în vederea creării respectivului conținut. Este vorba despre directivele ce vizează accesibilitatea instrumentelor de autor (ATAG).
- programe ale utilizatorilor: acele instrumente care se folosesc pentru a consulta web-ul, cum sunt sistemele de navigare, sistemele de lectură RSS, etc. Directivele care fac referire la acestea și care susțin garantarea unor interfețe accesibile sunt directivele pentru accesibilitatea programelor utilizatorilor (UAAG).
- conținut web: textul, graficele și conținutul multimedia din web. Aceste aspecte sunt stipulate în directivele de accesibilitate a conținutului web (WCAG)

și au fost cele care au avut ulterior cea mai mare influență asupra proiectelor de lege naționale ce vizează accesibilitatea informației.

Începuturile WCAG s-au produs în anul 1995, când Gregg C. Vanderhein, cercetător în cadrul centrului de cercetare și dezvoltare TRACE al Universității Wisconsin-Madison, pregătește, având o viziune extrem de avansată pentru epoca sa, o serie de recomandări în vederea accesibilizării, pentru persoanele cu dizabilități, a paginilor html care se citeau cu ajutorul sistemului de navigare NCSA Mosaic. Această cercetare a fost finanțată de către departamentul de educație al Statelor Unite și chiar de către NCSA Mosaic. Proiectul a beneficiat de colaborări diverse, ajungând să se extindă și la alte sisteme de navigare, iar în final, în anul 1998, a fost transferat grupului de lucru WAI al consorțiului World Wide Web și a fost supus discuției publice până în momentul aprobării sale ce a avut loc un an mai târziu, în mai 1999.

Directivele, create inițial ca recomandări, s-au transformat curând în norme de aplicare în multe state. Diferitele guverne, în politicile lor de informare, aveau nevoie de un instrument comod pentru a valida accesibilitatea paginii web, iar în felul acesta din recomandări pentru autori, WCAG au devenit un instrument de validare a paginilor guvernamentale. Primele care le-au adoptat ca normă au fost Statele Unite ale Americii și le-au inclus în conținutul ADA (Americans with Disabilities Act).

Alte țări care au inclus WCAG în corpusul lor legislativ sunt: Germania, Australia, Canada, Spania, Franța, India, Japonia și Regatul Unit 2.

Notorietatea, utilitatea și “greutatea”, de data aceasta legislativă, ale WCAG, au dat o importanță capitală acestor norme iar ideea realizării unei a II-a versiuni a căpătat tot mai mare amploare.

Astfel, în anul 2001, s-a început lucrul la cea de a II-a versiune a WCAG, însă cu toate acestea ea a fost finalizată și aprobată abia în decembrie 2008 din cauza dificultății de a se ajunge la un consens final provocat de dezvoltarea extrem de rapidă a mediului web 3.

Directivele WCAG 2.0 aprobate în 2008 sunt organizate pornindu-se de la 4 principii: perceptibilitate, operativitate, comprehensibilitate, fiabilitate. Fiecare dintre aceste principii abstracte se concretizează în diferite directive în vederea aplicării lor conținutului web. În final, pentru fiecare directivă sunt oferite criterii de succes prin intermediul cărora se validează accesibilitatea conținutului web. Se definesc trei niveluri de conformitate în vederea satisfacerii nevoilor diferitelor categorii de utilizatori în diferite situații: A (cel mai de jos), AA (nivel mediu) și AAA (nivelul cel mai ridicat).

În Uniunea Europeană diversele inițiative legislative și planuri de acțiune își au originea în inițiativa *eEurope*, intrată în vigoare în anul 1999 în vederea garantării faptului că societatea informației nu înseamnă excludere socială. Una dintre temele prioritare ale acesteia este participarea persoanelor cu dizabilități în mediul cultural și cu precădere la cultura electronică. Această inițiativă

va fi inclusă ulterior în planul de acțiune *eEurope 2002*, care își propune să pună în practică recomandările WAI, concretizându-se apoi în comunicarea *eEurope 2002*: “accesibilitatea site-urilor web publice și a conținutului lor” care promovează adoptarea nivelului AA WCAG 1.0 de către paginile web guvernamentale în vederea asigurării accesului la conținut persoanelor de vârstă a treia și persoanelor cu dizabilități. În anul 2003 au fost inițiate și promovate diferite activități în contextul anului persoanelor cu dizabilități (2003) și a fost implementat un nou plan de acțiune în cadrul aceleiași inițiative: planul de acțiune *eEurope 2005*.

Alte planuri ce cuprind politici incluzive sunt Planul de acțiune “să îmbătrânim frumos în societatea informației” (2007) și Planul de acțiune al Consiliului Europei pentru promovarea drepturilor și a participării depline a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții a persoanelor cu dizabilități în Europa 2006-2015.

Diferite comunicări și note ale Uniunii Europene continuă să susțină accesibilitatea informației pentru persoanele cu dizabilități și pentru persoanele în vârstă, cea mai recentă în acest sens fiind comunicarea Comitetului European Economic și Social din data de 30 mai 2007 ce vizează viitoarea legislație cu privire la accesibilitatea electronică.

Prin intermediul tuturor acestora, Uniunea Europeană promovează accesibilitatea în cadrul statelor sale membre folosindu-se de 3 acțiuni:

- Licitarea: Guvernele, ca mari contractori, le pot impune furnizorilor să îndeplinească o serie de norme minime de accesibilitate,
- Certificarea: Se pun în mișcare diferite inițiative în scopul creării unei mărci europene de calitate cu privire la îndeplinirea normelor de accesibilitate,
- Formarea: se creează un curriculum european de formare cu privire la accesibilitate.

Politica informării accesibile a Uniunii Europene a fost legată de filosofia design-ului universal. Ultima rezoluție a Consiliului Europei ResAP(2007), adoptată de către Comitetul Miniștrilor în data de 12 decembrie 2007, explică acest lucru încă din titlu: *Achieving full participation through Universal Design*.

Cu privire la legislația Uniunii Europene, o altă directivă care este de un real interes pentru editarea documentelor accesibile este directiva europeană 2001/29/EC ce vizează drepturile de autor. Printre țările care au adoptat această directivă se numără și Spania care a inclus-o în legea 23 din 7 iulie 2006. Această lege creează măsuri de discriminare pozitivă cu privire la accesul la colecții a persoanelor cu dizabilități. Deși viziunea acestei legi este una destul de avansată, diferite sectoare cum ar fi cel al prezervării sunt foarte critice cu privire la efectivitatea reală a măsurilor propuse.

Ulterior a fost publicat *The Green paper: copyright in the knowledge economy*, care abordează diferitele problematice ale accesului la informație, la

cărți și la documente, ale bazelor de date, ale prezervării operelor orfane, etc, ce sunt relaționate cu proprietatea intelectuală în scopul creșterii dezbaterii între agenții implicați.

Una dintre măsurile de discriminare pozitivă adoptate la nivel internațional a fost anularea taxelor poștale pentru expedierea de materiale bibliografice persoanelor nevăzătoare. Însă această scutire nu a fost aplicată și categoriilor de persoane cu alte tipuri de dizabilități.

În ce privește drepturile de autor trebuie menționată inițiativa Creative Commons, generată de James Boyle, Michel Carroll, Lawrence Lessig, Hal Abelson, Eric Saltzman și Eric Eldred, care propune ca înșiși autorii să își licențieze propriile opere cu drepturi mai puțin restrictive decât cele impuse de legea proprietății intelectuale. Aceste drepturi mai puțin restrictive măresc gradul de distribuire al operei și în același timp garantează recunoașterea autorității. Majoritatea autorilor din mediul academic, care publică având ca scop maxima distribuție a lucrărilor lor și nu obținerea de beneficii materiale, au găsit în licențele Creative Commons un răspuns la nevoile lor. În felul acesta inițiativa a avut o mare deschidere în ceea ce privește depozitele informaționale digitale deschise deoarece a permis un model legal de difuzare publică a articolelor științifice.

În cazul Statelor Unite ale Americii a fost adoptată o mică variațiune a WCAG, (cunoscută ca secțiunea 508), devenind o normă obligatorie a ADA, American with Disabilities Act. Una dintre diferențele cele mai semnificative dintre WCAG și secțiunea 508 constă în faptul că cea din urmă implică în mod explicit toate tehnologiile de informare. Această lege impune obligativitatea îndeplinirii tuturor normelor WCAG 1.0, primul nivel, de către toate instituțiile aparținând Guvernului sau finanțate de către acesta.

În momentul de față această normă este supusă unui proces de revizuire într-o formă paralelă cu revizuirea WCAG.

Norme și standarde

În general, standardele au o relevanță specială în procesul industrial, acestea detaliind modul în care pot fi create produsele accesibile; în plus ele reprezintă un instrument de interoperabilitate.

Așa cum vom putea observa în continuare, dacă vom compara legislația cu standardele, vom constata faptul că acestea din urmă se adresează mai curând mediilor de producție industrială, fiind în general mai omogene la nivel mondial. Normele nu sunt doar declarații de intenții sau cerințe, ci sunt de asemenea descrieri ale procedurilor care trebuie urmate și a caracteristicilor de care trebuie să se țină cont. În mediul procesării accesibile a informației, standardele îndeplinesc un rol foarte important în sensibilizarea/formarea producătorilor de dispozitive și conținuturi, precum și în crearea de procese și formate standard care să garanteze viabilitatea economică a unei producții accesibile.

Contextul internațional

Cu privire la normele propriu-zise, publicate de către organisme oficiale de standardizare, vom trece în revistă normele și standardele internaționale cele mai semnificative, publicate de către ISO (International Organization for Standardization). Vor fi menționate de asemenea și normele promovate de către Instructional Management Systems Global Learning Consortium (IMSGLC) cu privire la accesibilitatea materialelor didactice electronice și care au fost transformate ulterior în Standard ISO, precum și de către CEN *Workshop Agreement 15778, Document Processing for Accessibility*, ce are un rang inferior normelor, dar care au, cu toate acestea o importanță deosebită.

- *ISO 9241-171:2008 Ergonomics of human–system interaction — Part 171: Guidance on software accessibility*: este norma cea mai importantă la nivel internațional. Stabilește direcțiile strategice în scopul proiectării de sisteme interactive accesibile, atât de tip software, cât și în mediul web, care să garanteze uzabilitatea lor de către persoane cu diferite tipuri de dizabilități.

- ANSI/NISO X39.86 (DAISY) Y NIMAS. Creată de către Consorțiul DAISY.

- IMS Learning: Definește dizabilitatea ca fiind o neajustare între nevoile elevilor/studentilor și metodele de educație oferite. În funcție de această definiție, accesibilitatea este flexibilitatea mediului educațional pentru a se adapta nevoilor tuturor și disponibilitatea conținuturilor și a activităților alternative echivalente. Pentru a facilita accesibilitatea, direcțiile IMS Learning stabilesc două modele de metadata, IMS Learning AccesForAll Metadata, pentru a descrie resursele educaționale, și IMS Learning Accessibility for LIP, pentru a defini nevoile și preferințele utilizatorilor. Împreună, ambele specificații facilitează punerea la dispoziție de resurse adecvate nevoilor și preferințelor unui utilizator, atât în momentul selecției resurselor, cât și în momentul oferirii acestora, prin intermediul anumitor transformări. La nivel european, aceste direcții sunt incluse în studiul *Accessibility Metadata for Learning Objects in Europe*, care se ocupă de standardul *Accessibility Properties for Learning Resources (APLR)*.

- CWA 15778 - *Document Processing for Accessibility*, februarie 2008: Descrie ultimele îmbunătățiri ale documentelor digitale accesibile și nevoile diferitelor persoane implicate. CWA/DPA propune crearea unui flux de lucru asumabil într-o producție comercială și diverse scenarii în care aceasta poate să aibă loc. Acest acord reprezintă o schimbare importantă de perspectivă în ce privește propunerile de accesibilizare digitală deoarece abordează problematica accesibilizării dintr-un punct de vedere al procesului, al scenariilor și al contextelor și nu dintr-o perspectivă bazată pe produs-rezultat.

- DITA XML (Darwin Information Typing Architecture): Standardul OASIS DITA este destinat creării de conținut digital etichetat din punct de vedere semantic care poate să fie reutilizat și inclus în diferite documente în diferite maniere, pornindu-se întotdeauna de la datele originale. Una dintre modalitățile

principale de utilizare este aceea a lucrărilor lexicografice, a manualelor tehnice multilingve și a informației de sprijin. În plus, DITA dispune de instrumente gratuite pentru a gestiona acest conținut cu funcții foarte avansate.

- AIIM PDF-Universal Access Working Group: Obiectivul său este acela de a indica modul în care se poate reuși ca documentele în format PDF să fie totalmente accesibile, astfel încât să se profite la maxim de pe urma capacităților de accesibilizare a acestui format. Ca rezultat al acestui grup de lucru, viitoarea normă PDF (ISO 3200-2) va include noul subformat PDF/UA, PDF uzabil și accesibil.

- CEN/ISSS Design for All Workshop and Assistive Technologies in ICT: Este destinat aplicării principiilor design-ului universal cu scopul de a promova accesibilitatea și de a îmbunătăți tehnologia cu dispozitivele asistive.

- COST219TER: este destinat îmbunătățirii infrastructurii telecomunicațiilor la nivel european pentru a facilita integrarea tuturor în societatea informației, precum și pentru a defini nivelul de accesibilitate al diferitelor tipuri de conținuturi, cum ar fi de exemplu conținuturile multimedia.

- ISO/IEC JTC1/SC29/WG11 Coding of Moving Pictures and Audio: Este destinat incorporării accesibilizării în cadrul familiei de formate MPEG. MPEG este considerat ca fiind viitorul distribuției de conținut pe internet. Acesta va permite crearea de conținuturi multimodale în care utilizatorul va putea alege cu ce tip de subformat dorește să interacționeze. Normele mpeg standardizează codificarea informației audio, imagini, multimedia și hipermedia. Include funcții de navigare, de preferințe și de gestionare a drepturilor digitale.

- ISO/IEC JTC1 Special Working Group on Accessibility: Creat în scopul armonizării standardelor de accesibilitate la nivel mondial și al identificării lacunelor existente.

Contextul legislativ în Spania

În Spania, legislația ce vizează accesibilizarea a evoluat extrem de mult în ultimii 5 ani, fiind impulsionată de politicile Uniunii Europene. Ca predecesoare importante ale actualului context legislativ, este necesar să amintim, în primul rând, Constituția Spaniei, din 6 decembrie 1978, care în articolele 9, 10, 14 și 49 stipulează egalitatea persoanelor și responsabilitatea instituțiilor publice pentru a o garanta; iar în al doilea rând, LISMI, (LEGEA 13/1982 ce vizează integrarea socială a persoanelor cu dizabilități), care subliniază drepturile stabilite de Constituție.

Legea 24 din 11 iulie 2002, privind serviciile societății informației și comerțul electronic (LSSICE) este cea care încorporează noile politici europene despre accesibilitate, fiind totodată prima care prevede obligativitatea atât a administrațiilor publice, cât și a instituțiilor finanțate de către acestea, ca în serviciile pe care le oferă să îndeplinească normele de accesibilitate a informației electronice, prevăzând de asemenea sancțiuni în cazul neîndeplinirii.

Principiile acestei legi sunt dezvoltate în legea 56/28 decembrie/ 2007, ce prevede măsuri de impulsivitate a societății informației (LISI). Această lege extinde obligativitatea de a deține conținut web accesibil și entităților bancare, de asigurări, agențiilor de transport și turism, furnizorilor de electricitate, gaz natural sau apă cu mai mult de 100 de angajați sau ce facturează sume mai mari de 6 milioane de euro.

Decretul 424/15 aprilie/2005, modificat prin decretul 1494/12 noiembrie /2007 stipulează de asemenea condițiile prestării de servicii electronice. În același fel, legea 11/22 iunie/ 2007 stipulează accesul cetățenilor la serviciile publice, având în vedere aspecte privind accesibilitatea. Cu toate acestea, abia prin ordinul PRE 446/20 februarie/ 2008, sunt stabilite în mod clar cerințele de accesibilitate pe care trebuie să le îndeplinească serviciile administrației publice în scopul asigurării accesului egal tuturor cetățenilor.

Prevederile legislative cele mai importante în Spania pot fi regăsite în legea 51/2 decembrie/ 2003 de egalitate a șanselor, nediscriminare și accesibilitate universală pentru persoane cu dizabilități (LIONDAU), care stabilește un context legal amplu și general pentru persoanele cu dizabilități, urmând liniile directoare ale ADA. Principiile sale de bază sunt nediscriminarea, acțiunea pozitivă și accesibilitatea universală. Această lege a fost dezvoltată printr-o serie de decrete cum sunt Decretul 1414/1 decembrie/2006, cu privire la criteriile de considerație pentru persoane cu dizabilități; Decretul 1417/1 decembrie/2006, cu privire la rezoluția plângerilor și a reclamațiilor; Decretul 366/16 martie/2007, prin care se stabilesc condițiile de accesibilitate și nediscriminare ale persoanelor cu dizabilități în relația lor cu administrația generală a statului și Decretul 1494/12 noiembrie/2007, ce prevede accesul persoanelor cu dizabilități la tehnologii, produse și servicii relaționate cu societatea informației și medii de comunicare. În plus, legea este completată cu legea 49/26 decembrie/ 2007 care stabilește un regim de sancțiuni în caz de neîndeplinire.

Legea 23/7 iulie/2006 prin care se modifică textul legii proprietății intelectuale, a reprezentat de asemenea o îmbunătățire pentru producția de materiale alternative, iar în articolul său 31bis sunt excluse de la solicitarea autorizării de reproducere, distribuție sau comunicare publică materialele destinate beneficiului persoanelor cu dizabilități (nu doar al nevăzătorilor), iar în articolul 161 titularii de drepturi de autor sunt obligați să faciliteze mediile adecvate pentru a evita ca sistemele de gestionare ale drepturilor digitale să nu permită punerea în practică a articolului anterior.

Legea Organică a educației 2/3 mai/ 2006 (LOE) (publicată în BOE în data de 4/05/2006), alocă un întreg capitol elevilor cu nevoi speciale. În articolul 72 se vorbește despre resursele necesare pentru a fi garantată integrarea acestei categorii de elevi. Legea organică 4/12 aprilie/ 2007, prin care este modificată Legea Organică 6/21 decembrie/ 2001 subliniază sprijinul care trebuie acordat colectivului de elevi cu nevoi speciale, creând măsuri de discriminare pozitivă,

atât economice, cât și sociale.

Pentru bibliotecă în schimb, încă nu a fost creată o lege specifică privitoare la accesibilitate, deși acest aspect nu a fost omis în legea bibliotecilor, Legea 10 din 22 iunie 2007.

Guvernul spaniol a implementat diferite planuri de acțiune în scopul finanțării și promovării dezvoltării cadrului legislativ ce vizează accesibilizarea.

Actualmente este în vigoare planul național de accesibilitate 2004-2011: pentru o nouă paradigmă, design-ul universal, către o deplină egalitate de șanse care s-a bazat pe planul național de acțiune pentru persoanele cu dizabilități 2003-2007. În anul 2008 Guvernul a lansat subprogramul Plan Avanza, cu o direcție strategică e un program ce vizează includerea persoanelor în vârstă și a celor cu dizabilități în societatea informației, cu activități de difuzare, formare, creare de rețele sociale și dotare cu echipamente informatice.

Mai mult, cadrul legislativ spaniol nu doar că reglementează îmbunătățirea accesibilității dispozitivelor și a programelor informatice, ci aduce și o viziune globală dorind să facă accesibile și serviciile telematice, precum și noile medii de comunicare cu mar fi relația cetățenilor cu administrația publică electronică.

Trebuie să avem în vedere faptul că a propune proiecte de lege cu privire la accesibilizare, și mai ales cu privire la accesibilizarea digitală, ar putea întâmpina numeroase dificultăți, deoarece dezvoltarea extrem de rapidă a noilor tehnologii îngreunează determinarea la timp a regimurilor juridice aplicabile tehnologiilor informației.

Cu toate că originea multora dintre legile naționale referitoare la accesibilitate a constat într-o normă creată de către o instituție independentă având ca obiectiv facilitarea accesului la informație, nu s-a avansat numai în scopul creării de legi în acest sens, ci au fost create și norme de aplicare ale acestor legi.

Standarde și norme în vigoare în Spania

Normele spaniole cele mai importante sunt normele UNE, create de către AENOR, care adesea constau într-o traducere propriu-zisă a normelor internaționale ISO.

În anul 2003, în Spania, s-au depus eforturi normative în scopul includerii persoanelor cu dizabilități în mediul cultural-educativ, iar acest lucru s-a concretizat în norma UNE 17006/2003 IN – ce prevede directive de care trebuie să se țină cont în elaborarea diferitelor standarde, astfel încât să nu fie pierdute din vedere persoanele în vârstă sau persoanele cu dizabilități. Unul dintre rezultatele acestei inițiative a fost norma UNE 139802/2003 –Aplicații informatice pentru persoane cu dizabilități, cerințe de accesibilizare a computerului, software, normă generică ce include toate programele informatice. În același an a fost publicată norma UNE 153010/2003, subcapitolul destinat persoanelor surde și

persoanelor cu dizabilități auditive. Doi ani mai târziu a apărut și norma UNE 153020/2005 – ce prevede descrierea audio pentru persoanele nevăzătoare sau cu deficiențe vizuale, precum și cerințele care trebuie îndeplinite în vederea elaborării acestor descrieri audio și a ghidurilor audio.

Ultima normă referitoare în mod semnificativ la accesibilizarea digitală este UNE 139803:2004 – ce are în vedere cerințele de accesibilizare a conținuturilor web, care este simpla traducere a WCAG 1.0, care include câteva mici modificări acceptate deja în mod majoritar (identificarea limbii, identificarea obiectivului fiecărei legături, crearea de rezumate descriptive pentru fiecare tabel, etc). De asemenea a fost adaptată norma ISO 9241-110, creându-se UNE-EN ISO 9241-110 (2007), ergonomia interacțiunii om-calculator. Partea 110: principii de dialog pentru a norma toate aspectele interfețelor.

Legislație privind protecția dreptului de autor versus promovarea unui acces egal la informație

Dreptul de autor este constituit dintr-o serie de prerogative pe care legea le acordă creatorului pentru opera sa și care sunt cunoscute sub forma unor drepturi de ordin moral și drepturi de ordin patrimonial. Primele constituie o legătură strânsă între creator și opera sa și se referă la capacitatea pe care o are creatorul de a își disemina sau nu opera sau de a împiedica mutilarea sau transformarea acesteia, fiindu-i-se recunoscută funcția de creator al respectivei opere. Drepturile de ordin patrimonial se manifestă în cadrul seriei de drepturi ce le permit titularilor să exploateze din punct de vedere economic creația, autorizând sau interzicând terților să o utilizeze. Datorită acestor aspecte, dar și pentru a veni în sprijinul comunității, au fost stabilite anumite limite ale drepturilor cu caracter patrimonial care apar ca urmare a unor motive cu caracter umanitar, de interes public, de acces la informație sau învățământ, etc. Aceste excepții, care permit utilizarea liberă a operei fără a se solicita în prealabil permisiunea creatorului sau a titularului drepturilor, sunt cunoscute sub denumirea de limitări sau excepții ale dreptului de autor.

Accesul deplin și echitabil la informație este fundamental pentru a se reuși integrarea în societate a persoanelor cu dizabilități. Dreptul de autor nu a fost străin de necesitatea de a oferi instrumente juridice care să le permită persoanelor cu diferite dizabilități să aibă acces la opere. Astfel, în anul 1977, în cadrul celei de a doua reuniuni a comitetului Convenției Universale cu privire la Dreptul de Autor, acesta și-a propus să studieze modalitatea prin care s-ar putea facilita libera circulație a cărților sau a altor documente destinate persoanelor cu dizabilități vizuale. Această inițiativă nu doar că a fost adoptată de către majoritatea participanților, ci s-a materializat într-un raport prezentat de către Organizația Mondială pentru Promovare Socială a nevăzătorilor (OMPSA), care a devenit obiect de studiu în cadrul reuniunilor ulterioare ale organizației. Studiile care s-au realizat pe marginea temei excepțiilor și limitelor de la drepturile de autor

acordate persoanelor cu dizabilități sunt numeroase și în consecință ar fi redundant să analizăm o temă asupra căreia s-a discutat ani la rând. Cu toate acestea este important să semnalăm stadiul actual la nivel internațional, precum și dispozițiile naționale care stabilesc limite și excepții în favoarea acestor persoane și posibilele soluții care ar permite garantarea accesului efectiv la opere. Rolul pe care îl are aplicarea anumitor excepții de la legislația privind protecția dreptului de autor este fundamental în garantarea acestui acces. De asemenea, existența unor astfel de excepții ar permite diferitelor organizații nonguvernamentale ce reprezintă aceste categorii de persoane să producă și să distribuie materiale informative în diferite formate, în funcție de cerințele utilizatorilor. În acest sens contextul digital ar putea mări în mod considerabil accesul persoanelor cu dizabilități la informație, însă acest lucru ar fi posibil numai în condițiile în care reglementările referitoare la proprietatea intelectuală ar reuși să țină pasul cu noile dezvoltări tehnologice.

Deși multe state stipulează în legile lor naționale ce vizează protecția proprietății intelectuale articole care exclud materialele destinate persoanelor cu dizabilități de la anumite obligații cărora se supun materialele ordinare, acestea nu sunt suficiente, fiind necesare acorduri internaționale ce au în vedere liberul transfer al documentelor, indiferent de suportul acestora sau de formatul lor. Așadar prevederea și mai ales forma de aplicare a restricțiilor sau a excepțiilor reprezintă un factor important în determinarea măsurii în care dreptul de autor constituie un obstacol în calea integrării persoanelor cu dizabilități. Astfel, Organizația Mondială a Nevăzătorilor în cadrul adunării sale generale de la Melbourne (Australia) din data de 24 noiembrie 2000, a făcut un apel către OMPI, UNESCO și către organizațiile ce reprezintă titularii drepturilor de autor pentru a colabora la formularea unor norme juridice detaliate, naționale și internaționale, care să permită persoanelor cu dizabilități să aibă acces deplin la toate materialele protejate de legislația privind dreptul de autor, fără ca acest lucru să reprezinte o amenințare pentru interesele autorilor și ale editorilor.

În momentul de față anumite tratate internaționale cum sunt Convenția de la Berna, tratatul OMPI despre dreptul de autor sau Acordul OMC ce vizează aspecte ale proprietății intelectuale relaționate cu comerțul (ADPIC) permit statelor implicate, cu anumite limite, să includă în legislația națională excepții în favoarea persoanelor cu dizabilități, însă cu toate acestea numai un număr redus de state a adoptat aceste excepții.

În prezent fiecare stat are capacitatea de a stabili limite și excepții cu condiția să fie respectată așa-numita regulă a celor 3 pași. Această regulă permite ca legislația fiecărei țări să stabilească limitări ale drepturilor consacrate în favoarea autorilor când: se aplică exclusiv în cazuri speciale, nu atentează la exploatarea normală a operei și nu cauzează un prejudiciu nejustificat intereselor legitime ale autorului.

Trebuie menționat de asemenea faptul că în cadrul Directivei 2001/29 a Uniunii Europene ce vizează armonizarea anumitor aspecte ale drepturilor

de autor și drepturilor conexe în societatea informației, sunt autorizate în mod expres cele 27 de state ale Uniunii Europene în scopul stabilirii unor excepții de la dreptul de autor în beneficiul persoanelor cu dizabilități. Astfel, directiva mai sus menționată stabilește:

Articolul 5: Excepții și limite

3. Statele membre vor putea stabili excepții sau limite ale drepturilor la care se referă articolele 2 și 3 în următoarele cazuri:

(...)

b) Când utilizarea se realizează în beneficiul unor persoane cu dizabilități și nu are scop comercial, utilizarea se realizează în funcție de cerințele provocate de dizabilitatea respectivă.

Deși este vorba despre o dispoziție facultativă pentru țările membre ale Uniunii Europene, este adevărat faptul că state precum Spania sau Portugalia au adoptat această recomandare, incluzând-o în legislația națională.

Contextul legislativ în România

În țara noastră există o serie de legi care vizează persoanele cu dizabilități, însă cea mai mare parte a prevederilor acestora se referă la aspectele sociale, acordarea unor sume de bani sau a altor drepturi de natură materială și mai puțin accesul la informație.

Constituția României (revizuită în anul 2003) are următoarea prevedere:

“Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și de tratament a handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.”

Prin legea 519/2002 pentru aprobarea OU 102/1999, privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap sunt stipulate anumite beneficii ale acestei categorii de persoane.

Schimbările politice, sociale și economice, care au survenit după 1989 au determinat elaborarea unor politici care să promoveze protecția socială și integrarea profesională a persoanelor cu dizabilități. Trecem în revistă, cronologic, actele normative prin care se urmărește protecția și integrarea acestor persoane conform FCC (Fundatia Cartea Călătoare):

- H.G. nr. 610 din 25 mai 1990 - privind acordarea unor drepturi nevăzătorilor;

- Legea nr. 53 din 1 iunie 1992 - privind protecția specială a persoanelor handicapate;

- Legea nr. 57 din 9 iunie 1992 - privind încadrarea în muncă a persoanelor handicapate;

- O.U.G. nr. 102 din 30 iunie 1999 – Protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap;

- Legea nr. 76 din 16 ianuarie 2002, privind sistemul asigurărilor de șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, modificată prin O.U.G. nr. 144 din 1 noiembrie 2005;

- Legea nr. 519 din 29 iulie 2002 - pentru aprobarea O.U.G. nr. 102/1999 privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap;

- Legea nr. 343 din 15 iulie 2004 - pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 102/1999 privind protecția specială și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap;

- Hotărârea nr. 1175 din 29 septembrie 2005 - privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap, în perioada 2006-2013;

- Legea nr. 448 din 18 decembrie 2006 - privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Analizând cele mai importante acte normative care fac referire directă la persoanele cu dizabilități, constatăm faptul că ele vizează cu precădere integrarea acestei categorii de persoane pe piața muncii, insistându-se asupra unor beneficii de natură financiară pe care le-ar putea avea fie angajatorul, fie angajatul cu dizabilități; dintre aceste documente amintim: legea 53, 57/1992, O.U.G. 102/1999 (acte normative care au fost abrogate) și Legea 448/2006 (cu modificările ulterioare), care este în vigoare. Rezumând, în legea 448/2006 este subliniată importanța educației și a formării profesionale a persoanelor cu dizabilități, de-a lungul vieții (art. 13 alin. 2), iar autoritățile sunt obligate să promoveze și să garanteze accesul la educație și formare profesională, inclusiv să adapteze serviciile de formare educațională la nevoile persoanelor cu dizabilități (art. 17 lit. a, c).

Referindu-ne la încadrarea în muncă, conform legii orice persoană cu dizabilități care dorește să se integreze sau să se reintegreze în muncă, are acces gratuit la evaluare și orientare profesională, indiferent de vârstă, tipul și gradul deficienței (art. 71 alin. 1) și poate participa activ la procesul evaluării și orientării profesionale, având acces la informare și la alegerea activităților, conform dorințelor și aptitudinilor sale (art. 71 alin. 2). Poate beneficia de orientare profesională, după caz, persoana cu dizabilități care este școlarizată și are vârsta corespunzătoare, în vederea integrării profesionale, persoana care (1) nu are un loc de muncă, (2) cea care nu are experiență profesională sau (3) cea care, deși încadrată în muncă, dorește reconversie profesională (art. 72 alin. 1). Autoritățile publice au obligația să asigure programe de formare și reconversie profesională, atât logistic, cât și financiar (art. 73 alin. 1 lit. a), să asigure formare profesională în domenii de interes pentru persoane cu dizabilități, în raport cu cerințele pieței muncii (art. 73 alin. 1 lit. b, c, d). Conform aceleiași legi, persoanele cu dizabilități au dreptul să li se creeze toate condițiile pentru a-și alege și exercita profesia, meseria sau ocupația, pentru a dobândi și menține un loc de muncă, precum și pentru a promova profesional. (art. 74 alin. 1). În vederea susținerii orientării

profesionale, pe care persoana cu dizabilități și-a ales-o, autoritățile au obligația să promoveze încadrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități (art. 74 alin. 2 lit. a), să promoveze un mediu accesibil persoanelor cu dizabilități (art. 74 alin. 2 lit. b), să creeze condiții și servicii de conversie / reconversie profesională, consonante cu potențialul funcțional al persoanei cu dizabilități (art. 74 alin. 2 lit. c), să informeze și consilieze angajatorii și persoanele cu dizabilități, cu privire la orientările profesionale și disponibilitățile de pe piața muncii, astfel încât să fie evitată excluziunea socială a acestor persoane (art. 74 alin. 2 lit. g, h, i, l, m).

Trebuie menționat însă faptul că sancțiunile și normele de aplicare ale acestor prevederi sunt ambigue sau chiar lipsesc și prin urmare acestea rămân la stadiu de recomandare.

Pentru crearea unui cadru unitar și coerent, la propunerea organizațiilor neguvernamentale din domeniu, și prin colaborare cu acestea, a fost elaborată Strategia națională privind protecția specială și integrarea socială a persoanelor cu handicap din România, aprobată prin H.G. 1215/2002 și publicată în Monitorul Oficial 853/26.11.2002.

Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului și Adopție, în colaborare cu O.N.G-urile din domeniu, a elaborat, Strategia Guvernamentală în Domeniul Protecției Copilului în Dificultate, 2001 – 2004.

Ambele strategii se bazează pe documente care definesc politica pentru egalizarea șanselor persoanelor cu dizabilități pe plan internațional. Însă reforma instituțională propusă în cele două strategii naționale, presupune o nouă legislație, cu care să fie în concordanță, altfel aceste documente vor rămâne la faza de declarații.

Slăbiciuni ale legislației din România

În primul rând trebuie subliniat faptul că multe legi active în țările democratice susțin faptul că toți cetățenii ar trebui să aibă acces neîngrădit la informații. În țara noastră, acest aspect este abordat în legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap și extrem de vag în Legea Bibliotecilor 334/2002 cu modificările și completările ulterioare. În Legea 448/2006, în capitolul al IV-lea, „Accesibilitate”, se precizează:

Art. 65. - (1) Editurile au obligația să pună matricele electronice utilizate pentru tipărirea cărților și revistelor la dispoziția persoanelor juridice autorizate care le solicită pentru a le transforma în format accesibil persoanelor cu deficiențe de vedere sau de citire, în condițiile Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Bibliotecile publice au obligația să înființeze secții cu carte în formate accesibile persoanelor cu deficiențe de vedere sau de citire.

Art. 69. - (1) Autoritățile centrale și locale publice, precum și instituțiile centrale și locale, publice sau de drept privat, au obligația de a asigura servicii de informare și documentare accesibile persoanelor cu handicap.

(2) În termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, serviciile de relații cu publicul vor afișa și vor dispune de informații accesibile persoanelor cu handicap vizual, auditiv și mental.

Art. 70. - (1) Până la data de 31 decembrie 2007, autoritățile publice au obligația să ia măsuri pentru:

a) accesibilizarea paginilor de internet proprii, în vederea îmbunătățirii accesării documentelor electronice de către persoanele cu handicap vizual și mental;

b) utilizarea pictogramelor în toate serviciile publice;

c) adaptarea telefoanelor cu telefax și teletext pentru persoanele cu handicap auditiv.

(2) În achiziția de echipamente și soft-uri, instituțiile publice vor avea în vedere respectarea criteriului de accesibilitate.

Trebuie menționat însă faptul că Legea 448/2006 nu dispune de norme de aplicare și nici de sancțiuni care s-ar putea aplica aceluia care nu îndeplinesc prevederile, ca urmare aceste articole rămân cu titlu de recomandare.

În Legea Bibliotecilor facilitarea accesului la informație pentru persoanele cu diferite deficiențe este prevăzută într-un singur articol al capitolului al șaptelea, “Drepturile și obligațiile utilizatorilor”, astfel:

ART. 66. Bibliotecile de drept public pot organiza servicii speciale pentru persoanele cu handicap vizual, precum și servicii la domiciliu pentru persoanele cu handicap locomotor.

După prăbușirea regimului comunist în Decembrie 1989, în România au fost adoptate legi referitoare la persoanele cu dizabilități, cu aspirația de a fi acte normative cu acoperire generală. Aceste prevederi legislative au fost redactate cu bună intenție, dar diletant, producând diferențe între variatele tipuri de dizabilități, nu cu intenția discriminării, ci ca urmare a diferitelor campanii sau presiuni, mai mult sau mai puțin insistente, ale organizațiilor care reprezintă persoane cu diferite tipuri de dizabilități.

Pe de altă parte, așa cum am mai spus, legile respective, reluate și amendate de mai multe ori până astăzi, tratează persoana cu dizabilități ca pe un beneficiar pasiv al unor drepturi bănești ori exprimabile sub forma unor reduceri de taxe și costuri.

În opinia noastră, procesul de aderare și uniformizare a legislației României la legislația Uniunii Europene ar trebui să includă și realizarea unei politici guvernamentale coerente pentru persoanele cu dizabilități, care nu se poate realiza fără o bază legislativă corespunzătoare. De aceea este necesară, de urgență, o reformă legislativă (legi noi, și nu în continuare amendarea celor vechi), prin care să fie aliniată politica, în domeniul dizabilităților, la standardele europene și internaționale.

Considerăm că este necesar ca viitoarele legi să utilizeze o terminologie adaptată, atât la realitatea din România, cât și la politicile și practicile

internaționale, care abordează persoana cu dizabilități din perspectiva drepturilor omului și din perspectiva accesului nelimitat la tot ceea ce societatea oferă membrilor săi în general.

Concluzii

Așadar, cu toate că actualmente există o mai mare sensibilitate socială față de dizabilități, și o crescândă disponibilitate a studiilor și legilor ce vizează acest aspect, considerăm că o cultură propriu-zisă a accesibilității nu s-a format încă în rândul profesioniștilor care o promovează, cu atât mai puțin aceasta există în societatea civilă. În acest sens este necesară în primul rând crearea unui cadru legislativ unitar, în conformitate cu cel european, nu legi care să vină în sprijinul persoanei cu dizabilități exclusiv prin oferirea anumitor drepturi bănești, ci care să o responsabilizeze oferindu-i un loc în societate, văzând-o nu ca pe un altul care trebuie compătimit sau eventual protejat, ci ca pe o persoană cu drepturi și obligații, dar mai ales ca pe o persoană responsabilă, capabilă să contribuie la bunul mers al societății în care trăiește și în care își desfășoară activitatea. Astfel o dizabilitate poate fi compensată, minimalizată, chiar neutralizată, iar persoanei îmbunătățindu-i-se gradul de autonomie, facilitându-i-se comunicarea și accesul la informație. Datorită unui sistem legislativ coerent și unitar se va produce așadar o mai mare integrare socială și participare activă la activitățile cotidiene și pe piața muncii. Este necesară conștientizarea importanței creării unei culturi în cadrul diferitelor sectoare ale societății noastre, care să motiveze fiecare individ să contribuie cu ce are la îndemână pentru a permite egalizarea șanselor persoanelor cu dizabilități. Având o astfel de cultură și beneficiind de o infrastructură adecvată, multe state au reușit să fie văzute ca modele pentru că au făcut din persoanele cu dizabilități indivizi productivi, cu drepturi, dar și cu obligații, cetățeni foarte bine integrați în societate.

Bibliografie

1. Blanco, E. *Las políticas para la promoción y protección de los derechos de las personas con discapacidad*. În: **Revista General de Información y Documentación**, 16(1), 2006, 29-37. Disponibil pe internet la adresa: <<http://www.ucm.es/BUICM/revistas/byd/11321873/articulos/RGID0606120029A.PDF>>.]
2. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green paper. Copyright in the knowledge economy*. Bruxelles: **Commission of the European Communities**, 2008. Disponibil pe internet la adresa: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0466:FIN:EN:PDF>>.]
3. CROMBIE, D.; LENOIR, R.; MCKENZIE, N. *Communication from scratch: towards accessible open source information systems*. În: M. SCOTTO; G. SUCCI (ed.), **Proceedings of the First International Conference on Open Source Systems**, Genova, 11th-15th July 2005, pp. 179-186. Disponibil pe internet la adresa: <<http://oss2005.case.unibz.it/Papers/19.pdf>>.]

4. EUAIN (EUROPEAN ACCESSIBLE INFORMATION NETWORK) *Suggestions for improving access to books: from accessibility to adaptivity*. Disponibil pe internet la adresa: <http://www.euain.org/files/Recommendations_Art%206.4.1.pdf>.]
5. IOANNIDIS, G.; CROMBIE, D.; MARTÍNEZ, F.; GERAMANI, K. N. *Document processing for accessibility: standards and initiatives*. În: K. MIESENBERGER; J. KLAUS; W. ZAGLER; A. KARSHMER (eds.), *Computers helping people with special needs. 10th International Conference, ICCHP 2006*. Linz, Austria, July 11-13, 2006. Proceedings, pp. 16-23. Berlin/Heidelberg: Springer-Verlag, 2006.
6. PALACIOS, A.; ROMAÑACH, J. *El modelo de la diversidad. La Bioética y los Derechos Humanos como herramientas para alcanzar la plena dignidad en la diversidad funcional*. Madrid: Diversitas-AIES, 2006. Disponibil pe internet la adresa: <http://www.diversocracia.org/docs/Modelo_diversidad.pdf>.]
7. RIBERA, M.; TÉRMENS, M.; FRÍAS, A. *La accesibilidad de las webs de las universidades españolas*. Balance 2001-2006. nepublicat.
8. THÖLKE, U. *Accessibility legislation – an insight*. Edition, 9, 2005. Disponibil pe internet la adresa: <<http://www.sapdesignguild.org/editions/edition9/policies.asp>>.]
9. *Unified Web Evaluation Methodology. version 1.2* (2008). WAB Cluster. Disponibil pe internet la adresa: <http://www.wabcluster.org/uwem1_2/>.]

foto : Letiția Constantin

GENERALITĂȚI CU PRIVIRE LA MODELUL FRBR

Drd. Gabriela Costea¹

În anul 2007 se spunea despre comunitatea catalogatorilor că “este în mod evident la răscruce, navigând între patruzeci de ani de creare de înregistrări bibliografice pe baza regulilor de catalogare anglo-americane² specifice mediului tipărit și un nou standard al conținutului³ care trece dincolo de domeniul bibliotecii, într-o lume a obiectelor digitale și a metadatelor.”⁴

În iunie 2010 a fost publicat noul cod de catalogare RDA. Coloana vertebrală a acestuia o constituie Principiile Internaționale de Catalogare (ICP) alături de modelele conceptuale IFLA - FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records/Cerințe Funcționale pentru Înregistrările Bibliografice), FRAD (Functional Requirements for Authority Data/Cerințe Funcționale pentru Înregistrări de Autoritate) și FRSAD (Functional Requirements for Subject Authority Data/Cerințe Funcționale pentru înregistrări de Subiect Autoritate)⁵.

Pentru a înțelege și aprecia importanța RDA este utilă trecerea în revistă a modelelor IFLA.

Articolul de față își propune să trateze tema generalităților FRBR.

FRBR analizează universul bibliografic și îl divide în entități ca persoane, colectivități, concepte, lucrări, ș.a.m.d.

FRBR nu este un cod de catalogare, ci un model conceptual. Este o reprezentare generalizată a universului bibliografic folosind un model entitate-relație (introdus în anii 1970, folosit în domeniul proiectării bazelor de date). Modelul definește:

- patru funcții utilizator (căutare, identificare, selectare, obținere)
- entități (“lucruri” care alcătuiesc universul specific definit – în cazul acesta, universul bibliografic)
- atribute (caracteristici ale entităților)
- relații (între entități)

Faptul că fiecare entitate este definită și are atribute care sunt, de asemenea, definite și că fiecare tip de relație între entități este definit asigură un grad de detaliere care permite ca datele bibliografice să fie analizate și cuantificate;

1. Drd. Gabriela Costea. Biblioteca Universității “Transilvania” Brașov. g.costea@unitbv.ro

2. *Anglo-American Cataloguing Rules - AACR*

3. *Resource Description and Access - RDA*

4. HOWARTH, L. & WEITH, J. *Making the link : AACR to RDA : Part I : Setting the stage*. In : *Cataloging and Classification Quarterly*. 2007, 45(2), 3-18

5. *FRSAD – Functional Requirements for Subject Authority Data*, o altă extensie a FRBR, la momentul lansării RDA, nu era finalizat.

în plus, faptul că fiecare atribut este bine definit face ca utilizatorii să poată identifica și selecta resursele cu multă precizie.

Amintim că sunt trei tipuri de entități FRBR grupate astfel:

Grupa 1 produse ale activităților intelectuale sau artistice denumite și descrise în înregistrările bibliografice (resurse bibliografice sau entități primare):

W [work] - lucrare (o creație intelectuală/artistică distinctă)

E [expression] - expresie (realizarea intelectuală/artistică a unei lucrări alfanumerice, muzicale, coregrafice sub formă notată, de sunet sau de imagine)

M[manifestation] - manifestare (întruchiparea fizică a expresiei unei lucrări)

I [item] - exemplar (al unei manifestări - o copie)

Grupa 2 entități responsabile pentru (i) conținutul intelectual sau artistic și pentru (ii) producția și difuzarea fizică sau deținerea entităților din Grupa 1 (entități nominale):

P [person] - persoană

CB [corporate body] - colectivitate

F [family] - familie

Grupa 3 entități ce servesc drept subiecte ale lucrărilor (entități subiectuale):

C [concept] - concept (o noțiune sau o idee abstractă)

O [object] - obiect (un lucru material)

EV [event] - eveniment (o acțiune sau o întâmplare)

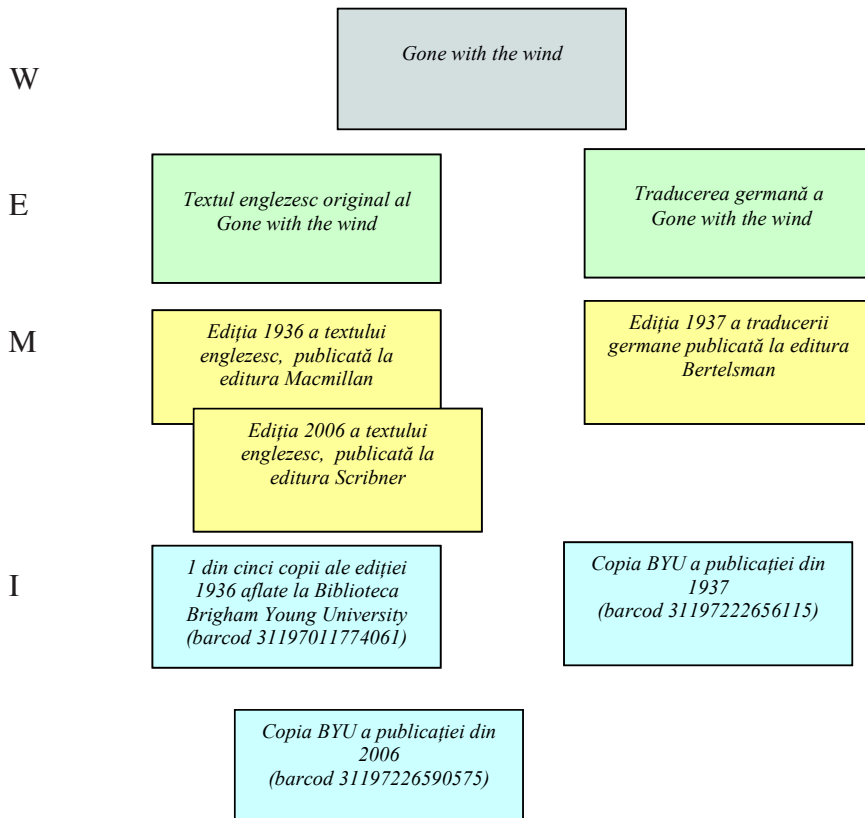
PL [place] - loc (o locație)

și, de asemenea,

Grupele 1 și 2 de entități

Un exemplu concret⁶ de entități primare (Grupa 1):

6 Maxwell, Robert L. *FRBR as a Foundation for RDA*. p.11 Disponibil la : http://alcts.ala.org/ce/1215_10_FRBR_Foundation_RDA_Slides.pdf

Toate entitățile au atribute. Atributele sunt caracteristici necesare pentru a descrie fiecare entitate, pentru a o distinge de alte entități de același tip.

Iată câteva exemple de atribute pentru descrierea resurselor – entități ale Grupei 1:

W: ID
Titlu
Dată
etc.

M: ID (ex: ISBN)
Titlu
Mențiune de responsabilitate
Ediție
Publicare (loc, editură, dată)
Formă/Colațiune
Termene de valabilitate
Mod de acces
etc.

E: ID
Formă
Dată
Limbă
etc.

I: ID (ex: număr de inventar sau barcode)
Proveniență
Cotă
etc.

Concret, pentru cazul lucrării *Gone with the wind*:

W: (ce o distinge de alte lucrări?) titlul (*Gone with the wind*); forma (roman); data creării (înainte de 1936); etc.

E: (ce o distinge de alte expresii?) forma (fizică, nu literară: text pe hârtie: casetă, compact disc, electronic); data (în cazul traducerii în limba germană, data când aceasta a fost făcută); limba (prima expresie=engleză; mai pot fi și alte expresii în limba engleză; pentru traducere, este germana); etc.

M: (ce o distinge de celelalte manifestări?) titlu (i.e. exact ce este tipărit pe pagina de titlu); mențiunea de responsabilitate (autor, traducător, etc.); ediția; locul publicării; editura; data publicării; etc.

I: (ce îl distinge de alte exemplare?) identificator (e.g. barcod sau număr de inventar); proveniența (cui a aparținut); notări; condiția fizică (pagini lipsă, coperta deteriorată, etc.); restricții de acces; localizarea exemplarului (unde este așezat față de celelalte exemplare)

P

Margaret Mitchell

Caude Debussy

Scarlett O'Hara

CB

*Universitatea
Transilvania din
Brașov*

F

Jin (Dinastia), 265-420

*Peal (Familia: Peal,
Norman Vincent,
1898-1993)*

Yan (Familia: China)

*Yan (Familia:
Filipine)*

Exemplu concret de entități nominale (Grupa 2):

Exemple de atribute pentru descrierea entităților nominale – ale Grupei 2:

P: Nume
Date

CB: Nume
Număr (ex: pentru întâlniri)

F: Nume
Tipul (clan, dinastie)

Titlu	Loc asociat cu colectivitatea	Date de familie
Alte desemnări	Data asociată cu colectivitatea	Locuri asociate cu fam
Gen	Tipul colectivității	Istoricul familiei
Loc naștere	Limba colectivității	
Loc de reședință	Domeniul de activitate al colectivității	
Limba persoanei	etc.	
Domeniu de activitate		
etc.		

Exemplu concret pentru entități subiectuale (Grupa 3):

Exemple de atribute pentru descrierea entităților subiectuale – ale Grupei

3:

C: Termenul pentru concept
Tipul conceptului

EV: Dată asociată cu evenimentul
Loc asociat cu evenimentul

O: Tipul obiectului

PL: Loc

C

Epoca de piatră

Georgia-Istorie-Războiul civil, 1861-1865, Ficțiune

O

Granit

Cai

EV

Vezuviu (Italia)-Erupție, 79

Război civil

PL

Georgia

Ceahlău, Munte (România)

Data producerii obiectului
Mediul fizic
Locul producerii

Relațiile FRBR se stabilesc între două sau mai multe entități. Relațiile sunt de mai multe tipuri.

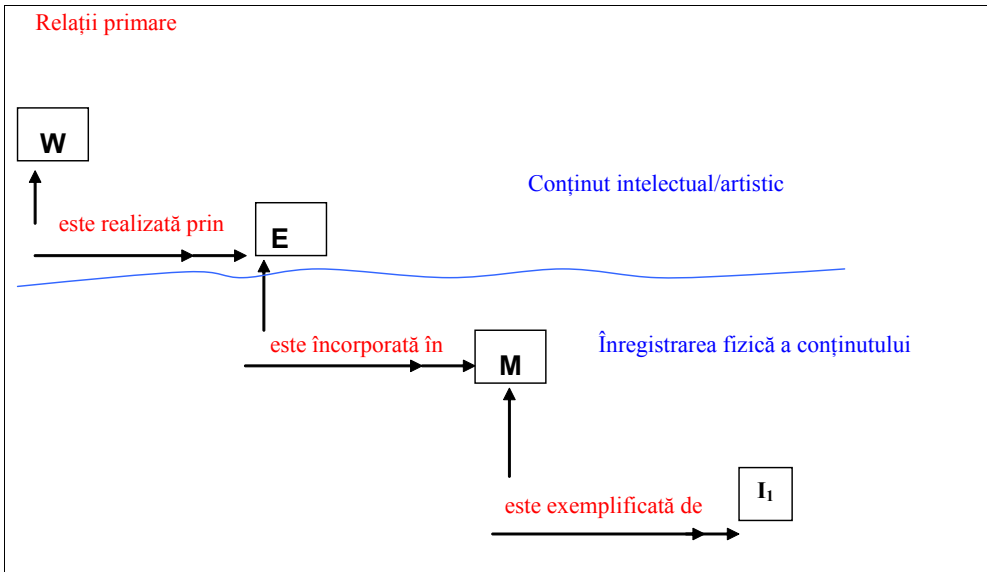

Figura 3. **Relații între entitățile** din Grupa 1

Relații de responsabilitate

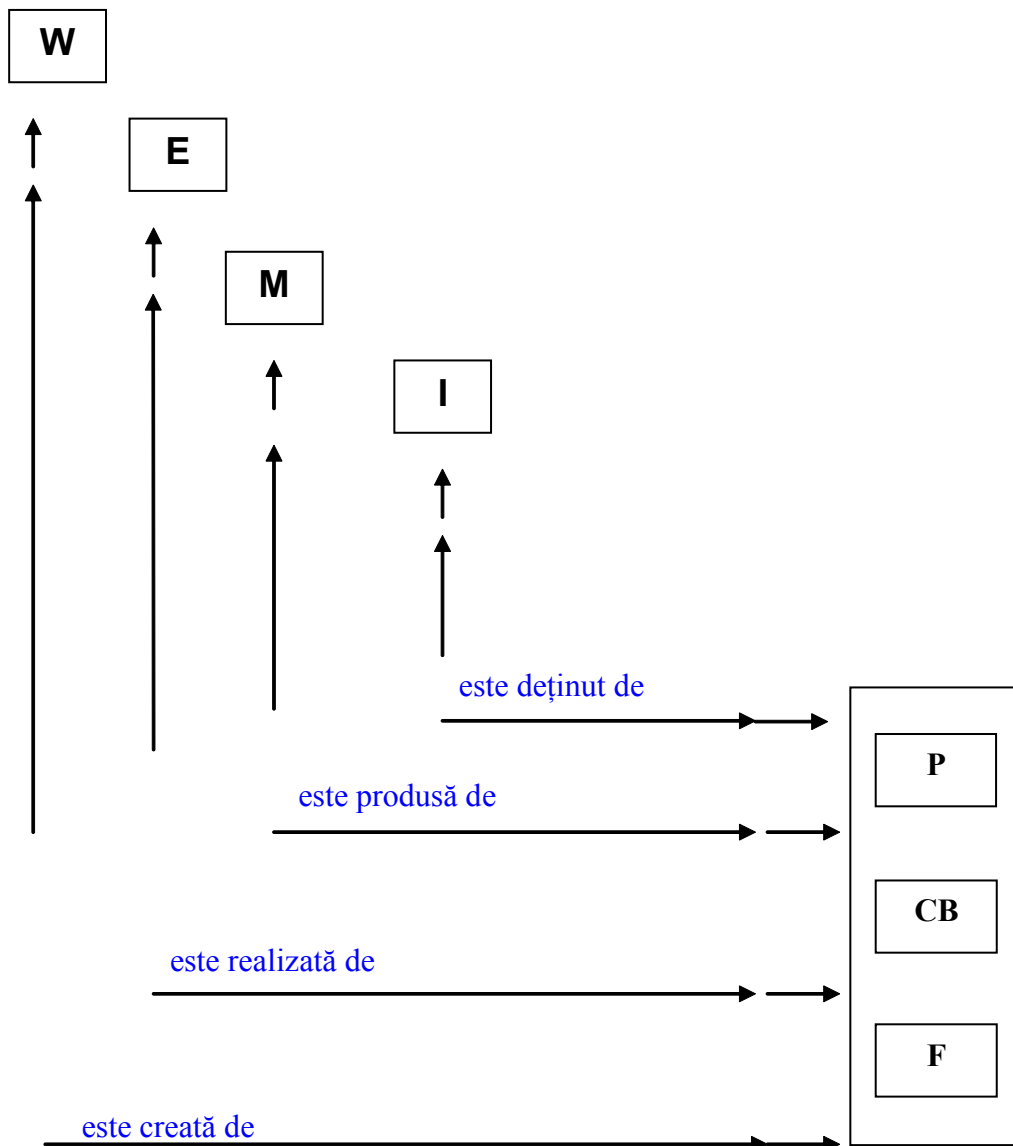
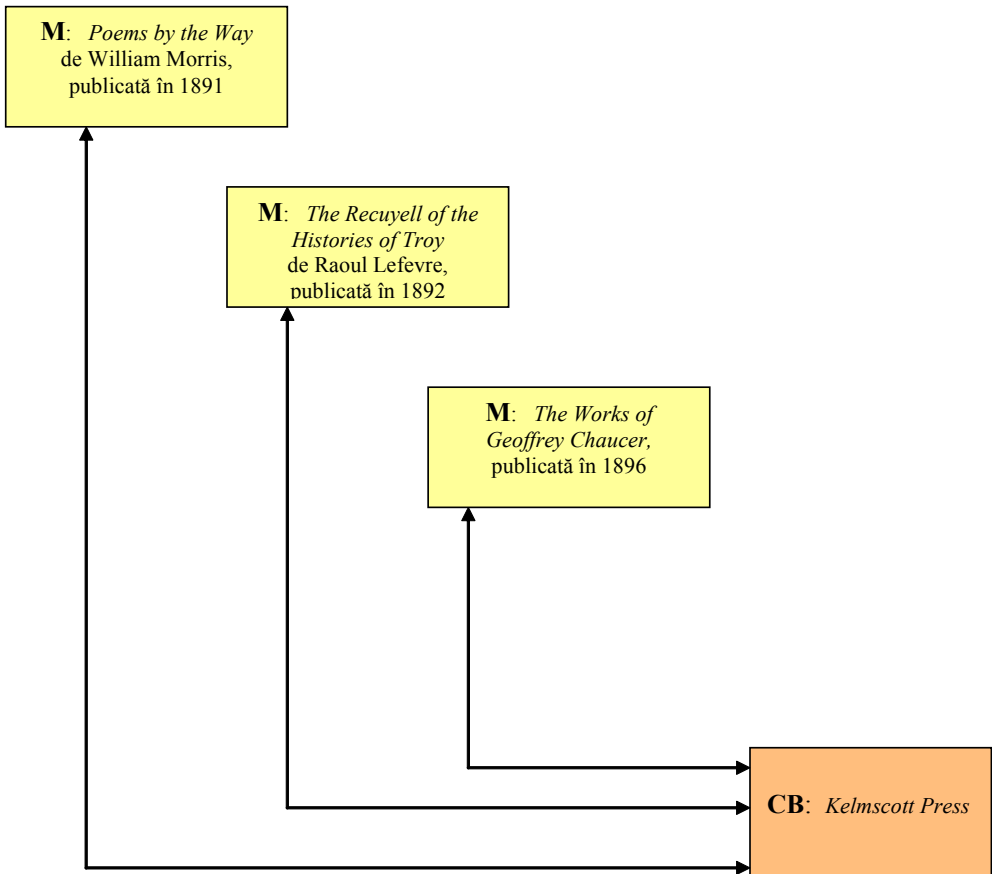
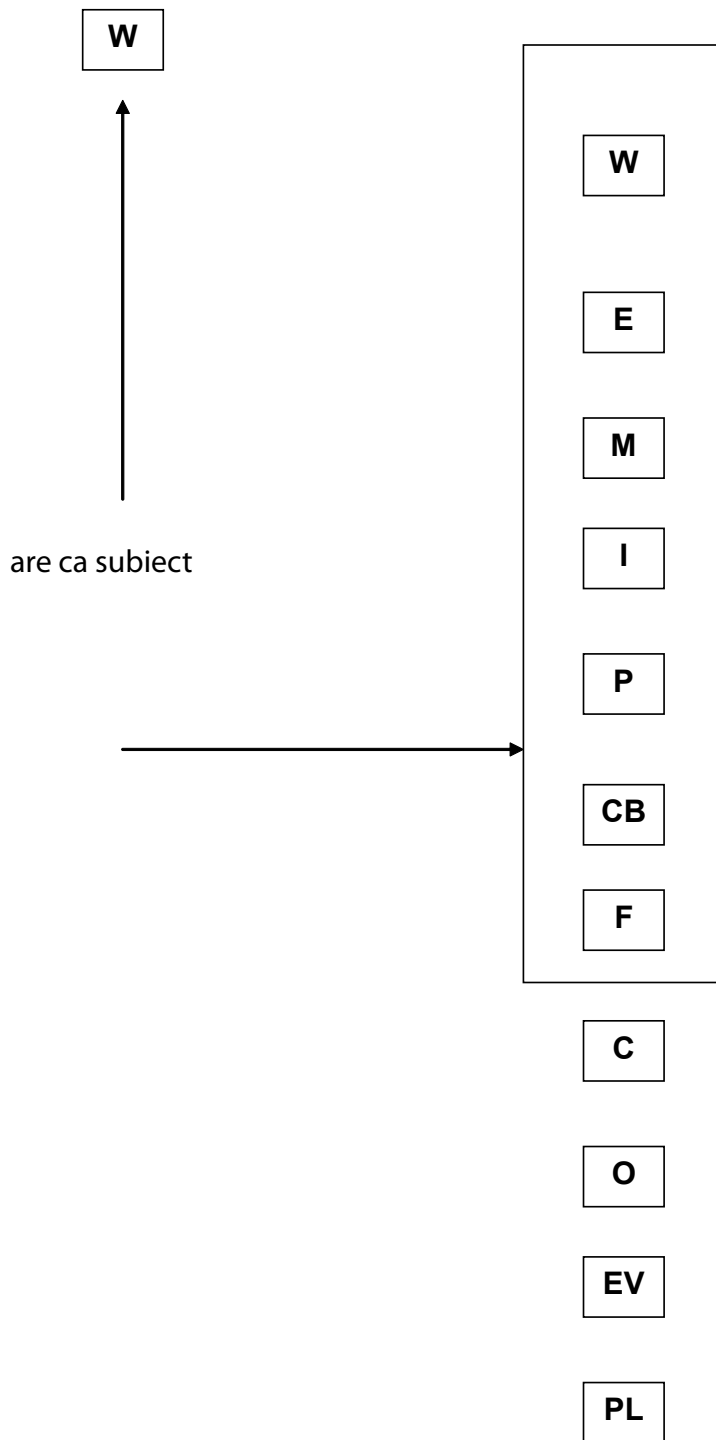

Figura 4. Relații între entitățile din Grupa 1 și 2

Exemplu concret de relații de responsabilitate (între entități din Grupa 1 și entități din Grupa 2):

Relații tematice

Exemplu concret de relații tematice (între lucrare și entitățile din Grupa 3):

Un alt tip de relație este cel care se stabilește între diferitele instanțe ale unei entități. Relațiile derivative sau cele descriptive pe care o lucrare le poate avea cu alte lucrări sunt exemple de astfel de relații.

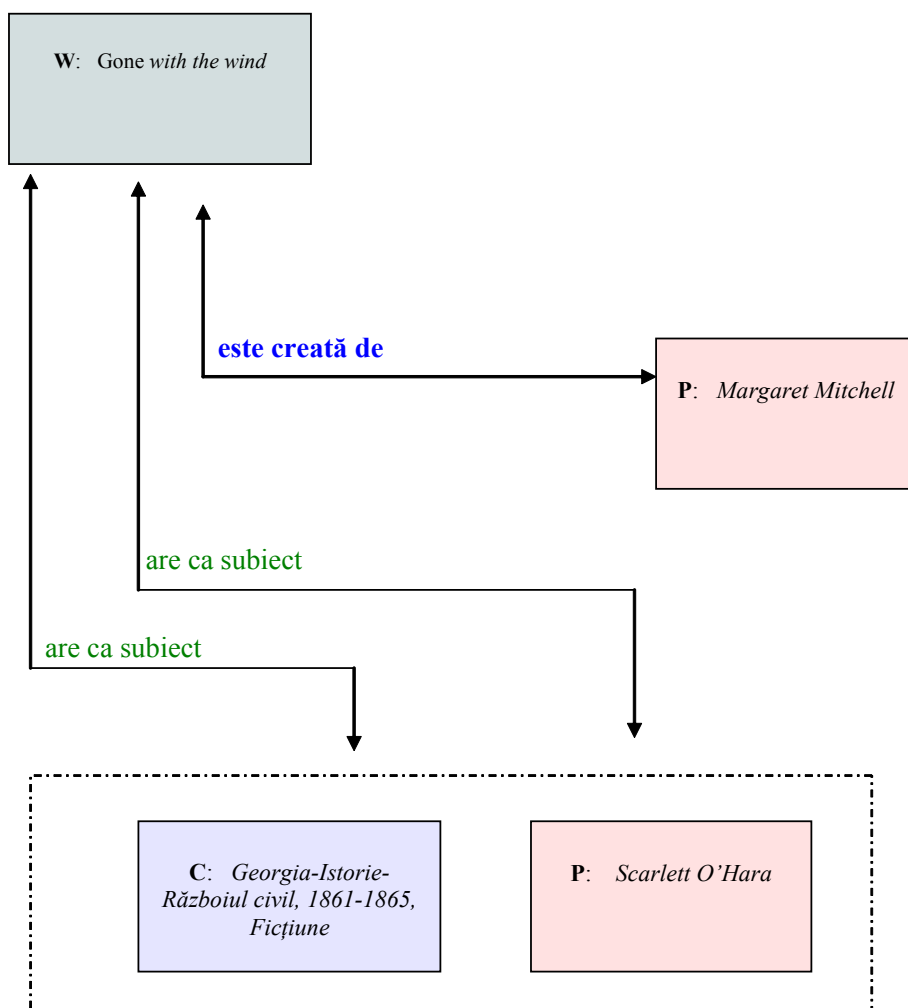

Figura 5. Relații derivative și descriptive între o lucrare și alte lucrări

Într-o bază de date, o lucrare poate avea relații cu multe alte lucrări; de asemenea, este posibil să aibă relații cu instanțe ale tuturor celorlalte entități FRBR. Baza de date devine asemenea web-ului, cu zeci, sute și chiar mii de legături de tip relații între oricare entitate și celelalte.

Ansamblul entităților și al relațiilor FRBR de bază este sugerat de imaginea următoare:

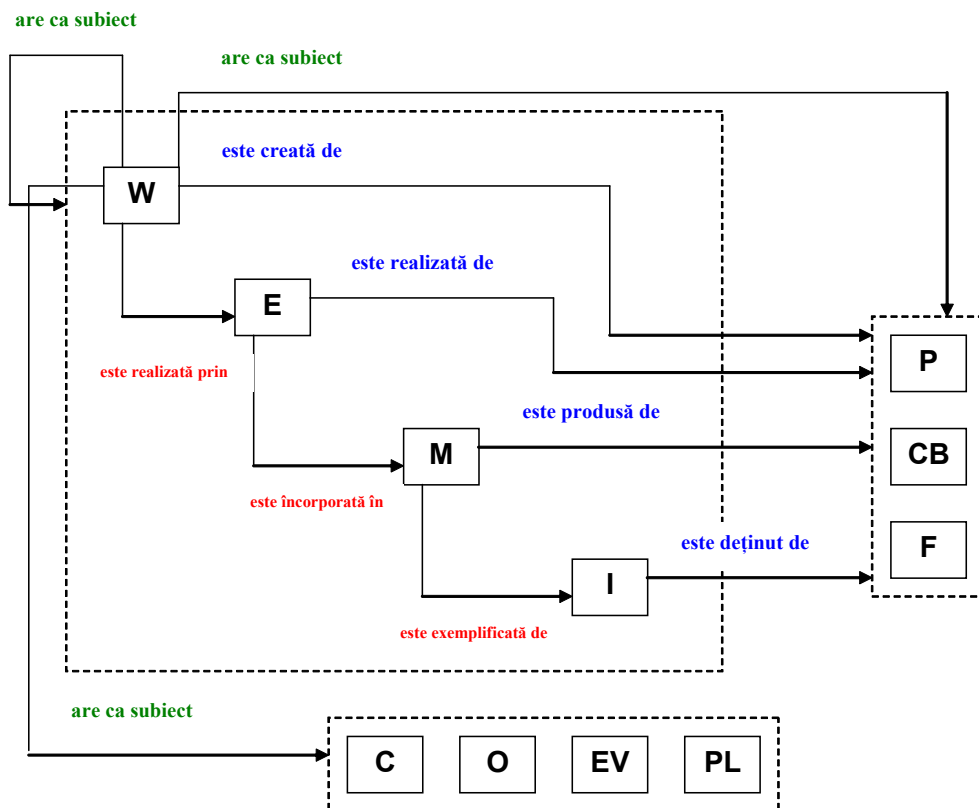

Figura 6. Harta FRBR Entitate-Relație
(preluat din : www.frbr.org/files/entity-relationships.png)

Modelul entitate-relație permite colocarea resurselor – un obiectiv al cataloagelor de bibliotecă. Acest lucru face posibilă afișarea informațiilor astfel:

- toate lucrările (W) asociate cu o persoană (P), etc.;
- toate expresiile (E) ale unei aceleiași lucrări (W)
- toate manifestările (M) ale unei aceleiași expresii (E)
- toate exemplarele (I) ale unei aceleiași manifestări (M)

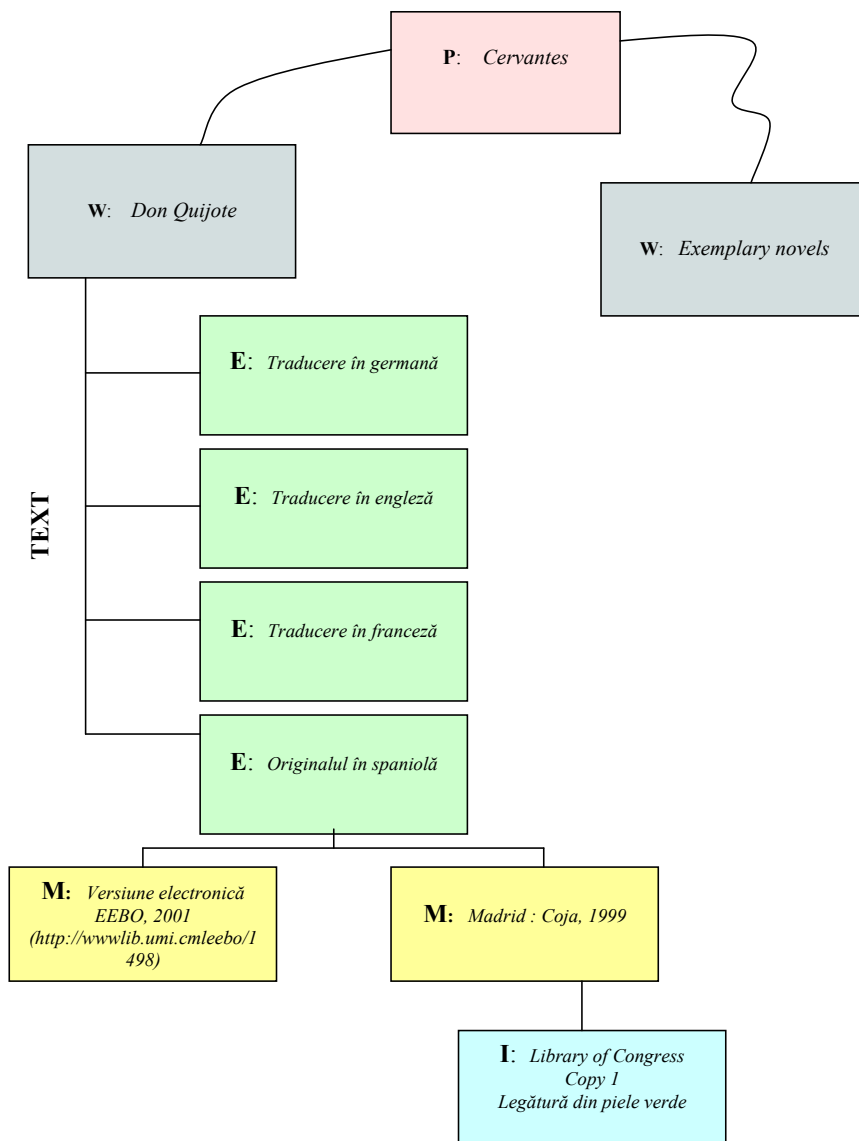

Figura 7. Colocarea resurselor
preluat din : The content standard, US RDA test, your preparations de Judith
A. Kuhagen)

Funcțiile utilizator definite de FRBR/FRAD sunt cele pe care utilizatorul dorește să le realizeze când accesează baza de date a bibliotecii:

FRBR

- Căutare (Find)
- Identificare (Identify)
- Selectare (Select)
- Obținere (Obtain)

FRAD

- Căutare (Find)
- Identificare (Identify)
- Contextualizare (Contextualize)
- Justificare (Justify)

Interpretarea funcțiilor poate fi descrisă de următoarea secvență:

1. Utilizatorul vrea să găsească materiale relevante pentru nevoile sale de informare. Acest proces începe prin căutarea în baza de date.
2. Odată executată căutarea, utilizatorul trebuie să identifice resursa – să confirme că resursa corespunde cu ceea ce căuta el.
3. Dacă sunt mai multe resurse care corespund căutării, utilizatorul va trebui să selecteze resursa cea mai apropiată nevoilor lui.
4. În final, după ce a selectat resursa, utilizatorul dorește s-o obțină.

FRAD adaugă următoarele două funcții:

Utilizatorul are nevoie să pună în context (să contextualizeze) entitatea pe care o vede. Deși pare că această funcție este mai potrivită creatorilor și utilizatorilor de date de autoritate, ea poate fi folositoare tuturor categoriilor de utilizatori.

Justificarea se traduce prin argumentarea motivului pentru care cineva a ales un anumit nume sau un anumit termen pe care se bazează un punct de acces controlat. Această funcție este utilă creatorilor de date de autoritate.

Bibliografie

1. *AACR : Anglo-American Cataloguing Rules*. 2002 Revision. Chicago : American Library Association, 2005
2. Jones, Ed. *The Shape of Things to Come : Resource Description and Access*. Denver : NASIG Annual Conference, 2006. Disponibil la: http://national.academia.edu/EdJones/Talks/4197/The_Shape_of_Things_to_Come_Resource_Description_and_Access_RDA
3. Hitchens, Alison. *RDA 101 : Getting to know Resource, Description and Access*. London : CASLIS, 2010. Disponibil la: http://www.rda-jsc.org/docs/10_3_30_CanadianAssocSpecLibs&InfoServs.pdf
4. Howarth, Lynne C., MAY, Laura. *RDA : a Progress Report on the Future of Cataloguing. Brisbane* : The Libraries Australia Forum at the State Library of Queensland, 2007.
5. *FRBR* - <http://www.ifla.org/en/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records>
6. *Principiile de catalogare IFLA* - <http://archive.ifla.org/VII/s13/icp/>
7. *RDA*. Disponibil la : <http://www.rdatoolkit.org/constituencydraft>
8. *JSC for Development of RDA. RDA : Resource, Description and Access Instructions*. 2010.
9. *JSC for Development of RDA. RDA : Resource, Description and Access Element Set View*. 2011.
10. Kiorgaard, Deirdre. *New Directions in Cataloguing*. Libraries of Australia Forum, 2007. Disponibil la : <http://www.nla.gov.au/openpublish/index.php/nlasp/article/view/1153/1718>

11. Kuhagen, Judith A. *The Content Standard, US RDA Test, your preparations. Philadelphia : Special Library Association, 2011.*
12. Lanius, Lorraine. *Introduction to MARC, Metadata, and RDA. 2011.* Disponibil la : <http://www.librarian.net/talks/marcmetadata/>
13. Maxwell, Robert L. *FRBR as a Foundation for RDA.* Brigham Young University, 2010. Disponibil la : http://alcts.ala.org/ce/1215_10_FRBR_Foundation_RDA_Slides.pdf
14. Miksa, Shawne D. *Resource Description and Access (RDA) and new research potentials.* În: *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology.* 35(5), 2009. Disponibil la : http://www.asis.org/Bulletin/Jun-09/JunJul09_Miksa.pdf
15. Miller, Liz. *Resource Description and Access (RDA) : An Introduction for Reference Librarians.* 2011. Disponibil la : <http://www.rusq.org/2011/04/03/resource-description-and-access-rda-an-introduction-for-reference-librarians/>
16. Oliver, Chris. *RDA : benefits for users and cataloguers.* În : *ALCTS Webinar Series.* ALA, 2010. Disponibil la : <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alcts/confevents/upcoming/webinar/cat/110310.cfm>
17. Tillett, Barbara B., Kuhagen, Judith A. *Presentations on RDA.* Disponibil la : <http://www.rda-jsc.org/rdapresentations.html>

foto : Letiția Constantin

VARIABLE UTILIZATE ÎN ANALIZA UNOR LUCRĂRI DE CERCETARE DIN DOMENIUL BIBLIOTECONOMIEI ȘI ȘTIINȚEI INFORMĂRII

Drd. Tabita Chiriță¹

Scopul lucrării de față este stabilirea variabilelor destinate unui studiu care are ca obiect cercetarea în domeniul biblioteconomiei și al științei informării în perioada 1990-2010.

I Generalități

O înțelegere științifică a lumii reale are două caracteristici esențiale: o susținere logică și o susținere empirică.

Prin susținere empirică se înțelege:

- existența posibilității de verificare în lumea reală,
- observațiile nu contrazic construcția teoretică.

Logica și observația sunt cele două elemente de bază ale cercetării și sunt legate de cele trei aspecte majore ale investigației științifice, inclusiv ale investigației în domeniul biblioteconomiei și științei informării și anume: teoria, colectarea datelor și analiza datelor.

Teoria se referă la ceea ce se cunoaște până la momentul începerii cercetării și la demersurile logice desfășurate pe parcursul cercetării.

În multe lucrări care tratează metodologia cercetării observațiile sunt asimilate cu noțiunea de **măsurători**.

Analiza datelor caută să detecteze regularitățile și, când este cazul, compară ceea ce ar trebui să rezulte din punct de vedere logic cu ceea ce apare prin observații.

Lucrarea de față abordează al doilea aspect important al investigației și anume observațiile. Earl Babbie definește observația științifică în lucrarea *Practica cercetării sociale* astfel:² *“Unul dintre cei doi stâlpi ai științei este observația. Datorită faptului că acest cuvânt poate sugera o activitate ocazională și pasivă, oamenii de știință înlocuiesc adesea acest termen prin măsurare, ceea ce înseamnă observații atente și deliberate ale lumii înconjurătoare, cu scopul de a descrie obiecte și evenimente prin prisma elementelor ce compun o variabilă.”*

Lucrarea de față propune un model pentru *“măsurarea cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării în ultimii ani, perioada 1990-2010”*.

---

1 **Drd. Tabita Chiriță**. Biblioteca Națională a României. Serviciul Cercetare.Dezvoltare. Șef Serviciu. Tabita.chirita@bibnat.ro

2 **Babbie**, Earl. *Practica cercetării sociale*. trad. de Sergiu Gherghina, George Jiglău, Monica Andriescu. Iași : Polirom, 2009

A măsura înseamnă a compara caracteristica unui obiect, a unui fenomen cu o variabilă și a stabili relația biunivocă dintre caracteristica obiectului și un atribut al variabilei.

II Variabile, concepte, specificări: elemente teoretice

O definiție a variabilei: "any property of a person, thing, event, setting, and so on that is not fixed."³ s-ar traduce cu "*orice proprietate a unei persoane, lucru, eveniment, cadru, și așa mai departe, care nu este fix*".

O definiție care ține cont de elementele care compun variabila: Variabila este o grupare logică de atribute: Variabilele au ceea ce cercetătorii numesc atribute (categorii sau valori). Atributele sunt caracteristici sau calități care descriu un obiect.

Dacă încercăm să măsurăm cercetarea ne dăm seama că de fapt cercetarea nu poate fi măsurată cu o variabilă ci cu un set de variabile, ceea ce înseamnă că apelăm la o acțiune care poartă numele de conceptualizare. Conceptualizarea înseamnă stabilirea unui set de variabile prin care este definit un concept. Conceptul nu are echivalent în lumea reală, dar ne ajută să înțelegem ce se întâmplă în lumea reală. Atunci când vorbim despre concepte nu trebuie să avem în vedere o valoare de adevăr absolută ci doar una relativă. În funcție de viziunea celui care realizează cercetarea și a scopului cercetării, vom avea diverse variabile care descriu un concept. Cu cât setul de variabile folosit pentru definirea unui concept este acceptat de mai mulți reprezentanți ai comunității științifice, cu atât mai mult vor fi acceptate rezultatele cercetării care are la bază respectivul concept.

Stabilirea unui concept este partea cea mai dificilă a unei cercetări și poate duce la erori majore ale acesteia. Pe de altă parte se poate întâmpla ca rezultatul cercetării să fie corect cu toate că s-a strecurat o eroare flagrantă în stabilirea atributelor conceptelor utilizate în demonstrație.

Un concept are un grad înalt de relativitate în alegerea atributelor care îl descriu, dar aceste atribute trebuie să aibă un anumit grad de rigoare care ține de înțelegerea și cunoașterea domeniului în care este construit.

Ca exemplu vom da următoarea lucrare de cercetare: *Rolul activ al bibliotecii în relația profesori-studenți*. În această lucrare autorul propune conceptul de "*Gradul de recepționare al cunoștințelor*" care, spune autorul, este cuantificat, în general, doar prin examinare. Autorul propune un model prin care *Gradul de recepționare al cunoștințelor* este măsurat și prin *nivelul de lecturare a cărților recomandate de profesor*. Aici apare eroarea despre care vorbeam: Conceptul *Gradul de recepționare al cunoștințelor* poate avea și alte atribute în afară de *notele la examinare*. Ar mai putea fi *succesul în ocuparea unui loc de muncă după absolvirea școlii și/sau urmarea de școli postuniversitare (masterat,*

3 Powell, Ronald R. *Basic research methods for librarians*. 3rd ed. Greenwich, CT: Ablex Publishing Corporation, 1997. p. 31

doctorat) etc. Dar nivelul de lecturare a cărții recomandate de profesor nu spune nimic despre Gradul de recepționare al cunoștințelor. De exemplu este foarte posibil ca mulți dintre studenții care vin la bibliotecă să folosească materialele recomandate de profesori pentru a-și face copii pentru examen, sau pentru a scrie referate fără ca aceste referate să le aducă o creștere a gradului de recepționare al cunoștințelor pentru că folosesc binecunoscuta metodă Copy-paste, sau vin la bibliotecă, citesc aceste cărți, dar nu ajung la recepționarea cunoștințelor. Nivelul de lecturare a cărții recomandate de profesor poate fi o măsură a interesului studentului pentru bibliografia propusă de profesor, de exemplu.

Concluziile acestei cercetări sunt corecte deoarece studiul de fapt nu era axat pe *Gradul de recepționare al cunoștințelor*, ci pe stabilirea *ponderei achiziției de cărți, răspunsul studenților la recomandările bibliografice și secțiile care citesc cel mai mult*. Aceste deziderate s-au dovedit a fi legate într-o proporție destul de mare de *nivelul de lecturare a cărților recomandate de profesor*.

Rigoarea unei cercetări este la fel de importantă ca și rezultatul ei. De fapt rezultatul unei cercetări nu are valoare în sine, valoarea unei cercetări rezidă din rigoarea demonstrației și analiza rezultatului indiferent de cât de nepotrivit ar fi acesta într-un eventual demers economic, politic etc. De exemplu necesitatea utilizării unei cercetări în întreprinderea de obținere de fonduri în favoarea instituției care efectuează cercetarea nu trebuie să influențeze rezultatele cercetării sau forțarea acestora pe un palier care ar putea fi avantajos. Cercetarea nu poate și nu trebuie să aibă altă finalitate decât obținerea de cunoaștere a realității. Cunoașterea are ca țel adevărul și nu binele. Cercetarea poate să dea seamă, dacă o opinie are o anumită valoare de adevăr și nu are niciodată ca obiectiv întemeierea acelor opinii care ne-ar avantaja într-o situație dată.

Dat fiind faptul că ne-am propus o analiză a cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării în ultimii 20 de ani și că această lucrare va avea ca obiect al cercetării articolele de cercetare elaborate în ultimii 20 de ani de colegii de brează, păstrarea unei rigori științifice pe de o parte și a unei atitudini echidistante față de oricare dintre lucrările analizate pe de altă parte constituie evident o necesitate, dar și o provocare.

După operațiunea de conceptualizare urmează cea de specificare. Această operațiune are două aspecte: definirea nominală și definirea operațională:

- definirea nominală este o convenție utilizată pentru un concept într-o anumită conjunctură, și nu ține în mod obligatoriu de natura esențială care este posibil să nu poată fi măsurată într-o cercetare, deci devine inutilă. Analizând o definiție a cercetării propusă de George Banu, despre care considerăm că are un grad înalt de esențializare a termenului de cercetare și de similitudine între cercetare și artă ținând cont de actul de creativitate care se dezvoltă în cele două: “Atât cercetarea cât și arta tulbură cunoașterea” sau o altă definiție mai cuprinzătoare a cercetării: “Cercetarea nu este un simplu fenomen de reflex, ci

un fenomen profund, de esențializare a unui anumit tip de existență, caracterizat prin îndrăzneala de a pune împreună știutul cu neștiutul, într-o relație dinamică, din perspectiva viitorului.⁷⁴

Nu poate trece neobservat un grad înalt de esențializare în aceste două definiții, dar în același timp și inutilitatea lor într-un demers practic de definire a variabilelor care pot măsura cercetarea.

Definirea operațională precizează modul în care poate fi măsurat un concept. În operaționalizarea oricărui concept, cercetătorii trebuie să cunoască precis intervalul de variație de care sunt interesați.

O ultimă etapă înainte de a trece la operația propriu-zisă de stabilire a tuturor variabilelor care ne vor ajuta să definim conceptul de **cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării** este o clasificare a variabilelor:

Funcție de raportul dintre acestea, avem două tipuri de variabile:

- variabile dependente
- variabile independente

În general o cercetare măsoară efectul unei variabile independente asupra variabilelor dependente.

În cazul nostru o variabilă independentă este timpul, iar variabilele dependente reprezintă tot ce s-a întâmplat în cercetare în biblioteconomie în acest interval de timp.

O altă clasificare a variabilelor se referă la tipurile de variabile în funcție de măsurătorile componentelor acestora:

- variabile nominale - variabile categoriale clasate nominal, întrucât componentele lor sânt măsurate pe o scară nominală. O mare parte a tot ce ne înconjoară poate fi explicat și măsurat în termenii grupului sau ai categoriei cărora le aparțin anumite evenimente, fenomene, lucruri. Acesta este cel mai comun mod de a măsura tot ce ne înconjoară.

- variabile ordinale - în mod tipic, variabilele clasate drept ordinale se întâlnesc în cazurile în care atributele sunt repartizate în categorii sau grupuri pe baza unui fel de efect de clasare sau ordine. Nu există nicio implicație privind cu cât mai mare sau cu cât mai puțin, și, deși capacitatea de a plasa categoriile într-o ordine oarecare constituie o evoluție a caracterului evaluabil al universului nostru, ea reprezintă un pas mic înainte spre sofisticarea numerică. Lipsesc informații asupra importanței acestei relații, care ne-ar îmbogăți considerabil înțelegerea a ceea ce se întâmplă de fapt. Știm numai că niște elemente se află într-o anumită ordine în funcție de o variabilă aleasă și categorisită ca variabilă ordinală.

- variabilele de interval și de coeficient. Acest ultim tip de variabile încorporează cea mai sofisticată formă a scării și acest gen de Variabile ne ajută să mergem spre o latură numerică, statistici, datorită tipului și volumului

4 Stoica, Ion. **Numai cercetarea salvează**. Accesat 25.10.2010 <http://www.abr.org.ro/BD%20full%20text%20Buletin%20ABIR/260.pdf>

de informații furnizate. Calcularea mediilor, și alte metode ale statisticii sunt posibile numai în cazul variabilelor clasate drept interval, ceea ce permite utilizarea unei game impresionante de tehnici analitice, atât de dragi oricărui cercetător, dar atât de greu de identificat în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

III Stabilirea variabilelor pentru măsurătorile efectuate în cadrul cercetării - “Cercetarea biblioteconomică românească în ultimii 20 de ani: analiză critică”

Lucrarea “Cercetarea biblioteconomică românească în ultimii 20 de ani: analiză critică” pentru care stabilim în continuare setul de variabile care va fi utilizat va folosi metoda analizei de conținut. Analiza de conținut va avea drept obiect articolele din periodicele românești din domeniul biblioteconomiei și științei informării în ultimii 20 de ani.

Metoda analizei de conținut este una larg întâlnită în cercetare în general și dacă este să acceptăm punctul de vedere al lui *Leith Robinson* din articolul *Why content analysis should be used more in Library and Information Studies research*,⁵ nu suficient utilizată în cercetarea din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Considerăm că această metodă are avantajul de a putea da o imagine fidelă a activității de cercetare în domeniu în ultimii 20 de ani deoarece orice activitate de cercetare care s-a desfășurat a fost în mod necesar reflectată în periodicele de specialitate. Aceasta pe de o parte deoarece orice periodic de specialitate din România este dispus să primească articole, care dacă reflectă o activitate de cercetare sunt considerate la cel mai înalt nivel profesional, iar pe de altă parte neputându-se vorbi de o inflație în ceea ce privește cercetarea în domeniu.

Periodicele care vor fi utilizate pentru depistarea articolelor vor fi cele pe care le vom considera pasibile de a avea în cuprinsul lor articole care descriu o cercetare. În afara celor menționate de autorii articolului *Bibliografie analitică, analiză de conținut și de gen a literaturii bibliologice din revistele românești de profil: cercetare pentru perioada 1990-2007*⁶ deoarece considerăm pertinentă opinia sa cu privire la publicarea articolelor de cercetare în periodicele cu difuzare națională. Vom mai adăuga într-o primă fază publicațiile apărute după anul elaborării cercetării mai sus menționate care au difuzare la nivel național: periodice ale unor biblioteci mari, buletinele asociațiilor de biblioteci, volumele conferințelor internaționale de profil care au avut loc în România, publicațiile catedrelor de specialitate din cadrul universităților - lista rămânând deschisă până la finalizarea cercetării. (vezi anexa 1).

⁵ Why content analysis should be used more in Library and Information Studies research / Leith Robinson. Accesat 30. 11.2010. <http://www.librarystudentjournal.org/index.php/ljsj/article/viewArticle/33/34>

⁶ *Hermeneutica bibliothecaria: antologie philobiblon*. Vol 1. p.84 Cluj-Napoca: Editura Presa Universitara Clujeană, 1998

Într-un demers care urmărește realizarea unei cercetări, autorul are de parcurs niște etape. O schemă completă a etapelor unei lucrări de cercetare teoretică:

- a) propune o problemă care surprinde un aspect conceptual.
- b) încadrează problema într-un context teoretic
- c) propune o metodologie de cercetare
- d) propune metode de observare, măsurare și realizează conceptualizarea și operaționalizarea
- e) procesul efectiv de observare respectiv măsurare. Vom păstra ambele expresii observare și măsurare deoarece putem să avem cercetări în zona cercetării documentare și atunci termenul de observare se potrivește mai bine
- f) procesează rezultatele măsurărilor, observațiilor – conturează rezultatele cercetării
- g) determină schimbări ale contextului teoretic prin adăugarea rezultatului cercetării
- h) elaborează concluziile.

Pornind de la această schemă generală avem mai multe genuri de lucrări. Așadar vom utiliza variabila numită **genul lucrării** – este o variabilă nominală. În cazul nostru stabilirea atributelor acestei variabile se face în funcție de interesul cercetării. În cazul unei cercetări despre cercetare vom lua în calcul următoarele genuri de lucrări: cercetarea aplicată, cercetarea teoretică, sinteza, articol descriptiv având ca subiect cercetarea, eseul având ca subiect cercetarea.

- **cercetarea teoretică** – este o lucrare care trebuie să descrie toate elementele surprinse în etapele de descriere a unei cercetări teoretice

- **cercetarea aplicată** – este o lucrare care pentru punctul a) se va limita doar la o activitate sau un număr limitat de activități și nu va avea punctul g)

- **sinteza** – este o lucrare care cuprinde doar punctul a) și b). Dacă autorul unei sinteze complexe face o analiză complexă și ajunge să realizeze și punctul h) cu un aport personal de cunoaștere asupra concluziilor sintezei, aceasta va fi încadrată la genul **cercetare aplicată**

- **articol descriptiv** – acest gen de articol va fi luat în calcul și va primi denumirea de articol descriptiv dacă subiectul acestuia va fi cercetarea, fără să fie vorba însă despre una dintre situațiile anterioare

- **eseul** – acest gen de lucrare care este un studiu de proporții restrânse asupra cercetării, compus cu mijloace originale, fără pretenția de a epuiza subiectul

În prima etapă vom analiza articolele din publicațiile periodice și vom introduce în baza de date numai articolele care se încadrează la una dintre cele 5 categorii.

Considerăm că această bază de date va fi un instrument util pentru diverse alte cercetări.

Pentru investigația de bază a studiului „Cercetarea biblioteconomică românească în ultimii 20 de ani: analiză critică” vom lua în considerare numai

primele două tipuri de lucrări: **cercetare teoretică** și **cercetare aplicată**. Restul lucrărilor vor face obiectul unui capitol care va analiza aspecte generale ale cercetării în România.

Cele două tipuri de lucrări de cercetare după ce vor primi girul formal de a avea titlul comun de lucrare de cercetare vor fi supuse unor operațiuni de observații și măsurători. Așa cum afirmam la începutul lucrării, finalitatea acestui material este stabilirea variabilelor care vor fi utilizate în procesul de măsurare.

Conceptul numit cercetare în domeniul biblioteconomiei și științei informării vom considera că are trei tipuri de indicatori:

- indicatori care descriu conceptul de **cunoaștere** ca element de bază al unei cercetări
- indicatori care descriu conceptul **procesul de cercetare**
- indicatori care descriu conceptul **biblioteconomie și știința informării**

În lucrarea de față ne vom ocupa de primele două tipuri de indicatori, urmând ca o lucrare separată să aibă în vedere indicatorii care descriu conceptul **biblioteconomia și știința informării**.

1. Indicatorii care descriu conceptul de cunoaștere:

1. Variabile utilizate în descrierea și evaluarea cunoașterii ca element de bază al unei cercetări

1.1 Variabila **nivel al cunoașterii** va lua una dintre cele 3 valori:

- observații ;
- cunoștințe empirice;
- cunoștințe teoretice.

Variabila **nivel al cunoașterii** va avea valoarea **observații** atunci când cunoștințele incluse în lucrare au la bază informații și date culese prin intermediul organelor de simț. Observațiile făcute au ca țintă depistarea unor fenomene, stări sau procese singulare care se produc în mod natural sau artificial, în anumite condiții. În cadrul acestor observații, există o schemă prestabilită a elementelor care sunt luate în calcul.

Valoarea **cunoștințe empirice** vor primi acele lucrări care conțin cunoștințe care rezultă din coordonarea observațiilor directe și din stabilirea de inferențe: regularități, uniformități și tipologii. Existența acestor regularități este verificată cu precădere când datele provenite din observațiile directe sunt corelate cu date cantitative.

Corelările cu date cantitative pot fi: corelări stricte - care permit anticiparea unor evenimente; corelări statistice - care permit anticiparea probabilității unor evenimente.

Valoarea **cunoștințe teoretice** vizează acele lucrări în care apar unificarea măsurătorilor, a observațiilor și a regularităților empirice și elaborarea de teorii, legi, paradigme de explicare a acelor corelații empirice cu un grad mai mic de

generalitate.

1.2 Variabila **întemeierea opiniilor** – variabilă nominală va lua una dintre cele două valori: **da** sau **nu**. Descrierea lucrării va fi completată cu o descriere sumară a întemeierii. Aceasta este necesară pentru a urmări evoluția în timp a argumentelor pentru un subiect abordat.

2. Indicatori care măsoară procesul de cercetare:

2.1 Științificitate este un concept compus din:

2.1.1 Gradul de precizie al conturării obiectului cercetării - o variabilă cu o scală de la 1 la 5. Această variabilă descrie măsura în care obiectul cercetării este bine conturat, precizat de către autorul cercetării.

2.1.2 Noutatea ipotezelor privind obiectul cercetat – o variabilă care poate lua una dintre cele 9 valori:

- **Teme noi** - când avem de a face cu efectuarea unor cercetări empirice (concrete) pe teme care nu au mai fost niciodată abordate;

- **Interpretarea nouă** - când avem de a face cu o interpretare nouă a unor idei vechi;

- **Dovezi noi** - când avem de a face cu elaborarea de noi dovezi pentru ipoteze deja cunoscute;

- **Sinteză** - când avem de a face cu elaborare de sinteze;

- **Aplicație locală** - când avem de a face cu utilizarea cunoștințelor acumulate în studierea realităților din alte țări;

- **Experimentare în context** - când avem de a face cu experimentarea unor metode și tehnici de cercetare în contexte socioculturale diferite;

- **Cercetări interdisciplinare** - când avem de a face cu realizarea unor cercetări interdisciplinare;

- **Schimbare de perspectivă** - când avem de a face cu abordarea unei priviri diferite, dintr-o altă perspectivă teoretică, asupra realităților specifice;

- **Manieră inedită** - când avem de a face cu prezentarea cunoștințelor dobândite printr-o cercetare într-o manieră inedită;

- **Nicio noutate** - când din ipoteza lucrării nu reiese nicio noutate.

2.1.3 Utilitatea cercetării – variabilă nominală care va putea avea următoarele valori:

- **utilitate practică** - în momentul în care lucrarea de cercetare are drept concluzie o utilitate în practica biblioteconomică;

- **utilitate teoretică** - atunci când lucrarea de cercetare aduce o contribuție teoretică științei biblioteconomiei;

- **utilitate mixtă** – când lucrarea de cercetare aduce ambele tipuri de contribuții;

- **utilitate nulă** – când din concluziile lucrării de cercetare nu reiese nici o utilitate.

2.1.4 Falsificarea ipotezelor pe care le prezintă drept concluzii lucrarea de cercetare. Variabilă nominală cu două valori:

Da – dacă concluziile pot fi testate de o viitoare cercetare

Nu – în cazul în care concluziile nu pot fi testate de o viitoare cercetare (sunt truisme, sofisme etc.)

2.2 Utilizarea cercetării evaluate – o variabilă care va arăta măsura în care există date care să ateste utilizarea lucrării de cercetare evaluate. Variabila nominală va avea 3 valori:

- **utilizată în practică** – dacă există dovezile aplicării rezultatelor acesteia în practică;

- **utilizată în teorie** – dacă este citată de alte lucrări de cercetare;

- **nu se cunoaște** – dacă nu se cunoaște nici o utilizare.

2.3 Recuperarea cunoștințelor deja existente – variabilă nominală care va avea valorile:

- **în mare măsură** – dacă vom constata cunoașterea prin citări și referiri critice la lucrări anterioare care tratează același subiect;

- **moderat** – dacă vom constata cunoașterea prin citări dar fără referiri critice;

- **în mică măsură** – dacă vom constata cunoașterea numai a unei părți din lucrări anterioare care tratează același subiect;

- **deloc** – când nu se face referire la nicio lucrare anterioară care a tratat același subiect;

- **nu e cazul** – când subiectul tratat nu are lucrări anterioare de cercetare care să trateze subiectul respectiv.

2.4 Metodele de cercetare – variabilă nominală - vezi *Anexa 1*

2.5 Tehnica de cercetare – variabilă nominală cu 3 valori: **metodă calitativă, metodă cantitativă și metodă mixtă**

- **metoda calitativă** - examinarea și interpretarea non-numerică a observațiilor cu scopul de a descoperi semnificații fundamentale și modele de relații

- **metodă cantitativă** – cercetările cantitative utilizează variabile numerice și metode matematice, statistice

- **metodă mixtă** - utilizează ambele metode

2.6 Metoda logică de cercetare. Această variabilă are 3 valori: metoda inductivă, metoda deductivă și metoda mixtă deductivă inductivă.

- **metoda inductivă – demonstrația este** o inferență de la enunțuri singulare (particulare), care descriu observații, experimente, etc la enunțuri universale, la ipoteze sau teorii

- **metoda deductivă** – demonstrația pornește de la general spre particular, facem raționamentul pornind de la teorie înspre observații

- **metoda mixtă** deductiv inductivă.

2.7 Calitatea măsurătorilor – este o variabilă ordinală care va avea ca indicatori note de la 1 la 10. Aceste note se vor da în urma analizei măsurătorilor efectuate în lucrarea de cercetare ținând cont de caracteristicile unei măsurători. Fiecare notă va fi însoțită de un comentariu justificativ

O măsurătoare are următoarele caracteristici:

- **Precizia** – finețea intervalului care măsoară realitatea. Această caracteristică se stabilește în funcție de necesitățile cercetării și se aplică numai în cazul variabilelor de interval. În cazul nostru o variabilă de interval va fi timpul și vom stabili precizia de 1 an între două valori ale variabilei.

- **Acuratețea** – modul de reflectare a realității – corectitudinea măsurătorii.

- **Fidelitatea** - proprietatea măsurătorilor de a avea aceleași răspunsuri dacă se aplică în mod repetat

- **Validitatea** – în ce proporție măsurătoarea reflectă semnificația reală a conceptului

- **Validitate de criteriu** - în ce grad măsurătoarea se corelează cu un factor extern

- **Validitate de construct** – în ce grad o măsură relaționează cu alte variabile din același construct conform așteptărilor teoretice

- **Validitatea de conținut** – cum acoperă măsura variația de înțelesuri a unui construct – dacă vrem să facem măsurători pentru stabilirea valabilității unui concept, trebuie să acoperim tot conceptul avut ca subiect metodele de cercetare ⁷ și celălalt care a avut ca subiect tendințele în cercetare realizat de Medical Library Association and Journal of the Medical Library⁸

-

Bibliografie:

1. Babbie, Earl. *Practica cercetării sociale*. trad. de Sergiu Gherghina, George Jiglău, Monica Andriescu. Iași : Polirom, 2009-

2. **Hermeneutica bibliotecaria: antologie philobiblon**. Vol 1. p.84 Cluj-Napoca: Editura Presa Universitara Clujeana, 1998

3. Powell, Ronald R. *Basic research methods for librarians*. 3rd ed. Greenwich, CT: Ablex Publishing Corporation, 1997

4. Stoica, Ion. *Numai cercetarea salvează*. Accesat azi 25.10.2010 <http://www.abr.org.ro/BD%20full%20text%20Buletin%20ABIR/260.pdf>

7. Inventory of research methods for librarianship and informatics.: Eldredge, Jonathan D.. Journal of the Medical Library Association, Jan2004, Vol. 92 Issue 1, p 83-90, 8p

8. Trends in health sciences library and information science research: an analysis of research publications in the Bulletin of the Medical Library Association and Journal of the Medical Library-Association from 1991 to 2007. Gore, Sally A.; Nordberg, Judith M.; Palmer, Lisa A.; Piorun, Mary E.. Journal of the Medical Library Association, Jul2009, Vol. 97 Issue 3, p203-211, 9p, 3 Charts

5. Why content analysis should be used more in Library and Information Studies research / Leith Robinson. Accesat azi 30. 11.2010. <http://www.librarystudentjournal.org/index.php/ljsj/article/viewArticle/33/34>

Anexă

Lista indicatorilor variabilei **Metode de cercetare**

Această listă cuprinde 23 de indicatori selectați din două studii: unul care a **Analiza** - Analiza se referă în general, la «o examinare detaliată a ceva mai complex.

Audit - se referă la un audit de management, marketing, sau de calitate

Autobiografie - O biografie scrisă de autor însuși este o autobiografie.

Biografie - O narațiune a unei relatări remarcabile din viața unui individ constituie o biografie.

Studiu de caz descrie și analizează experiența autorului într-un proces, grup, inovație, tehnologie, proiect, populație, program, sau organizație.

Descriere de grup - urmărește în timp un grup bine definit care are în comun un set de caracteristici care este expus intenționat sau neintenționat la un fenomen și urmărește orice modificare adusă de expunere, observabilă ulterior la nivelul populației.

Studiu comparativ - orice efort sistematic pentru a găsi asemănările și deosebirile dintre două sau mai multe fenomene observate.

Analiză de conținut - o cantitate mare de informații calitative poate fi redusă într-o formă de reprezentare mai mică și mai ușor de folosit.

Filtrarea datelor - implică descoperirea de tipare pline de înțeles din date brute folosind metode automate cum ar fi instrumente statistice sau de inteligență artificială. Mai este cunoscut și ca

Metoda DELPHI – depistarea unei decizii dorite și unanime a unui grup

Sondajul descriptiv- urmărește să constate perspectivele respondenților sau experiențele acestora pe un anumit subiect, într-o manieră structurală predeterminată. Analiza citatelor reprezintă o variație a metodei de sondaj descriptiv.

Focus group - generează date sau informații obținute în cadrul unui mic grup, care, atunci când sunt analizate, pot ajuta în planificarea, luarea deciziilor, evaluarea programelor, a produselor sau a serviciilor, în dezvoltarea de modele sau teorii, dezvoltarea descoperirilor obținute prin alte metode de cercetare și construirea de chestionare pentru viitoare colectări de date

Analiza gap - implică sondaje ce urmăresc să detecteze discrepanțe sau lipsuri între așteptările clienților asupra unei organizații și abilitatea organizației de a răspunde acestor așteptări

Cercetare istorică - urmărește să recreeze un trecut adevărat, așa cum s-a petrecut de fapt,

Critică narativă - realizarea unei analize literare, de către un expert, asupra unui subiect larg definit prin redactarea unui punct de vedere asupra subiectului urmat de obicei de o descriere a cercetării curente sau asupra controverselor, asupra a ceea ce se știe despre respectivul subiect.

Observarea participanților - Obiectivul cercetării este de a înțelege situația din perspectiva participanților.

Evaluarea programului ->o activitate sistematică de analizare a proceselor și/sau a rezultatelor unui program sau a unei strategii, în comparație cu standardele explicite sau implicite, cu scopul de a ajuta la îmbunătățirea programului sau a politicii»

Control demonstrativ aleatoriu - Studiul de control demonstrativ aleatoriu (RCT) este format dintr-o populație bine definită, membrii acesteia fiind nevoiți să respecte criteriile predefinite de incluziune și excludere. Populația este apoi împărțită la întâmplare într-un grup de control, care este sau nu supusă vreunui tratament

Metoda neintruzivă - Această metodă de cercetare recunoaște faptul că oamenii se vor comporta diferit dacă știu că fac parte dintr-un studiu de cercetare (Efectul Hawthorne. O parte din aceste studii au ridicat și probleme etnice.

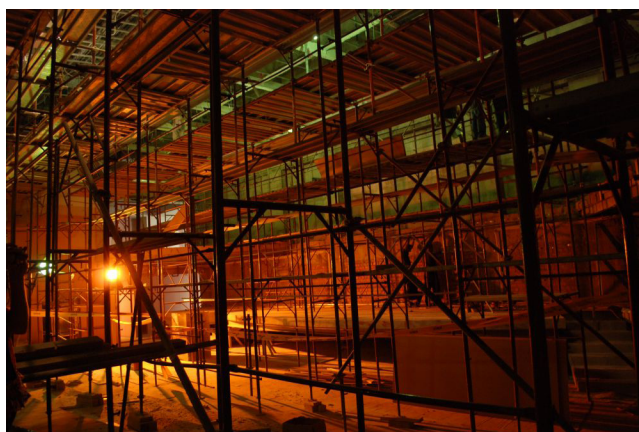
Bibliometrie - Măsurare de aspecte interdependente legate de scris, publicare, și utilizare, inclusiv analiza citării.

Analiză secundară.- Studii care reanalizează date publicate din alte surse.

Multiple metode de cercetare – O cercetare poate folosi două sau mai multe dintre metodele enumerate mai sus.

Alte metode de cercetare - Orice metodă de cercetare care nu se încadrează într-una din cele enumerate mai sus.

foto : Letiția Constantin

STUDIU DE CAZ PRIVIND SATISFAȚIA UTILIZATORILOR CABINETULUI BIBLIOLOGIC „DAN SIMONESCU”

Dana Drăguț¹

În această epocă de mari incertitudini aproape toți ne punem întrebări despre cum va fi în viitor, dar printre bibliotecari întrebările par a fi ceva mai preocupante. Și este explicabil acest nivel al preocupării ținând cont de noile tehnologii care pun în discuție existența cărții fizice, de imaginea aproape invizibilă a bibliotecilor în conștiința publică și de oportunitățile infinite oferite de mediul concurențial.

Biblioteca Națională a României poate determina schimbările atât de necesare pentru a fi transpusă din stadiul de bibliotecă tradițională în cel de bibliotecă ideală, insistând cu multă convingere asupra obiectivelor privitoare la calitatea și eficacitatea serviciilor sale. Putem vorbi de operațiuni de management și marketing realizate la diferite nivele și în diferite sectoare ale activității de bibliotecă. Ele se găsesc atât la nivel instituțional (managementul de vârf), cât și la nivelul departamentelor unei biblioteci². În continuare este prezentat acest din urmă aspect, prin aplicarea cercetării de marketing la nivelul Cabinetului bibliologic „Dan Simonescu”.

Parte a Serviciului Cercetare. Dezvoltare din Bibliotecii Naționale a României, Cabinetul bibliologic „Dan Simonescu” specializat în domeniul biblioteconomiei și științei informării s-a născut din dorința de stimulare a lecturii de specialitate în rândul bibliotecarilor.

Cabinetul bibliologic este eficient numai în condițiile în care poate comunica eficient cu utilizatorii săi, îmbunătățind continuu raportul cerere - ofertă. De aceea, pentru a cunoaște contextul de piață (cererea, competiția, interesul pentru un subdomeniu sau altul), pentru a afla cu precizie ceea ce doresc și de ce anume au nevoie utilizatorii, pentru a măsura gradul lor de satisfacție, pentru îmbunătățirea serviciilor oferite și creșterea calității colecției, cea mai bună cale este ancheta, prin chestionare directă. Astfel, în perioada martie 2011 – mai 2011, a fost întreprinsă o cercetare pe această temă, prin aplicarea unui chestionar conținând 24 de itemi pe un eșantion de 41 de utilizatori.

---

1 **Dana Drăguț**. Biblioteca Națională a României. Serviciul Cercetare. Dezvoltare. daniela.dragut@bibnat.ro

2 *Hermeneutica Bibliothecaria: antologie Philobiblon*. Vol. 2. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2004, p. 264

Datele din chestionar au fost interpretate cu ajutorul programului SPSS, versiunea 16.0.

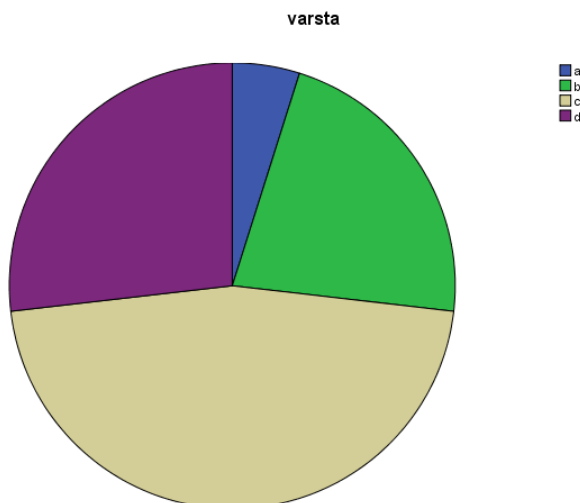
Utilizatorii repondenți ai chestionarului sunt studenți, masteranzi sau doctoranzi ai secției de Biblioteconomie și Știința Informării, bibliotecari, cercetători științifici, cadre didactice universitare, cadre didactice din învățământul preuniversitar.

Întrebarea 1. Gen

Din totalul de 41 de repondenți, 36 (87.8 %) sunt de gen feminin și 5 (12.2 %) de gen masculin. Faptul că majoritatea studenților, masteranzilor, doctoranzilor, bibliotecarilor intervievați sunt de gen feminin, este confirmat și de rezultatul chestionarului.

Întrebarea 2. Vârstă

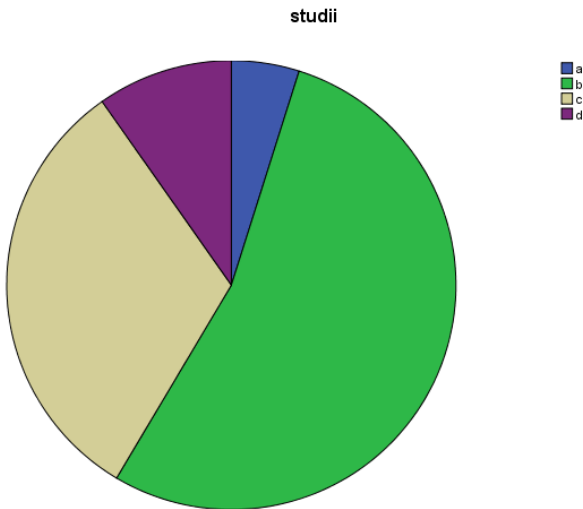
Majoritatea repondenților, reprezentând un procent de 46.3 %, este constituită din utilizatori cu vârste cuprinse între 31 – 40 de ani. Categoria celor cu vârste cuprinse între 25 – 30 de ani, reprezintă 22 % din totalul repondenților, aceasta fiind urmată de categoria de vârstă cuprinsă între 40 - 60 ani. Studiul demonstrează că utilizatorii cu vârste cuprinse între 19 - 24 de ani sunt slab reprezentați (4.9 % din totalul repondenților). Categoria celor având vârsta de peste 61 de ani nu este reprezentată la nivelul acestui chestionar.

Întrebarea 3. Studii

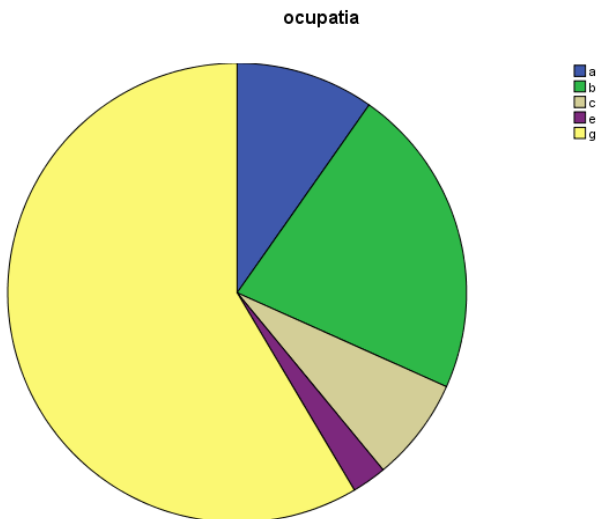
Cea mai mare parte dintre repondenții chestionarului (53.7 %) a absolvit o facultate. 31.7 % au absolvit un program masteral, iar 9.8 % sunt integrați într-un program de studii doctorale. Utilizatorii cu studii medii sunt slab

reprezențați în cadrul acestui chestionar (4.9 %). După cum lesne se observă, numărul utilizatorilor tineri cu studii medii este mic.

Întrebarea 4. Ocupația

Cei mai mulți dintre repondenții acestui studiu lucrează în domeniu: bibliotecari, bibliografi, redactori ai revistelor de specialitate, conservatori de carte, restauratori. Alții sunt masteranzi(22 %), studenți de profil (9.8 %), interesați de studiu sau aspiranți ai muncii din biblioteci. Se observă faptul că pensionarii nu sunt reprezentați în acest chestionar, iar profesorii sunt slab

reprezențați.

În funcție de aceste prime rezultate referitoare la utilizatorii Cabinetului

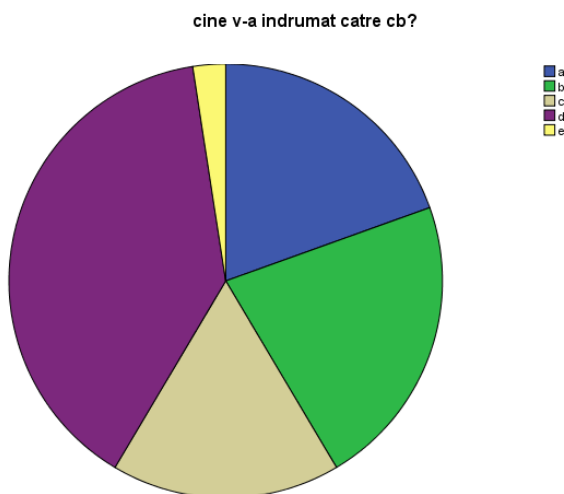
bibliologic „Dan Simonescu”, putem răspunde cu precizie la întrebarea: “*cine sunt utilizatorii?*”. Utilizatorii au fost segmentați în diferite moduri: sex, vârstă, profesie, nivelul de studiu, ocupație, câmpul de cercetare. Unii sunt legați de predare, alții de studiu, sau chiar de cercetare³.

Întrebarea 5. Ce/Cine v-a îndrumat să consultați colecțiile Cabinetului bibliologic?

La această întrebare 39 % au răspuns că au venit din proprie inițiativă, urmați îndeaproape

de cei care au fost convingși de colegii de facultate, master sau serviciu (22 %). 19.5 % au răspuns că au fost îndrumați de profesori, iar 17.1 % au fost convingși de bibliotecari.

Răspunsul evidențiază rolul deosebit de important în promovarea bunurilor / serviciilor al celor care se află lângă utilizatori. Este vorba despre promovarea realizată în mod direct, benevol, de către colegi. Oamenii prin natura lor sunt sociabili și trăiesc într-o societate în care comunicarea primează. Să încercăm să “profităm” de comunicarea dintre ei!

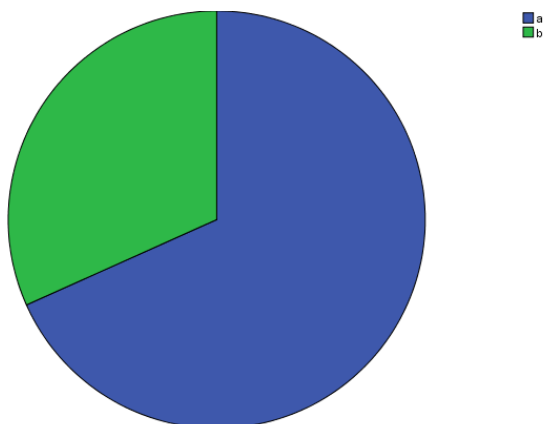
Întrebarea 6. Frecvența și alte biblioteci care au acest specific?

Răspunsul la această întrebare arată că 68.3 % nu frecventează alte biblioteci care au în structura lor organizatorică produse și servicii pe tematica biblioteconomiei și științei informării. Ceilalți repondenți – 31.7 % - care au declarat că frecventează alte biblioteci, au afirmat că este vorba de Biblioteca de Litere, filială a Bibliotecii Centrale Universitare “Carol I” din București, mai puțini fiind cei ce frecventează Sala “Mircea Tomescu” din sediul central al acestei biblioteci.

3 <http://www.bcuculuj.ro/bibliorev/arhiva/nr16/info3.html>. Accesat la 17 februarie 2011

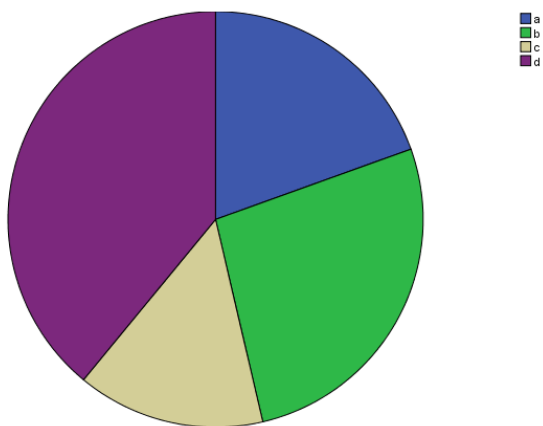
Frecventati alte B?

Întrebarea 7. De câți ani frecvențați Cabinetul bibliologic?

39 % au răspuns că frecventează această sală de peste 7 ani. Procentul reflectă faptul că de-a lungul timpului, Cabinetul bibliologic a știut să-și fidelizeze publicul. Utilizatorii care frecventează cabinetul de 1 – 3 ani sunt în proporție de 26.8 %, ultimii fiind cei care frecventează sala de mai puțin de un an.

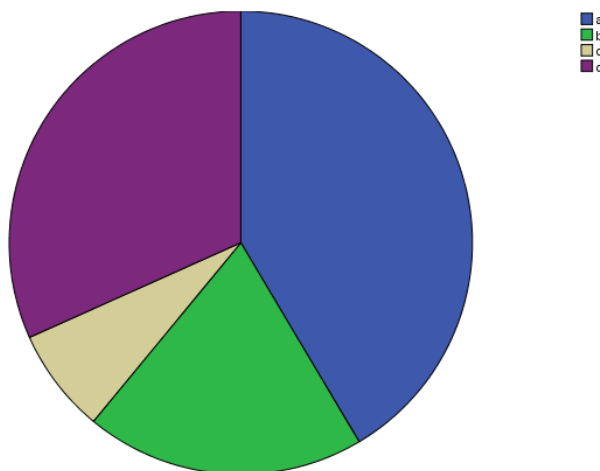
De cati ani frecventati cb?

Întrebarea 8. Cât de des frecvențați Cabinetul bibliologic într-un an de zile?

41.5 % vin în fiecare săptămână, 19.5 % vin lunar, iar 7.3 % trimestrial. Atenția se îndreaptă către procentul de 31.7 %, care au declarat că vin ocazional. Trebuie aflat motivul pentru care frecventează ocazional acest spațiu și găsite metodele prin care să fie determinați să vină mai des.

Cat de des frecv. Cb?

La întrebările legate de aprecierea mediului de studiu, a orarului de funcționare, a serviciilor oferite de personalul specializat din Cabinetul bibliologic, răspunsurile au fost favorabile Cabinetului Bibliologic.

Astfel, la întrebarea: «*ce anume își doresc utilizatorii?*», putem răspunde că aceștia doresc foarte multe lucruri, cum ar fi competență, fiabilitate, actualitate, sinceritate, conținut informațional, asistență în regăsirea informației, instruire, cărți și periodice în format tradițional și electronic. Și mai presus de toate, o atitudine călduroasă într-un mediu primitor⁴.

Întrebarea 12. Sunteți mulțumit de publicațiile oferite prin Cabinetul bibliologic?

În general utilizatorii sunt mulțumiți de colecția de publicații a Cabinetului Bibliologic. Întrucât Biblioteca Națională a României este beneficiară a dreptului de depozit legal, toate documentele tipărite pe teritoriul României intră în colecțiile bibliotecii. În acest fel, autonom de achiziție, un exemplar din toate publicațiile românești de specialitate se regăsește în fondurile bibliotecii. Însă, din cauza anumitor factori, printre care este de menționat spațiul restrâns de depozitare, nu toate publicațiile pot fi regăsite în acces liber în colecția cabinetului Bibliologic. Însă, în cazul unei eventuale solicitări, ele pot fi aduse din depozit și consultate în sală.

Colecția de publicații străine de specialitate este îmbogățită prin Serviciul Schimb Internațional de publicații, parte componentă a Serviciului Dezvoltarea Colecțiilor. În acest mod se asigură un fond divers, inteligent, ce reușește să acopere aria lingvistică necesară, și să răspundă prompt în fața tuturor principiilor de constituire a unei colecții.

⁴ <http://www.bcuculuj.ro/bibliorev/arhiva/nr16/info3.html>. Accesat la 12 aprilie 2011

Întrebarea 13. Care sunt subdomeniile dumneavoastră de interes?

Printre ariile de interes menționate mai des de repondenți se numără istoria cărții, bibliografia națională română, teorii și tehnici de indexare, management de bibliotecă, dezvoltarea colecțiilor de bibliotecă (în special publicații străine), tipuri de documente în bibliotecă, digitizarea documentelor, prezervarea și restaurarea publicațiilor, promovarea bibliotecilor, comunicarea colecțiilor. Alți repondenți s-au declarat interesați de procedurile de lucru din cadrul unei biblioteci, de norme și regulamente de ordine interioară, și de personalități ale domeniului.

Întrebarea 14. Ce ați dori să citiți și nu există în Cabinetul bibliologic?

Deși în general repondenții au fost satisfăcuți de colecția existentă, ei au avut de făcut mici adăugiri. Unele dintre lipsurile semnalate se referă la titluri precise: *“Recitind literatura română veche”*, *“Bibliografia radiofonică românească”*, *“Indice bibliografic al Convorbirilor Literare”*, *„Cultura: management, mediere, marketing”*. O altă parte a repondenților și-a exprimat dorința de a avea mai multe publicații despre relații publice, comunicarea colecțiilor, lectura imaginii, publicații recente ce fac referire la depozitul legal. Am înregistrat și un răspuns haios: *“Găsesc orice-mi doresc. Ce nu găsesc, nu-mi mai doresc.”*

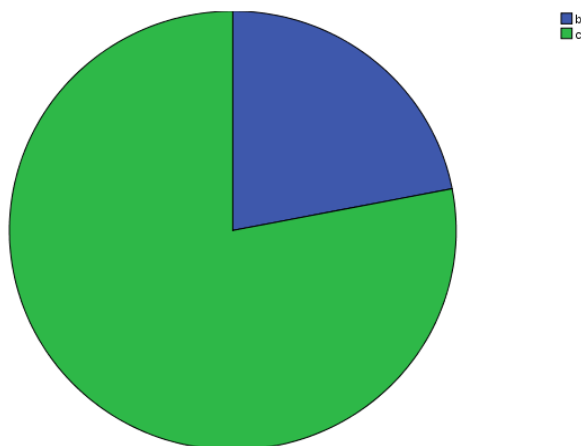
Întrebarea 15. Sunteți satisfăcut de așezarea publicațiilor la raft?

Repondenții s-au declarat satisfăcuți de așezarea publicațiilor la raft, acestea fiind organizate în acces direct. Cărțile sunt ordonate potrivit subdomeniilor biblioteconomiei și științei informării și au două cote: cota pe format și cea conform indicilor CZU, astfel punându-se în valoare subiectul (care determină și aranjarea la raft). Publicațiile seriale românești sunt delimitate de cele străine, iar în cadrul lor, sunt puse în evidență cele editate de Biblioteca Națională a României, care sunt extrem de solicitate de utilizatori.

Întrebarea 16. Cât de satisfăcut sunteți de timpul de răspuns la cererile dumneavoastră de informare?

Această întrebare se referă exclusiv la publicațiile care sunt stocate în Depozitul general sau în alte compartimente ale bibliotecii. Este de menționat faptul că cererile de lectură pentru publicațiile aflate în Depozitul general al bibliotecii sunt rare, acestea putând număra câteva zeci pe parcursul unui an calendaristic. Conform rezultatelor, 22 % dintre repondenți consideră că timpul de răspuns la cererile adresate este acceptabil, iar 78 % declară că sunt mulțumiți.

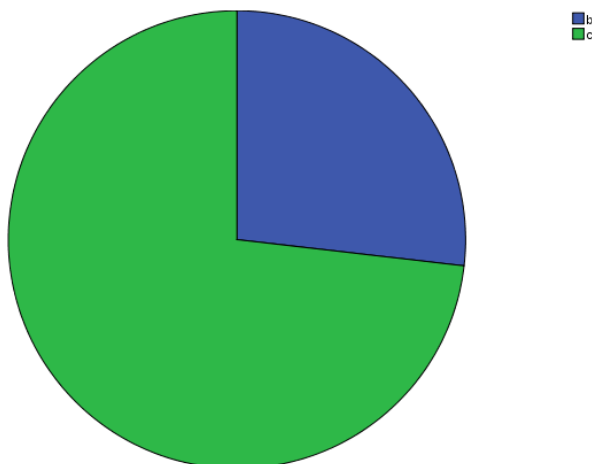
Cat de satisfacut sunteti de timpul de raspuns la cereri?

Întrebarea 17. În ce măsură solicitările dv. de publicații au fost satisfăcute în ultimul an?

Dintre persoanele intervievate, nici una nu a declarat că solicitările au fost satisfăcute în proporție mai mică de 50 %. Marea majoritate (73.2 %) a declarat că solicitările au fost satisfăcute în totalitate. Restul de 26.8 % a declarat că solicitările de publicații au fost satisfăcute peste 50 %. În acest sens trebuie subliniat faptul că, motivele pentru care nu s-au putut satisface anumite cereri au fost fie solicitarea aceluiași titlu în același timp de mai mulți utilizatori, fie lipsa unui anumit titlu datorată solicitării lui prin împrumut interbibliotecar. Motivul cererii concomitente a aceluiași titlu este dat de nevoia urgentă a celor înscriși în învățământul formal de specialitate, de a-și pregăti temele necesare pentru cursurile, seminariile la care participă.

In ce masura solicitarile d-voastra au fost satisfacute ?

Întrebarea 18. Clasați următoarele produse și servicii oferite de Cabinetul Bibliologic în ordinea importanței pentru dumneavoastră (cărți, publicații periodice, semnalările noutăților pe site-ul bibliotecii, sinteze, recenzii ale cărților existente în colecția Cabinetului Bibliologic, consultarea bazelor de date, a cataloagelor on-line ale bibliotecii).

Publicațiile periodice, urmate îndeaproape de cărți sunt sursele de informare preferate. De asemenea, sunt foarte interesați și de bazele de date din domeniul biblioteconomiei și științei informării. Sintezele și recenziile cărților recent intrate în colecție, urmate de semnalările noutăților pe site-ul bibliotecii sunt și ele căutate. Mai puțin utilizate sunt informațiile referitoare la consultarea cataloagelor bibliotecii, probabil datorită faptului că publicul specializat sau în curs de specializare se descurcă destul de bine să caute în cataloagele / bazele de date on-line.

Întrebarea 19. Folosiți Internetul?

Din cei 41 de repondenți, unul singur a declarat că nu folosește Internetul, ceea ce demonstrează faptul că utilizatorii apreciază just indispensabilitatea acestei noi tehnologii și rolul său major în amplificarea gradului de confort și de informare.⁵ Internetul poate fi privit și ca o imensă bibliotecă virtuală; o accepțiune oarecum utopică datorită mitului deja creat că într-o asemenea rețea se pot găsi resurse informaționale nelimitate, se pot găsi întrebări la toate răspunsurile, se pot găsi rezolvări la numeroase probleme. Internetul rămâne un fenomen socio-economic major al acestei perioade de început al secolului XXI; este capabil să devină o veritabilă forță motrice a lumii informaționale și comunicaționale iar resursele informaționale pe care le include sunt tot mai semnificative din punct de vedere cantitativ.

Întrebarea 20. Solicitați ajutor în regăsirea informațiilor în sistemul informatizat?

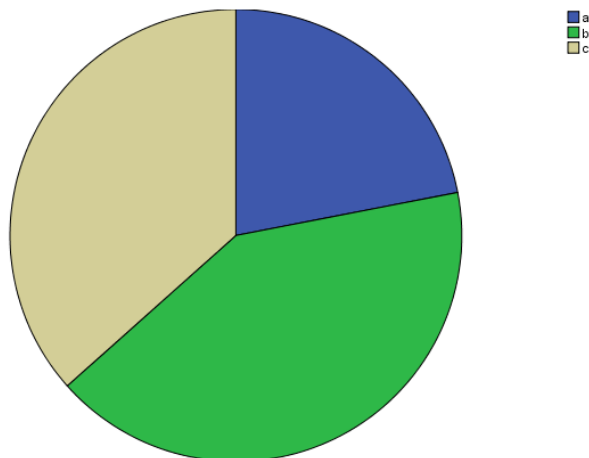
41.5 % din repondenți au declarat că nu au nevoie de ajutor în căutarea / regăsirea informațiilor în sistemul informatizat. 22 % consideră important ca bibliotecarii să-i asiste pe parcursul procesului de informare, ca metodă de verificare sau completare a cunoștințelor deținute de ei, iar 36.6 % solicită ajutorul bibliotecarului doar în cazul în care nu reușesc să ajungă la rezultatul scontat.

---

⁵ *Enache*, Ionel. Marketingul în structurile infodocumentare. București: Editura Universității din București, 2006, p. 104. **Apud**: Liviu Butuc. Internet între maxim de confort și risc maxim. În: *Biblioteca Bucureștilor*, an 3, nr. 9, 200, p. 30

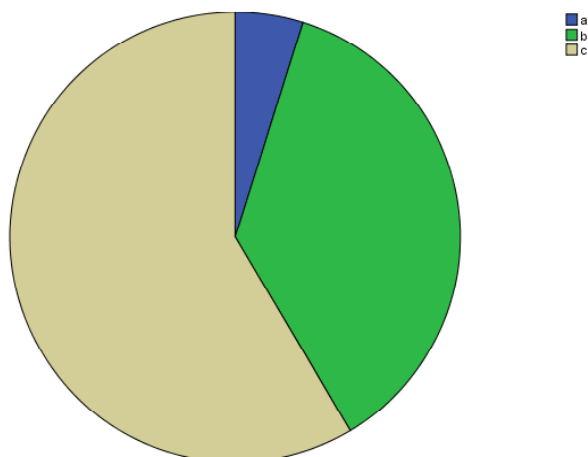
Solicitati ajutor in regasirea informatiilor in sistem informatizat?

Întrebarea 21. În ce măsură sunteți satisfăcut de postarea și regăsirea informațiilor referitoare la produsele / serviciile oferite de Cabinetul Bibliologic pe site-ul Bibliotecii Naționale a României?

Majoritatea repondenților se declară satisfăcuți de informațiile postate pe site-ul bibliotecii cu privire la Cabinetul bibliologic (58.5 %). Sunt și utilizatori care consideră că în postarea acestor informații este loc de mai bine. La extrema cealaltă se află 4.9 % din repondenți, care se declară nemulțumiți.

In ce masura sunteti satisfacut de postarea ..?

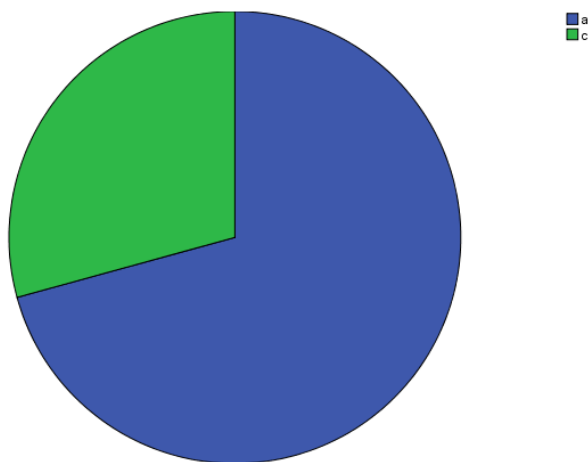

Întrebarea 22. Cabinetul bibliologic răspunde cerințelor dvs. de informare?

70.7 % se declară mulțumiți de felul în care Cabinetul bibliologic răspunde cerințelor de informare, iar 29.3 % declară că cerințele lor primesc parțial răspuns. Se întrevăd corelații cu întrebarea 14, unde utilizatorii au avut prilejul să scrie exact ce anume ar dori să citească și nu există în cabinet.

Întrebarea 23. Cum evaluați serviciile oferite de Cabinetul Bibliologic?

Cb raspunde cerintelor dvs. de informare?

Serviciile oferite prin Cabinetul Bibliologic sunt pe placul repondenților acestui chestionar, însă aceasta nu înseamnă că acestea nu pot fi îmbunătățite.

Întrebarea 24. Vă rugăm să menționați propunerile dumneavoastră pentru îmbunătățirea produselor/serviciilor oferite de Cabinetul bibliologic.

Propunerile au fost dintre cele mai variate:

de la servicii de scanare și xerox, care în prezent lipsesc, la achiziționarea de publicații de ultimă oră, achiziționarea de baze de date de specialitate, descrierea fluxului activităților din bibliotecă și a conexiunilor dintre serviciile bibliotecii, prezentarea tuturor serviciilor oferite de bibliotecă în materiale promoționale, crearea unui spațiu personalizat pe pagina WEB a bibliotecii, mai multe întâlniri profesionale pe diferite teme biblioteconomice.

Biblioteca Națională a României investește aproape o treime din bugetul anului pentru dezvoltarea colecțiilor sale. Colecțiile de publicații care necesită atât de mult timp, energie și spațiu de depozitare, riscă să fie puțin consultate. De aceea bibliotecarii fac eforturi pentru a rezolva problema neutilizării sau utilizării slabe a produselor și serviciilor oferite, analizând și aplicând metode și principii în vederea creșterii gradului de utilizare al produselor oferite și maximizării satisfacției utilizatorilor.

Rezultatele chestionarului demonstrează faptul că Biblioteca Națională a României, în conformitate cu angajamentul de a oferi și promova libertatea accesului la informare, pune în aplicare tehnici de management și marketing pentru a îmbunătăți serviciile sale, pentru a atrage un număr din ce în ce mai mare

de utilizatori și pentru a dezvolta relații eficiente între utilizator și bibliotecă. De asemenea, rezultatele chestionarului subliniază rolul de necontestat al Cabinetului bibliologic “Dan Simonescu”, care știe să se remodeleze, să se adapteze noilor cerințe și condiții ale domeniului biblioteconomiei și științei informării.

Ținând cont de răspunsurile chestionarului, în continuare sunt etalate câteva propuneri de îmbunătățire a Cabinetului bibliologic “Dan Simonescu”, care se referă la:

- creșterea gradului de diseminare a informațiilor despre produse și servicii oferite prin Cabinetul bibliologic prin canalele formale și informale, implementate în cadrul și în afara structurii (amintim aici site-ul bibliotecii, care este un mijloc excelent de promovare, promovarea în cadrul universității cu profil biblioteconomic).

- cercetarea periodică a nevoilor și dorințelor utilizatorilor;

- păstrarea contactului cu utilizatorii în vederea informării acestora despre serviciile și produsele oferite și pentru cunoașterea motivațiilor și a comportamentului lor în raport cu aceste servicii și produse⁶.

- informatizarea Serviciului de Comunicare a colecțiilor;

- creșterea numărului expozițiilor și al întâlnirilor profesionale centrate pe biblioteconomie și știința informării;

- preocupări constante cu privire la dezvoltarea profesională continuă la nivelul personalului specializat și găsirea de noi motivații pentru aceștia;

- crearea pe site-ul bibliotecii a unei pagini “Consultă bibliotecarul”, prin intermediul căreia să fie oferită utilizatorilor posibilitatea de a trimite email-uri bibliotecarilor; mai mult - pagina poate include și forum de discuții cu specific biblioteconomic.

- crearea de pliante care să descrie modul de organizare a colecției, să prezinte date despre colecție; pliante despre serviciile oferite de Cabinetul bibliologic, despre evenimentele, întâlnirile profesionale care au loc;

- să întreprindă cercetări cu privire la: căutare în cataloage, căutare în OPAC, portaluri, motoare de căutare, Internet, baze de date, care să ducă la creșterea cererii (usability) produselor și serviciilor oferite.

Prin urmare, colecția, bibliotecarii și utilizatorii dau valoare și sens Cabinetului bibliologic “Dan Simonescu”, rezultatele acestui mix contribuind la dezvoltarea biblioteconomiei și a competențelor profesionale ale specialiștilor din domeniul, atât de necesare în noua societate a informației și cunoașterii.

⁶ Cf. cu Politica de promovare a Bibliotecii Naționale a României, p. 2

CONCEPTE ALE ARHIVISTICII – VOLUTELE SEMANTICE ALE ACESTORA, DE LA ÎNCEPUTURI PÂNĂ LA APARIȚIA STANDARDELOR INTERNAȚIONALE ALE DESCRIERII ARHIVISTICE (ISAD)

Prof. drd. Nicoleta Orlandea-Știucă¹

1. Conceptul de *arhivă*, în diacronie

Conceptul de *arhivă* are o vechime considerabilă. Termenul, din punct de vedere etimologic, a evoluat din gr. *archai* (magistratură), devenind *archeion* și trecând în latină, ca *archivum*². Latina l-a evidențiat prin seria sinonimică: *archivum* - întâlnit în epoca lui Iustinian, în Evul Mediu și în epoca modernă -, *grapharium*, *chartarium publicum*, *chartophilacium*, *scrinium*, *tabularium* și altele³.

Semnificațiile conceptului, diverse și complementare, se suprapun, pentru perioada de început a arhivelor, termenul denumind: totalitatea documentelor, produse de o anumită instituție (obligatoriu, publică, în Antichitatea romană), sediul în care erau conservate, instituția sau biroul care se ocupa de conservare⁴.

Pornind pe firul istoriei, se poate spune că Antichitatea nu făcea confuzie între termenii aparținând structurilor infodocumentare, nu confunda arhiva cu biblioteca, de exemplu – ceea ce s-a întâmplat mai târziu, pentru că formele incipiente ale arhivelor au întâietatea lor istorică. Aceasta este legată de conservarea informației prin memorare nemijlocită, de către o anumită persoană și reproducere orală, în caz de necesitate. În acest sens, incașii îl aveau pe „quipú-camaioc” care, cu ajutorul unui „quipú” - obiect de diverse culori și dimensiuni, cu rost de codice - reținea evenimentele mai îndepărtate, funcționând ca o arhivă vie (evenimentele erau memorate fără preocupare față de eventualitatea reproducerii lor „literare”).

De asemenea, în Grecia antică, un funcționar anume, numit „mnemon” avea misiunea de a ține minte sentințele pronunțate de judecător, precum și contractele încheiate.

Consemnarea evenimentelor importante *sub formă de codice, în scris*, a fost realizată mai întâi de sumerieni (pentru vremurile foarte îndepărtate, memoria umanității se conservă pe pereții peșterilor, la Valmonica sau Lescaux, omul

1 Prof. drd. Nicoleta Orlandea-Știucă. Universitatea din București. Facultatea de Litere. Școala Doctorală de Litere.

2 Jerardi, S. *Manuale pratica di archivistica, con quiz e questionario*. Rimini: Magioli Editore. 1990, p. 11.

3 Bertini, M. B. *Che cos'è un archivio*. Roma:Carocci Editore. 2008, p.11.

4 Ibidem, p.11.

primitiv desenând scene din viața cotidiană). În timp, ceea ce era pictogramă s-a stilizat, devenind alfabet, iar ceea ce trebuia reținut, a început să se scrie pe materiale ca: lemn, metal, argilă, piele, papirus, pergament, tăbliță cerată, hârtie. Tăblițele, fie de argilă, ca ale sumerienilor și chinezilor, fie de bronz (ca acelea greco-romane, din sec. IV-III a.C., păstrate în număr relativ mic, 39 și descoperite în Calabria), fie de lemn (precum cele de la Pompei și Herculane) au reprezentat primele arhive scrise ale umanității. Papirusul era specific Egiptului. La alte popoare, precum cele din Africa, tradiția orală a rămas singurul mijloc de a aminti trecutul.

În orașele grecești, *arhivă* se numea sediul în care se reuneau magistrații și în care se depuneau actele rezultate din activitatea lor, dar și actele, în sine, așadar erau acoperite toate „fațetele” definiției date arhivei, ca: totalitate a documentelor, instituție și sediu al acesteia⁵.

Dovezi mai numeroase asupra existenței arhivelor provin de la romani. Documentele erau așezate în temple, împreună cu *aerarium* (tezaurul statului) și se aflau în grija custozilor, apoi a questorilor și prefectilor. Cea mai bună conservare s-a realizat în vremea Republicii, sub formă de *commentaria* - notițe disparate -, pentru ca, în epoca ciceroniană, să apară *tabulae publicae*, conținând contracte private, conturi, acte ale autorităților. Anul 78 a.C. reprezintă un reper pentru arhivele romane, întrucât atunci a fost ridicat pe Capitoliu Tabularium-ul, care a devenit sediul Arhivelor Statului.

Existau, în Antichitatea romană și arhive de familie, conservate în *tabilinium* și de care aveau grijă cei numiți, prin derivare, *tabelliones*. Iustinian a reglementat activitatea acestora prin intermediul unor tăblițe cerate care au supraviețuit până în epoca bizantină, astfel încât să se știe care le sunt organizațiile și colegiile ce pot fi recunoscute în imperiu. *Tabelliones* sunt astăzi *notarii*⁶.

În Epoca Imperială, romanii au constituit arhive distincte, ale senatului și ale imperiului. Marcus Aurelius a dat dispoziție ca fiecare provincie să aibă arhivă. Vergilius, în „Georgice”⁷, sublinia că ferventa consultare a arhivelor de către cetățeni este dovada unei active vieți cetățenești. Există dovezi că mari istorici precum Polibius, Tacit, Suetonius, Plinius Cel Tânăr recurgeau la documentele din arhivă pentru studiile lor. Nu exista însă, diferență între documentele instituțiilor și arhiva de documente vechi iar împăratul avea în slujba sa patru

5 La Atena, primul care a deținut arhiva de depozit a documentelor statului a fost Areopagul, cel mai vechi tribunal, pentru ca apoi, arhiva să fie transferată la templul lui Ceres. La mijlocul sec. IV s-a înființat, la Metroon, Arhiva Statului. Aici se conservau legi, rezoluțiile plebiscitului, procesele verbale de consiliu, actele de toate tipurile, privind interesele statului și cetățenilor (*apud* BERTINI, M.B. op.cit., p.13).

6 S-au păstrat doar câteva tăblițe cerate, aparținând *tabelliones*, la Herculane și Pompei, din arhiva bancherului Lucius Cecilius Giocondus, sec. I d. C. Între sec. III-VII s-a folosit papirusul (*Ibidem*, p.12).

7 *Ibidem*, p.14.

antiquarii, arhiviști paleografi, pentru lectura scrierilor antice⁸.

Totuși, din Antichitatea greco-romană ne-au parvenit puține documente reprezentative pentru spațiul european al arhivelor⁹, din pricina suportului material fragil. Semnificativă este grija pentru păstrarea în siguranță a documentelor: acestea erau așezate, în general, în sanctuare, sub paza unui zeu iar cei care atentau la integritatea lor, sub aspectul conținutului erau aspru sancționați: la sfârșitul sec. al II-lea a.C, o lege din Paros spunea: „Să cadă blestemul asupra celui care face greșeli sau modifică documentele”¹⁰.

Rezultă că, în Antichitate (și mai ales pentru romani), termenul *arhivă* desemna:

- **totalitatea documentelor cu caracter public și cu acces liber** (singura pe care juriștii Antichității o numeau *arhivă* era arhiva publică)¹¹;
- **locul** în care se depozitau documentele;
- **instituția** de conservare a documentelor, deservită de funcționari.

Aceste aspecte au traversat secolele, păstrându-se ca repere majore în definițiile date arhivelor și în activitatea lor.

În Evul Mediu, cele mai multe merite în păstrarea documentelor anterioare secolului al IX-lea le are biserica. Arhive laice au continuat să existe, în locuri în care, după Iustinian, erau conservate actele publice (uneori, temple, ca în Antichitate)¹². Materialul arhivistic era, câteodată, dezmembrat, pentru că suveranul obișnuia să poarte arhiva cu sine. Totuși, partea mobilă, numită *viatoria* era mai puțin consistentă decât cea care rămânea la sediu, numită *statoria* și era constituită mai ales din copii. Arhivele au continuat să se definească, așa cum voiau juriștii romani, ca *locus* – **spațiu fizic** care garantează siguranța, condiție fundamentală pentru a avea încredere în autenticitatea documentelor și ca **spațiu instituțional**, care să facă posibilă conservarea ordonată a complexului de documente, dar și ca *thesaurus*, „**totalitate a documentelor**, selecționate și conservate pentru scopuri administrative, patrimoniale, dinastice, politice”¹³.

În epoca modernă, datorită caracterului lor public, arhivele au îndeplinit un rol politic pronunțat. Acestea au devenit „arsenale ale autorității”, așa cum le definea

8 Sandri, L.. Archivi di Stato. În *Enciclopedia del Diritto*. II. Milano: Giffré. 1958, p.122.

9 În ceea ce privește spațiul românesc, Maria Barbara Bertini, făcând o istorie a arhivelor menționează descoperirea, în Transilvania, a unei părți din arhiva unei cohorte romane, din anii 90-120 d. C. (Ibidem, p. 10).

10 Angelucci, P. *Breve storia degli archivi e dell'archivistica*. Perugia: Morlacchi Editore. 2008, p.22.

11 Definițiile date în vremea respectivă evidențiază caracterul public al arhivelor, considerate de juristul Ulpiano: *Locus publicus in quo instrumenta deponentur* iar de juristul Servio Mauro, drept: *Locus in quo acta publica asservantur* (apud CARUCCI, P.; GUERCIO, M. *Manuale di Archivistica*. Roma: Carocci Editore. 2009, p.11).

12 ****Elementi di archivistica con test di verifica*. Napoli: Edizioni Giuridiche Simoni. Collana Simone. Gruppo Editoriale Esselibri – Simone. 2009, p.7.

13 Angelucci, P. op.cit., p.53.

Henri Bautier¹⁴. Nu se făcea distincție între arhivele curente și arhivele istorice, între arhivele vii și cele moarte, de aceea, din această perioadă datează sloganul „Un bun arhivist este mai important decât un bun general de armată”, iar arhivele, „unul dintre cele mai eficiente instrumente, aflate la dispoziția puterii”¹⁵.

Se făcea simțită dorința orgolioasă de conservare a titlurilor juridice, completată de exaltarea trecutului propriei familii. Arhivele principilor și seniorilor, la care nu aveau acces decât anumiți aleși, stăteau sub semnul secretului¹⁶.

Definirea conceptului s-a făcut, la începutul sec. al XIX-lea, în legătură cu subordonarea arhivelor față de Stat (varianta Zinkernagel, de la 1800)¹⁷ sau față de Principe (varianta Bachman, de la 1801)¹⁸, pentru ca apoi, să surprindă ideea că arhiva este produsul activității unei instituții sau persoane care colecționează și conservă documentele pentru propriile interese practice, pentru certificarea unor drepturi și, cu trecerea timpului, pentru cercetarea istorică.

Definițiile reprezentative, date între 1800 și 1950 și în care se face referire la originea arhivei, la modul în care se formează sau la scopurile cărora servește arhiva subliniază aspecte diverse, în funcție de viziunea autorului asupra problemei:

Heinrich August Erhard (1834)¹⁹ o definește drept „colecție de note scrise, care se formează în cursul unei activități administrative, obligatoriu completă, care servește drept mărturie a unei situații istorice” (trad.ns)²⁰. Se observă insistența asupra valorii de reper, în viitor, a documentelor păstrate.

Din punctul de vedere al lui Ezio Sebastiani, (1904)²¹, arhiva este o „colecție ordonată de documente, având scop administrativ, în sens larg, care există și care a existat, produsă de magistratură sau de un oficiu public sau privat” (trad.ns)²². Aici se subliniază faptul că documentele sunt legate între ele, printr-o ordine stabilită, pentru a putea fi administrate, organicitate surprinsă și de arhiviștii olandezi, Müller, Feith și Fruin, în 1897 și de majoritatea definițiilor ulterioare.

Eugenio Casanova, în tratatul său, *Archivistica*²³, parcurgând definițiile date

14 Ibidem, p.52.

15 Ibidem, p.53.

16 ****Elementi...* op.cit., p.9.

17 **Bertini**, M.B. op.cit., p.11.

18 Ibidem, p.11.

19 Ibidem, p.12.

20 *Una raccolta di notizie scritte, formatesi nel corso di una attività amministrativa, intrinsecamente complete, che servono quali testimonianze di situazioni storiche* (în orig.).

21 **Bertini**, M.B. op.cit., p.12.

22 *Una raccolta ordinata di documenti a scopo di amministrazione nel senso più lato, esistente o esistito, e che perciò possono emanare sia da una magistratura, sia da un ufficio pubblico e privato* (în orig.).

23 **Casanova**, E. *Archivistica*. Torino: La bottega di Erasmo. Con ristampa anastatica. 1966. Reed. Siena. 1928, p.19.

de teoreticienii dinaintea lui, a dat o definiție, socotită și astăzi cuprinzătoare: „colecție organizată de acte ale unei instituții sau ale unui individ, constituite în timpul activității acestora și păstrate pentru a servi scopurile politice, juridice sau culturale ale creatorului” (trad.ns)²⁴.

Pe de altă parte, Casanova subliniază caracterul distinct al arhivei, în funcție de origine, de apartenența la un creator, ceea ce o deosebește net de orice alt fel de colecție de documente. De asemenea, semnaleză faptul că o arhivă poate servi mai multor scopuri, stabilite de creatorul ei.

În 1937, Cencetti definește arhiva ca *universitas rerum*, înțeles drept complex de documente, având o destinație unitară, cea de a-l ajuta pe creator să-și atingă scopurile și să-și susțină drepturile.

De la mijlocul secolului XX, se vorbește despre *definirea modernă* a conceptului²⁵, dar aspectele considerate importante în alcătuirea definiției unei arhive continuă să fie mereu altele, în funcție de teoretician:

Hillary Jenkinson (1947)²⁶, insistă asupra faptului că arhive sunt cele păstrate în custodie proprie de către creator, pentru a-i servi interesele, ca și Casanova.

Definiția lui Adolf Brenneke (1953)²⁷ vorbește despre arhive „ca izvoare și probe ale trecutului, destinate conservării permanente, într-un loc determinat”.

În varianta lui Theodore Schellenberg din 1956²⁸, arhivele sunt „documentele care merită conservarea permanentă, selectate pentru a fi depozitate într-o instituție arhivistică” (ceea ce înseamnă că Schellenberg se referă la arhive ca existând după ce au depășit etapa de arhivă curentă, la creator, distincție pe care au practicat-o, în general, arhiviștii germani, în opoziție cu cei italieni sau olandezi, care susțin organicitatea și care generează astăzi dezbateri asupra a ceea ce înseamnă *records management*).

Pentru Jean Favier (1959)²⁹, arhivele sunt „complexe de documente, primite sau create”.

După 1960 se observă o schimbare semnificativă în definirea arhivelor fie prin referiri mai precise la suport, fie prin reconectarea lor la viața cetății, fie prin raportarea la alte noțiuni, precum bunurile culturale:

Aurelio Tanodi (1961)³⁰ se referă la materiale scrise, grafice (desene, hărți, planuri), reproduse audiovizual.

24 *L'archivio è la raccolta ordinata degli atti di un ente o individuo, costituitasi durante lo svolgimento della sua attività e conservata per il conseguimento degli scopi politici, giuridici e culturali di quell'ente o individuo* (în orig.).

25 Carucci P.; Guercio M. op.cit., p.11-14.

26 Bertini, M. B. op. cit., p.14.

27 Ibidem, p.14.

28 Schellenberg, Th. *Modern Archives*. Chicago: 1956, p.62.

29 Bertini, M. B. op.cit., p.15.

30 Tanodi, A. *Archivologia hispanoamericana*. Cordoba: Universidad Nacional di Cordoba. Argentina. 1961, p.26.

După Plessi (1969)³¹, arhivele se nasc spontan și ca expresie a unei activități practice, reprezentând un complex de documente legate între ele, în condiționare reciprocă; ele sunt „proiecția obiectivă a conviețuirii umane”.

Elio Lodolini, în anii '70 concepe o definiție referitoare la complexe de documente, „formate de o persoană fizică sau juridică și care se selecționează pentru păstrare, ca bunuri culturale” (este prima definiție care se referă la documente și acte, ca astfel de bunuri)³². Bunurile culturale, la rândul lor, au fost definite și s-au delimitat unele de altele prin anumite caracteristici, precum „funcția juridico-probatorie”, în cazul arhivelor³³.

Pe măsură ce ne apropiem de sec. XXI, definițiile evidențiază tot mai insistent faptul că arhivele pot cuprinde „informație, exprimată prin alte mijloace decât cuvintele sau limbajul obișnuit”³⁴. Luciana Duranti, de exemplu, se referă la arhive ca fiind „complexe de documente, indiferent de formă sau suport, create automat, organic și folosite de un individ, familie sau entitate în cursul activității sale”³⁵.

Urmărind, în continuare, evoluția conceptului, se poate constata că există diferențe în definirea sa, în interiorul aceluiași tip de lucrare, în funcție de „naționalitatea” acestuia: *Dicționarul de terminologie arhivistică al CIA* din 1984³⁶ propune, în varianta franceză, definirea arhivei, ca fiind „un complex de documente, indiferent de dată, formă și suport material, produse sau primite de orice persoană fizică și de orice birou sau organism, public sau privat, în cursul activității sale, conservate de producător sau de succesorii săi, complex transmis unei instituții arhivistice, în baza valorii lui”, în timp ce varianta engleză se referă strict la „documente *necurrente*, păstrate cu, sau fără selecție (...) în instituția arhivistică”. Este de remarcat că varianta franceză, ca și cele italiene (v. supra) are în vedere și arhiva curentă, în timp ce varianta engleză, sub influența lui Schellenberg, se referă doar la cele care au depășit etapa de arhivă curentă.

Paola Carucci sintetizează, la început de secol XXI, într-un mod elocvent definiția arhivei³⁷, surprinzând deopotrivă ideea de organicitate, caracterul unitar al complexului de documente și diversitatea emițătorilor:

1/a - complex de documente produse sau primite de o entitate (magistratură, organ sau birou central sau periferic al statului; organ public; instituție privată, familie sau persoană), în cursul desfășurării proprii activități;

31 PLESSI, G. L'Insegnamento dell'archivistica in Italia. În *Archivi e Cultura*. III/1969, p.160.

32 Definițiile comentate aici sunt citate, în limba italiană, de CARUCCI, P.; GUERCIO M., op.cit., p. 11-14.

33 Bonfiglio-Dosio, G. *Primi passi nel mondo degli archivi. Temi e testi per la formazione archivistica di primo livello*. Padova: CLEUP. 2007, p. 27.

34 Menne-Haritz, A. *apud* Carucci P.; Guercio M., op.cit., p.14.

35 Duranti L. I documenti archivistici. La gestione del archivio da parte dell'ente produttore. În *Pubblicazione degli Archivi di Stato. Quaderni della Rasegna degli Archivi di Stato*. Roma: 1997, p. 59.

36 Ibidem, p.14.

37 Carucci, P.; Guercio, M. op.cit., p.200-1.

1/b – orice complex documentar care are un caracter unitar, fie că este vorba de un anume emițător; fie că este vorba de producători diverși dar, din diferite motive, documentele sunt adunate de o entitate/ organism care a efectuat vărsământul sau depozitul, fie că este vorba despre un complex de documente, rezultat din dezmembrări, fuziuni și reordonări realizate în arhiva de centralizare, fie că ne referim la miscellanee sau colecții (trad.n.s)³⁸.

Pentru Franța, *Codul patrimoniului* – partea legislativă (versiunea actualizată până în 28 august 2005) definește arhivele ca fiind “ansamblul de documente indiferent de dată, formă sau suport material, create sau primite de orice persoană fizică sau juridică sau de către un serviciu sau organism public sau particular în decursul activității”³⁹.

În ceea ce privește arhivologia românească, definiția arhivelor, așa cum este ea exprimată de singurul autor român al unui manual de arhivistică, Aurelian Sacerdoțeanu, se află în zona și sub influența teoreticienilor italieni și are un caracter de generalitate pronunțat: arhiva este „locul de păstrare și totalitatea arhivaliilor”⁴⁰.

În sensul unei tradiții intelectuale românești⁴¹, se întâmplă ca *arhiva* să fie identificată azi cu *arhiva istorică*: „arhivele, ca păstrătoare de vestigii și antichități, ca păstrătoare a conștiinței de sine a popoarelor, constituie condiția *sine qua non* pentru reconstituirea istoriei unui popor”⁴².

Definiția generică la care se raportează acum toate celelalte definiții este cea concepută de comunitatea arhivistică internațională și publicată în 2000, în *International Standard Archival Description – ISAD (G)*⁴³ care identifică arhiva cu complexul de documente, respectiv cu *fondul*:

38 *1/a - complesso dei documenti prodotti o comunque acquisiti da un ente (magistrature, organi e uffici centrali e periferici dello Stato; enti pubblici; istituzioni private, famiglie o persone) durante lo svolgimento della propria attività;*

1/b – ciascun complesso documentario che abbia un carattere di unitarietà, sia nel caso si tratti di un determinato ente, sia che si tratti di un complesso di documenti prodotti da enti diversi ma confluiti per ragioni varie nell'ente che ha effettuato il versamento o il deposito, sia che si tratti di un complesso di documenti risultante da smembramenti, fusioni e riordinamenti eseguiti in archivi di concentrazione, sia che si tratti di miscellanee o di raccolte (în orig.).

39 **Filip, C.** Studiu comparativ privind legislația arhivistică din România și Franța. În *Revista arhivelor*. Nr.2/ 2007, p. 44.

40 **Sacerdoțeanu, A.** *Arhivistica*. București:Editura Didactică și Pedagogică. 1971, p.10.

41 În opinia arhivistului Florin-Bogdan Popovici, „lipsesc încă studii serioase despre **tradițiile intelectuale** ale arhivisticii românești, despre care nu putem face în acest moment decât presupuneri” (Popovici B. Fl. *Again about the „Babelology”: a South-East European Approach* [online]. În *Archival Science*. Trieste. Vol.18. 2008. Disponibil pe Internet: <http://bogdanpopovici2008.files.wordpress.com> [consultat la 11.06.2010].

42 **Berciu-Drăghicescu, A.** *Arhivistică și documentaristică. Partea I: Științe auxiliare ale istoriei*. 2002 [online]. Disponibil pe Internet: <http://www.unibuc.ro/ebooks/istorie/arhivistica/index.htm> [consultat la 22.07.2009].

43 **Neagu L.; Popovici B. Fl.; Dobrotă, C. E.** Isad (G). Norma Generală Internațională de Descriere Arhivistică. Ed. a II-a. În *Buletin de Informare și Documentare Arhivistică*. 2004, p.4.

Fond = complex de documente arhivistice, fără deosebire de tipologie sau suport format /acumulat și folosit de o anumită persoană, familie sau entitate, în dezvoltarea propriei activități personale sau instituționale.

Pe de altă parte, Recomandarea Consiliului de Miniștri 13/2000 către statele membre, privind o politică europeană a accesului la arhive le definește, „în sensul prezentei recomandări”, **ca scriindu-se cu „a”, când este denumită totalitatea documentelor și cu „A”, când se face referire la instituția publică, a arhivelor, însărcinată cu păstrarea complexului de documente:**

The word „, archives” has the following meanings:

1. when it is written with a lower case „, a”: the totality of the documents regardless of date, form or medium, produced or received by any individual or corporate body during the course of their business and transmitted to the Archives for permanent preservation; unless otherwise stated, the present recommendation is only concerned with „public archives”, that is, those produced by official authorities;

2. when it is written with an upper case „, A”: the public institutions charged with the preservation of archives;⁴⁴

Confuzia terminologică este însă departe de a se fi încheiat, arhiviștii continuând să caute o limpezire, în această „Babel-ology”, a științei arhivistice⁴⁵, cu atât mai mult cu cât traducerea tuturor conceptelor în limba engleză, în dicționarele-reper ale domeniului nu clarifică substanța termenilor, pentru toate spațiile geografice.

Un dicționar, *valabil pentru toate limbile* pare un proiect nerealist, atâta timp cât nu poți stăpâni larga paletă de sensuri ale cuvintelor, de la o limbă la alta: „O simplă traducere nu ajunge; termenii trebuie definiți cu acuratețe și explicați în limbajul tehnic al țării respective”⁴⁶.

De aceea, intenția de a alcătui un dicționar multilingvistic pentru Europa de Sud-Est, aparținând IAS Maribor-Trieste (*International Institute for Archival Science*) este un pas important spre limpezirea problemelor semantice, ale arhivisticii internaționale, dar și în ceea ce privește arhivistica românească⁴⁷. Colaborarea dintre arhiviști, aparținând țărilor din zona geografică vizată este garanția unui rezultat pozitiv. Pasul următor ar putea fi, în opinia specialiștilor, o enciclopedie a domeniului.

44 ***Recommendation no.13/2000 of the Committee of Ministers to Member States on a European Policy on Access to Archives (Adopted by the Committee of Ministers on 13 July 2000, at the 717th meeting of the Ministers’ Deputies); Appendix I. Definitions [online]. Disponibil pe Internet: www.wien2004.ica.org și <http://ica.org/biblio/Resolutions2004.RUM.pdf> [consultate la 13.04.2011].

45 Popovici, B. Fl. op. cit, p. 379-388.

46 Bautier, H. *Apud Ketelaar, E.* The Difference Best Postponed? Cultures and Comparative Archival Science. În *Archivaria*, 44 (Fall 1997), p. 143.

47 Arhivistul brașovean Bogdan-Florin Popovici se numără printre specialiștii care elaborează dicționarul IAS (n.a.).

În confruntarea cu variantele în limba engleză din dicționarul de arhivistică socotit în zilele noastre, reper pentru cercetătorii din lumea întreagă⁴⁸, intră în dezbatere multe concepte românești care au alte semnificații sau conotații decât cele surprinse acolo, ca: *arhivă* (*engl. archive*), *preluare/completare* (*accession/accrual*), *intrare* (*engl. access point*), *cuvânt-cheie/descriptor* (*engl. keyword*), *metadate* (*engl. metadata*), *administrare* (*engl. management*), *înregistrare* (*engl. record*) ș.a.⁴⁹.

2. Conceptul de *document* – elemente esențiale ale definiției

Multă vreme, *documentul* și-a păstrat definiția dată de diplomați și de juriști: „mărturie scrisă a unui fapt de natură juridică la care se adaugă observații destinate a le procura autenticitate și forță probantă”⁵⁰. Aceasta era, însă, insuficientă pentru a acoperi toate sensurile termenului, din punct de vedere arhivistic, de aceea s-au elaborat recent și alte definiții, din care se vede preocuparea teoreticienilor de a surprinde ideea de suport și de varietate a suporturilor pe care se pot afla documentele: „representare în orice formă, liberă sau determinată de anumite cerințe, a unui fapt sau act, legat de activitatea instituțională a unei entități sau persoane”⁵¹ sau „representare a unui act/fapt relevant *pe un suport*...”⁵².

În sens secundar, *documentul* poate fi: *original*, *minută* (al doilea exemplar, care rămâne la expeditor, al unui document original, trimis) sau *copie* (reproducere a unui document original, de mână, la mașina de scris, la computer, prin alte forme, dar fără valoare juridică).

Există confuzii și între *act* și *document*. *Documentul* este reprezentarea și dovada actului, este modul în care actul (acțiunea) juridică prinde formă⁵³.

Se poate concluziona că, în domeniul arhivisticii, conceptele se limpezesc, în contexte bine definite, pe care le dobândesc atunci când se întorc din dicționare

48 **Pearce-Moses Richard**. *A Glossary of Archival and Records Terminology*. Ed. Society of American Archivists, 2005, *apud* POPOVICI B. Fl. *Arhiva totală. Experiența românească. O incursiune în istoria conceptului de Fond Arhivistic Național* [online]. Disponibil pe Internet: <http://bogdanpopovici2008.files.wordpress.com> [consultat la 17.12.2010].

49 Confruntarea terminologică este realizată de Bogdan-Florin Popovici, în *Again about the "Babel-ology"...*, op.cit., p. 379-388.

50 **Paoli, C.** *Diplomatica*. Florența: Nuova edizione., aggiornata da G. C. Bascapé. 1987, p.18.

51 **Carucci P.; Messina, M.** *Manuale di archivistica per l'impresa*. Roma: Carocci Editore. 1998, p.29.

52 Legislația italiană s-a adaptat noilor definiții ale documentului, fără să limpezească definiția arhivei, care este înțeleasă în continuare, drept un complex de documente, localul pentru acesta și personalul care se ocupă cu formarea, gestionarea și conservarea documentelor arhivistice: “E considerată document administrativ orice reprezentare grafică, fotocinematografică, electromagnetică sau de orice fel, format în administrație sau folosit la sfârșitul activității administrative” (Legea 241/1990, art. 22, par. 2, *apud* Carucci P.; Guercio M. op. cit, p.17).

53 ***Elementi..., op.cit., p.14.

la arhiviștii din diferite țări, parcurgând un traseu invers celui așteptat⁵⁴, pentru că drumul până la clarificarea definitivă este încă lung și nesigur.

3. Nașterea și etapele de viață ale complexelor documentare – controverse terminologice

3.1. Arhivă curentă, cancelarie, registratură

Etapele de viață ale complexelor documentare, socotite a fi trei, se dovedesc, în trecerea lor prin literatura de specialitate (mai ales germană), a fi, în cele din urmă, patru.

Atunci când sunt produse și folosite de o persoană fizică, familie, birou, instituție – politică, financiară, tribunal, cabinet medical, bancă, școală, documentele se află în prima etapă, cea pe care unii o numesc de *arhivă curentă*, alții de *cancelarie*, alții, de *registratură*.

Vorbind despre sensul dat de germani termenilor, Adolf Brenneke⁵⁵ observă, făcând referire, ca primă etapă, la *cancelarie*: „Când actele unice și-au terminat drumul pe itinerariul arhivistic al cancelariei sunt trimise la registratură unde li se găsește locul, potrivit normelor de așezare cronologică (după data de expediere ori de primire)”.

Brenneke compune traseul: *cancelarie, registratură, arhivă*, cancelaria fiind locul în care se descurcă corespondența care trece apoi, după parcurgerea itinerariului administrativ, la registratura curentă, de acolo, în a doua etapă, la registratura de depozit (*reponierte Registratur, Altregistratur*) și în final - a treia etapă - la arhivă (*Archiv*)⁵⁶.

Apare deci, și termenul de *registratură curentă* care presupune o înțelegere diferită, de la un spațiu arhivistic la altul: germanii numesc *laufende Registratur*; hârtiile referitoare la afaceri complet încheiate, din momentul în care exercițiul este închis și trimis la *acte*, în timp ce italienii consideră *registratură* (sau *arhivă*) *curentă* documentele în momentul însuși când sunt produse, în cursul tratării unei singure afaceri din partea instituției sau biroului respectiv, punând termenii în sinonimie.

La italieni, spre deosebire de germani, actele mai întâi sunt puse la locul lor, fiind înregistrate și apoi sunt tratate în biroul numit *cancelarie* – un prim birou de primire și tratare a actelor, ceea ce înseamnă că, la italieni, toate scrisorile care pleacă de la un funcționar (sau dintr-un birou) poartă indicația clasificării primite, care, din consecvență, este urmată de înregistrare, și în registrul de

54 Dezbătând această problemă, specialiști precum Jenkinson, Duchein, Schellenberg ș.a. au căzut de acord asupra dificultăților, presupuse de alcătuirea unui dicționar sau a unei enciclopedii a arhivisticii.

55 Lodolini E. *Archivistica. Principi e problemi*. Milano: Franco Angeli Editore. 1984, p. 20.

56 La rândul său, Aurelio Tanodi (op.cit., p. 8-11 când vorbește pentru America latină despre *prearhivistică*, se pare că se referă la acest model, în sensul că înaintea arhivei istorice și chiar a celei administrative se situează practica, tratarea în birou pentru o perioadă de câteva zile sau de câteva decenii. De exemplu, dosarul personal al unui impiegat se află în arhiva curentă până în momentul ieșirii la pensie.

protocol al celui care le-a emis, și în cel al destinatarului. Destinatarul comunică emițătorului cum i-a clasificat textul, rezultând un păienjeniș de raporturi reciproce între hârtiile unui birou/funcționar și ale tuturor celor cu care se află în relație.

Chiar și în unele țări care au avut legături istorice cu Germania, precum Polonia se poate vedea că ordinea tratării actelor era stabilită nu numai la registratura privitoare la afaceri epuizate, ci, în primul rând, în cancelarie.

Încă din 1928, directorul general al Arhivelor Statului din Polonia spunea că, în instituțiile statului, mai întâi se trece prin cancelarie, apoi pe la registratură, apoi în arhivă⁵⁷. În cancelarie se nasc actele privind chestiuni oficiale; când afacerea e terminată, actele se închid și se trimit la registratura biroului. Termenul tehnic de *registratură* se referă la complexul de acte și afaceri terminate și deja complet decise.

Așadar, *arhiva* sau *registratura curentă* poate conține și documente în curs de tratare (prima semnificație), dar și documente ale afacerilor încheiate de curând care pot fi frecvent utilizate de birou. Dosarul unui funcționar rămâne în arhiva (registratura) curentă uneori și după pensionare pentru urmași iar desenele, calculele făcute pentru edificii, pentru un pod, o stradă, rămân în arhiva (registratura) curentă pentru că servesc la întreținerea acestora.

În *registratura de depozit* se găsesc, din raționamente oficiale acte de care instituția nu se mai ocupă, dar pe care nu socotește oportun să le mute în arhivă. Ele sunt necesare pentru informarea în birou și pentru a decide afaceri asemănătoare sau pentru rezumare.

3.2. *Arhivă de depozit / registratură de depozit*

După epuizarea acestei prime etape, documentele trec în *arhiva de depozit* sau *registratura de depozit*. Și în această privință sunt diferențe de opinie de ordin terminologic. Aici documentele, deși sunt mai rar consultate, se află, totuși, la îndemâna cui are nevoie de ele.

Perioada de ședere a documentelor în arhiva de depozit sau registratura de depozit este variabilă. De exemplu, Legea italiană a arhivelor (1963) fixa 5 ani pentru documentele statului și 80 pentru instituțiile publice nonstatale (o perioadă de 20 ori mai mare). S-a revenit apoi, stabilindu-se pentru ambele tipuri de instituție aceeași perioadă de 40 de ani de la încheierea afacerii⁵⁸.

3.3. *Arhiva istorică, arhiva generală, arhiva în sens propriu*

Când documentele și-au epuizat funcția administrativă, se operează o alegere. Cele așa zis „inutile” (dar trebuie spus mai degrabă „mai puțin utile”, pentru că inutilele nu există) sunt distruse. Cele considerate utile pentru scopuri culturale – sau chiar juridice și administrative – trec într-o *arhivă istorică* sau *generală*

⁵⁷ Pentru a pleda pentru accepțiunea pe care o dă conceptelor, începând cu cel de *arhivă*, Lodolini, în lucrarea *Archivistica - Principi e Problemi* (ediția 1984) face trimitere la numeroase articole și studii precum cel al lui J. Paczkowski, *Il corso degli atti nelle amministrazioni moderne e la sua importanza per la scienza storica*, Oslo, 1928, care se apropie de propria viziune.

⁵⁸ Lodolini E. op.cit., p. 22.

- numită așa de cei care le consideră *archive* și pe cele curente și de depozit, sau pur și simplu *arhivă* - numită așa de cei care socotesc că numai în acest punct se poate folosi termenul, pentru a numi complexe documentare⁵⁹.

Arhiva sau arhiva istorică e una singură, nu există una pentru administrația culturală și alta pentru administrația locală. Documentele nu sunt conservate doar pentru administrație, ci și pentru studiu, pentru că în arhiva istorică nu sunt transferate toate documentele, ci doar cele cu valoare permanentă.

Uneori, documentele produse de anumite unități administrative nu trec în arhiva istorică nici după epuizarea timpului de rămânere – păstrare în arhiva de depozit. E vorba despre cele ale ministerelor afacerilor externe, instituțiilor militare, parlament etc. În multe țări aceste instituții își formează arhive istorice proprii⁶⁰.

Diversitatea terminologică se observă în lucrările specialiștilor germani, respectiv italieni:

<i>faza 1.</i>	<i>faza 2.</i>	<i>faza 3.</i>
a).arhivă curentă	a).arhivă de depozit	a).arhivă istorică
b).cancelarie, apoi registratură curentă	b).registratură de depozit	b).arhivă

Tabelul 1. Etapele vieții complexelor documentare (apud LODOLINI, E., Arhivistica...,1984, p. 25)

Termenii *arhivă* și *registratură* sunt confundați adesea, ceea ce l-a determinat pe Renato Perrella⁶¹ să facă un glosar. *Registratură* - zice el - trebuie înțeles ca biroul în care se află cel care face înregistrări, dar și ca material de Registratură, adică tot complexul de documente produse în activitatea unui birou, persoană fizică sau persoană juridică deopotrivă numiți *Registraturbildner* (producători de registratură).

Văzută în raport cu arhiva, registratura e matricea, e materialul arhivei, după ce a ajuns să îndeplinească trei cerințe: valoarea arhivistică, maturitatea arhivistică și stabilitatea așezării (concluzia lui Brenneke, susținută de Lodolini). În consecință, toate materialele de arhivă au fost materiale de registratură, nu și invers.

⁵⁹ Ibidem, p.24.

⁶⁰ Dacă instituția producătoare de documente este statul, instituția arhivistică se numește *Arhiva Națională* sau *Arhiva Centrală a Statului*. Subdiviziunile se cheamă *Arhivele statului*, *Arhive departamentale* sau ceva asemănător. De exemplu, în Italia, „Arhivio storico diplomatico” a Ministerului de Externe, în Franța, „Archives du Ministère des affaires étrangères” etc.

⁶¹ Traducătorul în limba italiană al lui A. Brenneke.

Rezultă că germanul *Registratur* desemnează ceea ce se numește *prearhivă* sau *arhivă administrativă* iar *Archiv* înseamnă *arhivă* sau *arhivă istorică*, delimitare pe care o fac și autorii francezi.

Panella, citat de Lodolini⁶² constată că arhivistica italiană a minimalizat importanța acestei distincții care, în arhivistica germană, este esențială. Lodolini, la rândul său, apreciază că, dacă pentru germani este o distincție esențială, pentru italieni, **negarea** acestei distincții este esențială⁶³, considerând că *arhiva* nu poate fi decât *arhivă istorică*, sinonimă cu *Archiv* în germană și cu ceea ce Panella numea, în 1937 „*archivio vero e proprio*”.

Pentru *arhivă curentă* sau *arhivă de depozit*, specialistul italian spune că trebuie un termen distinct, sinonim cu *registratură* din germană sau cu *protocol*.

Această problemă, a etapelor vieții complexelor documentare nu este o simplă chestiune de terminologie, ci de substanțială diversitate de opinii asupra naturii însăși a arhivei, care se alătură celorlalte controversate terminologice, cu aceleași consecințe teoretice⁶⁴.

3.4. *Prearhivele sau arhivele intermediare*

De câteva decenii au apărut *prearhivele*, instituții intermediare între registratura de depozit și arhive. Acestea s-au dovedit necesare odată cu creșterea exponențială a numărului de documente. Noua clasificare presupune o nouă definiție, a ceea ce S.U.A. numește, din anii 70, *records management*, adică gestionarea documentelor, din momentul creării până în momentul trecerii lor în arhiva istorică⁶⁵. Astfel, cele trei faze au devenit patru, cu două serii de denumiri, acoperind aceleași concepte:

62 Lodolini E. op. cit., p.34.

63 Lodolini face trimitere la lucrarea maestrului arhivisticii italiene, Eugenio Casanova, *Archivistica* (1928), în care acesta critica insistent ideea că arhiva, numită *curentă* nu are nicio legătură cu arhiva numită *istorică*; aceasta pentru că oficiul de protocol nu face parte din arhivă, în general.

64 Confuzia terminologică în domeniu se observă, în literatura de specialitate, și în ceea ce îl privește pe arhivist: termenul acesta îl desemnează și pe funcționarul de carieră științifică, absolvent sau chiar doctor în domeniul arhivisticii, cât și pe cel care face înregistrări fără să aibă nici o legătură cu arhiva istorică (*apud* Lodolini E., loc.cit.)

65 La al VIII-lea Congres al CIA din 1976, de la Washington, prezentând Raportul *The organisation of Archival Obligation*, Artel Ricks și John Powel apreciau că nu s-a răspuns încă la întrebarea: *ce este organizația arhivelor?* câtă vreme se confundă managementul arhivei cu managementul documentelor (*records management*). Arhiviștii americani atrăgeau atenția că această noțiune desemnează procesul prin care trec documentele până să ajungă în arhiva istorică, adică în perioada de prearhivă, etapă din ce în ce mai importantă, având în vedere cantitatea uriașă de documente care se produce astăzi. Abia după 20 de ani, au apărut ISO 15489 - Standardele australiene pentru *Records management* care se aplică în tot mai multe state europene (RĂȚOI T. *Few Observations on the Management of Archival Activity: Records Management or Archives Management?* [online] Disponibil pe Internet: http://www.arhivelenationale.ro/images/custo/image/serban/RA/_Ratoitudor.pdf. p.4 [consultat la 21.03.2011].

faza 1.	faza 2.	faza 3.	faza 4.
a) arhivă curentă	a) arhivă de depozit	a) arhivă intermediară-selecție	a) arhivă istorică
b) cancelarie apoi registratură curentă	b) registratură de depozit	b) prearhivă	b) arhivă

Tabelul 2. Cele patru faze ale complexelor documentare (apud LODOLINI, E. Arhivistica..., 1984, p. 30)

În manualul lui A. Sacerdoțeanu⁶⁶, periodizarea istoriei arhivelor cuprinde:

- perioada arhivei la destinatar;
- perioada arhivei de registru în care se face copie după actul emis, în registru, și se înapoiază originalul;
- perioada arhivei de registratură – de secretariat sau administrativă – se păstrează actul final, dar și toate actele care au contribuit la încheierea lui;
- dualismul* – conviețuirea arhivelor, noțiune care împacă variantele expuse anterior.

3.5. Tipuri de arhive

Tipologia arhivelor este variată, în funcție de etapele de viață ale complexelor documentare, dar și în funcție de apartenența lor, criteriu pe care îl iau în calcul toți teoreticienii, rezultând o clasificare similară, în: arhive ale instituțiilor (legislative, guvernative, administrative, municipale, militare și de război, ale instituțiilor de învățământ, ecleziastice sau bisericești, judiciare, de stare civilă, financiare și tehnice); arhive ale administrației autonome și concesionate, arhive particulare (de familie, economice, bancare, tehnice, cine-, fono-, fotografice⁶⁷) și arhive ale statului⁶⁸.

O variație teoretică relativ semnificativă, pentru evoluția recentă a conceptelor este cea nord-americană, pentru care există *archive active* și *inactive* cu o dublă valoare: primele servesc unor scopuri administrative, celelalte au valoare științifică.

Rezultatul semnificativ este că au apărut două figuri profesionale: *records managers*, arhivarii, care se ocupă de momentul formativ al vieții arhivelor și *archivists*, care se ocupă de momentul inactiv, de arhivă istorică⁶⁹.

66 Sacerdoțeanu, A. op.cit., p.28 și urm.

67 Așa-numitele *nuove fonti*/ izvoare noi ale arhivisticii (BERTINI M. B. op. cit., p.37).

68 Ibidem, p. 60-91.

69 Ibidem, p. 21.

Așadar, semnificația cuvântului *arhivă* e diferită în funcție de momentul istoric, de limbă și, câteodată în funcție de cei care îl folosesc, arhiviști și teoreticieni, aparținând diverselor spații istorico-geografice și culturale.

TEORIA MANAGEMENTULUI CUNOAȘTERII. PREZENTARE GENERALĂ. SINTEZĂ

Drd. Luminița Gruia¹

O problemă de traducere

Managementul cunoașterii? Managementul cunoștințelor? Gestiunea cunoașterii? Gestiunea cunoștințelor?

După 1989, ponderea influenței limbii engleze asupra limbii române a crescut într-un mod semnificativ. Cauzele acestui proces sunt multiple și de diverse naturi², dar nu este de competența mea să fac aici o astfel de analiză. Din articolul menționat în notă putem însă reține câteva cauze care pot fi extinse la influența engleză în general, nu numai asupra limbajului politic. Engleza este o limbă mondială, o limbă a globalizării. Accesul la informație s-a democratizat, iar modalitățile de transmitere a acesteia s-au diversificat. Expansiunea Internetului, ca sursă primă de informare, este de asemenea un factor important.

Limbajul specializat, oricărui domeniu i-ar aparține, este la rândul lui supus presiunii limbii engleze. Una dintre cauzele principale este aceea că au apărut domenii complet noi care nu au încă o terminologie în limba română. Progresul galopant în diverse domenii, cantitatea uriașă de informație care crește exponențial, dorința firească a fiecărui domeniu al cunoașterii de a fi cât mai racordat la actualitatea științifică și de a participa la dezvoltarea ei ne pun foarte des în situația de a nu avea terminologia adecvată în limba română.

Din punct de vedere funcțional, limbajul de specialitate, constituie baza și instrumentul cunoașterii științifice a lumii. Indiferent de destinatarul mesajului său, un specialist trebuie să dispună și să utilizeze o terminologie clară, precisă, recunoscută ca atare, nuanțată și adaptată situației de comunicare. În lipsa ei, funcțiile principale ale comunicării specializate nu se pot realiza. Creșterea volumului și a complexității comunicării specializate, precum și sporirea rolului medierii (prin redactare specializată, popularizare, traducere și interpretare) au pus în lumină nevoia de a avea la dispoziție termeni viabili, recunoscuți, standardizați – conform unei norme unanim cunoscute și recunoscute, astfel încât interlocutorii să poată avea certitudinea că sensul exact al comunicării nu le scapă.

Cel mai adesea, atunci când în limbajul specializat este nevoie de introducerea unui termen nou, se recurge la traducere, la împrumut sau la calc.

Domeniul științei informării și documentării este în plin proces de dezvoltare în România. Influența limbii engleze asupra limbajului specializat al acestui

¹ **Drd. Luminița Gruia**. Biblioteca Națională a României. Serviciul Tehnologia Informației și a Comunicării, Șef Serviciu. luminita.gruia@bibnat.ro

² Stoichițoiu-Ichim, Adriana. Influența engleză în terminologia politică a româniei actuale. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/24.pdf>. Accesat 3 martie 2010.

domeniu (nu numai în limba română) este preponderentă.

Avem acum posibilitatea de a fi mereu la curent cu cele mai noi tendințe ale domeniului, de a citi cele mai noi articole de specialitate, dar avem, în egală măsură, problema transunerii în limba română a terminologiei de specialitate. Ceea ce adaugă un grad de complexitate acestui demers este caracterul interdisciplinar al domeniului. Sarcina nu este ușoară, iar bibliotecarii discută adesea pe forumuri specializate despre posibilele variante de traducere a multitudinii de termeni noi de care este nevoie pentru a exprima noile realități sau teorii.

Un exemplu de termen asupra căruia s-a discutat mult și care a existat în mai multe variante este "digitization". Au coexistat, câțiva ani, două variante – *digitalizare* și *digitizare* –, dar s-a folosit și *numerizare* (din limba franceză). Acum, cel mai des folosit este *digitizare*.

Exemplele pot fi numeroase și este foarte necesară o actualizare a dicționarului de termeni în domeniul bibliologiei și științei informării, poate chiar în formula unei bibliopedii (o enciclopedie a domeniului, creată pe o aplicație colaborativă de tip wiki, așa cum este wikipedia) la care să contribuie specialiști din domeniu, lingviști și specialiști din alte domenii de interferență.

După această introducere puțin cam lungă, revin la problema cu care am început:

Care este cea mai adecvată traducere în limba română a sintagmei "knowledge management"?³

Nu voi lua în discuție termenul „management”. Acesta a înlocuit în mod evident mai vechiul „gestiune” (probabil din motive psiho-sociale, această înlăturare a sa fiind expresia dorinței de a rupe cu trecutul comunist).

Mă voi apleca puțin asupra termenului "knowledge".

În dicționarul Merriam-Webster online⁴, "knowledge" este definit astfel:

2 a (1) : the fact or condition of knowing something with familiarity gained through experience or association (2) : acquaintance with or understanding of a science, art, or technique **b (1) : the fact or condition of being aware of something (2) : the range of one's information or understanding <answered to the best of my knowledge>** **c : the circumstance or condition of apprehending truth or fact through reasoning : COGNITION** **d : the fact or condition of having information or of being learned <a person of unusual knowledge>** **4 a : the sum of what is known : the body of truth, information, and principles acquired by humankind** **b archaic : a branch of learning**

synonyms KNOWLEDGE, LEARNING, ERUDITION, SCHOLARSHIP mean what is or can be known by an individual or by humankind. KNOWLEDGE applies to facts

3 Vezi și: **Drăgulescu**, Nicolae-George. Considerații privind semnificațiile românești ale unor concepte fundamentale ale noii societăți. În: http://www.kosson.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=278%3Astiintele-informatiei-art-dragu&catid=75%3Astiintele-informatiei&Itemid=32&lang=ro. Accesat 5 aprilie 2010.

4 <http://www.merriam-webster.com/>

or ideas acquired by study, investigation, observation, or experience <rich in the knowledge of human nature>. **LEARNING** applies to knowledge acquired especially through formal, often advanced, schooling <a book that demonstrates vast learning>. **ERUDITION** strongly implies the acquiring of profound, recondite, or bookish learning <an erudition unusual even in a scholar>. **SCHOLARSHIP** implies the possession of learning characteristic of the advanced scholar in a specialized field of study or investigation <a work of first-rate literary scholarship>.

Prin urmare, ”knowledge” are atât sensul de cunoaștere, cât și cel de cunoștințe dobândite în urma unui proces de cunoaștere.

În limba română, definițiile pentru cei doi termeni de mai sus, conform DEX⁵, sunt:

CUNOAȘTERE, *cunoașteri*, s.f. Acțiunea de a cunoaște și rezultatul ei. **1.** Reflectare în conștiință a realității existente independent de subiectul cunoscător. *Teoria cunoașterii* = ramură a filosofiei care studiază posibilitatea, izvoarele, formele și legitățile cunoașterii; gnoseologie. **2.** Faptul de a poseda cunoștințe, informații, date asupra unui subiect, asupra unei probleme; cunoștință (**1**). – V. **cunoaște**.

CUNOȘTINȚĂ, *cunoștințe*, s.f. **1.** Cunoaștere (**2**). ♦ Expr. *A avea* (sau *a lua*) *cunoștință de ceva* = a ști, a fi informat. *A aduce* (ceva) *la cunoștința cuiva* = a informa pe cineva (despre ceva). *A aduce la cunoștința publică* = a da de știre tuturor. *În cunoștință de cauză* = cunoscând bine ceva. *A-și pierde cunoștința* = a nu mai ști de sine, a leșina. ♦ (Rar) *A-și veni în cunoștință* = a se trezi din leșin. ♦ (Rar) *Minte, rațiune*. **2.** (La pl.) Totalitatea noțiunilor, ideilor, informațiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare. **3.** Persoană pe care vorbitorul o cunoaște. ♦ Expr. *A face cunoștință cu cineva* = a lega relații sociale cu o persoană. (Fam.) *A face cuiva cunoștință cu cineva* = a prezenta pe cineva cuiva. **4.** (Înv.) Mulțumire, recunoștință. – **Cunoaște** + suf. *-ință* (cu sensul **3** după fr. *connaissance*).

Observăm că cei doi termeni pot fi considerați sinonimi.

Am analizat și ocurențele celor două variante în limba română pentru ”knowledge management”.

La o căutare pe Google pentru ”managementul cunoașterii”, am obținut 17.800 de rezultate, în timp ce pentru ”managementul cunoștințelor” sunt doar 7.860 de rezultate.

De asemenea, în baza de date a Bibliotecii Naționale a României⁶ am găsit 18 documente care au în titlu sintagma ”managementul cunoașterii” și 13 documente care au în titlu ”managementul cunoștințelor”.

Ultima căutare, în catalogul care reunește bazele de date ale câtorva

⁵ <http://dexonline.ro/>

⁶ <http://aleph.bibnat.ro:8991/F>

mari biblioteci universitare din România⁷, a returnat 25 de rezultate pentru ”managementul cunoașterii” și 18 pentru ”managementul cunoștințelor”. O să mai adaug doar faptul că limba franceză s-a lovit de aceeași problemă a traducerii sintagmei ”knowledge management”, șovăind între patru variante diferite⁸: „gestion de la connaissance”, „gestion des connaissances”, „management de la connaissance”, ”management des connaissances”. ”Ulterior, acest concept a fost echivalat cu expresiile: „capitalisation des connaissances”, „mémoire de l’entreprise”, ”gestion des retours d’expérience”, „gestion de l’immatériel”, “entreprise/ organisation apprenante”⁹.

Prin urmare, este dificil de luat o decizie în acest moment în privința alegerii variantei care să exprime cel mai corect și mai în spiritul limbii române sintagma ”knowledge management”. Va trebui să facem o prezentare generală a conceptului, de la apariția sa, a modului în care a fost definit și înțeles de specialiști, precum și a modului în care a fost preluat în domeniul științei informării.

Scurt istoric

Ca demers intelectual, managementul cunoașterii are origini multiple. Una dintre ele este gândirea filosofică. Altele vin din preocupări concrete privind necesitatea expertizei la locul de muncă. Iar altele se datorează perspectivei educatorilor și celor din mediul de afaceri. Cele mai noi rațiuni ale creării unei asemenea discipline stau în eforturile de a explica liniile de forță ale societății cunoașterii, precum și nevoia de a crește eficiența economică.

Knowledge management este o disciplină relativ nouă, care s-a dezvoltat în ultima decadă a secolului trecut și își are rădăcinile în lucrările unor teoreticieni și practicieni ai managementului, ca Peter Drucker (în anii 70), Karl-Erich Sveiby (la sfârșitul anilor 80) și Nonaka și Takeuchi, în anii 90.

Managementul cunoașterii s-a născut din cenușa concepției privind procesele de ”reengineering” din mediul de afaceri. Conceptul de ”reengineering” a fost introdus de către M. Hammer și J. Champy în anul 1993 în cartea ”Reengineering the Corporation”. În viziunea celor doi autori, acesta semnifică regândirea fundamentală și reproiectarea radicală a proceselor de afaceri, în vederea obținerii unor îmbunătățiri spectaculoase ale indicatorilor considerați astăzi critici în evaluarea performanțelor, cum ar fi costul, calitatea, service-ul și viteza.

Încă din anii 60, Peter Drucker definea termenul ”knowledge worker” ca

7 http://aleph.edu.ro/V/YNXLS322GX5G92TVR4L2Q9H9XGXFYDN3X8BR2751FG8R31Y2KY-50174?FUNC=QUICK-1&pds_handle=GUEST

8 Conform Drăgulescu, Nicolae-George. Considerații privind semnificațiile românești ale unor concepte fundamentale ale noii societăți. În: http://www.kosson.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=278%3Astiintele-informatiei-art-dragu&catid=75%3Astiintele-informatiei&Itemid=32&lang=ro. Accesat 3 martie 2010

9 Ibidem.

fiind acel tip de angajat care lucrează cu informația sau care dezvoltă și folosește cunoașterea la locul de muncă, iar mai târziu, în anii 80 punea accentul pe rolul cunoașterii într-o organizație și arăta că elementul esențial în procesul de producție este cunoașterea¹⁰, care tinde să le înlocuiască pe cele luate în considerare până atunci – capitalul, pământul, munca sau mașinile.

Este folosit aici termenul de cunoaștere nu în sensul său filosofic, de ”căutare a adevărului”¹¹, ci în perspectiva apropierei sale explicite de ideea de competitivitate economică.

Savage (1995) descrie cel de-al treilea val al dezvoltării socio-economice a umanității ca fiind bazat pe cunoaștere. Primul val a fost cel al *erei agricole*, în care bogăția însemna posesia de pământ. Cel de-al doilea, *era industrială*, în care prosperitatea însemna deținerea de capital (de exemplu, uzine). În *societatea cunoașterii*, bunăstarea se va realiza prin cunoaștere și prin capacitatea de a utiliza acea cunoaștere pentru a crea sau a îmbunătăți bunurile și serviciile.

La mijlocul anilor 80 cunoașterea era considerată capitalul cel mai important al unei companii, manifestată mai ales sub forma competenței profesionale. Cu toate acestea, companiile nu puseseră la punct nicio strategie sau metodă pentru a realiza managementul cunoașterii. Această primă fază a managementului cunoașterii își propunea doar să stocheze, să organizeze și să disemineze cunoașterea.

Toffler (1990) observa că acei lucrători ai cunoașterii (în special cei din domeniul cercetării și ingineriei) din era economiei cunoașterii trebuie să aibă la dispoziție un sistem pentru a crea, a procesa și a îmbunătăți propria cunoaștere și pe cea a colaboratorilor lor. Accentul se mută deja pe ideea că important pentru o companie este procesul creării cunoașterii.

Acest lucru se baza pe posibilitatea de a codifica și structura cunoașterea, al cărei fundament teoretic fusese deja creat de profesorul japonez Ikujiro Nonaka. Acesta a publicat câteva lucrări în domeniul creării informației, iar în 1991 a propus un model în procesul de ”creare a cunoașterii”¹². Articolul a stârnit un oarecare interes, dar abia în 1995, în urma publicării împreună cu Hiroteka Takeuchi a cărții cu același nume, teoria sa va fi luată în considerare.

Modelul prezentat a fost numit SECI – de la inițialele celor patru faze ale procesului de creare a cunoașterii: socializare, externalizare, combinare și internalizare. Este un model ciclic ce se bazează în parte pe teoria fizicianului și filosofului științei Michael Polanyi, care propunea un flux continuu între cele două statusuri extreme ale cunoașterii – tacită și explicită –, prima fiind în general doar în mintea oamenilor și deseori imposibil de explicat și de exprimat

10 DRUCKER, Peter. Post-capitalist society. Oxford: Batterworth-Heinemann, 1993.

11 POPPER, Karl R. În căutarea unei lumi mai bune. București: Humanitas, 1998.

12 NONAKA, Ikujiro (1991). “The knowledge creating company”. Harvard Business Review 69 (6 Nov-Dec): 96–104. <http://hbr.harvardbusiness.org/2007/07/the-knowledge-creating-company/es>.

în cuvinte, iar cea de-a doua fiind codificată sau cel puțin codificabilă. În cartea sa "Personal Knowledge", Michael Polanyi și-a dezvoltat ideile privind "dimensiunea tacită a cunoașterii", pe care le-a extins mai târziu în "The Tacit Dimension". Pentru Polanyi, cunoașterea nu depinde numai de binecunoscutele ingrediente ale analizei raționale (definiții, observații, concluzii logice). Pe lângă acestea, cunoașterea mizează pe presupunerile nedovedite sau pe practicile interne care sunt neformulate, neexplicite și deseori inconștiente, dar care au o importanță crucială în obținerea cunoașterii științifice.

Cunoașterea explicită este conținută în manuale și proceduri, pe când cea tacită, învățată doar prin experiență, nu poate fi comunicată decât indirect, prin metaforă și analogie. Nonaka și Takeuchi au extins această teorie la practica din mediul de afaceri, explicând succesul companiilor japoneze, în comparație cu cele americane, prin accentul pus pe cunoașterea tacită, și nu pe cea explicită și susținând că japonezii au învățat să transforme cunoașterea tacită în cunoaștere explicită.

Nonaka¹³ (1991) descrie cunoașterea ca fiind motorul inovației și observă că cei mai mulți manageri sunt incapabili să înțeleagă în ce mod cunoașterea se poate transforma într-o pârghie de dezvoltare economică. El consideră companiile mai degrabă niște organisme vii, decât mașini, și nu este de acord cu viziunea statică asupra cunoașterii. Cunoașterea se schimbă și se înnoiește, iar cei care lucrează cu cunoașterea sunt agenți ai schimbării. Companiile creatoare de cunoaștere trebuie să aibă ca primă sarcină inovația.

Beneficiile modelului SECI constau în aceea că apreciază natura dinamică a cunoașterii și a procesului de creare a cunoașterii și oferă un cadru pentru managementul proceselor relevante. Limitările și dezavantajele modelului vin din faptul că el se bazează pe studiul companiilor japoneze (în care cunoașterea tacită este predominantă, dat fiind că, de cele mai multe ori, angajații rămân într-o singură companie toată viața) și din linearitatea modelului.

Thomas Davenport și Larry Prusak, cunoscuții specialiști și promotori ai managementului cunoașterii, au format în 1993, la Ernst & Young's R&D [Research & Development] Centre, un grup de cercetare în domeniul managementului cunoașterii, iar în anul următor au organizat la Boston prima conferință dedicată domeniului. Au condus numeroase proiecte în managementul cunoașterii și au scris câteva lucrări fundamentale.

În anul 1998, Chun Wei Choo a făcut o analiză statistică a articolelor din baza de date "Social Science Citation Index", pentru a depista care sunt lucrările cele mai influente din domeniul managementului cunoașterii. Rezultatele au arătat că Ikujiro Nonaka și Thomas Davenport sunt autorii cel mai des citați¹⁴.

Cei mai des citați autori și cele mai des citate referințe au fost, conform lui Choo, următoarele:

13 NONAKA, Ikujiro (1991). "The Knowledge Creating Company".

14 CHUN WEI Choo. Perspectives on Managing Knowledge in Organizations. În: <http://choo.fis.utoronto.ca/fis/respub/ccq/default.html>.

<u>RANK</u>	<u>No. Items</u>	<u>Cited Author</u>
1	197	NONAKA IKUJIRO
2	111	DAVENPORT THOMAS
3	76	POLANYI MICHAEL
4	67	BROWN JOHN SEELY
5	62	LEONARD-BARTON DOROTHY

<u>RANK</u>	<u>No. Items</u>	<u>Cited Reference</u>
1	126	NONAKA I, 1995, KNOWLEDGE CREATING COMPANY
2	48	NONAKA I, 1994, V5, P14, ORGANIZATION SCIENCE
3	43	DAVENPORT TH, 1998, WORKING KNOWLEDGE
4	39	LEONARDBARTON D, 1995, WELLSPRINGS OF KNOWLEDGE
5	39	POLANYI M, 1966, TACIT DIMENSION

Fiecare dintre cele două cărți – The Knowledge Creating Company (Nonaka and Takeuchi 1995) și Working Knowledge (Davenport and Prusak 1998) – oferă un cadru amplu privind modul în care organizațiile își pot gestiona cunoașterea.

În cunoscuta lor carte, Davenport și Prusak definesc cunoașterea ca pe ”un amestec fluid de experiențe, valori, informație contextuală și expertiză care creează un cadru pentru a evalua și a încorpora noi experiențe și informații. Își are originea și se aplică în mintea experților. În organizații, [cunoașterea] este cuprinsă adesea nu numai în documente și depozite digitale, ci și în activitatea organizațională de fiecare zi, în procese, practici și norme”. (p. 5)

În viziunea lor, organizațiile acționează ca piețe ale cunoașterii, în care actorii tradiționali ai oricărei piețe economice sunt cumpărătorii (oamenii care caută cunoașterea pentru a rezolva o problemă), vânzătorii (oamenii din interiorul organizației care au reputația de a poseda o cunoaștere substanțială despre un proces sau un subiect) și brokerii (oamenii care fac conexiunea între cei care au nevoie de cunoaștere și cei care o posedă: gatekeepers, boundary spanners, bibliotecarii din bibliotecile specializate).

Continuând paralela cu piața, Davenport și Prusak consideră că în piața cunoașterii există trei tipuri de plăți: reciprocitatea, reputația și altruismul. Oricare ar fi motivul sau stimulentele procesului de partajare a cunoașterii, piețele cunoașterii au nevoie de un mediu bazat pe încredere pentru a funcționa. Orice organizație care dorește să devină competitivă în managementul cunoașterii va trebui să stăpânească trei procese: generare, codificare și transfer al cunoașterii.

Comparând cele două abordări – cea americană și cea japoneză – reiese că Davenport și Prusak au o viziune mai pragmatică și mai operațională asupra managementului cunoașterii. Ei pun accentul pe modul în care organizațiile pot capta, codifica și transfera cunoașterea, cu deosebire pe modul în care se poate partaja cunoașterea.

Nonaka și Takeuchi se concentrează pe procesul de creare a cunoașterii și explică faptul că acest fenomen nu a fost analizat în cercetările de management prin aceea că americanii nu au luat în considerare cunoașterea tacită, care este mai dificil de formalizat și de partajat.

Definiții ale managementului cunoașterii

Managementul cunoașterii a fost definit în diferite moduri, în funcție de accentul pe care autorii l-au pus pe diferite aspecte. În prezent, nu există o definiție general acceptată, dar diversele definiții existente se completează, reușind să contureze o imagine coerentă a ceea ce este managementul cunoașterii.

Unele pun accentul pe partajarea cunoașterii între indivizi sau pe construirea unui sistem educațional complex de distribuire a cunoașterii. Alte orientări se concentrează asupra utilizării tehnologiei informației în procesul de captare, manipulare și localizare a cunoașterii, iar altele evidențiază mai degrabă managementul informației decât pe cel al cunoașterii.

În sfârșit, există și definiții care au ca element central utilizarea cunoașterii în scopul creșterii eficienței organizației sau chiar procesul de creare și de exploatare a capitalului intelectual al unei organizații în vederea creșterii valorii sale economice. Această abordare pornește de la prezumția că un capital intelectual competitiv, utilizat și exploatat în mod adecvat, constituie resursa centrală a organizației.

În esență, scopul acestui tip de management este de a gestiona practic și efectiv cunoașterea, pentru a atinge totalitatea obiectivelor strategice și operaționale ale organizației.

Date, informații, cunoaștere

Deși unul dintre cei doi termeni ai sintagmei ”managementul cunoașterii” este ”cunoașterea”, această nouă disciplină nu își propune să dea o definiție a acestui concept, ci să înțeleagă, să teoretizeze și să găsească modele practice de a manageriza acest ”bun” intangibil. Demersul său esențial este de a înțelege procesul prin care cunoașterea se acumulează, se stochează, se distribuie și se partajează în cadrul și în afara unei organizații, în scopul creșterii competitivității sale, dar și de a oferi soluții concrete pentru a implementa un astfel de sistem, luând în considerare elemente cum ar fi crearea unei culturi organizaționale în care cunoașterea să fie componenta esențială, utilizarea tehnologiei informației ca suport și mijloc în procesul cunoașterii, considerarea omului ca valoarea cea mai de preț a unei organizații – deținător, transmițător și creator de cunoaștere.

Totuși, este necesară o descriere clară a modului cum managementul cunoașterii înțelege cunoașterea, pentru a putea să manipulăm, să monitorizăm și să judecăm modul în care aceasta afectează și este afectată de oameni, cultură, activități și alți factori din mediul extern și din organizație.

De asemenea, trebuie făcută distincția între cunoaștere și informație, dar trebuie găsită și relația dintre date, informații, cunoaștere și înțelepciune.

Iată definițiile operaționale ale acestor termeni, din perspectiva practicii managementului cunoașterii¹⁵:

Informația constă în fapte și alte tipuri de date organizate pentru a caracteriza o anumită situație, condiție, provocare sau oportunitate.

Cunoașterea este ceea ce se află în posesia ființei umane sau a unor agenți inanimați, sub forma adevărilor și a credințelor, a perspectivelor și a conceptelor, a judecăților și așteptărilor, a metodologiilor și a ”know-how-ului”. Cunoașterea este folosită pentru a primi informația / pentru a recunoaște și identifica; a analiza, a interpreta și a evalua; pentru a sintetiza, capitaliza și a decide; pentru a adapta, planifica, implementa și monitoriza. Înțelegerea bazată pe cunoaștere este utilizată pentru a determina semnificația unei situații specifice și modul în care trebuie ea rezolvată.

Conform acestor definiții, informația și cunoașterea rudimentară pot fi codificate și pot exista în afara minții unui om. Înțelegerea, însă, se poate dovedi greu de codificat, fiind legată indestructibil de om.

O altă definiție a cunoașterii, propusă de Daniel Bell¹⁶, care consideră cunoașterea ”un set de exprimări organizate ale unor idei sau fapte, reprezentând o judecată rațională sau un rezultat experimental, care sunt transmise altora prin intermediul unui mediu comunicațional într-o formă sistematică”, se referă, de fapt, doar la cunoașterea explicită, care poate fi codificată și transmisă în formă structurată (organizată). Și, la acest nivel, cunoașterea nu poate fi diferențiată de informație, care, în accepțiunea lui Marc Porat¹⁷ este ”un set de date care au fost organizate și comunicate”.

Cele patru concepte de bază care compun procesul cunoașterii sunt:

Datele – fapte izolate, simboluri, numere;

Informația – date selectate, organizate și analizate;

Cunoașterea – informație combinată cu capacitatea și experiența utilizatorului pentru a rezolva o nouă problemă sau pentru a crea cunoaștere nouă;

Înțelepciunea – capacitatea de a gândi și de a prospecta noi zone ale cunoașterii.

Diferențele între informație și cunoaștere ar putea fi sintetizate astfel:

- informația este vizibilă, independentă de acțiune și decizie, poate fi structurată și afișată în variate formate prin procesare, este un produs fizic, este independentă de mediu, este ușor transferabilă și duplicabilă;

- cunoașterea este invizibilă, strâns legată de acțiune și de decizie, ia forme diferite în mintea umană după procesare, este un produs spiritual, se identifică cu mediul existent, este transferabilă prin învățare și nu este duplicabilă.

15 Wiig, Karl. Knowledge Management: An Emerging Discipline Rooted in a Long History. http://www.krii.com/downloads/km_emerg_discipl.pdf. Accesat 10 martie 2010.

16 Bell, Daniel. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. New York: Basic Books, 1973.

17 Porat, Marc. The Information Economy: Definition and Measurement. Washington D.C. : U.S. Department of Commerce, Office of Telecommunications, 1977.

Cunoașterea explicită și cunoașterea tacită (Nonaka & Takeuchi, 1995) sunt tipurile de cunoaștere pe care a fost pus accentul în mediul de afaceri, în demersul de a eficientiza organizațiile printr-un nou tip de management – managementul cunoașterii – apărut ca o necesitate în urma stabilirii faptului că resursa cea mai importantă a unei organizații este cunoașterea.

Informația și cunoașterea sunt diferite, chiar dacă definirea fiecăruia dintre termeni în mod unic și universal este foarte dificilă.

Cunoașterea are în plus față de informație dimensiunea spirituală conferită de om și o componentă impalpabilă, imposibil de stocat, codificat și structurat (cel puțin prin mijloacele folosite până în prezent).

Managementul informației și managementul cunoașterii sunt și ele diferite, deși deseori au fost considerate sinonime. Iar elementul esențial care le diferențiază este omul.

Managementul informației este orientat spre tehnologia informației. Managementul cunoașterii a început să se cristalizeze teoretic atunci când organizațiile au înțeles că resursa cea mai importantă a lor sunt oamenii, și nu tehnologia, iar succesul depinde de valoarea angajaților lor. Dar, dat fiind specificul cunoașterii ca structură cognitivă a ființei umane, cum ar putea fi ea gestionată? Nu cunoașterea în sine, ci procesul prin care aceasta este creată și transferată.

Totuși, așa cum susținea Larry Prusak¹⁸, foarte multe proiecte de management al cunoașterii au eșuat, iar cauza principală a fost faptul că ele puneau accentul pe managementul tehnologiei informației. El adăuga și observația că managementul informației în sine a avut de suferit deoarece era cel mai adesea înțeles ca management al tehnologiei informației.

În procesul managementului cunoașterii, transformarea cunoașterii tacite în cunoaștere explicită (și invers), utilizarea și diseminarea cunoașterii tacite, dat fiind rolul important pe care îl are în inovare și în creare de cunoaștere nouă, sunt o permanentă provocare. Larry Prusak și mulți alții recomandau folosirea altor mijloace decât cele tehnologice sau cele pe care le utilizează de obicei profesioniștii științei informării. Aceste mijloace se referă la tehnici de creare a unei culturi organizaționale bazate pe încredere, care să încurajeze colaborarea și dorința de a împărtăși cunoașterea – conversații personale, povestiri, observații, imitații.

Aceeași problemă o observa și Rainer Kuhlen¹⁹, propunând o nouă paradigmă pentru managementul cunoașterii, în scopul de a ”prinde” cunoașterea aflată în

18 **PRUSAK**, Larry. The Death and Transfiguration of Knowledge Management. Presentation given at the First International Conference on the Future of Knowledge Management, Berlin, March 8-10, 2002.

19 **KUHLEN**, Rainer. Change of Paradigm in Knowledge Management – Framework for the collaborative production and exchange of knowledge. În Knowledge Management : Libraries and Librarians Taking Up the Challenge / Edited by Hans-Cristoph Hobohm. Munchen : Saur, 2004.

mintea oamenilor dintr-o organizație. Această nouă paradigmă se bazează pe ideea că rezultatul unui proces de cunoaștere într-un sistem bazat pe comunicare și comunicații este mai mult decât suma simplă a părților implicate în procesul cunoașterii, iar omul este piesa esențială. Din punct de vedere practic, el vede posibil acest lucru prin utilizarea, pe de o parte, a instrumentelor tehnologice bazate pe comunicarea electronică asincronă (forumuri de discuții), dar și prin crearea de comunități virtuale sau comunități de practică (grupuri informale orientate către un scop comun, în cadrul organizațiilor, motivate să transfere cunoașterea și să producă cunoaștere nouă prin cooperare). Premisa de la care pornește autorul este faptul că cele două tipuri de cunoaștere dintr-o organizație (cea stocată și organizată în depozite electronice – structurată, accesibilă și cea pe care o posedă experții – neexprimată, nestructurată, necodificată) pot fi combinate astfel încât rezultatul să fie crearea de cunoaștere nouă, adică posibilitatea de a pune laolaltă toate aceste părți componente ale cunoașterii și de a le plasa și a le folosi în noi contexte, pentru a rezolva noi probleme.

Considerarea cunoașterii ca informație în context²⁰ face astfel posibilă dezvoltarea tehnologiilor care să permită (un fapt asupra căruia specialiștii erau destul de sceptici) crearea unui mediu virtual care să stimuleze gândirea și crearea de cunoaștere nouă.

Managementul cunoașterii și bibliotecile

Managementul cunoașterii a pătruns în lumea bibliotecilor tot prin ușa deschisă de mediul de afaceri. Primele studii și analize asupra modului în care bibliotecile pot folosi managementul cunoașterii pentru a-și redefini modelul organizațional și a câștiga în competitivitate au fost făcute în zona bibliotecilor specializate ale corporațiilor și companiilor.

Într-un interviu acordat de Davenport și Prusak²¹, la întrebarea ”cine ar putea juca rolul de manager al cunoașterii”, aceștia răspund fără șovăire: bibliotecarii, adăugând totuși că ”aceștia trebuie să schimbe câte ceva în modul lor de lucru, dar conștientizarea și aplicarea cunoașterii au fost întotdeauna punctul central al muncii lor.”

Încă înainte de prima lor carte răsunătoare, cei doi publicaseră în 1993 un articol incitant și provocator²² în care trăgeau un semnal de alarmă asupra marginalizării bibliotecilor specializate în cadrul corporațiilor din care fac parte.

20 GRADMANN, Stefan. European White Paper 1. Knowledge=Information in Context: on the importance of Semantic Contextualization in European. April 2010. <http://version1.europeana.eu/web/europeana-project/whitepapers>. Accesat 1 iunie 2010.

21 An interview with Tom Davenport and Larry Prusak, about their new book ”Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know ”. În <http://www.brint.com/km/davenport/working.htm>. Accesat 5 aprilie 2010.

22 DAVENPORT, Thomas H., Prusak, Larry. Blow up the corporate library. În Knowledge Management : Libraries and Librarians Taking Up the Challenge / Edited by Hans-Cristoph Hobohm. Muncgen : Saur, 2004.

Autorii constatau paradoxul situației: în ”era informațională”, bibliotecile, care se percep pe ele însele ca fiind profesioniștii informației, nu-și găsesc locul pe care-l merită. Ceea ce a determinat această criză a bibliotecilor este, după părerea lor, faptul că acestea acționează conform unui model conceptual învechit – ”warehouse model”²³. Pentru a crea un nou model conceptual pentru biblioteci, mai potrivit cu cerințele noii societăți informaționale și, mai concret, cu nevoile corporației, ei propun două variante: biblioteca ”centru de expertiză” și biblioteca ”în rețea”.

În ciuda titlului articolului care pare să instige la aruncarea în aer a bibliotecilor corporatiste, sensul demersului celor doi specialiști este unul pozitiv – renunțarea la modul de lucru învechit, redefinirea bibliotecii în sensul folosirii întregului ei potențial organizațional și uman, extinderea misiunii, a funcțiilor și a scopurilor sale, mutarea accentului pe serviciile pentru utilizatori. Bibliotecarii trebuie ”să fie managerii informației în cadrul unei rețele multi-media”, iar interesul lor trebuie ”să fie orientat spre structura și calitatea conținutului care iese din rețea (programare), spre formatul în care este distribuită informația (selecția mediului), spre audiența care îi este destinată și spre felul în care se schimbă comportamentul receptorului în urma receptării conținutului”²⁴. Biblioteca însăși trebuie să fie o rețea informațională virtuală.

Acest text este unul de referință pentru biblioteci și a determinat includerea managementului cunoașterii în secțiunile IFLA.

Începuturile managementului cunoașterii la IFLA sunt legate tot de zona bibliotecilor specializate. Pentru a crea un cadru de discuție mai puternic, la IFLA a fost înființat ”Grupul de discuții asupra bibliotecilor specializate și private”²⁵. Tema nu a stârnit însă interes la conferințele IFLA. În anul 2000, grupul a decis să-și schimbe numele și să reorienteze discuțiile spre managementul cunoașterii. Surprinzător, la întâlnirile nou înființatei secțiuni au participat sute de bibliotecari din diferite tipuri de biblioteci și din diferite țări. Secțiunea are misiunea de a crea o platformă internațională de dezvoltare și de implementare a culturii managementului cunoașterii în biblioteci, în centre de informare și în rândul profesioniștilor științei informării în general.

Un an mai târziu, cea de-a 67-a conferință internațională a IFLA a fost dedicată managementului cunoașterii în biblioteci²⁶, iar unul dintre participanții cheie a fost Larry Prusak.

Cu toate acestea și în ciuda faptului că s-a afirmat (și se afirmă) la unison

23 Biblioteca depozit – punerea accentului pe funcțiile de achiziție, colectare, stocare și clasificare a informației și a cunoașterii.

24 DAVENPORT, Thomas H., Prusak, Larry. Blow up the corporate library. În: Knowledge Management. Libraries and librarians taking up the challenge. Edited by Hans-Cristoph Hobohm. Munchen: Saur, 2004.

25 Discussion Group on Corporate and for Profit Libraries

26 67th IFLA Council and General Conference: Libraries and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age. August 16th - 25th 2001, Boston, USA.

ideea că bibliotecile sunt prin tradiție părți componente ale infrastructurii cunoașterii și informației²⁷, că sunt implicate dintotdeauna în procesul organizării cunoașterii și că au creat instrumentele și metodologiile necesare gestionării cunoașterii, în literatura de specialitate a managementului cunoașterii acestea ocupă un loc modest. S-au scris multe articole în care se vorbește despre provocarea căreia trebuie să-i facă față bibliotecile în noua societate a cunoașterii, despre schimbările de paradigmă la care trebuie să se supună, despre redefinire, remodelare etc., dar foarte puține despre cum poate deveni biblioteca o organizație care creează ea însăși cunoaștere. Cel mai adesea, bibliotecile sunt văzute doar ca organizații suport pentru dezvoltarea altor organizații care vor să aplice principiile managementului cunoașterii, iar profesioniștii din domeniul științei informării sunt considerați specialiști care pot să contribuie la procesul cunoașterii într-o organizație. Însă bibliotecile nu sunt numai intermediari ai informației și cunoașterii, ele sunt chiar organizații care creează cunoaștere. Nu știu dacă există vreo bibliotecă (din lume sau din țară) care aplică managementul cunoașterii la nivel organizațional, dar cu siguranță bibliotecile în societatea de astăzi au șansa și mijloacele de a o face. Inovația și creativitatea au devenit elemente esențiale în biblioteci și acest lucru este evident prin eforturile vizibile permanente pe care acestea le fac pentru a crea și a dezvolta noi servicii pentru utilizatori, prin promovarea colaborării, cooperării și partajării cunoașterii (folosind atât mijloace clasice – întruniri, conferințe, participări la grupuri de lucru pe teme comune de interes), prin crearea de biblioteci virtuale, biblioteci digitale și portaluri ale cunoașterii. Bibliotecile sunt prezente în lumea de astăzi și vor fi și în cea de mâine în măsura în care sunt capabile să rămână ele însele, oferind acces la cunoaștere și păstrând memoria umanității, devenind, în același timp, ceea ce utilizatorii vor să devină, în măsura în care sunt într-un proces permanent de învățare.

Viitorul managementului cunoașterii

Domeniul managementului cunoașterii este destul de difuz și dispersat. Este definit din numeroase perspective și beneficiază de diferite abordări. La nivel teoretic, însăși definirea cunoașterii, care este ”resursa” ce trebuie supusă unui proces de management, s-a dovedit dificilă. Nici mutarea accentului de pe ”cunoaștere” pe ”procesul cunoașterii” nu s-a dovedit mai simplă, pentru că nici în descrierea acestuia nu s-a ajuns la o soluție unică. Deseori, partajarea cunoașterii a fost considerată tema centrală a domeniului. Pe de altă parte, teoreticienii au căzut de acord că, pentru ca managementul cunoașterii să aibă succes, acesta trebuie să fie aplicat întregului ciclu al procesării cunoașterii – de la generare, stocare, distribuire, până la aplicarea ei.

27 **KUHLEN**, Rainer. Change of Paradigm in Knowledge Management – Framework for the collaborative production and exchange of knowledge. În: Knowledge Management : Libraries and Librarians Taking Up the Challenge / Edited by Hans-Cristoph Hobohm. Munchen: Saur, 2004.

La nivel practic, soluțiile și sistemele propuse au fost variate în funcție de punerea accentului pe soluții bazate pe tehnologie sau pe soluții bazate pe resursele umane. Niciunele dintre acestea nu s-au dovedit satisfăcătoare în totalitate.

Thomas Davenport, într-un articol²⁸ postat pe blogul său în februarie 2008, recunoștea că ”managementul cunoașterii era, oricum, puțin cam obosit” și, în ciuda faptului că el nu era dintre autorii domeniului care puneau accent pe tehnologia informației în managementul cunoașterii, accepta faptul că noile tehnologii bazate pe conceptul Web 2.0. (blog-urile, wiki-urile și tagging-ul) vor schimba managementul cunoașterii.

Noul concept Enterprise 2.0.²⁹, lansat de Andrew Mc Affee, înseamnă, conform ultimei definiții³⁰ a acestuia, utilizarea platformelor de socializare emergente în cadrul companiilor sau între companii și partenerii sau clienții acestora.

Platformele de socializare permit oamenilor să se întâlnească, să se conecteze sau să colaboreze prin comunicarea (inter)mediată de computer și să formeze comunități online.

Platformele sunt medii digitale în care contribuțiile și interacțiunile sunt vizibile la nivel global și persistente.

E adevărat că această definiție pune accentul pe latura tehnologică a conceptului. Dar, așa cum observa Davenport în articolul menționat, McAfee vorbește despre nevoia de schimbare culturală și despre nevoia de dezvoltare a unui mediu bazat pe încredere, despre faptul că valoarea fundamentală a inițiativelor E2.0 constă într-o rată mai mare de răspuns, într-un proces mai bun ”de captare și partajare a cunoașterii” și într-o „inteligentă colectivă care poate răspunde mai bine așteptărilor”. Aceste obiective ale Enterprise 2.0 existau și în managementul cunoașterii, doar că, între timp, în cei 15 ani care au trecut, tehnologia a evoluat chiar în direcția arhitecturii participative și colaborative și este foarte posibil ca ea să aducă o gură de aer proaspăt în managementul cunoașterii. ”Dacă noile tehnologii pot produce o cultură a partajării cunoașterii, atunci trebuie să li se acorde mai multă putere”.

În încheiere, revenind asupra traducerii în limba română a sintagmei ”knowledge management”, în spiritul obiectivelor acestei discipline, care

28 **Davenport**, Thomas. Enterprise 2.0: The New, New Knowledge Management? http://blogs.hbr.org/davenport/2008/02/enterprise_20_the_new_new_know_1.html. Accesat 10 martie 2010.

29 **McAfee**, Andrew P. (2006), “Enterprise 2.0: The Dawn of Emergent Collaboration”, Sloan Management Review 47 (3): 21–28. <http://sloanreview.mit.edu/the-magazine/articles/2006/spring/47306/enterprise-the-dawn-of-emergent-collaboration/> În acest articol, McAfee introduce termenul “Enterprise 2.0”. pe care îl definește ca un sistem bazat pe tehnologii web 2.0 ce oferă posibilitatea colaborării rapide, partajării informației, precum și capacități de manifestare și integrare în întreprinderea extinsă.”

30 **McAfee**, Andrew. Enterprise 2.0, version 2.0. http://andrewmcafee.org/2006/05/enterprise_20_version_20/. Accesat 17 aprilie 2010.

consideră că resursa cea mai valoroasă a unei organizații este cunoașterea privită ca proces colaborativ și nu ca suma cunoștințelor pe care le posedă oamenii dintr-o organizație, credem că varianta cea mai potrivită este ”managementul cunoașterii”.

Bibliografie

1. Bell, Daniel. The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. New York: Basic Books, 1973.
2. Berkeley, George. Tratat asupra principiilor cunoașterii omenești. București: Humanitas, 2004.
3. Choo, Chun Wei; Bontis, Nick. The strategic management of intellectual capital and organizational knowledge. New York: Oxford University Press; 2002.
4. Choo, Chun Wei. Perspectives on Managing Knowledge in Organizations. În: <http://choo.fis.utoronto.ca/fis/respub/ccq/default.html>
5. Davenport, Thomas H And Prusak, Laurence. Information ecology: mastering the information and knowledge environment. New York: Oxford University Press; 1997.
6. Davenport, Thomas. Enterprise 2.0: The New, New Knowledge Management? http://blogs.hbr.org/davenport/2008/02/enterprise_20_the_new_new_know_1.html. Accesat 10 martie 2010.
7. Davenport, Thomas H And Prusak, Laurence. Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know. Boston, Mass: Harvard Business School Press; 1998
8. Drăgulanescu, Nicolae-George. Considerații privind semnificațiile românești ale unor concepte fundamentale ale noii societăți. În: http://www.kosson.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=278%3Astiintele-informatiei-art-dragu&catid=75%3Astiintele-informatiei&Itemid=32&lang=ro.
9. Drucker, Peter. Post-capitalist society. Oxford: Batterworth-Heinemann, 1993.
10. Gradmann, Stefan. European White Paper 1. Knowledge=Information in Context: on the importance of Semantic Contextualization in European. April 2010. <http://version1.europeana.eu/web/europeana-project/whitepapers>.
11. Knowledge Management Lessons Learned. What Works and What Doesn't. Edited by Michael E. D. Koenig and T. Kanti Srikantaiah. Information Today, 2004.
12. Knowledge management: libraries and librarians taking up the challenge/ edited by Hans-Christoph Hobohm. München: K.G.Saur, 2004.
13. Nonaka, Ikujiro (1991). “The knowledge creating company”. Harvard Business Review 69 (6 Nov-Dec): 96–104. <http://hbr.harvardbusiness.org/2007/07/the-knowledge-creating-company/es>.
14. Nonaka, I.; Takeuchi, H. The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press, 1995.
15. McAfee, Andrew P. (2006), “Enterprise 2.0: The Dawn of Emergent Collaboration”, Sloan Management Review 47 (3): 21–28. <http://sloanreview.mit>.

edu/the-magazine/articles/2006/spring/47306/enterprise-the-dawn-of-emergent-collaboration/.

16. Perspectives in Knowledge Management. Edited by I. V. Malhan & Shivarama Rao K. Lanham: The Scarecrow Press, 2008.

17. Popper, Karl Raimund. Cunoașterea și problema raportului corp-minte: o pledoarie pentru interacționism. București : Editura Trei, 1997.

18. Popper, Karl Raimund. Societatea deschisă și dușmanii ei. București: Humanitas, 1993.

19. Popper, Karl Raimund. În căutarea unei lumi mai bune. București: Humanitas, 1998.

20. Popper, Karl Raimund Lorenz, Konrad. Viitorul este deschis. O discuție la gura sobei. București : Editura Trei, 1997.

21. Porat, Marc. The Information Economy: Definition and Measurement. Washington D.C.: U.S. Department of Commerce, Office of Telecommunications, 1977.

22. Shanhong, Tang. Knowledge Management in Libraries in the 21st Century. In: The 66th IFLA Council and General Conference, Jerusalem, Israel, 13-18 August 2000.

23. Stoica, Ion. Criza în structurile infodocumentare: sensuri și semnificații contemporane. Constanța: Ex Ponto, 2001 (Infcon).

24. Stoichițoiu-Ichim, Adriana. Influența engleză în terminologia politică a românei actuale. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/24.pdf>

25. Wiig, Karl. Knowledge Management: An Emerging Discipline Rooted in a Long History. http://www.krii.com/downloads/km_emerg_discipl.pdf.

foto : Luminița Gruia

UN MODEL INFORMAȚIONAL UNIVERSAL – PRODUS AL GLOBALIZĂRII

Drd. Maria Carmen Nadia Voievozeanu (Petre)¹

Introducere

„Salutare tuturor”, scria Jimmy Wales în data de 15 ianuarie 2001, în primul mesaj din cadrul noului proiect numit Wikipedia. Între lunile martie și mai sunt create primele ediții internaționale (franceză, germană, catalană, suedeză și italiană), site-ul bucurându-se ulterior de o foarte mare atenție din partea publicului. Pe 15 ianuarie 2011, site-ul a împlinit 10 ani de la înființare, celebrând depășirea pragului de 20.000.000 de articole scrise, dintre care aproximativ 3.528.000 în limba engleză. (Negru 2011)

Până și Jimmy Wales a fost uimit de amploarea și viteza cu care Wikipedia s-a dezvoltat și totodată transformat, el mărturisind într-una din declarațiile sale: “Wikipedia a fost menită ca un proiect cultural special. Nu m-am gândit nici o clipă că ar putea ajunge atât de mare, practic, nu există limite.” (Arsene-Bărbulescu 2011)

Referitor la perspectivele Wikipediei, Jimmy Wales, fondatorul acesteia, dorește ca până în 2015, site-ul să crească de la peste 400 de milioane de utilizatori în prezent, la un miliard. Pentru a putea coordona cât mai eficient acest proiect „global”, în curând Wikipedia urmează a lansa primul birou internațional în India și posibil unul în Brazilia.

Privită dintr-o anumită perspectivă, Wikipedia poate fi considerată un model informațional ce acționează atât la nivel național cât și internațional, care sprijină procesul de globalizare. Deși nu există realizat încă un astfel de model informațional, Wikipedia reprezintă fără îndoială cea mai bună bază de plecare în realizarea unuia. Poate fi un model informațional național și internațional, deoarece conține informații în limba română precum și în alte limbi străine și poate fi privită ca un model în favoarea globalizării, deoarece este redactată de către utilizatorii din toată lumea ce contribuie la crearea și promovarea unui mod de exprimare culturală universală. În sprijinul celor afirmate este prezentată o hartă întocmită în decembrie 2009, ce reflectă răspândirea Wiki în lume.

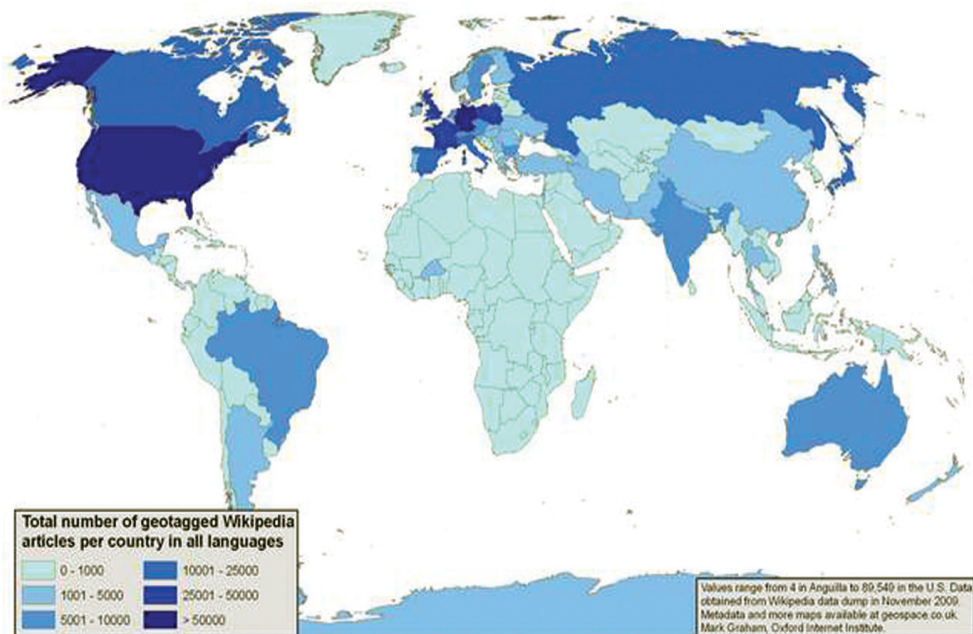
În cele ce urmează sunt aduse în discuție atât argumente în sprijinul ideii că Wikipedia poate deveni un model informațional cu vocație globalizatoare, cât și unele aspecte care acționează în detrimentul acestei idei, dar care pot fi remediate cu ajutorul tehnologiei informației și a comunicării.

¹ **Drd. Maria Carmen Nadia Voievozeanu (Petre)**. Universitatea din București. Facultatea de Litere. Școala Doctorală de Litere. nadiapetre@gmail.com

De ce Wikipedia?

Prin diseminarea fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii și facilitarea extinderii și aprofundării cunoașterii științifice și a adevărului despre existență și prin contribuția sa la realizarea funcțiilor specifice procesului de globalizare, putem spune că Wikipedia reprezintă un element stimulator al dezvoltării unei conștiințe globale.

Harta cu răspândirea wiki în lume

Sursa: <http://www.boingboing.net/2009/12/04/map-of-wikipedia-art.html>

Pornind de la premisa, deloc hazardată dacă luăm în considerare ritmul exponențial de dezvoltare al acesteia, că Wikipedia va deveni în viitorul foarte apropiat o enormă bibliotecă multilingvă, putem deci imagina rezultatul aplicării principiilor biblioteconomice asupra acesteia. Aici trebuie indicat faptul că vorbim de Wikipedia ca bibliotecă, atât din perspectiva unei vaste „colecții de cărți, de manuscrise, de publicații periodice” {Dex online} – în general informație - păstrată sub diferite forme și pe diferite suporturi, cât și din cea a activității de management al informațiilor, activitate întreprinsă pentru deservirea cât mai eficientă a utilizatorilor.

Proiectată astfel, Wikipedia ar beneficia de o organizare a informației existente pe diferite criterii specifice (lingvistic, alfabetic, pe domenii, etc), susținute de un soft pe măsura volumului de informații existent și beneficiind de un motor de regăsire/căutare avansat – un bibliotecar virtual – ce va reprezenta interfața dintre „bibliotecă” și utilizator.

Ar fi o greșeală de neiertat neutilizarea imensului potențial al unei astfel de „biblioteci”, care pe lângă faptul că este la îndemâna oricui și este gratuită, beneficiază deja de o rețea de extindere și publicitate la nivel mondial. Wikipedia reprezintă în momentul de față o sursă incredibilă de informație, nu întotdeauna exactă, însă ușor verificabilă, iar unul dintre avantajele oferite de aceasta (totodată și argument în favoarea preluării Wikipedia ca model informațional) constă în faptul că organizarea sa este foarte apropiată de cea a unui sistem informațional prin respectarea aceleiași structuri de bază.

În vederea argumentării ideii de preluare a Wikipediei sub forma unui **sistem informațional** vom detalia în cele ce urmează corelația dintre Wikipedia și fiecare dintre elementele sale:

a. rolul - destinația principală este aceea de a furniza informația către utilizatori; obiectivul de atins prin funcționarea corectă este satisfacerea la standarde ridicate, a nevoii de informare a acestora, prin oferirea în timp scurt de informație corectă și credibilă; în cazul Wikipediei unul din aspectele ce trebuie îmbunătățit este acela legat de corectitudinea și credibilitatea informației oferite, datorită inexistenței în prezent a unui sistem eficient de verificare a acesteia;

b. structura – presupune o organizare a elementelor conținute și o reglementare a interconexiunilor dintre acestea; Wikipedia permite în prezent organizarea informației pe anumite domenii: lingvistic, alfabetic, pe domenii, etc, unul dintre neajunsurile sistemului constând însă în inegală distribuție a informației din punct de vedere lingvistic, unele ediții conținând mai multe articole decât altele (sunt aproximativ 3.500.000 de articole în limba engleză și doar 60.000 în limba arabă). Acesta este un rezultat al caracterului voluntar de contribuție la dezvoltarea Wikipedia, aspect ce ține de educația și cultura voluntariatului în diferite societăți, dar și de gradul de informatizare al acestora;

c. complexitatea sistemului ține de numărul de elemente, de nivelurile ierarhizate, de interconexiuni etc; din punctul de vedere al conținutului său, Wikipedia înregistrează în prezent aproximativ 19 milioane de articole/elemente, numărul acestora crescând cu fiecare minut ce trece. Interconexiunile existente între elementele conținute sunt realizate printr-un sistem de hiperlinkuri care, în cadrul unui articol fac trimitere automată atât la alte elemente singulare conținute de acestea sau la articole cu conținut similar, cât și prin oferirea unor referințe bibliografice. Singura posibilitate de ierarhizare a acestor articole (elemente conținute) este cea prin care se precizează gradul de credibilitate al acestora prin marcarea articolelor de bună calitate care pot fi marcate ca “articole bune” sau “articole recomandate”, în timp ce articolele de slabă calitate sunt marcate ca “articole pentru eliminare”. Din păcate, raportat la numărul total al acestora este marcat astfel doar un număr mic de articole;

d. modelele analitice ale relațiilor dintre mărimile de intrare și de ieșire

sau etape de funcționare specifice sistemului, regăsite în cadrul procedurilor și al tehnicilor de obținere (pe baza datelor primare) și de difuzare a informațiilor.

Un alt argument în favoarea celor susținute este ușurința cu care pot fi identificate în Wikipedia, activitățile de bază desfășurate în cadrul oricărui sistem informațional:

- intrarea – care reprezintă culegerea datelor primare din interiorul organizației sau din mediul extern este reprezentată aici de activitatea desfășurată de către autorii articolelor, atât cei verificați/înregistrați cât și cei externi care creează sau corectează articole ocazional; din păcate aici intră și categoria celor care creează, modifică, vandalizează sau șterg informație cu rea intenție;

- prelucrarea - reprezintă transformarea datelor primare într-o formă care are semnificație (înțeles); în cazul de față această etapă poate fi văzută ca fiind intervenția colaboratorilor desemnați de Wikimedia (o echipă de voluntari cu experiență) pentru a supraveghea orice modificare adusă articolelor Wikipediei dar și de cea a colaboratorilor care desfășoară activitatea de verificare a articolelor deja existente pentru marcarea acestora în funcție de calitate și grad de credibilitate;

- ieșirea - transformarea informației prelucrate către persoanele sau activitățile unde va fi utilizată este reprezentată aici de simpla punere la dispoziția utilizatorului, în mod gratuit și on-line, a articolelor solicitate.

Orice sistem informațional necesită și se bazează pe reacție (feedback), care înseamnă transmiterea unora dintre datele de ieșire la acei membri ai organizației care trebuie ajutați să evalueze sau să corecteze intrarea. Poate acest aspect este cel mai interesant în pledoaria noastră de relevare a asemănărilor preexistente între un sistem informațional și sistemul Wikipedia. Ea însăși se bazează, atât pe caracterul colaborativ al contributorilor voluntari, cât și pe feedback-ul utilizatorilor relativ la articolele publicate. Astfel, utilizatorii care identifică deficiențe în sistem pot notifica echipa de verificatori ai sistemului, care poate opera modificările relevante sau accepta pe cele deja propuse spre modificare direct de utilizatori.

Acestea reprezintă doar cadrul general al unui astfel de model, în realizarea sa fiind necesar a se ține seama de mai multe aspecte, cele mai importante dintre acestea fiind:

- gradul de acoperire a subiectelor de către informația conținută;
- accesibilitatea informației dorite de utilizator;
- acuratețea informației;
- protecția informației conținute de sistem.

Printre motivele avute în vedere la alegerea Wikipedia ca punct de pornire în proiectarea unui model informațional s-au numărat și următoarele:

- Wikipedia oferă un grad mare de libertate de exprimare de care societatea contemporană are nevoie, acesta nefiind îngădit decât de posibilitatea accesului la internet;

- reprezintă un sistem deschis tuturor tipurilor de participări, asigurând astfel accesul în mod egal tuturor celor care doresc să contribuie la dezvoltarea enciclopediei;

- sistemul este predispus a fi guvernat din perspectivă valorică, introducerea unui sistem de scalare valorică a articolelor conținute fiind deja inițiată de către administratorii mai multor ediții ale Wikipedia (ex. engleză, germană).

De asemenea, din categoria aspectelor bune ale Wikipediei putem reaminti: reprezintă o sursă bogată de cultură, libertatea editării articolelor, disponibilitatea ei în mai multe limbi (282), expansiunea și îmbunătățirea ei continuă.

Există o serie de aspecte referitoare la Wikipedia, care ar trebui însă tratate cu mai mare atenție pe viitor de către administratorii și colaboratori aceștia:

- libertățile oferite în cadrul sistemului sunt dezlipite de scopurile valorice ale acestuia, exacerbarea voinței individuale fiind de natură a afecta scopul principal și anume de a crea articole obiective și cu conținut valoric ridicat și nu de afirmare individuală;

- există o risipă de energie prin căutarea valorii prin multiplele posibilități indirecte de verificare a articolelor (colaboratorii voluntari, feedback al utilizatorilor, etc), aceasta putând fi evitată prin introducerea unui sistem eficient de verificare automată a articolelor;

- există, și pe bună dreptate, teama de reeditare a contribuțiilor; de exemplu, un cercetător la Rutherford Appleton Laboratory din Oxfordshire are o mulțime de activități de informare publică, dar nu a contribuit niciodată la Wikipedia, deoarece își exprimă îngrijorarea despre autenticitatea articolelor, contribuțiile bine documentate putând fi schimbate sau suprascrise de către alții.

Deși a fost criticată pentru incorectitudinea articolelor sale, un studiu efectuat de Revista britanică Nature a arătat că acuratețea științifică a enciclopediei Wikipedia este aproape aceeași cu a faimoasei enciclopedii Britannica. Așa cum bine remarcă și Negraru, informațiile publicate în articolele despre știință sunt la fel de corecte ca în enciclopediile tradiționale. (Negraru 2011)

Din păcate, în ziua de azi, așa cum opinează și Baase, motoarele de căutare au înlocuit bibliotecarii și indexările profesioniste ale articolelor, iar un bun exemplu este reprezentat chiar de Wikipedia, ale cărei informații sunt disponibile în primele cinci rezultate ale oricărui motor de căutare dar a cărei informație este incertă, din moment ce oricine o poate edita și modifica. (Baase 2008: 351-352)

Proiectul enciclopedic Wikipedia, după cum afirmă și Stăncescu, se ghidează și trebuie să respecte trei principii fundamentale:

- articolele din Wikipedia trebuie să fie neutre, să nu fie menționate doar aspectele negative, iar cele pozitive să fie ocolite, să fie incluse toate pozițiile considerate credibile;

- nu se admite în articolele Wikipedia cercetarea originală, adică exprimarea

tezelor, opiniilor, teoriilor, interpretărilor, comentariilor personale și orice alt fel de generare de informație;

- orice afirmație conținută în articolele Wikipedia trebuie să poată fi verificabilă, prin compararea ei cu referințe bibliografice. Condiția de includere a unei informații în Wikipedia este verificabilitatea, nu adevărul. (Chiujdea 2009)

Soluții aplicabile pentru adaptarea sistemului Wikipedia la procesul de globalizare informațională

Aflată în plin proces de globalizare informațională, societatea umană se află în situația în care trebuie să identifice cât mai repede soluții eficiente pentru a face față cu succes incredibilei cantități de informație, nu atât creată, cât vehiculată cu ajutorul noilor descoperiri în domeniul tehnologiei comunicațiilor și informației. În lumina celor prezentate mai sus, Wikipedia poate reprezenta o astfel de soluție prin transformarea sa într-un model informațional, cu condiția remedierii anumitor deficiențe deja identificate.

După cum a fost precizat în subcapitolul precedent, în realizarea unui astfel de model este necesar a se ține seama de mai multe aspecte, cele mai importante din acestea fiind:

1. Necesitatea oferirii către utilizator, la consultarea sistemului, a **oricărei informații** solicitate, aceasta în strânsă legătură cu caracterul universal al modelului propus. Ca metode recomandate pentru îndeplinirea acestei condiții, pot fi luate în considerare următoarele:

- organizarea informației: nu putem începe a proiecta Wikipedia ca pe o mare bibliotecă, fără a ne concentra mai întâi pe organizarea și indexarea informațiilor conținute de aceasta; aici vorbim desigur de Clasificarea Zecimală Universală, încă singura și cea mai completă metodă de clasificare a cunoștințelor umane;

- editarea articolelor, în continuare, de către voluntari, concomitent cu introducerea unui sistem eficient de identificare personală și autorizare a editărilor dar și cu o promovare mai agresivă (prin campanii mediatice la nivel național și internațional și având ca public țintă în special sistemele de învățământ superior și mediul academic) a spiritului voluntar participativ; Un bun exemplu în acest sens este David Weil, profesor de politici publice și drept la Universitatea din Boston care își încurajează studenții la ora sa, ca în cadrul programului de absolvire al Școlii de Management să ajute Wikipedia, generând articole de politici publice pentru enciclopedia on-line. Clasa profesorului Weil este doar una dintre inițiativele de politici publice ale Wikimediei, care are ca parteneri mai multe universități în scopul de a crea conținut pentru cel mai popular site, proiectul cuprinzând 31 de cursuri organizate în cadrul a 22 de universități. {Dezenski 2011}. Tot în această direcție, Wikipedia face eforturi pentru implicarea cadrelor universitare în editarea acesteia, printr-un proiect

recent cu scopul de a construi o platformă deschisă de resurse educaționale. Astfel, Dunican a remarcat faptul că, în cadrul proiectului, va fi evidențiat modul în care Wikipedia poate fi folosită pentru a îmbunătăți procesul de învățare al studenților. El a menționat și faptul că proiectul nu urmărește citarea enciclopediei de către studenți, ci ca aceștia să înțeleagă cum să folosească și să evalueze critic articolele de pe Wikipedia și apoi să învețe cum să contribuie pentru a îmbunătăți aceste articole. {Rae 2011}. Un alt bun exemplu de implicare a lumii științifice în editarea paginilor Wikipedia, revista RNA Biology, a impus pentru cei care vor publica articole în paginile sale, obligația de a prezenta, de asemenea, o pagină pe Wikipedia care rezumă activitatea autorilor; (Publish in wikipedia or perish.2008)

- elaborarea cu ajutorul tehnologiilor moderne a unor programe avansate de autoeditare pentru producerea de noi articole prin selectarea informației de pe Internet pentru a sintetiza articole coerente și logice. Noua generație de programe va permite ca articolele să fie create rapid, de îndată ce un subiect devine de interes. Astfel, în loc de un articol constând doar din câteva propoziții va fi posibil să se creeze un articol complet, un articol bine încheiat, conținând informații privind multiplele fațete ale subiectului. La baza abordării stă o metodă pentru utilizarea autorului-uman pentru a învăța un mecanism de selecție a conținutului. Pentru fiecare categorie de articole Wikipedia, modelul propus identifică subiecte care ar trebui să fie incluse într-un articol, specifică ordinea lor și oferă o interogare de căutare pentru extragerea lor. De exemplu, modelul învață că articolele din categoria “boli” conțin adesea secțiuni ca: diagnostic, cauze, simptome și tratament, de obicei prezentate în această ordine. Sunt induse aceste modele în mod automat, analizând structura articolelor existente. Această informație este depozitată într-un șablon și folosită de fiecare dată când un nou articol este creat pentru categoria dată; (Sauper 2009: 9-10)

- realizarea unui translator universal care să facă automat și instantaneu traducerea articolelor solicitate în limba utilizatorului.

2. Acuratețea informațiilor conținute de această enciclopedie universală, fără de care sistemul ar rămâne la stadiul actual de informație disponibilă neverificată. Aceasta poate fi realizată prin mai multe metode:

- cea actuală, prezentată anterior și bazată pe verificarea/evaluarea informației de către autori autorizați, care să verifice sau să valideze (clasifice) articolele existente sau nou create, dar care în perspectiva creșterii volumului de informații ar presupune activitatea concertată a unui număr foarte mare de specialiști, dedicați acestei activități (să nu uităm că participarea acestora este voluntară) sau explorarea posibilității angajării efective de personal pentru aceasta (fapt ce ar duce la creșterea enormă a costurilor de funcționare a sistemului). În prezent, se folosește cu succes tehnologia RSS (Rich Site Summary sau Really Simple Syndication) care oferă posibilitatea primirii de către grupul de „cenzori”, a unor alerte, ori de câte ori se modifică fișiere, sau a vizualizării

oricărei modificări efectuate asupra enciclopediei. Astfel, răspunsurile RSS permit membrilor grupului de lucru să vizualizeze o listă consolidată de fișiere care s-au modificat, această tehnologie facilitând controlul asupra intrărilor „neconforme”;

- realizarea unui program automatizat, asemănător celui prezentat la punctul anterior, elementul de noutate constând însă în posibilitatea de interconectare a sistemului cu toate bibliotecile digitale naționale, regionale, universale sau chiar particulare existente; avantajul acestuia este că deși va presupune în fapt gestionarea informațiilor din biblioteci multiple, activitatea este facilitată de faptul că se lucrează cu un singur tip de informație, și anume cea digitală. Este de la sine înțeles că aceasta ar duce implicit la garanția incontestabilă a acurateții informațiilor/articolelor nou concepute, dar și a acelor deja existente (prin executarea unei noi funcții a acestui program, de verificare reparatorie a informațiilor/articolelor actuale) fapt ce ar crește, per ansamblu, gradul de încredere al utilizatorilor în acest sistem. Se observă astfel că, această metodă poate fi folosită deopotrivă pentru crearea de noi articole dar și pentru certificarea celor actuale. Bineînțeles, eventualele probleme legate de compatibilitatea dintre diferitele sisteme/baze de date digitale, vor fi ignorate, ele reprezentând obiectivele unor inițiative deja lansate în preîntâmpinarea punctului culminant al societății informaționale;

3. Rapiditatea oferirii informațiilor solicitate – reprezintă doar o problemă de timp și pur tehnică, având în vedere tendința de expansiune a capacității/vitezei de transfer a informației și a infrastructurii de comunicații prin internet, atât geografică, cât și din punctul de vedere al mijloacelor de susținere (servere ultraperformante și capacități gigantice de stocare a informației). Aceasta ține însă, după cum a fost arătat mai sus și de modalitatea de organizare a informației ce influențează direct viteza de regăsire a informației dorite;

4. Protecția sistemului reprezintă un alt element ce nu trebuie pierdut din vedere. Aceasta se poate referi atât la protecția informației - după cum a fost arătat și cu alte ocazii alterarea intenționată a conținutului Wikipedia reprezentând din păcate o realitate - cât și la protecția integrității sistemului din punct de vedere tehnic (software) împotriva atacurilor răuvoitoare venite din exterior, ce pot viza furtul de informație aflat sub protecția drepturilor de autor (copyright) sau pur și simplu blocarea sistemului.

Bineînțeles, cele patru aspecte identificate mai sus, și aici trebuie spus că enumerarea nu este exclusivă, ar trebui corelate cu respectarea anumitor **principii de bază** și caracteristici pe care orice sursă de informații care tinde să devină „globală” trebuie să le respecte, respectiv să le îndeplinească. Dintre acestea putem distinge:

- **Universalitate:** aici ne referim atât la diversitatea informațiilor oferite cât și la disponibilitatea acestora oriunde, din punct de vedere geografic, aceasta fiind însă în strânsă legătură cu nivelul de trai al fiecărei zone și gradul de

globalizare informațională al acesteia;

- **Credibilitate:** eliminarea oricăror suspiciuni de diletantism și posibilitatea citării acesteia ca fiind o sursă de încredere, lucru ce lipsește în prezent în cadrul Wikipedia;

- **Accesibilitate:** disponibilitatea acesteia oriunde și oricând (lucru ce depinde însă de nivelul de informatizare al diferitelor societăți). Nu ne-ar uimi ca în viitorul foarte apropiat, Wikipedia să lanseze, după modelul altor site-uri de profil (ex. tableta de lectură Kindle a binecunoscutei companii americane de comerț on-line Amazon.com) unele dispozitive electronice dedicate, care să permită utilizatorului accesul facil, rapid și neîngrădit la Wikipedia;

- **Obiectivism:** punerea la dispoziția utilizatorilor a unor informații libere de orice influență externă, lucru posibil numai prin păstrarea unui grad ridicat de independență al sistemului din punct de vedere politic și mai ales financiar. Wales spunea că nu vrea să accepte publicitate în Wikipedia, pentru că astfel ar trebui să promoveze anumite idei sau să desfășoare anumite activități specifice companiilor de rating, fapt ce ar conduce la o deviere de la scopul ce a stat la baza creării acestei enciclopedii;

- **Diversitate lingvistică** - probabil prima condiție de îndeplinit de către o structură care se dorește „globală” - reprezintă un avantaj atât pentru utilizatorii din diferitele țări, care pot consulta documentele în limba lor maternă, cât și un posibil remediu al problemelor generate de globalizare, prin intermediul diversității limbii asigurându-se conservarea limbii, culturii și tradițiilor naționale.

Și totuși, cea mai mare problemă a Wikipediei nu o reprezintă nici volumul și diversitatea informației conținute, nici accesibilitatea acesteia legată de viteză, limbă de editare sau organizare și nici de protecția sau integritatea sistemului. În prezent, prioritatea numărul unu pe agenda fondatorilor acesteia este reprezentată de garantarea credibilității informației conținute.

Bineînțeles, soluțiile prezentate mai sus sunt în special de natură tehnică, însă transformarea Wikipediei într-un model informațional mondial în favoarea globalizării presupune adoptarea unor soluții și ele la rândul lor „globale”. Astfel, cele mai semnificative dintre acestea ar trebui să se refere la:

- Constituirea unui **for internațional** de guvernare a sistemului Wikipedia din perspectivă informațională generală. Pe lângă activitatea de administrare din punct de vedere tehnic a sistemului, forul ar avea menirea și de a supraveghea activitatea în cadrul acestuia, asigurând astfel o verificare preliminară a articolelor nou intrate, a completărilor ulterioare a acestora, precum și o verificare a articolelor deja existente, putând totodată administra baza de date cu colaboratorii înregistrați, dar și de a autoriza noii colaboratori, toate acestea în vederea menținerii unui nivel valoric cât mai ridicat al informației conținute. Conștienți de costurile pe care le-ar implica resursele umane dedicate activităților enumerate mai sus, considerăm ca o eventuală soluție, implicarea guvernelor

statelor (prin finanțarea activităților sau asigurarea printr-o politică culturală a implicării sistemului academic și de învățământ în acest proces) mai ales că, prin garantarea nivelului valoric dezirabil se asigură accesul utilizatorilor la o informație corectă, în limba națională;

- Recunoașterea sistemului Wikipedia ca **platformă informațională** în toate mediile active ale societății ar reprezenta consecința logică a procesului prezentat mai sus. Implicarea la cel mai înalt nivel a autorităților în asigurarea unui fond informațional credibil, verificat și cu înalt conținut educativ ar constitui premisele folosirii Wikipedia ca sursă incontestabilă în activitățile educativ-formative sau de cercetare;

- Instituirea unui ansamblu de **măsurile de ordin tehnic** care să asigure promovarea, pe criterii de selecție valorică, în special a articolelor care se disting din punctul de vedere al importanței și aprecierii arătate de utilizatori. Prin intermediul acestora s-ar rezolva, atât problema recunoașterii dreptului de autor (dar și considerația acordată editorului pentru un articol de calitate), cât și cea a suprascrierii sau reeditării articolelor de către alți editori, evitându-se astfel eventualele dispute, precum și neîncrederea specialiștilor în editarea articolelor proprii în cadrul Wikipedia.

Concluzii

Putem afirma cu certitudine că, Wikipedia reprezintă o nouă provocare a epocii moderne, care a fost primită cu mult entuziasm în unele medii sociale, datorită faptului că a permis gestionarea și accesul informației mult mai rapid, on-line și în mai multe limbi, însă pe de altă parte, comunitatea științifică pune la îndoială calitatea articolelor enciclopediei colaborative scrise de voluntari, invocând lipsa de specialitate a autorilor, precum și diferențele culturale ale acestora, care generează în final o informație inexactă și chiar eronată, neputând fi garantată corectitudinea articolelor. Wikipedia însă, așa cum se regăsește ea în prezent (desigur ea se modifică și se extinde cu fiecare minut care trece) este însă foarte bună ca sursă pentru orientare, pentru o documentare de nivel mediu, nicidecum pentru un nivel științific, academic, spre care însă tinde.

În ciuda criticilor aduse Wikipediei, proiectul continuă să se dezvolte, cuprinzând încet, încet, tot mai multe ediții în mai multe limbi, extinzându-se astfel la nivel mondial, iar Fundația Wikimedia încearcă din răspuțeri să implice și comunitatea academică în crearea articolelor pentru a asigura un grad mult mai mare de credibilitate a acesteia.

O altă caracteristică benefică a Wikipediei, din punctul de vedere al prezervării valorilor culturale, este aceea că prin crearea articolelor sale într-o multitudine de ediții și limbi se realizează o cantitate impresionantă de informație virtuală, care are rolul de a păstra identitatea și valorile naționale, putând fi combătută prin aceasta o serie de efecte negative ale globalizării, printre care: pierderea limbii, a identității, a valorilor și a tradițiilor naționale.

Unul dintre avantajele majore ale enciclopediei constă în faptul că aceasta este disponibilă on-line, timpul de regăsire a informației dorite fiind foarte scurt și putând fi, de asemenea, accesată de oriunde, de pe întreg mapamondul, cu condiția existenței unui computer conectat la Internet.

În contextul epocii globalizării, am putea afirma că Wikipedia poate fi considerată “piața satului global”, un fel de forum mondial în cadrul căruia fiecare editor poate adăuga aproape orice informație în aproape orice limbă, fiind locul ideal pentru dezvoltarea schimbului de cunoștințe de orice fel. Vorbim de un schimb „global” de cunoștințe datorită faptului că, statisticile arată un grad de credibilitate foarte ridicat al articolelor privind experiențele și practica, în opoziție, cele care necesită demonstrații teoretice, cum ar fi medicina și tehnica fiind mai puțin credibile. Pentru moment, această piață este încă inegal împărțită după criteriul lingvistic, dar acest lucru se poate remedia utilizând translatorul universal și înlesnind astfel accesul la articole pentru cât mai mulți utilizatori din cât mai multe țări.

Cu toate acestea, este posibil ca, modelul informațional aplicabil atât la nivel național cât și mondial să devină realitate, deoarece o parte a comunității științifice se implică deja în producerea și distribuirea unei informații corecte, credibile și de bună calitate, concomitent cu creșterea numărului de participanți devotați la dezvoltarea acestui sistem, și ne referim aici în special la acei „vrăjitori” IT care vor realiza îmbinarea tehnologiilor viitorului cu modelul deja existent. Astfel, considerăm că noul sistem ar trebui de fapt să fie materializarea unui integrator al conștiinței globale, reprezentând astfel garanția colectării, a valorificării și a conservării cunoștințelor și a istoriei umanității, mult timp după ce, cei ce l-au imaginat vor fi devenit doar referințe bibliografice în broșura de prezentare a acestuia.

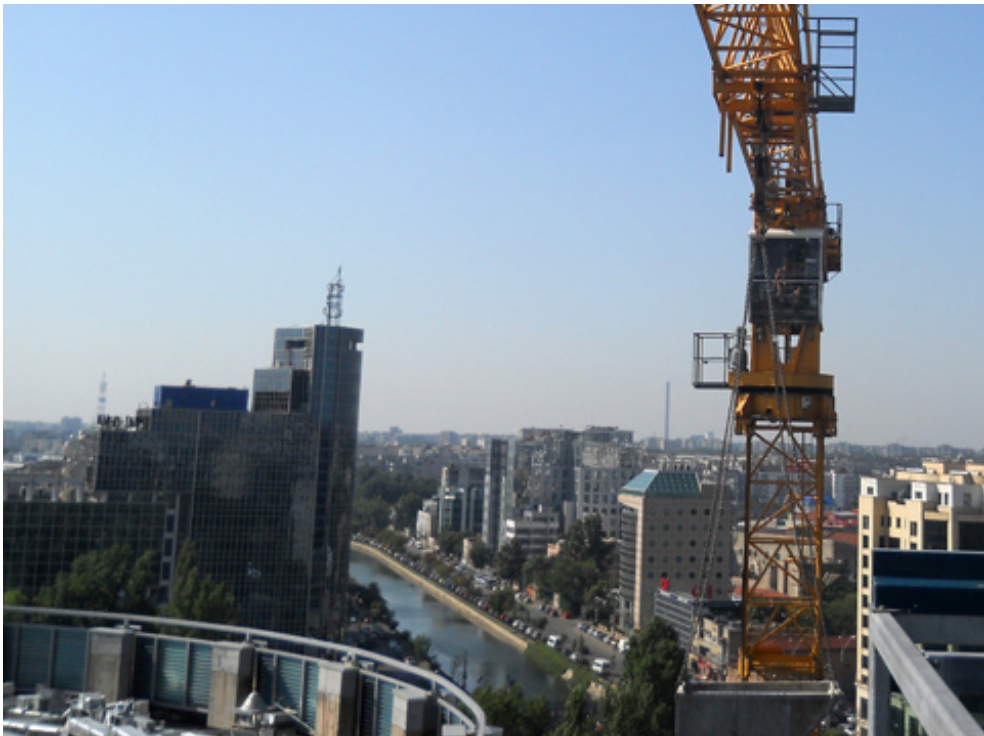
Bibliografie

1. **Arsene-Barbulescu, A.** Drumul Wikipedia de la experiment la enciclopedia deceniului. *Business Magazine* [online]. 2011, 18.01. [citat 09.03.2011]. Disponibil pe Internet: <http://www.businessmagazin.ro/business-hi-tech/it/drumul-wikipedia-de-la-experiment-la-enciclopedia-deceniului-7890114/?p=2>
2. **Baase, Sara.** *A Gift of Fire: Social, Legal and Ethical Issues for Computing and the Internet*. New Jersey: Editura Pearson Prentice Hall, 2008, 464 p
3. **Chiujdea, S.** Cât de credibilă este Wikipedia în limba română? *Adevărul* [online]. 2009, 02.02. [citat 09.03.2011]. Disponibil pe Internet: http://www.adevarul.ro/cultura/credibila-Wikipedia-limba-romana_0_23398784.html
4. *Dex on-line* [online]. [citat 08.01.2011]. Disponibil pe Internet: <http://dexonline.ro/definitie/bibliotec%C4%83>
5. **Dezenski, L.** BU prof teams up with wikipedia, encourages students to write for site. *The Daily Free Press* [online]. 2011, 30. 03. [citat 12.04.2011]. Disponibil pe Internet: <http://dailyfreepress.com/2011/03/30/bu-prof-teams-up-with-wikipedia-encourages-students-to-write-for-site/>

6. **Negraru, C.** 10 ani de Wikipedia. Citiți istoria enciclopediei on-line și care sunt planurile pentru dezvoltarea acesteia. *Wall-Street* [online]. 2011, 17.01. [citat 09.03.2011]. Disponibil pe Internet: http://www.wall-street.ro/slideshow/IT-C-Tehnologie/97782/10-ani-de-Wikipedia-Cititi-istoria-enciclopediei-online-si-care-sunt-planurile-pentru-dezvoltarea-acesteia.html#comments_href
7. Publish in wikipedia or perish. *Nature* [online]. 2008, 16.12. [citat 13.04.2011]. Disponibil pe Internet: <http://www.nature.com/news/2008/081216/full/news.2008.1312.html>
8. **Rae, T.** As wikipedia turns 10, it focuses on ways to improve student learning. *The Chronicle of Higher Education* [online]. 2011, 14.01. [citat 12.04.2011]. Disponibil pe Internet: <http://chronicle.com/blogs/wiredcampus/as-wikipedia-turns-10-it-focuses-on-ways-to-improve-student-learning/29067>
9. **Sauper, C.** *Automated creation of wikipedia articles* [online]. [Massachusetts, SUA]. February 2009 [citat 06.04.2011]. pp. 9-10. Disponibil pe Internet: http://people.csail.mit.edu/c_sauper/pubs/sauper-sm-thesis.pdf

foto : Letitia Constantin

ABSTRACTE

Drd. Robert Coravu – **Transformarea spațiilor bibliotecii. Biblioteca universitară ca loc**

Odată cu apariția „bibliotecii fără ziduri”, percepția utilizatorilor asupra bibliotecii, dar și a bibliotecii asupra ei însăși s-au schimbat. În vreme ce biblioteca tradițională era un loc mai ușor de apropiat, pentru că funcțiile spațiilor sale erau puține și clare, biblioteca de azi necesită fixarea unor repere care să permită utilizatorului să ajungă în timp util la publicațiile sau serviciile dorite, ea definindu-se atât în plan fizic, cât și în plan virtual. Articolul definește biblioteca, în diferitele etape ale sale, din două perspective: ca loc și ca spațiu.

Cuvinte cheie: biblioteca tradițională, biblioteca fără ziduri, biblioteca universitară

Drd. Doru Stan – **Tipologia utilizatorilor bibliotecii universitare**

Utilizatorul bibliotecii a devenit obiect fundamental de studiu, opiniile lui furnizând date care conduc la evaluarea gradului de satisfacție. Anchetele concepute în legătură cu acest subiect au permis colectarea de informații din perspectiva utilizatorului, precum și analizarea diferitelor surse de satisfacție și nesatisfacție pentru a se putea explica de ce anumiți utilizatori folosesc serviciile bibliotecii și de ce alții nu.

Cuvinte cheie: biblioteci universitare, bibliotecar, utilizator, Internet

Drd. Luminița Gruia – **Tehnologia informației în biblioteca deschisă. Servicii bazate pe conceptul Web 2.0**

Tehnologiile bazate pe web 2.0 creează un mediu ubicuu, în care se integrează aplicații distribuite, formate și conținut, iar utilizatorul poate contribui prin participare directă la crearea de conținut, într-un mod simplu și accesibil. Biblioteca a evoluat odată cu lumea, depășindu-și limitele fizice, de la biblioteca „între ziduri”, la cea „virtuală” din Web-ul clasic, tinzând să se transforme în portal al cunoașterii, deschis și flexibil. Dacă o bibliotecă ar reuși să creeze o astfel de platformă colaborativă, în care interacțiunea, comunicarea în timp real, schimburile de experiență prin toate mijloacele și în toate formatele (chat, e-mail, mesaje, link-uri preferate, etc, prin intermediul cărora se poate transmite informație ca text, imagine, audio, video), cu siguranță că transferul și partajarea cunoașterii, colaborarea, interactivitatea cu utilizatorii ar deveni fapte reale.

Cuvinte cheie: biblioteci deschise, tehnologii informaționale, portal, Web 2.0

Drd. Dina Paladi – **Patrimoniul intelectual al națiunii: Depozitul legal**

Depozitul legal trebuie să facă parte din preocupările tuturor bibliotecilor beneficiare din lume și a producătorilor de documente. Difuzorii de carte, producătorii, brokerii de informații și bibliotecile cu drept de depozit legal au

îndatorirea să-și respecte obligațiile și să contribuie permanent la completarea tezaurului cultural uman. Permanent trebuie să se caute soluții pentru păstrarea intactă a memoriei culturale umane universale, indiferent de mijloacele folosite. În articol este prezentat conceptul de depozit legal din diferite perspective, subliniind importanța acestuia în crearea patrimoniului cultural al unei națiuni.

Cuvinte cheie: Depozit legal, biblioteci, difuzori de informație, producători de informație

*Drd. Nicoleta Roxana Dinu – **Prezervarea digitală***

În momentul de față, în societatea noastră, mare parte a cunoașterii umane este stocată pe suport digital și devine disponibilă prin intermediul World Wide Web. Preocupate de posibilitatea de a pierde acest patrimoniu, cunoscut în literatura de specialitate ca „Digital Dark Age” sau „Collective Memory Loss”, bibliotecile încearcă, prin adoptarea unor reguli / direcții, să înfrunte riscurile provocate de lipsa prezervării informației digitale în viitor, informație care se dezvoltă rapid, în fiecare zi. O înmagazinare a fiecărui obiect digital în diferite locuri fizice este recomandată, ca și utilizarea de backup-uri sau a unui control periodic al documentelor pentru a preveni pierderea datelor, pierdere provocată fie de tehnologiile obsolete, fie de dezastrele naturale.

Cuvinte cheie: prezervare digitală, tehnologii informaționale, patrimoniul cultural

*Drd. Adriana Elena Borună, drd. Nicoleta Rahme – **Arhivarea paginilor Web – inițiative relevante de păstrare a patrimoniului digital european***

Încă din anul 1996 diferite țări au elaborat strategii pentru a garanta accesul permanent la propria producție digitală: paginile web și restul resurselor publicate pe internet. Aceste strategii sunt orientate, în măsura posibilităților tehnologice actuale, către adecvarea ciclului documentar clasic la mediul virtual: captarea, procesarea, prezervarea și accesul permanent la producția digitală. Bibliotecile naționale au fost adesea promotoare ale acestor acțiuni, ca parte a misiunii lor tradiționale legate funcția patrimonială. Acest articol prezintă o serie de proiecte de prezervare web din Franța, Spania, Marea Britanie și Danemarca.

Cuvinte cheie: arhivare Web, depozite digitale, depozit legal, biblioteci naționale, patrimoniu digital, acces

*Drd. Nicoleta Rahme – **Accesul la informațiile protejate de copyright în economia cunoașterii***

Proprietatea intelectuală reprezintă o temă complexă care include diferite aspecte economice, sociale și politice. Această lucrare își propune să ofere atât o abordare teoretică, cât și una practică cu privire la copyright, implicațiile sale directe și consecințele sale asupra misiunii bibliotecilor de a valorifica și de a explora creația literară. Dreptul de împrumut public ca un mijloc util de sprijin cultural, economic și de recunoaștere a autorilor, este de asemenea descris,

Explicându-se caracteristicile sale speciale prin punerea sa într-un context istoric și cultural mai larg. Se acordă de asemenea o atenție deosebită și subiectului îndelung dezbătut al bibliotecilor digitale.

Cuvinte cheie: copyright, proprietate intelectuală, drept de împrumut public, biblioteci, Comunitatea Europeană, cadru legislativ european

Drd. Adriana Elena Borună – **Șansele unui acces egal la informație în condițiile actualei legislații privind accesibilizarea informației**

În ultimii ani tot mai multe legi au în vedere accesibilizarea și dreptul la informare al persoanelor cu dizabilități. Dificultățile de acces la informație sunt prezentate ca una dintre barierele care trebuie depășite pentru a face față noilor cerințe ale societății. Articolul prezintă legislația ce vizează un acces egal la informație al tuturor categoriilor de persoane subliniind necesitatea creării unui cadru legislativ unitar în scopul creșterii numărului populației active dintr-o țară și al menținerii competitivității într-un context internațional în care accesul la informație și abilitățile tehnologice au devenit elemente diferențiatore pentru a atinge succesul.

Cuvinte cheie: persoane cu dizabilități, context legislativ, accesibilizare

Drd. Gabriela Costea – **Generalități cu privire la modelul FRBR**

FRBR analizează universul bibliografic și îl divide în entități precum persoane, colectivități, concepte, lucrări, etc. Lucrarea prezintă exemple construite pe baza conceptelor de bază ale modelului FRBR în ceea ce privește înregistrările bibliografice. Utilizând analiza relațiilor dintre entități dezvoltate inițial pentru bazele de date relaționale, au fost identificate trei grupuri de entități: grupa 1 cuprinde produsele activităților intelectuale sau artistice denumite și descrise în înregistrările bibliografice w (work), e (expresion), m (manifestation), i (item). Grupa 2 cuprinde entitățile responsabile pentru conținutul intelectual sau artistic și pentru producția și difuzarea fizică sau deținerea entităților din grupa 1. Grupa 3 cuprinde un set suplimentar de entități ce servesc drept subiecte ale produselor intelectuale sau artistice.

Cuvinte cheie: catalogare, FRBR, produse intelectuale

Drd. Tabita Chiriță – **Variabile utilizate în analiza unor lucrări de cercetare din domeniul biblioteconomiei și științei informării**

A măsura înseamnă a compara caracteristica unui obiect, a unui fenomen cu o variabilă și a stabili relația biunivocă dintre caracteristica obiectului și un atribut al variabilei. Lucrarea de față propune un model pentru “măsurarea cercetării în domeniul biblioteconomiei și științei informării în ultimii ani, perioada 1990-2010”. Scopul articolului este acela de a stabili variabilele care vor fi utilizate în procesul de măsurare al articolelor de cercetare în domeniul biblioteconomiei și

științei informării.

Cuvinte cheie: biblioteconomie, știința informării, metode de cercetare, variabile, observația științifică

Dana Drăguț – **Studiu de caz privind satisfacția utilizatorilor Cabinetului bibliologic „Dan Simonescu”**

În structura organizatorică a Serviciului Cercetare. Dezvoltare al Bibliotecii Naționale a României se află și Cabinetului bibliologic “Dan Simonescu”, specializat în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Pentru a cunoaște cu exactitate în ce măsură colecția de publicații și serviciile oferite prin intermediul acestui spațiu reușesc să satisfacă exigențele și așteptările utilizatorilor săi, s-a întreprins o cercetare, prin chestionarea directă a utilizatorilor. Culegerea și analiza informațiilor etalează percepția și comportamentul utilizatorilor în raport cu ceea ce li se oferă, permite identificarea oportunităților, contribuind astfel la îmbunătățirea continuă a serviciilor oferite, conform cu așteptările utilizatorilor săi.

Cuvinte cheie: satisfacția utilizatorilor, cercetare, chestionar, biblioteconomie, Biblioteca Națională a României

Prof. drd. Nicoleta Orlandea-Știucă – **Concepte ale arhivisticii – vobutele semantice ale acestora, de la începuturi până la apariția Standardelor Internaționale ale Descrierii Arhiviste (ISAD)**

Semnificația cuvântului arhivă este diferită în funcție de momentul istoric, de limbă și, câteodată în funcție de cei care îl folosesc, arhiviști și teoreticieni, aparținând diverselor spații istorico-geografice și culturale. Însă pe măsură ce ne apropiem de sec. XXI, definițiile evidențiază tot mai insistent faptul că arhivele pot cuprinde „informație, exprimată prin alte mijloace decât cuvintele sau limbajul obișnuit. Articolul definește arhivele în comparație cu complexe documentare, prezintă nașterea și etapele de viață ale acestora, precum și tipurile de arhive.

Cuvinte cheie: arhive, arhivistică, document, complex documentar

Drd. Luminița Gruia – **Teoria managementului cunoașterii. Prezentare generală. Sinteză**

Domeniul științei informării și documentării este în plin proces de dezvoltare în România. Influența limbii engleze asupra limbajului specializat al acestui domeniu (nu numai în limba română) este preponderentă. Avem în momentul de față problema transpunerii în limba română a terminologiei de specialitate, dat fiind caracterul interdisciplinar al domeniului. Articolul aduce în discuție domeniul managementului cunoașterii, prezentând pe scurt istoricul acestuia, oferind câteva definiții concludente, făcând în același timp distincția între

cunoaștere și informație și încercând să stabilească relația dintre date, informații, cunoaștere și înțelepciune. În final sunt subliniate modalitățile prin care pot bibliotecile să folosească managementul cunoașterii pentru a câștiga în competitivitate, precum și viitorul managementului cunoașterii.

Cuvinte cheie: date, informație, cunoaștere, managementul cunoașterii, biblioteci

Drd. Maria Carmen Nadia Voievozeanu (Petre) – Un model informațional universal – produs al globalizării

Prezenta lucrare propune ca soluție pentru instituirea unei ordini în dezordinea informațională creată de explozia tehnologiilor de comunicații, realizarea unui model informațional aplicabil atât la nivel național, cât și la nivel mondial, care să acționeze în favoarea globalizării. În baza principiului „nereinventării roții” și al conștiinței și înțelepciunii colective, modelul propus este reprezentat de o variantă mult îmbunătățită a binecunoscutei Wikipedia, enciclopedia on-line, multilingvă și editată de voluntari.

Cuvinte cheie: model informațional, sistem informațional, Wikipedia, globalizare

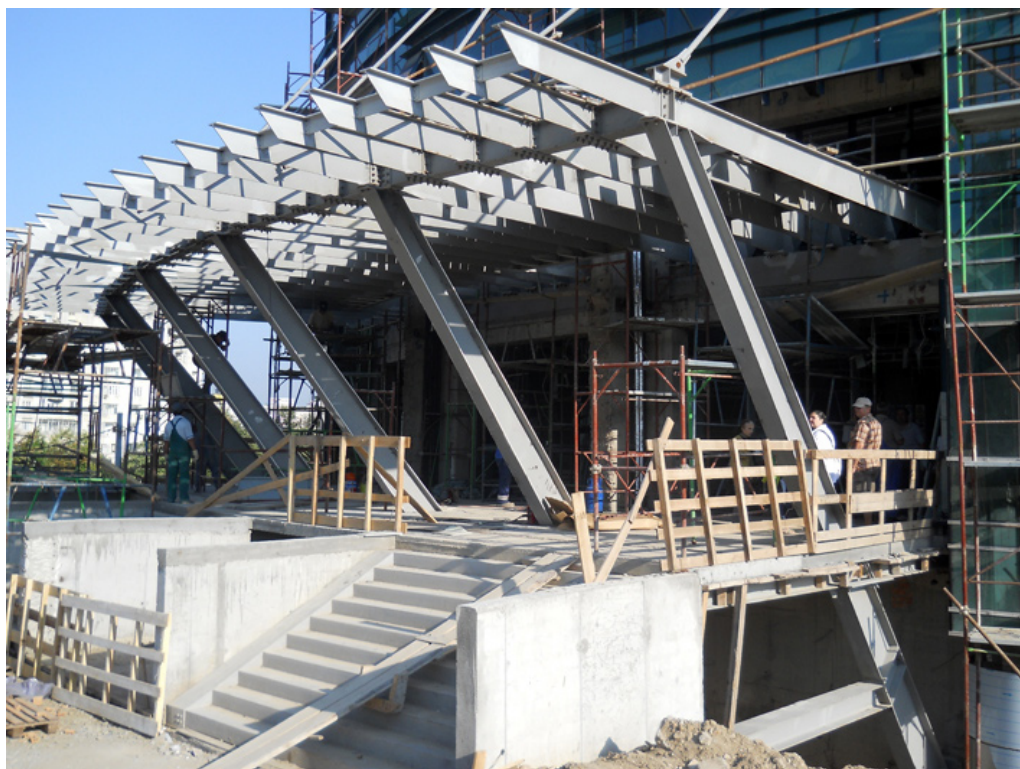

foto : Letitia Constantin

ABSTRACTS

PhDc. Robert Coravu – Transforming the library spaces. The university library as place

With the advent of “library without walls”, the perception of the library users, but also of the library to herself have been changed. While the traditional library was a place more easily to appropriate, because its spaces functions were limited and clear, the library today requires the setting of some benchmarks that allow the user to reach in time to the wanted publications or services, being defined in physical and virtual settings. The article defines the library, in its various stages, from two perspectives: as a place and as a space.

Keywords: traditional library, library without walls, university library

PhDc. Doru Stan – The typology of the university library's users

The library user became fundamental object of study by providing data views that lead to satisfaction assessment. The surveys Designed on the subject have allowed the information collection from a user perspective, and the analyze of different sources of satisfaction and dissatisfaction in order to explain why some people use the library services and others do not.

Keywords: academic libraries, librarian, user, Internet

PhDc. Luminița Gruia – Information technology in the Open library. Services based on Web 2.0 concept

The web 2.0 technologies create a ubiquitous environment, which integrates distributed applications, formats and content, and the user can contribute by direct participation in content creation in a simple and accessible way. The library has evolved along with the world, exceeding its physical limits, from the library “from walls, to the” virtual “web of classic, tending to turn the portal of knowledge, open and flexible. If a library would be able to create such a collaborative platform, the interaction, real-time communication, exchanges of experience by all means and in all formats (chat, e-mail, messages, favorite links, etc. through which can transmit information as text, image, audio, video), surely the transfer and knowledge sharing, collaboration, interactivity with users would be factual.

Keywords: open library, information technology, portal, Web 2.0

PhDc. Dina Paladi – Intellectual heritage of the nation: the Legal deposit

Legal deposit should be part of all libraries receiving the world's concerns and producers of documents. Book distributors, manufacturers, brokers and information as legal deposit libraries have a duty to respect their obligations and

contribute to filling permanent human cultural heritage. Permanent solutions must be sought to be preserved universal human cultural memory, regardless of the means. The article introduces the concept of Legal deposit from different heritage.

Keywords: Legal deposit, libraries, information distributors, information producers

PhDc. Nicoleta Roxana Dinu – Digital prezervation

In our society, much of human knowledge is stored on digital media and becomes available through the Web. Concerned by the possibility of losing this heritage, known in the literature as „Digital Dark Age” or „Collective Memory Loss”, the libraries try, by adopting rules / directions, to face the risks raised by the lack of digital information preservation in the future, information which is growing rapidly, every day. A storage of each digital object in different physical locations is recommended, as well as the use of backups and periodic reviews of documents to prevent data loss due to obsolete technology or natural disasters.

Keywords: digital prezervation, information technology, cultural heritage

PhDc. Adriana Elena Borună, drd. Nicoleta Rahme – Archiving the Web – relevant initiatives to preserve the European digital heritage

Since 1996 numerous countries have set into motion strategies for guaranteeing permanent access to digital production: web pages and other digital resources published on the Internet. The purpose of these strategies is to ensure that the traditional documentary cycle can be adapted to a new publishing environment, thus a new policy that determines the selection, collection, preservation and permanent availability of these digital resources. The national libraries have often led these initiatives. The article describes the Projects devoted to archiving the Web from France, Catalonia, Great Britain and Denmark.

Keywords: Web archiving, digital repositories, Legal deposit, national libraries, digital heritage, resource discovery

PhDc. Nicoleta Rahme. Access to the information protected by copyright in the knowledge economy

The intellectual property is a complex issue, involving various economic, social and political aspects. This paper aims to have both theoretical and practical approaches related to copyright, its direct implications and the consequences for libraries mission to valorise and explore literary works. The public lending right as an usefull means of cultural, recognition and economic support for authors is also described and seeks to explain its special features by putting it in the larger cultural historical context. Digital libraries are also discussed and subject to a long debate.

Keywords: copyright, intellectual property, public lending right, libraries, European Community, European law framework

PhDc. Adriana Elena Borună. **Chances of equal access to information under the current legislation regarding the information accessibility**

In recent years more and more laws deal with accessibility and the right to information for people with disabilities. The difficulties of access to information are presented as one of the barriers to be overcome to meet the new demands of the society. The article presents the legislation aimed at equal access to information of all categories of people stressing the need for a unified framework in order to increase the active population in a country and maintaining competitiveness in an international context where access to information and technology skills have become differentiating factors to achieve success.

Keywords: people with disabilities, legislative context, accessibility

PhDc. Gabriela Costea. **General aspects regarding the FRBR model**

FRBR examines the bibliographic universe and it divides it into entities such as individuals, collectivities, concepts, works, etc. The paper presents examples built upon the basic concepts of the FRBR model regarding the bibliographic records. Using entity-relationship analysis originally developed for relational databases, there were identified three groups of entities: 1. The primary relationship of work, expression, manifestation, and item; 2. Responsibility entities, such as person and corporate body; 3. Subject entities, such as concept, object, event, and place. The three groups are analyzed in relation to the generic tasks of finding, identifying, selecting and obtaining access to materials. The first group of entities seems innovative as describing the hierarchical relationships that cluster bibliographic items into manifestations, expressions and works.

Keywords: cataloguing, FRBR, intellectual products

PhDc. Tabita Chiriță. **Variables used in analysing some research papers from the librarianship and information science field**

To measure means to compare the features of an object, a phenomenon with variable and to establish the bi-univocal relationship between the object feature and an attribute of the variable. This paper proposes a model for “measuring the research in the librarianship and information science field in recent years, the period 1990-2010”. The purpose of the article is to set the variables that will be used in the measurement of the research articles in the librarianship and information science field.

Keywords: librarianship, information science, research methods, variables, scientific observation

Dana Drăguț. **Users' satisfaction regarding „Dan Simonescu” Librarianship Cabinet. Case study**

In the organizational structure of the Research. Development Department of the National Library of Romania there is although the Librarianship Cabinet

„Dan Simonescu”, specialized in library and information science. In this research we inquired our users, using the method of questionnaire, in order to measure exactly if the collection of publication and the services offered through Library & Information Science Cabinet is able to satisfy the users’ requirements and expectations. The data collection and analysis display the perception and users’ behavior in relation to what offers this place, permitting to identify the opportunities, thus contributing to continuous improvement of its services, according to the expectations of its users.

Keywords: user satisfaction, research, questionnaire, librarianship, National Library of Romania

PhDc. Nicoleta Orlandea-Știucă. Archival science concepts – their semantic volutes, from the beginnings to the emergence of the International Standards of Archival Description (ISAD)

The meaning of the word archive is different depending on the historical moment, on the language, and sometimes according to those who use it, archivists and scholars belonging to different historical, geographical and cultural spaces. But as we approach the XXI century, the definitions highlight more strongly the fact that the archives may include “information, expressed by other means than words or common language. The article defines archives in comparison with documentary complex, presents their life stages and although the archives categories.

Keywords: archives, archival document, documentary complex

PhDc. Luminița Gruia. Knowledge management theory. Overview. Synthesis

In Romania, the information and documentation Science is in the process of development. The influence of English on the specialized language in this field is predominant. currently we have the issue of transposition into Romanian the specialized terminology, given the interdisciplinary character of the area. The article brings into discussion the knowledge management field, presenting its history briefly, giving some definitions conclusive, making at the same time a distinction between knowledge and information and trying to establish the relationship between data, information, knowledge and wisdom. Finally are outlined the ways in which the libraries can use knowledge management to gain competitiveness and the future of knowledge management.

Keywords: data, information, knowledge, knowledge management, libraries

PhDc. Maria Carmen Nadia Voievozeanu (Petre). An universal informational model – product of globalization

This paper suggests as solution for establishing an order in this informational chaos created by the explosion of I&C technologies, the creation of an

informational model applicable both at nationally and worldwide level, to operate in favor of globalization. In order that we do not “reinvent the wheel” and based on the collective wisdom, the proposed model is represented by an enhanced version of Wikipedia, the well-known online, multilingual and edited by volunteers encyclopedia.

Keywords: informational model, informational system, Wikipedia, globalization

foto : Letitia Constantin

Preț: 23 lei

